

6-4-9(444p)301
У-34

**УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

**ФОНД ПІДТРИМКИ МОЛОДІЖНИХ
ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНІЦІАТИВ**

**МОЛОДІ КОНСЕРВАТОРИ АКЦІЇ ВИБОРЧОЇ
"СОЛІДАРНІСТЬ" (ПОЛЬЩА)**

**УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Збірник видано за підтримки Польсько-Американсько-Української Ініціативи про співпрацю, яка фінансується Агентством США з міжнародного розвитку відповідно до Договору про співпрацю №121-А-00-00-00822-00

НБ ШНУС

639313

КИЇВ-2001

ПЕРЕДМОВА

Збірник видано за підтримки Польсько-Американсько-Української Ініціативи про співпрацю (ПАУСІ), яка фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (АМР США) відповідно до Договору про співпрацю №121-А-00-00-00822-00

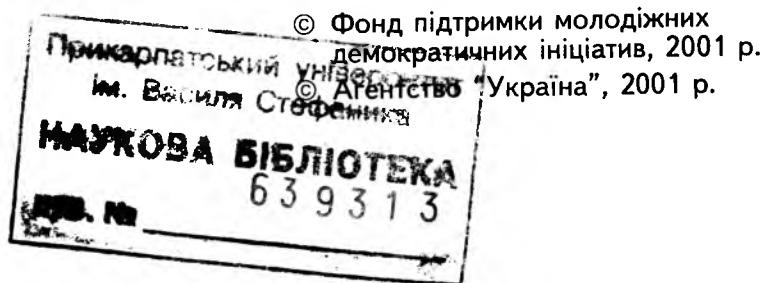
УЗ4 **Узагальнення** польського досвіду місцевого самоврядування та перспективні напрямки розвитку самоврядування в Україні.—К., Агентство "Україна", 2001—336 с./Фонд підтримки молодіж. демокр.ініціатив, Молоді консерватори акції виборчої "Солідарність"(Польща);Упоряд.:Т.Шамайда, О.Дмитренко.—К.—[Агентство "Україна"],2001.-336 с.

До збірника ввійшли статті польських та українських фахівців з місцевого самоврядування, законодавчі акти Польщі та України. У збірнику також містяться розроблені робочою групою під час реалізації проекту "Молоді лідери і реформа місцевого самоврядування в Україні. Узагальнення та поширення польського досвіду місцевого самоврядування" пропозиції щодо змін в українському законодавстві та в практиці діяльності територіальних громад.

Думки авторів цього видання можуть не збігатися з позиціями АМР США, Freedom House чи ПАУСІ.

ISBN 966-95257-3-X

ББК 67.9(4УКР)301

Десять років незалежного розвитку України та новітня європейська історія переконують, що одним із найефективніших механізмів згуртування суспільства навколо фундаментальних цінностей є розвиток місцевого самоврядування.

Досвід Польщі та інших демократичних країн засвідчує: там, де розвинуте місцеве самоврядування, там держава, влада підконтрольні громадянам, а не навпаки. Залучення громадян до місцевих справ означає перерозподіл повноважень влади від центру до територіальних громад, і, таким чином, сприяє розвитку демократії. Місцеве самоврядування є незамінним елементом громадянського суспільства.

В Україні з 1991 року пошук ефективної моделі місцевого самоврядування та реформування його складових частин невинувато затягнувся. Ми або тупцюємо на місці, або, щонайменше, значно запізнюємося.

По суті, лише з прийняттям Верховною Радою України 28 червня 1996 року нової Конституції України були визначені принципи місцевого самоврядування в його сучасному розумінні. Ці принципи багато в чому відповідають Європейській Хартії про місцеве самоврядування, первинним суб'єктом самоврядування проголошено не адміністративно-територіальну одиницю, а територіальну громаду.

Застосування механізму самоврядування в Україні стало можливим завдяки ухваленню в 1997 році Закону України "Про місцеве самоврядування". Але, на жаль, законодавство, яке визначає спосіб формування місцевих бюджетів, надто повільно приводиться у відповідність з

Конституцією України та згаданим Законом. Тому нагальним є вдосконалення законодавчої бази щодо місцевого самоврядування, і тут нам у нагоді має стати позитивний досвід наших найближчих сусідів. Саме аналіз, узагальнення та подальше використання позитивного досвіду польської реформи місцевого самоврядування в Україні і були основним завданням проекту "Молоді лідери і реформа місцевого самоврядування в Україні. Узагальнення та поширення польського досвіду місцевого самоврядування", який реалізували Фонд підтримки молодіжних демократичних ініціатив та Молоді Консерватори Акції виборчої "Солідарність" (Польща) за підтримки Польсько-Американсько-Української Ініціативи про співпрацю.

Під час реалізації проекту за участю польських експертів проведено три навчальні семінари в Україні для депутатів та працівників виконкомів місцевих Рад, експертів Верховної Ради та помічників народних депутатів, представників громадських організацій у Херсоні, Кам'янці-Подільському та Бердянську. У них взяли участь понад 200 чоловік з усіх областей України, причому з огляду на необхідність налагодження практичної довготривалої співпраці між органами самоврядування Польщі та України більшість учасників семінарів становили саме молоді депутати та фахівці в галузі самоврядування.

20 депутатів міських, обласних, районних Рад, представники громадських організацій ознайомилися з діяльністю органів самоврядування Шльонського воєводства, міст Катовіце, Бельсько-Бяла та інших міст. Робоча група, до складу якої входили депутати Верховної Ради України та місцевих Рад, розробила конкретні пропозиції щодо вдосконалення та внесення змін до

чинної в Україні нормативної бази у частині місцевого самоврядування.

Ми сподіваємося, що наступний склад Верховної Ради України врахує наші пропозиції та зробить усе можливе для підвищення ефективності роботи органів місцевого самоврядування, зміцнення їх матеріальної бази, передусім їхньої фінансової незалежності як основної умови забезпечення реальної самостійності територіальних громад.

Юрій Зубко,
керівник проекту,
перший віце-Президент Фонду підтримки
молодіжних демократичних ініціатив,
депутат Київської міської Ради

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

*Тарас Шамайда,
депутат Київської міської Ради*

Місцеве самоврядування жителів міст та сіл має на українських землях глибоке історичне коріння. Загальна тривалість демократичного досвіду врядування в українських містах та селах цілком співмірна з тривалістю самоврядування у Західній Європі і, звичайно, перевищує тривалість самоврядування у США. Трагедія українського самоврядування, однак, полягає в негативних зовнішніх впливах на українську політичну та правову систему.

Уже 26 століть тому на берегах Чорного й Азовського морів з'явилися грецькі міста-держави - Херсонес, Ольвія, Пантикапей, Тіра та інші. Давньогрецька політична система, де кожний поліс був одночасно державою, сприяла формуванню у їх мешканців почуття спільної відповідальності за свою долю. Громадяни причорноморських міст брали безпосередню участь у міському управлінні. Найвищим органом самоврядування були народні збори, де право голосу мав кожен городянин, за винятком рабів, жінок та іноземців. Збори обирали Раду, обиралися також (як правило, щорічно) архонти, стратеги, жреці та інші керівники громади. Ці міста, яких у 6-4 століттях до нашої ери на території сучасної України було кілька десятків, були першими самоврядними міськими громадами на нашій землі. І хоч протягом віків причорноморські міста втратили свій

суверенітет, потрапивши під владу Риму, а потім Візантії, традиції рабовласницької демократії залишили слід у житті їхніх північних сусідів - предків сучасних українців.

Київська Русь як величезна держава потребувала сильної центральної влади, і самоврядування в містах обмежувалося вічем, яке збиралося нерегулярно і мало переважно дорадчий характер. Сильнішою була традиція самоврядування в сільській громаді, але в міру зміцнення давньоруської, а пізніше литовської та польської держави вона все менше могла протистояти князівській чи королівській владі. Проте поняття громади як об'єднання жителів міста чи села наявне в пам'ятках вітчизняного права - "Руській правді" та "Литовському статуті".

Надання широких самоврядних прав українським містам пов'язане з магдебурзьким, або "німецьким", правом, яке надавало містам можливість самостійно вирішувати питання міського життя, без прямого втручання королів, князів чи феодалів. Уперше запроваджене в XIII столітті у німецькому місті Магдебурзі, це право швидко здобуло популярність серед міських громад різних європейських держав. В Україні першим містом, що отримало магдебурзьке право, був Володимир-Волинський (1324 рік). Потім його здобули Львів (1352), Кам'янець-Подільський (1374), Луцьк (1432), Житомир (1444), Київ (1499) та деякі інші міста.

В Україні магдебурзьке право, як правило, надавалося шляхом затвердження привілеїв грамотою великого князя литовського або польського короля. Пізніше ці привілеї не раз підтверджувалися королівськими документами, а в XVII-XVIII століттях - документами українських гетьманів та

російських царів.

Магдебурзьке право визначало діяльність міської ради та судових органів, питання власності в місті (в тому числі на землю), покарання за різні види злочинів, правила оподаткування й торгівлі, діяльність ремісничих і купецьких об'єднань та інші питання міського життя.

Структура органів самоврядування була найрозвинутішою в так званих магістратських містах. До останніх належав, наприклад, Київ, де діяла рада з бургомістром (орган представницької та адміністративної влади) та лава з війтом (орган судової влади). Загалом рівень самостійності українських міст у Великому князівстві Литовському був вищим, ніж у Польському королівстві, а після об'єднання цих двох держав і встановлення польської влади в усіх українських містах вони зазнали певних утисків і були обкладені додатковими податками.

Багатьом містам вдалося відвоювати втрачені позиції вже в перші роки Визвольної війни 1648-56 років. Однак у XVII ст. Лівобережна, а в XVIII ст. - майже вся Правобережна Україна потрапляє до складу Московського царства, для якого міське самоврядування не було органічним явищем. Прислані з Москви адміністратори протягом багатьох десятиліть проводили політику звуження прав місцевого самоврядування.

Ще одним специфічним чинником демократизації життя в Україні було козацтво. Від самого початку влада в Запорізькій Січі була виборною і підзвітною козацькій громаді. Ці демократичні принципи були закладені і в адміністративний устрій Гетьманської України, який

проіснував з 1648 по 1768 рік, а також відображені в Конституції Пилипа Орлика (1710). Однак ті міста з магдебурзьким правом, які у XVIII ст. опинилися в складі Гетьманщини, потрапили в складне становище, оскільки в них змагалися за домінування одразу три основних сили - міське самоврядування, козацька адміністрація та адміністрація московського царя.

Кінець XVIII ст. ознаменувався розгромом Москвою основних державницьких та демократичних інституцій в Україні - у 1768 році ліквідовано гетьманство, у 1775 р. - знищено Запорізьку Січ, а у 1781-85 рр. - запроваджено губернську систему управління. Незважаючи на це, магдебурзьке право (у зменшеному форматі) проіснувало в Україні ще тривалий час, аж до його повної ліквідації в першій половині XIX ст. В українських містах була запроваджена російська модель місцевого самоврядування (дума й управа, які мали переважно дорадчий характер).

У Галичині, Буковині та на Закарпатті дев'ятнадцяте століття, навпаки, пов'язане з процесами демократизації, в тому числі з розвитком самоврядування. "Весна народів" 1848 р. і прийнята цього ж року Конституція Австро-Угорщини забезпечили можливість демократичних виборів органів як міського, так і регіонального самоврядування.

У Росії міські думи підпорядковувались губернаторам, які, в свою чергу призначалися з Петербурга. Навіть прийнятий у час революційних подій 1906 року конституційний закон залишав за губернатором та міністром внутрішніх справ затвердження важливих думських рішень.

Докорінно змінила ситуацію Українська революція 1917-21 років. У цей період існували три головних види самоврядних органів влади. Перший - ради, створювані явочним порядком громадськістю і доповнювані представниками від політичних та громадських організацій і різних верств населення. Ради почали створюватися ще в березні 1917 р., а найважливіша з них - Українська Центральна Рада - швидко переросла з київського представницького органу на загальноукраїнській. Другий - органи "радянської влади", створювані російськими ліворадикальними партіями, насамперед більшовиками. Найбільше таких органів у 1918-19 роках виникло на Сході України, причому різні класи мали свої представницькі органи - існували окремі ради робітничих, солдатських та селянських депутатів.

Проте найбільш легітимним можна вважати третій вид самоврядних органів - міські думи, запроваджені законом Тимчасового уряду влітку 1917 року. Вперше всі громадяни отримали право участі у прямих виборах, які відбувалися за пропорційною системою. У Києві, наприклад, за 125 мандатів у міській думі змагалися 18 партійних списків, а потрапили до думи представники 11-ти з них. Перемогу на виборах у Києві здобув блок російських та єврейських партій (меншовики, есери, "Бунд"), який отримав 35% місць. Український соціалістичний блок, який домінував у Центральній Раді, на виборах у Київську думу посів лише друге місце (20%), більшовики отримали менше 6% і вважали це значним успіхом. Такі підсумки виборів у Києві та інших містах відобразили як той факт, що українці становили в містах

меншість (у Києві - 35-40%), так і низьку популярність лівоекстремістських організацій. Такі настрої виборців загалом підтвердили і вибори до Всеросійських установчих зборів восени 1917 року. Конституція Української Народної Республіки 1918 року гарантувала право на самоврядування та на прямі вибори, однак переворот 29 квітня 1918 року і встановлення гетьманату призвели до згорання самоврядування. Восени 1918 року гетьман Павло Скоропадський практично відновив дію в Україні російського закону 1906 року і скасував загальні прямі вибори органів місцевого самоврядування. Обрані за цим законом думи проіснували лише кілька місяців, однак демократична система самоврядування почала руйнуватися.

Повстання у грудні 1918 р. призвело до відмови гетьмана від влади й відновлення Української Народної Республіки. Директорія застосувала класовий підхід до формування представницьких органів самоврядування, коли обирати й бути обраними до рад мали право лише робітники, селяни і "трудова інтелігенція". Формуванню таких рад завадили інтенсивні бойові дії, які у 1919-20 роках охоплювали всю територію України.

Окупація більшості українських земель більшовицькою Росією дозволила у 1920-21 роках створити на всій захопленій території ради робітничих, солдатських та селянських депутатів, які повністю контролювалися комуністами. Згідно з Конституцією УСРР, прийнятою у Харкові ще в 1919 р., депутати рад обиралися на зборах трудових колективів, профспілок тощо терміном спочатку на кілька місяців, а потім на один рік. Конституція УРСР

1937 року формально відновила місцеве самоврядування, скасувавши класовий принцип виборів і запровадивши прямі загальні вибори за мажоритарною системою.

Однак в умовах комуністичного тоталітаризму Ради на довгі роки стали лише ширмою для структур КПРС, які фактично були повновладними господарями країни. Крім того, комуністична Рада навіть формально не мала повноважень, які належали до її виключної компетенції. Існувала так звана радянська вертикаль, коли районна Рада могла скасувати будь-яке рішення сільської, обласна Рада - рішення районної і так далі.

У Західних областях України, які після 1920 року перебували в складі Польщі, Чехословаччини та Румунії, самоврядування функціонувало згідно з законами цих країн. У 1939-40 роках ці території були розділені між СРСР та Угорщиною, а в 1941 р. майже вся Україна була окупована німецькими військами. Упродовж німецької окупації роль органів самоврядування відігравали міські управи, які створювалися явочним порядком українською громадськістю. Незважаючи на величезну залежність від окупаційної влади, самоврядні органи намагалися відстоювати права українського населення та розвивати гуманітарну сферу, що нерідко призводило до конфліктів з нацистами. Чимало керівників самоврядних органів було під тиском німецької адміністрації усунуто з посад, заарештовано й навіть розстріляно.

Із закінченням Другої світової війни і проведенням "виборів" 1947 року на всій території України відновлено радянську систему, яка з прийняттям Конституції УРСР 1978 року зазнала лише незначних змін. Україна ніколи в

своїй історії не мала менше реального місцевого самоврядування, ніж у період більшовицького правління. І лише підвищення громадської активності в кінці 1980-х років дало поштовх відродженню самоврядування.

Перші демократичні вибори органів місцевої влади відбулися в березні 1990 року за системою абсолютної більшості. Для того, щоб вибори в певному одномандатному окрузі відбулися, необхідна була участь у голосуванні не менше 50% виборців цього округу. Перемагав кандидат, який отримував понад 50% голосів тих, хто взяв участь у голосуванні. Якщо ніхто 50% не набирав (а таке траплялося в більшості округів), через два тижні відбувався другий тур виборів. І знову необхідною умовою була явка на дільниці понад половину виборців і 50% голосів "за". З іншого боку, вибори трактувалися як право, а не як обов'язок виборців, тому в значній частині округів на дільниці прийшло недостатньо людей і ці округи залишилися без депутатів.

Право висування кандидатів у депутати місцевих рад мали КПРС, зареєстровані радянською владою громадські організації, трудові колективи підприємств та установ, збори виборців за місцем проживання. Опозиційні сили, такі як Народний Рух, права висунення кандидатів не мали, тому опозиції доводилося шукати опосередковані способи участі у виборах. Незважаючи на це, КПРС зазнала тотальної поразки на виборах у Західній Україні, і навіть у Київській міській раді не змогла сформувати контрольованої більшості. Таким чином, до влади в багатьох радах на законних підставах прийшли антикомуністи, та й висуванці КПРС, обійнявши керівні

посади в новообраних радах, зрозуміли, що саме вони, а не керівники парткомів, можуть отримати реальну владу. Голів рад усіх рівнів у 1990 р. обирали депутати цих рад. Депутати формували і виконавчий комітет, який здійснював виконавчу владу на відповідній території. У кінці 1990 року посади голови ради та голови виконкому були об'єднані в одну. Ради, які раніше були лише ширмою для КПРС, крок за кроком відбирали владу у територіальних парткомів. Цей процес став незворотним з проголошенням у 1991 році незалежності України та заборонаю комуністичної партії.

Проте вже в 1992 році намітилася тенденція, яка стала домінуючою в діях державної влади. Оговтавшись, колишня комуністична номенклатура вирішила відновити під іншою вівіскою партійну виконавчу вертикаль. У квітні 1992 року Президент Леонід Кравчук видав указ, яким визначив правонаступниками виконкомів місцевих рад відповідні державні адміністрації, дарма що такий орган не був передбачений законами. Упродовж наступних років законодавці та місцеві ради намагалися відвоювати втрачені позиції. До 1994 року це завдання вони виконали, встановивши, що після найближчих виборів органів самоврядування президентська вертикаль ліквідується.

Виборчий закон 1994 року вперше в українській історії передбачав прямі вибори голів рад усіх рівнів - обласних, міських, районних, селищних та сільських. Чисельність депутатів у радах було скорочено в кілька разів. Для перемоги на виборах кандидату в депутати тепер достатньо було посісти перше місце і здобути 10, а не 50 відсотків голосів. Тому вибори депутатів відбулися

переважно в один тур. Кандидати на посаду голів рад повинні були отримати більше половини голосів виборців, і вибори голів відбулися переважно в два тури. Висувати кандидатів могли політичні партії, громадські організації, трудові колективи та збори виборців за місцем проживання.

Головним недоліком закону було збереження п'ятдесятивідсоткового бар'єра явки виборців на дільниці, через що багато округів знову залишилися порожніми. Прямі вибори голів також викликали значні проблеми в тих радах, де голова і депутатська більшість належали до різних політичних таборів. Рада могла усунути голову лише за порушення законів, до того ж лише 2/3 голосів, що було досить складно. Однією з арен протистояння стала й Київська міська рада, робота якої в 1994-96 роках була паралізована через боротьбу між правою депутатською більшістю і лівим міським головою Леонідом Косаківським. Конфлікт було розв'язано лише після усунення голови з посади 2/3 голосів депутатів.

Прямі вибори голів рад і створення очолюваних цими головами виконавчих комітетів у 1994 р. зробили місцеве самоврядування сильним, як ніколи. Однак обраний того ж року президентом Леонід Кучма продовжив лінію свого попередника на підміну виконавчих органів самоврядування державними структурами. Уже в серпні 1994 року Президент видав указ "Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях", яким підпорядковував собі виконавчі органи обласних та районних рад. В умовах відсутності Конституції незалежної України відбувалося постійне

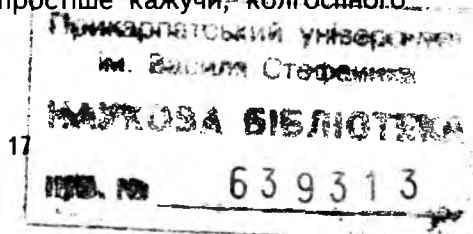
перетягування каната між Президентом та урядом з одного боку і місцевим самоврядуванням - з другого. Державна вертикаль, встановлена президентськими указами, була в 1996 році закріплена в Конституції України.

Основний Закон визначив, що "місцеве самоврядування є правом територіальної громади жителів села, селища та міста самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України". Місцеве самоврядування здійснюється громадами як безпосередньо, так і через ради. На рівні територіальної громади Конституція не передбачає функціонування державної виконавчої влади. Натомість у районах та областях, а також містах Києві та Севастополі саме державні адміністрації стають органами виконавчої влади, значно звужуючи поле діяльності самоврядних органів. Громаду, згідно з Основним Законом, очолює сільський, селищний або міський голова, який обирається прямими виборами й очолює раду та її виконавчий орган. Посад голів району та області немає. Є лише голови відповідних рад, які обираються депутатами цих рад.

У розвиток цих та інших положень Конституції Верховна Рада ухвалила в 1997 році Закон "Про місцеве самоврядування", в якому досить детально вписані повноваження місцевих органів та процедури, пов'язані з їх здійсненням. Закон визначає, що у виключній компетенції сільської, селищної та міської рад є розпорядження комунальним майном, формування бюджету та програми соціально-економічного розвитку, встановлення місцевих податків, вирішення питань земельних відносин тощо.

Новий закон про місцеві вибори, за яким відбулися вибори депутатів та голів у березні 1998 р., передбачав обрання органів самоврядування в один тур за мажоритарною системою (щоправда, Верховна Рада прийняла пропорційно-мажоритарну систему для обласних центрів, Києва та Севастополя, але Президент Кучма наклав вето на законопроект, і парламент не зміг його подолати). Допускалося висунення кандидатів партіями, громадськими організаціями, а також самовисунення. Конституційний Суд зняв обмеження на місце проживання кандидатів, визначивши, що будь-який громадянин може балотуватися в будь-яку раду в Україні. Балотування до кількох місцевих рад одночасно заборонялося. Обраним вважався кандидат у депутати чи на посаду сільського, селищного та міського голови, який посів перше місце (незалежно від відсотка голосів і кількості людей, які прийшли на вибори).

Для виборів у районні та обласні ради запроваджено багатомандатні мажоритарні округи. Кожний район чи велике місто представлені в обласній раді однаковою кількістю депутатів. Так само однаково представлені в районній раді всі територіальні громади. Така система призвела до нечуваної дискримінації міських жителів. Адже, наприклад, місто Харків має в Харківській обласній раді стільки ж депутатів, скільки й маленький сільський район, хоч у Харкові мешкає більше половини всіх жителів області. Не дивно, що в більшості районів та областей у 1998р. влада остаточно перейшла до рук сільськогосподарського, а простіше кажучи, колгоспного лобі.

Прийняття в 1999 році Закону "Про столицю України - місто-герой Київ" зробило можливим проведення прямих виборів міського голови, який, згідно з цим законом, очолює також раду та міську державну адміністрацію. Попри всю риторичку цього закону про підтримку Києва як столичного міста, головною його тезою є підміна виконавчих органів самоврядування потужною міською державною адміністрацією, підпорядкованою Президенту. Перемога на виборах 1999 року Олександра Омельченка та його нормальна взаємодія з міською радою поки що знімає деякі проблеми, закладені законом, але в майбутньому ці проблеми можуть виявитися з усією гостротою.

Ще чекає прийняття окремого закону місто Севастополь, однак можна прогнозувати, що повториться історія з законом про Київ: Президент накладе вето на будь-який варіант, що передбачатиме створення повноцінного міського виконкому і звуження повноважень держадміністрації.

Крім величезного впливу на самоврядування державних виконавчих органів (поєднаного зі зручною для цих органів мажоритарною виборчою системою) значною проблемою є фінансова несамостійність територіальних громад. Гарантована їм законодавством фінансова незалежність залишається поки що на папері. Перелік місцевих податків і зборів зроблено так, що вони становлять лише 2-4% доходів місцевих бюджетів. А стабільні частки від загальнодержавних податків за місцевими бюджетами не закріплені. На практиці Верховна Рада щороку наново ділить кошти між областями, області

- між районами, а райони - між селами. Така система зводить місцеве самоврядування нанівець.

Важливою політичною проблемою місцевого самоврядування є традиції комуністичної системи, закритість більшості інформації для громадськості, непрозорий поділ бюджетних коштів між виконавцями замовлень, неприязнь до приватного сектору і до недержавних організацій узагалі, відсутність майже в усіх радах більшості та опозиції, а отже неможливість визначити політичну відповідальність конкретних сил за адміністрування на тій чи іншій території. Ситуацію могло б дещо покращити запровадження пропорційної чи змішаної систем місцевих виборів. Прийнятий у липні 2001 року в першому читанні законопроект передбачає змішану систему виборів для всіх областей і районів, а також для 169 найбільших міст. Однак, якщо закон і буде прийнятий у цілому, на нього скоріше за все чекає традиційне президентське вето.

Окремо слід відзначити пасивність місцевих влад у відстоюванні інтересів самоврядування перед державними органами. Це пояснюється насамперед уже згаданим впливом державної вертикалі на керівників міст і надіями виторгувати додаткові крихти для свого міста чи села, не міняючи самої непродуктивної системи. Через це лобі місцевого самоврядування вкрай слабке, хоча підтримка населенням самоврядування набагато вища, ніж підтримка незрозумілих для більшості виборців дій парламенту та Президента. Якщо на початку 1990-х років активно діяла Асоціація демократичних рад і демократичних блоків у радах, то з часом її вплив значно зменшився, а незначний

вплив Асоціації міст на державну політику аж ніяк не порівнюваний з її потенційними можливостями.

Таким чином, українське самоврядування пройшло великий історичний шлях і цілком властиве нашій ментальності та політичній традиції. Разом з тим у період комуністичної диктатури реальне самоврядування було практично скасовано. Становлення органів самоврядування в незалежній Україні відбувається в умовах постійної боротьби з посткомуністичною номенклатурою, яка опанувала державну вертикаль і не хоче зміцнення виборної влади. Від політичної волі громадян України та їхніх представників в органах влади залежить вибір подальшого шляху розвитку. Це може бути, наприклад, шлях Білорусі, де самоврядування замінено державними органами, населення відіграє роль статистів, а всіма гілками влади реально керує президент. Натомість інші наші сусіди, такі як Польща, демонструють зразки поступового зміцнення місцевого самоврядування і ліквідації зайвих державних структур. Саме другий шлях міг би стати одним із складників нашого повернення до нормального життя, до законності, свободи і здорового глузду, до тих принципів, які панують на європейському континенті.

АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА У ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Януш Ковальчик,
керівник Відділу європейської
інтеграції Люблінського воєводства*

1. Історичні витоки місцевого самоврядування

Згадування 1989 та 1991 років як символу занепаду комуністичного тоталітаризму в Центральній та Східній Європі стало вже традицією. Цього важко зректися, бо саме ці дати визначили подальший розвиток нашої частини континенту. Разом зі створенням уряду Мазовецького, падінням Берлінської стіни, розвалом Радянського Союзу започатковується динамічний розвиток демократичних процесів у Східній Європі. Паралельно з цими процесами інтенсивно розвивається самоврядування.

Територіальне самоврядування у Польщі має багатовікову традицію, але від Другої світової війни до 1990 року йому бракувало автентичних самоурядових інституцій. Як адміністративна, так і господарча структури Польської Народної Республіки були побудовані в ієрархічній формі. Воєводські та гмінні народні ради мали представляти місцеві інтереси. Але на практиці вони ставали виконавцями доручень урядової адміністрації, представляючи інтереси держави, а точніше комуністичної партії. У правовій системі ПНР функціонувала концепція так званого подвійного підпорядкування. Місцева влада одночасно репрезентувала місцеві та державні інтереси.

До того ж державний інтерес був вищим, бо для центральної влади народні ради виконували роль східців для директив від Варшави до гміни. Така централізована система була малоефективною, а спосіб управління країною гальмував її розвиток.

Уперше вимоги поновлення територіального самоврядування сформулювали опозиційні кола у 1981 році. Проте запровадження військового стану та перехід "Солідарності" на нелегальне становище уповільнили відродження самоврядування.

Навесні 1989 року комуністична влада сіла за "круглий стіл" з невизнаною доти антикомуністичною опозицією. З нинішнього погляду результат переговорів є доволі поміркованим. Збережено централізовану систему управління державою, а також домінуючу роль комуністичної партії, положення про вибори до Сейму було тільки частково демократичним (на вільних виборах обиралося лише 35% складу палати). Але потреба реформи самоврядування ставала важливим завданням демократичної опозиції. Основні вимоги опозиції у 1989 р. можна сформулювати так:

1) необхідність концентрації зусиль для повернення самоврядування містам та гмінам;

2) беззаперечна відмова від сталінської концепції єдиної державної влади;

3) повернення самоврядування містам та гмінам, що вимагає:

-демократизації виборчого законодавства;

-гарантування комунальної власності як запоруки незалежності;

-наділення самоврядування власними виконавчими органами;

- автономії у відносинах із загальною адміністрацією.

Відбудова гмінної структури самоврядування розпочалася 27 травня 1990 р., коли відбулися вибори до рад гмін. З цього дня у Польщі розпочався процес розбудови держави, в якій самоврядування становило вже незамінний елемент устрою. Наступні роки були періодом поглиблення самоврядування. Самоврядування гміни міцно ввійшло в польську дійсність дев'яностих.

2. Регіональна політика у Європейському Союзі та Польщі

Дев'яності роки стали періодом утвердження владою Республіки Польща постулату щодо інтеграції зі структурами Євросоюзу. Однак прагнення до членства у Євросоюзі диктувало потребу приведення законодавства та внутрішньої структури у відповідність зі стандартами ЄС. Це повною мірою стосується і регіональної політики. Розпад комуністичної системи у Європі створив сприятливі умови для переходу від централізованості країн до більшої регіоналізації. Центральна влада держав-членів ЄС зазнає тиску, що зменшує її вплив, з двох боків. З одного боку це тиск Євросоюзу, де Європейська комісія наділена досить сильними повноваженнями, з другого - відбувається тиск самих регіонів. Така ситуація спричинила появу концепції, спрямованої на зміцнення регіональних культур, і її результатом стало створення європейських регіонів. У дев'яностих роках ця концепція була постійним предметом дискусій щодо майбутнього європейської інтеграції. Втім, слід визнати, що концепція зміцнення регіонів не є вигадкою останнього десятиліття.

Концепція європейських регіонів передбачає

включення до процесу інтеграції не тільки цілих країн, а й окремих регіонів, що відрізняються культурними та політичними особливостями. Проявами цього процесу є, наприклад, впровадження федеральної структури в Бельгії чи створення регіональних парламентів Шотландії та Уельсу. Європейська доктрина регіоналізації хоч і не передбачає формальних вимог до держав-членів, але поступово стає неписаною вимогою Євросоюзу. Втім, як і раніше, питання створення регіонів, наділення їх тими чи іншими повноваженнями та участі регіонів у міжнародних відносинах залишаються в юрисдикції кожної конкретної країни. Такі члени Євросоюзу як Фінляндія, Греція, Португалія мають доволі централізовану внутрішню структуру, проте регіоналізація видається надзвичайно сильною тенденцією в політиці цих європейських країн.

Варто відзначити брак виразних концепцій, спрямованих на уніфікацію європейських регіональних структур. Проте європейські регіони набувають усе більшої ваги і за підтримки Єврокомісії дедалі більше впливають на європейські рішення. Одним із головних завдань країн ЄС є згладжування економічних та соціальних диспропорцій у рамках Союзу.

Регіональна політика Європейського Союзу спирається на дві головні засади: визнання фінансових стимулів та координування політики держав-членів. Вирішальне значення для фінансування проблемних регіонів мають: Європейський соціальний фонд, Європейський фонд сільськогосподарської орієнтації і гарантії, який допомагає гармонізації структури сільських територій Союзу, та Фонд з'єднання для слабких у економічному відношенні держав-членів.

Однією з умов наближення до стандартів ЄС була зміна територіального поділу країни.

3. Зміна територіального поділу Польщі

Закон від 24 липня 1998 року про запровадження трирівневого територіального поділу країни, а також Розпорядження Ради Міністрів від 7 серпня 1998р. щодо утворення повітів принципово перебудували адміністративну мапу Польщі. Збережено 2489 гмін як основний мікрорегіональний рівень. Одночасно впроваджено 308 повітів та 65 міст на правах повітів, а 49 воєводств замінено на 16. Завдяки цьому нові воєводства є значно більшими за попередні. Якщо за старого поділу територія воєводства становила в середньому близько 6,4 тис.км², то після реформи сягнула 20 тис.км². Для порівняння: у Німеччині середня площа регіону становить 26 тис.км², у Франції - 25,7 тис. км², у Великій Британії - 22 тис.км².

Попереднє функціонування 49 воєводств показало, що такі адміністративні одиниці були занадто малими, а також економічно, суспільно та політично слабкими, щоб називатися регіонами. І хоч країна також була поділена на 8 макрорегіонів, такий поділ мав штучний характер і існував хіба що в свідомості плановиків та урядовців.

Нові воєводства адміністративно краще підготовлені до впровадження регіональної політики. Їх формування, що функціонально охоплює економічний, культурний, а також інноваційний потенціал (академічні осередки), пристосовує країну до стандартів ЄС.

В основу запровадженої з 1 січня 1999 року реформи публічної адміністрації закладені такі "принципи реформи": принцип унітарного характеру держави та трирівневого територіального поділу. Загальна

адміністрація, яка діє в інтересах чіткого функціонування держави, здійснюється на всіх рівнях територіального поділу від центрального до гмінного. Вельми істотною є норма, яка стверджує, що на одному рівні територіального поділу тільки один орган здійснює загальну адміністративну владу. На рівні гмін та повітів це органи самоврядування. Тільки на рівні воєводства справа дійшла до відступу від вищезгаданого принципу. Тут є дві структури публічної адміністрації: уряд воєводства на чолі з головою та воєвода, що є представником Ради Міністрів.

4. Структура адміністративної влади регіонального рівня

Для процесу адаптування адміністративної структури країни до європейських стандартів вирішальне значення мають регіони, що представлені у Польщі 16 самоврядними органами воєводств.

Треба зазначити, що самоврядування воєводства не порушує самоврядування повіту та гміни, а також не здійснює нагляду над ними. Одночасно гміни та повіти становлять у правовому аспекті рівноцінні об'єкти територіального самоврядування.

Відповідно до статті 1 Закону від 5 червня 1998 р. про воєводське самоврядування мешканці воєводства отримали права "регіональної самоврядної спільноти" (рівні гміни та повіту визначені як місцеві). Законодавці прагнули створити з воєводського самоврядування такий суб'єкт, що здатний впроваджувати регіональну політику, а також підняти міжрегіональну співпрацю до європейського рівня. Регіональна політика може бути визначена як

"свідомий комплекс дій, що мають на меті досягнення наміченого рівня розвитку або перебудови регіону". Воєводство має право розпоряджатися своїм майном, а також, будучи формою здійснення влади, наділене гарантованою законом самостійністю.

Засадничою метою самоврядування є забезпечення відповідного рівня життя, динаміки економічного розвитку, діяльності громадського сектору країни. Завданням самоврядної влади на рівні воєводства є розроблення та реалізація стратегії розвитку воєводства. Закон визначає цілі, яким має слугувати така стратегія. Це розвиток і формування громадянської та культурної свідомості нації, пробудження економічної активності, підвищення рівня конкурентоспроможності та активізації економіки воєводства, збереження цінностей культурного та природного середовища.

Представницьким органом воєводського самоврядування є сеймик воєводства. Депутати сеймику обираються під час загальних, прямих виборів за пропорційною системою. До компетенції сеймику належить ухвалення стратегії розвитку воєводства та довгострокових програм, встановлення засад управління майном воєводства, ухвалення бюджету та плану економічного розвитку воєводства, пріоритетів міжнародної співпраці воєводства, ухвалення рішень про участь у міжнародних регіональних об'єднаннях, а також обрання та відкликання уряду воєводства.

Виконавчим органом воєводства є уряд, який складається з 5-ти осіб. Це колегіальний орган, що діє під керівництвом маршалка воєводства. Маршалка обирає сеймик зі свого складу. За пропозиціями обраного маршалка сеймик обирає інших членів уряду воєводства.

До завдань уряду належить виконання ухвал сеймику, розпорядження майном, підготовка проекту та виконання бюджету воєводства. Маршалок організовує роботу воєводського уряду та уряду маршалківського, керує поточними справами воєводства, а також репрезентує воєводство у зовнішніх стосунках. Органами державного нагляду за діяльністю воєводського самоврядування є Голова Ради Міністрів та воєвода, а в фінансових питаннях - регіональна рахункова палата.

Згідно зі статтею 152 Конституції Республіки Польща представником Ради Міністрів у воєводстві є воєвода. Відповідно до унітарного характеру країни основним завданням воєводи є забезпечення єдності дій одиниць територіального самоврядування з генеральним напрямком політики країни. Як передбачено статтею 7 Закону від 5 червня 1998р. про урядову адміністрацію у воєводствах, воєвода є органом нагляду за територіальним самоврядуванням, а також представником інтересів державної казни.

Воєвода призначається та відкликається Головою Ради Міністрів за поданням міністра, що опікується справами публічної адміністрації. Воєвода як представник Ради Міністрів відповідає за виконання політики уряду в межах воєводства. До завдань воєводи належить також забезпечення співпраці урядової та самоврядної адміністрацій у межах воєводства та керування цими одиницями у разі надзвичайних ситуацій.

Розподіл компетенції між урядовою та самоврядною адміністраціями в регіоні є спробою поєднання принципу децентралізації та регіоналізації з принципами унітарної держави.

ДОХОДИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ САМОВРЯДУВАННЯ ТА СИСТЕМА ПОДАТКІВ

*Лех Журек,
депутат міської Ради м. Гдині*

1. Вступ

Зміни, які відбулися у Польщі на зламі 80-х та 90-х років, як і подальші адміністративні реформи, принципово по-новому перебудували діяльність адміністрації та механізми збирання та розподілу доходів. Впроваджена у 90-х роках система самоврядування привела до створення окремого від урядової адміністрації самоврядування. У 1999 р. самоврядна адміністрація була поділена на три рівні: самоврядування у гміні та самоврядування у повіті й воєводстві. Такий поділ не лише змінив принципи роботи адміністрації, її компетенцію та функції, а й зруйнував структуру бюджетної системи, що існувала до того часу.

2. Основні поняття

Щоб краще зрозуміти суть самоврядування, його доходів та їх зв'язку з податковою системою, насамперед необхідно з'ясувати основні поняття та принципи управління фінансами. Такими поняттями є самофінансування та фінансова самостійність адміністративних одиниць.

Фінансова самостійність територіальних одиниць

самоврядування спирається на забезпечення їх достатніми коштами. Вплив самоврядування на їх формування має бути максимальним. Достатню кількість коштів для самоврядування забезпечують податки. І хоч у польській правовій системі ухвалення податкових законів відбувається в сеймі, допускається регулювання розміру податків через самоврядування.

Важливим для самоврядування є отримання значної свободи в розподілі коштів та кредитів, емісії цінних паперів (головним чином облігацій) з інвестиційними цілями чи на покриття дефіциту бюджету. Втім, це породжує певну небезпеку. Як показує практика, органи самоврядування, які прагнули задовольнити потреби своїх виборців, отримували кредити на великі суми, що спричинило скорочення інвестицій на кілька років уперед. Усі потенційні доходи спрямовувалися на сплату боргових зобов'язань. Та все ж процес розподілу видатків більш ефективний через бюджет самоврядування, ніж через державний бюджет.

Самофінансування є ідеальним станом, коли самоврядна одиниця здатна з власних доходів покрити власні видатки. Основним аргументом у визначенні порядку самофінансування є, звичайно, площа адміністративної одиниці, а також її економічний потенціал.

Ще з однією проблемою зіткнулися розробники адміністративної реформи у 1997 році. Здійснюючи цілком новий адміністративний поділ країни та додаючи два нових рівні самоврядування: повіт і самоврядне воєводство, вони прагнули створити таку систему, яка б забезпечила їх

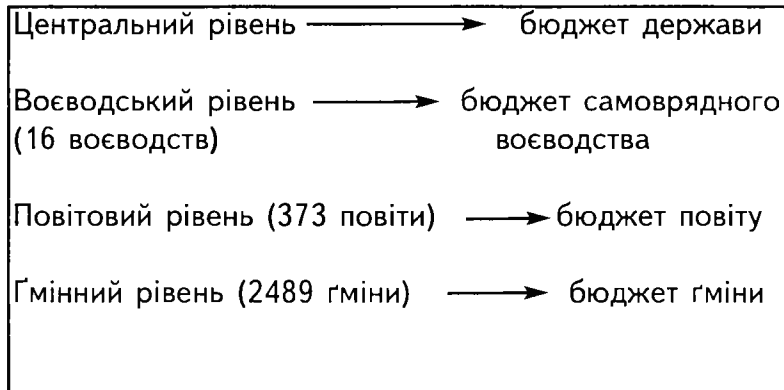
самофінансування. До цього, на жаль, не дійшло. Причиною стали місцеві конфлікти. Кожне велике місто хотіло бути центром повіту, а у випадках, коли два великі міста були віддалені один від одного на 10 км, розпочиналася справжня "війна". Керівники міст доти їздили до Варшави, доки зрештою не створювалися два фінансово слабких повіти. Тому замість запланованих 12 воєводств створено 16, а замість 200 повітів - 373.

Поняття "надходження" у звичайному розумінні тотожне поняттю "доходу". У доктрині фінансового права та у фінансових законах наявне різне трактування цих понять.

Надходження - це кошти, які мають характер поворотності. Так, кошти, що надійшли від продажу цінних паперів, отриманих кредитів та позичок, у майбутньому мають бути повернуті. І навпаки, ті кошти, джерелом яких є приватизація майна чи повернення виділених раніше органом самоврядування позик, повертаються до бюджету самоврядування. Як доход розуміють такі кошти, які є безповоротними. До доходів відносять податки та інші, не такі істотні, доходи. Водночас як доход, так і надходження можна визначити єдиним формулюванням - доходна частина бюджету. Поняттями, що мають безпосередній зв'язок з доходами і надходженнями, є видатки та витрати. Видатки є віддзеркаленням доходів, витрати є еквівалентом надходжень у видатковій частині бюджету.

3. Структура бюджету

Структура бюджетної системи Польщі має такий вигляд:

Протягом останніх десяти років сталися революційні зміни у структурі бюджету. Ці зміни пов'язані передусім з відходом від принципу єдності бюджету. Раніше бюджет ухвалювався у формі єдиного правового акту, який ієрархічно групував видатки та доходи таким чином, що бюджети адміністративних одиниць нижчого рівня входили до складу бюджетів адміністративних одиниць вищого рівня: останні й утворювали бюджет держави. Зараз існують дві підсистеми - бюджетна система держави та бюджетна система територіального самоврядування. Обидві підсистеми є принципово незалежними. Втім, існують спільні елементи, такі як дотації і субвенції на користь територіальних одиниць самоврядування, які з погляду бюджету країни є видатками, а з погляду самоврядування - доходами. Відповідно зниження

загальних доходів бюджету країни може у результаті привести до зниження видатків, тобто до зменшення коштів самоврядування.

Спільним елементом є і територіальні межі. На рівні воєводств конфлікують дві бюджетні підсистеми - бюджет самоврядного воєводства та бюджет воєводи, що входять до складу бюджету держави.

У бюджетній системі можна виділити три основних явища - централізацію, децентралізацію та деконцентрацію. Бюджет держави є центральним бюджетом, розпорядником якого є адміністративний центр. До його складу входять бюджети воєвод, які виступають формою деконцентрації коштів. Явище децентралізації існує в бюджетній системі самоврядування, де вплив як на форму, так і на реалізацію окремих бюджетів мають самоврядні органи територіальних одиниць.

4. Доходи територіальних одиниць самоврядування, їх класифікація і зв'язок з податковою системою

Доходи територіальних одиниць самоврядування визначені окремим від доходів державного бюджету правовим актом. Ці доходи можна поділити на кілька основних груп. Здійснюючи вертикальний поділ за типом, маємо справу з доходами гміни, повіту та воєводства. При горизонтальному поділі за критерієм джерела надходження можна виділити три основних групи доходів: власні, доходи з частки (у загальнодержавних податках) та наповнювальні доходи. Вони пов'язані з чітко окресленими групами завдань - власними завданнями,

делегованими та призначеними державою. Втім, якщо уважніше придивитися, то побачимо: запропонований поділ має точки перетину в багатьох місцях. Досить часто вдається знайти спільний знаменник.

Важливим елементом з практичного погляду є вартісна оцінка деяких доходів. Існує закономірність - чим більше певний доход пов'язаний з джерелом у самій гміні, тим більше його фінансове значення для самоврядування. Варто наголосити, що важливим чинником фінансової самостійності гміни є значна перевага власних доходів та доходів з частки, оскільки їхній розмір не залежить від примх урядової адміністрації.

У польській правовій системі прийнята концепція, згідно з якою близько 90% доходів територіальної одиниці самоврядування становлять доходи наповнювальні. Втім, унаслідок адміністративної реформи значно підвищено повноваження органів самоврядування в галузі освіти та охорони здоров'я. Ці завдання реалізуються в освіті за рахунок субвенцій, а в охороні здоров'я на основі індивідуальних контактів з Касою взаємодопомоги. Власне, субвенція на освіту передбачає збитковість. На утримання шкіл, особливо в бюджетах сільських гмін, йде 80-90% усіх видатків. Для порівняння: інвестиційні видатки становлять всього 4%.

Сільській гміні також властиві доходи з частки у податках з доходів фізичних та юридичних осіб. Проте вони становлять незначну частину. Компенсує це сільськогосподарський податок. Але ставки цього податку настільки невисокі, що його величина дорівнює податку з нерухомості у малих містах. Це поглиблює залежність: чим

бідніша гміна (низький клас землі), тим надходження до бюджету з сільськогосподарського податку є меншим. При визначенні ставки сільськогосподарського податку оперують поняттям обрахованого гектара, величина якого залежить від класу ґрунту. Тому дуже часто у гміні, де якість ґрунту висока, мала площа землі за розміром податку дорівнює великій площі менш якісної землі.

На межі податкового та бюджетного права лежать власні доходи та доходи з частки. Наповнювальні доходи пов'язані з податковою системою настільки, наскільки вони відображають економічну ситуацію в країні. Падіння протягом бюджетного року доходів, навіть непрямих, відбувається у зменшенні надходжень до бюджету, відповідно меншими бюджетними видатками, меншими субвенціями і дотаціями для територіальних одиниць самоврядування. Спробуємо зараз показати таку залежність, звернувши особливу увагу на значення окремих доходів у загальному бюджеті окремих територіальних одиниць самоврядування.

Власні доходи. До власних доходів можна віднести надходження з податків, доходи з майна, відсотки від капіталу, доходи з паїв та акцій у акціонерних товариствах, доходи зі штрафів.

Податкові доходи припадають на гміни. Повіти та воєводства відповідно їх позбавлені. Те саме відбувається зі зборами. Не треба пояснювати, що ця група доходів має найбільше значення для бюджету одиниці місцевого самоврядування. Позбавлення повіту та воєводства надходжень з "власних доходів" значно обмежує їх фінансову самостійність.

До податків і зборів, що становлять бюджет гміни, можна віднести податки самоврядування - лісовий, сільськогосподарський, зі спадщини та дарування, оплату експлуатаційних витрат та ін. Втім, самоврядування справляє незначний вплив на їх формування, а також на місцеві податки та збори - з нерухомості, транспортних засобів, за утримання собак, інші місцеві збори тощо.

Особливий вплив самоврядних органів найкраще помітний на прикладі місцевих зборів, таких як торговий збір. Подібний вплив існує у сільськогосподарському та лісовому податках, податку з нерухомості. У цьому випадку голова виконавчого органу гміни навіть має повноваження відмовитися від стягнення податку, а також податкових заборгованостей та відсотків за затримку платежу. Більше того, Рада гміни може звільнити від оподаткування певну групу суб'єктів. Втім, такі великі повноваження навчають гміну відповідальності. Застосування цих інструментів передусім у виборчих цілях може призвести до погіршення фінансової ситуації у гміні. Досить цікавим елементом є самооподаткування мешканців гміни. Самооподаткування є рішенням мешканців, що виноситься на референдум. Незважаючи на те, що податок, закладений у такий спосіб, не має сталого місця у податковій системі, обов'язок його сплати покладається однаковою мірою як на тих, хто висловився за впровадження такого податку, так і на тих, хто голосував проти.

Власні доходи з інших джерел, окрім податків та зборів, мають другорядне значення, оскільки територіальні одиниці самоврядування лише незначною

мірою можуть самі генерувати капітал або майно з тим, щоб пізніше мати з нього прибуток. Невелике фінансове значення має також податок зі штрафів. Втім, він може бути генератором доходу, якщо, наприклад, гміна має на своїй території шахти.

Важливе значення мають доходи з часток. Це встановлені у відсотках частки, що припадають на гмінне, повітове та воєводське самоврядування у податках країни. Ці частки повинні забезпечити доходи та видатки, що не охоплені субвенціями та дотаціями, а також не знаходять джерел покриття у власних доходах. Частки не враховують потреб окремих територіальних одиниць самоврядування (як субвенції чи дотації), вони залежать тільки від податку з доходів фізичних та юридичних осіб, які знаходяться на цій території. Рівень заможності жителів та фірм прямо впливає на доходи самоврядування. Така система покликана підвищити ініціативу органів самоврядування. Відповідно внаслідок зростання доходів самоврядування може зрости винагорода членів виконавчого органу та депутатів. Однак проблематичним видається визначення розміру часток. Так, для гміни встановлено 27,6% від податку з доходів фізичних осіб та 5% від податку з доходів юридичних осіб, для повіту - 1% від податку з доходів фізичних осіб, для воєводства - 1,5% від податку з фізичних осіб та 0,5% від податку з юридичних осіб. Оскільки на гміну припадає значна частка у цих податках, воєводству й повіту залишаються символічні суми. Варто наголосити на наявності тут одиниць різної величини: доходи з часток воєводства та гміни у відсотках мають різницю на користь гміни, але абсолютне значення більше

з боку воєводства. Щож до повіту, то він практично позбавлений доходів з податків.

Існує ще одна проблема: наявна в країнах Європейського Союзу тенденція до зростання значення непрямих податків (ПДВ й акцизу) порівняно з податками безпосередніми (податків з доходу). У Польщі - це зниження ставок податків з доходів та одночасно ліквідація преференційних ставок чи оподаткування товарів і послуг (сільське господарство) та заміна їх податком на додану вартість. Може виникнути ситуація, коли роль податків з доходів стане символічною, а власне ці податки у формі часток становлять основну частину доходів самоврядних бюджетів. Тобто відбувається процес позбавлення територіального самоврядування доходів за допомогою податкових законів, а не через зміни законів про фінансування самоврядування. З огляду на цю проблему підготовлені поправки до закону про доходи територіального самоврядування, які мають передбачити в доходах самоврядування також частки з непрямих податків.

Наповнювальними доходами насамперед є субвенції та дотації. Суттєвою є різниця між дотацією та субвенцією. Детальніше розуміння цієї різниці дозволяє відповідно оцінити окремі види доходів. Першим критерієм є критерій мети - субвенція призначається на певну групу завдань, дотація - згідно з чітко окресленою метою. По-друге, субвенція є безповоротною і може бути використана в наступному бюджетному році, а невикористана дотація підлягає поверненню в кінці року. Останнім елементом є суб'єкт - споживач. У випадку субвенції ним може бути

тільки територіальна одиниця самоврядування, а у випадку дотації - також підприємець.

Субвенція для самоврядування корисніша. Вона також корисніша для фінансів держави в цілому. У випадку субвенції кошти можна перенести на наступний рік. Самоврядуванню надається також певна самостійність, кошти можна направляти у видатки як на ремонт шкіл, так і на зарплату для вчителів. Рішення про призначення коштів приймають органи самоврядування.

5. Прикінцеві положення

Адміністративна реформа, що була запроваджена у 1999 році, не тільки створила територіальні одиниці самоврядування, а й значно вплинула на фінанси країни. На цю реформу наклали свій відбиток еволюційні зміни податкової системи. Загалом ці зміни можна визнати як позитивні, але в ході їх реалізації виникало певне незадоволення серед адресатів реформ. З активізацією самоврядування за нових повноважень відповідні кошти не надходили, а трансфери мали спрямовуватись на "основні соціальні потреби" без можливості власного впливу влади на їхню форму та величину. У порівняно кращій ситуації є гміни, стан фінансів яких не погіршився, відбулося процентне зростання наповнювальних доходів стосовно всіх доходів на тлі надання гмінам нових повноважень. Залишається сподіватися, що в міру налагодження діяльності самоврядування в повітах і воєводствах, останні з ролі адміністраторів піднесуться до ролі господарів, як це сталося на рівні гмін у 90-х роках. Як позитивний

чинник слід визнати заплановану зміну в розподілі податкових часток і виокремлення часток для самоврядування в непрямих податках.

Як показали реформи останніх років, гміни поставили перед собою нові завдання. І це набагато краще, ніж коли це зробив би будь-який інший суб'єкт урядової адміністрації. Цей позитивний приклад породжує віру в те, що в запланованих на найближче майбутнє податкових змінах головні принципи самоврядування будуть повною мірою взяті до уваги.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У ГМІНІ

*Ганна Грижевська,
Східноєвропейський центр демократії*

Стратегічне планування у гміні, а також управління гміною - це два важливі для місцевого розвитку поняття.

Спад в економіці, зростання незадоволення суспільства поглибленням бідності, зростання безробіття впливають на суспільні настрої. Доходить до того, що люди відчують брак безпеки та невпевненість у майбутньому. Єдиним способом боротьби з такими суспільними настроями є створення єдиного стратегічного плану і доброго управління у гміні. Щоб стратегічний план був прийнятий місцевою спільнотою, необхідно, щоб мешканці гміни отримували якомога докладнішу інформацію про дії місцевої влади. Така інформація може поновити втрачене почуття безпеки та відродити в людях віру в майбутнє.

Створення стратегії місцевого розвитку та управління необхідне також для забезпечення достатніх дотацій і надходження капіталу до польських гмін.

Чому планування у гміні є важливим?

Що нам дає планування?

Для чого ми плануємо?

Роль і значення довгострокового планування

В епоху соціалізму планування було досить модним терміном. Усі справи в галузі економіки, культури, торгівлі тощо влада виконувала, спираючись на довгострокове або

перспективне планування. Великою помилкою номенклатури ПНР було створення стратегічних планів без опертя на людські потреби та місцеві засоби. Це стало причиною багатьох непотрібних і невдалих інвестицій. Вони здійснювались більше для престижу, ніж для задоволення фактичних потреб суспільства.

Підхід до планування у Польщі змінився разом з системною трансформацією. Хороший план став підґрунтям для стабільного розвитку. Звичайно, спочатку не давалося легко, потрібна була зміна ментальності. Швидкі темпи суспільно-політичних та економічних змін посилили організаційний безлад. Бюджетні дебати ставали війнами, що точилися на сесіях Ради гміни. Кожна наступна зміна влади спричиняла зміну планів та припинення або відмову від реалізації вже розпочатих інвестицій на невизначений час. Люди, що обиралися до самоврядування, не тільки не відповідали посаді, яку вони займали. Їм ще бракувало елементарної відповідальності за свої вчинки.

Адміністративна реформа та пов'язаний з нею територіальний поділ на воєводства, повіти та гміни змусили людей по-новому подивитися на питання стратегічного планування. Зміна мислення стосувалася також і поняття самоуправління. В основі самоврядування лежить визнання громадян як суб'єктів та визнання їх здатності до прийняття рішень, що стосуються місцевої спільноти, а також почуття відповідальності за цю спільноту.

Стаття 16 Конституції Республіки Польща так тлумачить поняття самоврядування:

1. Усі мешканці одиниць основного територіального поділу становлять на основі закону самокеровану громаду.

2. Місцеве самоврядування бере участь у здійсненні державної влади. Істотну частину суспільних завдань, яка належить йому у межах законів, самоврядування виконує від свого імені і несе за це особисту відповідальність.

Стратегічне планування

Стратегія являє собою підготовку та ведення війни як такої, а також окремих її кампаній та битв. Військова стратегія має окреслювати цілі у їх взаємному ієрархічному та хронологічному порядку, а також визначати засоби, які треба використовувати для досягнення цих цілей. Стратегія повинна бути опрацьована з огляду на проведеній аналіз та ознайомлення з умовами, що впливають на цілі, а також на можливості пошуку та використання засобів (коштів).

З роками термін "стратегічне планування" почав застосовуватися й до економіки. У 60-х роках цей термін було перенесено з економіки на місцеве самоврядування. Одиниці територіального самоврядування потребують як планування, так і стратегічного управління, що спирається на перспективу.

Стратегічне планування є довготривалим процесом, суть якого полягає у передбаченні та плануванні одиницями територіального самоврядування свого майбутнього. Стратегічне планування гміни є місцевим плануванням, плануванням для власної спільноти. Стратегічний план - це не тільки документ і не тільки процес, а і початок нового стилю управління гміною.

Звичайно, й стратегічний план розвитку одиниць територіального самоврядування є різним для воєводства, повіту та гміни. Втім, в усіх трьох випадках він створюється

на 10-15 років з урахуванням зміни внутрішніх і зовнішніх умов. Істотним при створенні стратегії є також участь фізичних та юридичних осіб, що допомагають у виборі стратегії розвитку, а також є головними її виконавцями. Предмет (суб'єкт) стратегії місцевого розвитку окреслений у просторовому, економічному, суспільному, екологічному вимірах тощо. Отже, стратегічний план місцевого розвитку є свого роду сценарієм розвитку гміни, що означає розпізнання й аналіз ситуації. Тут окреслено: цільове бачення розвитку, стратегічні цілі розвитку, стратегічні завдання, а також спосіб реалізації цих завдань та добре управління.

Рамки стратегії визначаються рамками впливу влади, що створює та реалізує стратегію. Найважливішим є те, щоб у стратегії знайшли відображення виключно ті завдання й проблеми, на які має вплив влада, що розробляє стратегію (вплив безпосередній і опосередкований).

Проблеми, які не залежать від влади, і рішення, що приймаються суб'єктами ззовні, повинні враховуватися, але вони не можуть бути охоплені рамками стратегії і не визначають цілей місцевого розвитку.

Ознаки стратегічного планування у гміні

Стратегічне планування:

- визначає напрямок розвитку гміни;
- дає можливість формування майбутнього гміни, а також дозволяє визначити кошти гміни;
- вказує на сильні сторони і можливості гміни, а також на її недоліки;
- економить час;

- породжує завдання, окреслює засади поведінки влади у тривалій перспективі;
- дозволяє передбачити проблеми;
- дає можливість оптимального розміщення застосовуваних засобів як капіталу, так і людського потенціалу;
- враховує зауваження та пропозиції громадян, дає їм відчуття безпеки, а також спонукає до співпраці та відповідальності за розвиток гміни;
- допускає певного роду еластичність - до роботи над стратегією можна залучити представників місцевої спільноти, які репрезентують різні середовища та групи інтересів, місцевих лідерів. Стратегія має враховувати форми та засоби співпраці всіх суб'єктів місцевого розвитку. Тут можна застосувати процедуру групового планування (collaborative planning) та прийняття рішень представниками всіх зацікавлених сторін.

Розроблювана стратегія визначає способи співпраці між різними суспільними та політичними групами.

Ознакою добре розробленого стратегічного плану є краще інформаційне забезпечення та висока ефективність прийняття рішень.

У разі розроблення плану стратегії розвитку для гміни необхідне узгодження його з планами повіту, до якого належить гміна, і планами воєводства, до якого належить повіт. Неможливо будувати стратегію на рівні гміни щодо текстильної фабрики за умови одночасного розроблення стратегічного плану на рівні повіту, який спирається на девіз найчистішого озера в Польщі.

Недоліки стратегічного планування

Цілком мовірно, що існують певні недоліки, а точніше небезпеки, які не можна передбачити у стратегічному

плануванні. Зокрема:

- розробка та впровадження плану не змінює відповідних умов суспільного середовища та не виключає елементу невпевненості;
- стратегічне планування не дає гарантії справжнього вибору, а лише збільшує шанси прийняття відповідного рішення;
- не дає гарантії щодо незмінних зовнішніх умов (наприклад: повінь, посуха);
- не виключає у майбутньому можливості появи місцевих проблем та конфліктів суспільного характеру;
- стратегічне планування є безперервним процесом, що вимагає актуального і безпосереднього моніторингу з огляду на зміну вищезазначених обставин та умов.

Ознаки добре розробленого плану

Кожний добре розроблений план повинен відповідати багатьом вимогам, серед яких найважливішими є:

- існування спорідненої спільноти мешканців, яка переконана, що разом можна зробити багато чого, спільноти, яка бажає працювати разом;

СПІЛЬНОТА МЕШКАНЦІВ стає фікцією, якщо мешканці не беруть участі у прийнятті рішень, головним чином тих важливих, що впливають на їхні долі. Елементи спільноти: спільне рішення, інформація для всіх, спільні дії.

- існування системи цінностей, до якої мала б змогу звернутися більша частина місцевої громади;

- наявність хорошої поінформованості членів спільноти.

ХОРОША ТА ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ характеризується: поточним надходженням інформації (зворотна інформація); провадженням відвертих та

відкритих дебатів, дискусій, у яких можуть брати участь усі зацікавлені; предметністю, вмінням вислуховувати різнобічні погляди та думки; відвертістю, умінням вести переговори.

Слід також пам'ятати про всі засоби промоції (PR, рекламу), які можуть наблизити створення та реалізацію цілісного плану місцевої громади;

- наявність спільного бачення мешканцями майбутнього регіону; для ідеї, на яку спирається стратегія, слід шукати насамперед місцевих лідерів та активістів суспільного життя. Має утворитися щось на зразок суспільної стратегії і суспільної мобілізації навколо її реалізації.

ПОШУК ПРИХИЛЬНИКІВ для ідеї повинен бути різноманітним. Слід шукати підтримки багатьох середовищ і груп, які діють на місцевому рівні: дітей та молоді, родин, журналістів, неурядових організацій, депутатів, місцевих інституцій, бізнесменів, впливових осіб, видатних мешканців гміни, лідерів місцевої громади.

Способи роботи над стратегією

У літературі описано багато способів роботи над стратегією. М. Крамарц та Р. Топінський, зокрема, визначають три етапи:

I етап - створення так званого "портрету" гміни, оцінка її нинішнього стану. Інакше цей етап можна назвати діагностичним. Аналізу підлягають засоби, демографічна структура, зайнятість, фінанси, природні умови, інфраструктура, людські ресурси, суспільні ініціативи тощо.

II етап полягає в окресленні найважливіших складників стратегії, тобто промоції розвитку. Це етап, результатом

якого є конкретні проекти чи плани.

III етап полягає у розробленні стратегії, а також у виборі варіантів розвитку, окресленні ієрархічних потреб. На цьому етапі визначаються:

- особи, відповідальні за реалізацію стратегії;
- джерела фінансування;
- розробляється бізнес-план;
- визначається можлива прибутковість проекту;
- розробляється перелік інституцій, що будуть задіяні в реалізації стратегії тощо.

Ще одним дуже цікавим підходом до стратегічного плану є погляд на роботу над стратегією як на цикл. Одним з найвідоміших циклів проекту є "Цикл Баума" одного з фахівців Світового банку. Він з'явився у 70-х роках. Цикл Баума у спрощеному вигляді містить 5 циклічно вибудованих фаз, де одна фаза виникає з іншої. Усі фази утворюють певне замкнене коло: ідентифікація - підготовка - аналіз і вибір - реалізація - оцінка - ідентифікація - підготовка...

ІДЕНТИФІКАЦІЯ полягає в оцінці та аналізі потреб, доступних коштів. Процес ідентифікації потреб може бути досить різним - як систематизованим, так і водночас не систематизованим.

ПІДГОТОВКА полягає у виробленні кількох детальних альтернативних проектів. Етапи підготовки:

- попередній аналіз проекту;
- розв'язування альтернативних рішень;
- окреслення виконання у технічному, економічному та фінансовому контексті;
- збір пропозицій, що намічають кошти та прибутковість даного рішення.

АНАЛІЗ і ВИБІР полягають у підготовці проекту з

технічної, фінансової, комерційної, управлінської та організаційної точок зору.

РЕАЛІЗАЦІЯ. Головним пріоритетом є реалізація проекту згідно з затвердженим графіком.

ОЦІНКА проекту, що реалізується, аналіз та порівняння досягнутих результатів.

Кожна з наведених фаз роботи над проектом є досить важливою. Проекти можуть реалізовуватись:

- спираючись на попит;
- з оперттям на наявні засоби (натуральні засоби, робочу силу);
- як проміжний елемент для розвитку іншої діяльності.

Будь-який проект повинен містити логічну рамкову структуру.

Вертикальна система логічної рамкової структури проекту є такою:

1. Загальні цілі - це цілі, які безпосередньо не можуть бути охоплені одним проектом, він може тільки наблизити до них.
2. Безпосередні цілі становлять набір таких цілей, на досягнення яких спрямовано втілення даного проекту.
3. Результат отримується з дій у межах певного проекту і може охоплювати, наприклад, будівництво дороги.
4. Дії становлять сукупність кроків, направлених на досягнення необхідних результатів.

Розроблювана стратегія охоплює загальні та детальні цілі аж до завдань.

Стратегічні цілі:

- мають загальний характер;
- спираються на чітке розуміння наявної ситуації;
- вимірюються або підтверджуються в інший спосіб, наприклад порівнянням;

- як правило не мають окреслених часових меж;
- спираються на особисті консультації з представниками місцевої громади;
- вказують на пріоритети.

Способи досягнення стратегічних цілей:

- промоція;
- виховання;
- інвестування;
- привілеї тощо.

Так, якщо конкретною метою є інтенсивне ресурсозберігаюче та екологічно чисте господарювання, то головною метою може бути пристосування сільського господарства до ринкової економіки.

Специфічні цілі - зростання ефективності сільського господарства, а отже:

- зниження витрат;
- підвищення якості;
- збільшення обсягу продукції;
- зниження безробіття;
- пристосування продукції до потреб ринку;
- прискорення обігу землі (грунту);
- інтеграція землеробів з переробниками;
- пошук землеробами сильної позиції на ринку;
- пошук додаткових доходів у господарстві.

Наступною метою, що сприяє стратегічній меті, може бути розвиток навколосільськогосподарського підприємництва. Його специфічні цілі такі:

- більш ефективне управління підприємствами;
- переробка сільськогосподарської сировини на місці (у гміні);
- розвиток сільськогосподарських послуг.

Третьою конкретною метою, що відповідає

стратегічній меті, є розвиток несільськогосподарського підприємництва. Специфічні цілі такі:

- створення нових місць праці у промисловості та сфері послуг;
- розвиток нових відкритих підходів, що сприяють бізнесу.

Виникає питання: чи варто розробляти стратегію? На це кожен має шукати відповіді у власній гміні. Створення стратегії є процесом інтелектуальним, організаційним і фінансовим. У Польщі гміни й повіти будують стратегію в кількох випадках і щоразу через те, що це єдиний спосіб пошуку додаткового фінансування та допоміжних фондів у місцевому або загальнодержавному масштабі.

Досить часто стратегія пов'язана з такими елементами як:

- створення неурядової організації, що працювала б над стратегією;
- залучення місцевих бізнесменів до створення власного фонду розвитку;
- розробка бізнес-планів для провідних підприємств малого й середнього бізнесу;
- отримання гміною кредитів, позичок;
- аналіз внутрішніх і зовнішніх умов розвитку, слабших і сильніших сторін гміни.

"ПОРТРЕТ" ГМІНИ

Портрет гміни є, за винятком небагатьох гмін, одним з обов'язкових етапів роботи над стратегією. Його формування портрета полягає в досить детальному змалюванні гміни поряд з аналізом, що охоплює кілька останніх років.

Компонуючи та збираючи дані до портрету гміни, слід пам'ятати про демографічну структуру, зайнятість,

фінанси, інфраструктуру, природні умови тощо. Дуже важливим для доброго зображення гміни є врахування таких даних, як розташування з огляду на найважливіші автомобільні шляхи, залізниці, розміщення відносно найбільшого міста в регіоні.

Портрет гміни є оцінкою сучасного її стану, що спирається на факти.

ВСТУП

-загальна характеристика гміни (населення, кількість господарств, кількість сільськогосподарських угідь, загальна площа, у тому числі земельні угіддя, ліси, водні шляхи тощо).

ЗАСОБИ

-населення (лідери, організатори, виконавці);
-сільське господарство, особлива діяльність, продукція тваринництва, природні ресурси - ліси, сировина, води;
-економічна діяльність (тип, розміри, зайнятість на державних і недержавних підприємствах тощо).

ІНФРАСТРУКТУРА

-дороги гміни (їх стан, мережа, покриття, використання);
-електрифікація;
-телекомунікаційна мережа;
-водопроводи (якість, кількість води з основних джерел);
-водостічне господарство на території гміни (комунальна та дворова каналізація, очищення стоків, резервуари для накопичення забруднень - кількість та якість);
-висипання сміття;
-торгівля та послуги;
-об'єкти громадського використання;
-історичні об'єкти, пам'ятки та інше, що пов'язане з туризмом і відпочинком;
-будинки та забудови, пов'язані з можливим розвитком

малого підприємництва.

ФІНАНСИ

-бюджет гміни;
-оцінка фінансових коштів мешканців;
-оцінка фінансових коштів підприємств та підприємців.

НАСЕЛЕННЯ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ

-демографічна структура як гміни в цілому, так і окремих господарств (вік, стать тощо);
-побудова демографічних прогнозів гміни щодо інфраструктури та зайнятості;
-зайнятість у сільському господарстві, у т.ч. прогнозування змін;
-зайнятість у господарстві (промисловості) з прогнозуванням змін тощо;
-можлива зайнятість за межами гміни / у гміні;
-безробіття та його причини.

ПІДТРИМКА ІНІЦІАТИВ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ІНІЦІАТИВ ГРОМАДЯН

-виникнення;
-ефективність;
-можливі проблеми у реалізації цих ініціатив.
СУСПІЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ
-місцевих громад, влади, підприємств, місцевих організацій.

РОЛЬ СТРАТЕГІЇ

Стратегія розвитку гміни є процесом планування, у якому дуже важливу роль відіграють:
-громадяни, самоврядування;
-адміністрація, місцева організація;
-партнери, що співпрацюють;

- належна організація дій;
- готовність до запровадження докладного аналізу слабких і сильних сторін гміни, а також загроз і можливих варіантів розвитку (SWOT);
- час;
- ефективний механізм контролю змін, що відбуваються;
- досвід в управлінні та побудові планів;
- швидкість реакції на умови оточення, що змінюються.

АНАЛІЗ SWOT

Аналіз SWOT є аналізом внутрішніх і зовнішніх умов розвитку і дозволяє оптимально використати власний потенціал за сприятливого збігу обставин.

SWOT - сильні та слабкі сторони гміни, можливості й загрози в оточенні гміни. Аналіз внутрішніх умов пов'язаний із самою гміною, її слабкими та сильними сторонами. Аналіз оточення гміни, її зовнішніх передумов у регіональному та загальнодержавному масштабах є аналізом можливостей, які варто використовувати, та загроз, що ускладнюють реалізацію стратегічних цілей.

Наводимо типовий аналіз SWOT однієї з гмін.

Сильні сторони

- добре розвинута технічна інфраструктура (сучасні телекомунікації, належна водно-каналізаційна система (газова мережа, належна мережа доріг);
- наявність іноземного капіталу (сильні підприємства);
- відносно добре розвинута структура самоуправління підприємств, комерсантів;
- сильна база середніх шкіл;

- низька вартість робочої сили;
- географічне розташування (близькість кордонів держави);
- концентрація сільськогосподарських площ (перевага великих за територією господарств), а також високоякісних ґрунтів;
- нерухомі кошти, що надаються під інвестиції - врегульовані відносини власності;
- належне комунікаційне розташування, у т.ч. міжнародне, на території Кентжина розташовано аеродром;
- значна кількість малих та середніх підприємств різних галузей;
- належні природні, кліматичні та екологічні умови;
- належна співпраця між окремими гмінами.

Слабкі сторони

- висока міграція мешканців (від'ємне сальдо міграції), низький натуральний приріст - суспільство старішає;
- брак контактів малого та середнього підприємництва з іншими регіонами;
- високі показники безробіття (низька кваліфікація працівників);
- високі транспортні втрати - велика відстань від ринку збуту;
- брак пропозиції для інвесторів (брак стимулів для інвестування);
- низький рівень освіти осіб у продуктивному віці;
- занадто мала кількість працедавців;
- низька купівельна спроможність населення;
- брак інфраструктури, що сприяє розвитку туризму;
- відсутність прикордонного переходу - ускладнення обмінів зі Сходом;

- декапіталізація сільського господарства;
- невисока громадська активність - брак свідомості щодо необхідності розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) - брак інституцій, що підтримують підприємництво;
- поганий екологічний стан у сільській місцевості;
- брак співпраці між неурядовими організаціями, відсутність засад співпраці між неурядовими організаціями та владою.

Шанси (можливості)

- можливість функціонування прикордонного переходу - налагодження співпраці з сусідніми державами;
- підготовка туристичних пропозицій, що сприяє розвитку туризму;
- можливість використання аеродрому для господарських цілей;
- створення переробної бази для місцевого сільського господарства;
- відкриваються можливості доступу до фінансування з боку Європейського Союзу;
- використання економічних зв'язків з країнами Балтії (транзит, туризм, господарчий обмін).

Недоліки

- слабка економічна політика країни;
- нестабільна ситуація в сусідніх країнах;
- нечіткий розподіл повноважень з виконання завдань, що намічені самоврядуванням;
- блокування функціонування прикордонного переходу у Міхалкові;
- комунікаційні бар'єри;

- брак прикордонної політики;
- демографічні процеси (суспільство старішає);
- бюрократизація суспільства;
- історичні передумови - брак часу;
- пасивність суспільства - суспільна несвідомість;
- незадовільний стан правопорядку.

На підставі опрацьованого аналізу SWOT виявлено головні стратегічні напрямки розвитку гмін "Barczi". Серед іншого це: розвиток туризму, сільського господарства, малого та середнього підприємництва, комунікаційної інфраструктури, розбудова системи освіти, що відповідають локальним потребам, розвиток прикордонної співпраці.

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ ГМІНОЮ

*Анета Пйонтек-Состаріц,
докторант Економічної Академії м. Катовіце*

Місцеві проблеми не завжди займали чільне місце в економічних науках. Перетворення у країні, що почалися з 1989 року, змінили ставлення багатьох економістів до цих проблем.

Суб'єктивізація місцевої спільноти, що знайшла своє відображення в інституції місцевого самоврядування, стала наслідком підвищеної зацікавленості господарюванням у місцевому масштабі. Маркетинг не є новим поняттям. Його поява спричинена потребами, що їх висувають люди та ринок. Отже, зростання суспільно-економічних потреб стало головною підставою розвитку маркетингу. Проблематика маркетингу охоплює широкий діапазон явищ, пов'язаних з організацією та координацією діяльності на ринку.

Маркетинг як універсальний засіб діяльності може бути також застосований у таких сферах діяльності, як послуги, організація господарювання гміни. Діяльність гміни лежить десь посередині між неприбутковою організацією та підприємством, що надає послуги. Гміна функціонує як неприбуткова організація, здійснюючи діяльність у галузі охорони здоров'я, освіти, культури і т.п. Втім, вона може проводити власну, хоча й обмежену законом, економічну діяльність. Гміна функціонує на зразок підприємства, що надає послуги, однак, на відміну від нього, проводить тільки таку діяльність, яка слугує

інтересам певної місцевої спільноти (про відмінність між маркетингом підприємств та маркетингом гмін див. табл.).

Критерій	Маркетинг	
	підприємств	гмін
Мета	орієнтація на виживання, ризик, розвиток	задоволення потреб місцевої спільноти, важливих із загальносуспільного погляду, розвиток
Предмет діяльності	продукт (послуга)	Гміна (послуга, ідея, організація)
Ознаки предмета діяльності	матеріальність, тривалість (міцність)	матеріальність, тривалість (міцність), нематеріальність, (нетривалість)
Мета діяльності	місцевий ринок, національний ринок, міжнародний ринок	місцевий ринок
Інструменти маркетингу	чотири "П"	шість "П"

Шість "П" в останньому рядку цієї таблиці - це перші літери англійських назв інструментів маркетингу гміни:

1. product - продукт;
2. price - ціна;
3. place - розповсюдження;
4. promotion - промоція;
5. personnel - працівники;
6. picture - обличчя.

Знайомство з поняттями маркетингу послуг та маркетингу неприбуткової організації полегшує розуміння поняття маркетингу гміни.

Маркетинг послуг - "комплекс ринкової діяльності, що належить до функціонування суб'єктів на ринку послуг". "Послуги відрізняються від продуктів тим, що вони

невідчутні. Користуючись послугою, клієнт купує лише обіцянку, що отримає те, що йому обіцяють надати. Ваше завдання полягає в тому, щоб представити свою обіцянку в такий спосіб, аби вона стала для клієнтів відчутною".

Маркетинг неприбуткових організацій - це "комплекс активних дій, направлених на суб'єкти оточення з метою задоволення потреб та доброзичливого ставлення до неприбуткових організацій. У реалізації своїх маркетингових програм ці організації оперують такими інструментами, як організація господарювання, але зі збереженням специфіки їх застосування за ринкових умов".

Гміна є найнижчою територіальною регіональною одиницею, яка є системою взаємних господарчих та суспільних зв'язків. Місцевий ринок як фрагмент ринку держави має загальні засади, що гарантують його справедливе функціонування та розвиток. Він характеризується певними ознаками - місцевими умовами, що визначають його специфіку. Гміну, з одного боку, формують загальні суспільно-економічні умови, а з другого - суспільні потреби, які у перспективі можуть привести до розвитку даного регіону. За браком висвітлення цього питання у наукових публікаціях, вдамося до такого визначення маркетингу гміни: "Маркетинг гміни - це активна діяльність, завдяки якій гміна може реагувати на очікування місцевої спільноти та інвесторів, а через відповідне створення свого іміджу скеровує надходження інвестицій на дану територію, визначаючи цим самим його розвиток. Формуючи свою пропозицію (продукт), гміна керується потребами місцевої спільноти. Особливий

характер маркетингу гмін полягає головним чином у специфіці гмін.

Гміна не повинна зазнавати жодних поділів, а застосовувана штучна класифікація має слугувати тільки систематизації понять і завдань. Цей умовний поділ виникає через відмінності між певними інструментами, а також через залежність їх один від одного, де кожний елемент маркетингу створює інший елемент, а також впливає на формування інших елементів через спільні риси.

Продукт у маркетингу гмін не має виключно маркетингового характеру. Продуктом є будинки, дороги, водопроводи, школи, ринки, тобто те, що належить гміні. Продуктом гміни може бути також ідея (наприклад, охорона здоров'я, "безпечна дорога до школи"). Можна сказати, що продуктом гміни є її засоби та ідеї. Використовуючи потенціал за допомогою маркетингу, гміна може досягнути поставленої мети. Між засобами (продуктом гміни) та інструментами маркетингу існує залежність. Маркетинг зумовлений величиною та структурою потенціалів, з одного боку, але з другого - може впливати на їх збільшення.

Будь-який продукт характеризується певними рисами, наприклад якістю, показовістю. Гміна може прагнути до надання продуктам специфічного вияву, а завдяки цьому - до більшої привабливості. Якість продукту є маркетинговим поняттям, що може дати гміні конкурентні переваги. Вона охоплює різні аспекти функціонування гміни і пов'язана з реалізацією потреб та очікувань

місцевої спільноти. Наслідком реалізації програми якості може бути, наприклад, розв'язання проблеми перевезення інвалідів у міському транспорті.

У цілому кожний продукт (засіб) гміни поєднує в собі матеріальні та нематеріальні елементи. Продукт гміни є комплексом засобів, що задовольняють потреби місцевої спільноти.

Відповідне застосування функції продукту впливає не тільки на місцеву спільноту, а й на потенційних інвесторів. Важливо пам'ятати і про марку продукту. Марка є способом, що ідентифікує продукти на ринку (слово, символ), тому можна твердити, що марка є стратегічним засобом. У випадку з гміною, то маркою (логотипом) є герб гміни. Гміна має прагнути того, щоб мешканці ототожнювали її з гербом. Часто трапляється так, що більшість місцевої спільноти не має уявлення, який вигляд має герб їхньої гміни (наприклад, міста).

Ціна, як інструмент маркетингу відіграє важливу роль і є інструментом впливу на покупців у рамках маркетингової стратегії. На місцевому ринку набуває різних визначень, як от: оплата, чинш (орендна плата), гонорар, тариф, відсотки, премія, комісійні, рента. Ціна в маркетингу гмін є не лише критерієм вибору у випадку з інвесторами чи спільнотою, а й підсумком, що впливає на економічні результати діяльності гміни.

Гміна є монополістом щодо формування цін. Іноді ціни в гміні обмежує попит. Інтенсивність обмежень залежить від характеру продукту та ступеня вираження потреб, які за допомогою цього продукту можуть бути задоволені.

Рішення, пов'язані з цінами, не повинні залишати осторонь таку важливу справу, як психологічний аспект цін, що полягає у співвідношенні ціни та якості продуктів, на які ціна була встановлена. Нижча ціна може означати й низьку якість продукту, що може вплинути на ставлення до гміни. Масштаб цієї шкали залежить від значення, яке покупець пов'язує з ціною. Її розуміння має велике значення у процесі формування та зміни цін.

Розповсюдження (дистрибуція) є інструментом, що взаємодіє з іншими елементами маркетингу і впливає на розміщення продуктів на ринку, становить ринкове поле продукту. Дистрибуція гмін полягає у створенні умов реалізації діяльності, що є прийнятними та доступними для клієнта з огляду на місце, час тощо. Тут ідеться, наприклад, про місце розташування та розклад роботи органів місцевого самоврядування. Опрацювання стратегії дистрибуції вимагає визначення рис продукту та очікувань покупців. Як у випадку з матеріальними благами, в дистрибуції гмін наявне набуття прав власності. У гміні велике значення має безпосередня дистрибуція з огляду на інформаційний характер органів місцевого самоврядування.

Масштаб, у якому дистрибуція окреслює та формує інші інструменти маркетингу, є різним і пов'язаний він з типами завдань гміни та структурою дистрибуцій. Дистрибуція у гміні є комп'ютерним накопиченням інформації, мережовим використанням відомостей (інформаційних засобів), що сконцентровані в різних відділах уряду гміни. Дистрибуція є продажем та орендою

власності гміни, розвитком місцевої інфраструктури (спорудження місцевих паркінгів, будівництво житла). Гмінна дистрибуція є переговорним процесом, що відбувається на рівні гміна - інвестор, а також пов'язаний з припливом капіталу. Дистрибуція залежить головним чином від засобів гміни, тобто від її продукту. Маркетингова орієнтація гміни свідчить про необхідність надання значної ваги дистрибуції, впровадження якої може знизити витрати, пов'язані з певними змінами, та підвищити задоволення населення діями, що відбуваються у гміні.

Промоція гміни. Завданням промоції є інформування, переконування та вплив на рішення інвесторів, від дій яких залежить розвиток гміни. Метою промоції гміни є зростання зацікавленості місцевим ринком, окреслення конкурентних переваг гміни. Промоція гміни служить здобуттю довіри та капіталу, що формують її розвиток. Засоби промоції можуть бути різними, залежно від груп адресатів. Однією з цих груп є місцева спільнота та її потреби, другою - інвестор.

Структура засобів промоції охоплює: а) особистий “продаж”; б) рекламу; в) громадські зв'язки; г) додаткову промоцію.

А. Особистий (безпосередній) “продаж” гміни, або особиста промоція, полягає в особистій презентації продукції гміни. Має певні властивості, відмінні від інших видів промоції. Важливого значення тут набувають особисті (безпосередні) контакти, наприклад, між гміною та потенційними інвесторами. Така ситуація передбачає

індивідуальний підхід до інвестора під час переговорів, беручи до уваги інформаційний аспект з урахуванням потреб покупця і надання альтернативних аргументів.

Особистий “продаж” повинен поєднуватися з іншими елементами промоції, насамперед з рекламою (часто на початковому етапі контактів у рамках нагадувальної реклами), а також з додатковою промоцією (можливість зниження ціни під час ведення переговорів).

Особистий “продаж” у гміні застосовується у випадку, коли:

- ціна продукту є не постійною, а договірною (наприклад, на нерухомість);
- шляхи розподілу є короткими і безпосередніми;
- реклама не в змозі ефективно впливати на обраний цільовий ринок;
- інформація про продукт, потрібний споживачеві, не може бути передана повною мірою за допомогою реклами або промоції;
- потенційний покупець віддає перевагу цінностям, які характерні для особистого “продажу” як складова частина продукту, що пропонується.

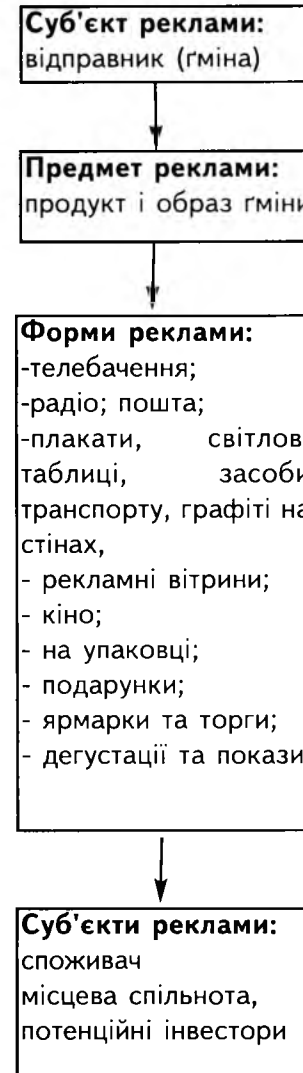
Б. Реклама гміни є масовою платною формою комунікації між гміною, місцевою громадою та інвесторами. Метою реклами є наближення потенційного споживача до рішення, нагадування про переваги гміни, а також формування позитивного іміджу гміни. Завдання, яке має виконати реклама, буде реалізоване тоді, коли люди, що є її споживачами, стануть покупцями продуктів гміни, а також коли через рекламу люди краще знатимуть свою гміну. Серед багатьох видів реклами можна виділити

кілька таких, які можуть бути використані у гміні. Це:

- інформаційна реклама, метою якої є інформування споживачів, наприклад, про заміну цін на проїзд у міському транспорті;
- спонукальна реклама має викликати переваги при інвестуванні або при користуванні продуктами даної гміни;
- виховна реклама створює первинний попит на продукти або послуги гміни;
- реклама продукту, сконцентрована на перевагах або послугах гміни;
- інституційна реклама, що займається створенням образу гміни у тривалому часовому періоді;
- екологічна реклама, яка є формою інституційної і намагається показати екологічні досягнення гміни;
- реклама, що відповідає певним обставинам, інформує про послуги та події у гміні (наприклад, культурні та спортивні події).

Серед вищенаведених видів реклами гміни частина звернена до місцевої спільноти (наприклад, інформаційна та виховна реклама, реклама, що відповідає певним обставинам), натомість інша частина спрямована на потенційних інвесторів, які завдяки рекламі можуть оцінити гміну з погляду її конкурентних переваг, і створює відповідний клімат для надходження інвестицій.

На малюнку (стор.67) зображено напрямок впливу відправника (гміни) на споживача (місцевого середовища, потенційних інвесторів) через форми реклами, що їх може використовувати гміна у своїй промоції. Обираючи стратегію реклами, гміна має керуватися цілями даної рекламної діяльності, окреслити коло споживачів реклами,

знати свої фінансові ресурси, визначити спосіб звернення до споживачів. Результатом запланованої та організованої стратегії реклами є досягнення наміченого ефекту. Торги, ярмарки, дегустації та покази, наведені як форми реклами гміни, найкраще відповідають вимогам особистого продажу. Втім, як здається, це є форми промоції, що з однаковим успіхом можуть бути використані в рекламі, особистому продажу, а також при створенні відповідного образу гміни. Деякі з наведених форм можуть мати регіональний характер, наприклад, телевізійна, радіореклама або реклама в пресі можуть бути використані, якщо гміна зацікавлена у великому попиті на свої продукти (ресурси).

В. Громадські зв'язки гміни (PR) - це неособистий засіб комунікації, що має форму відомостей про підприємство або його продукцію, які безкоштовно надаються через

мас-медіа. Це стосується і PR у гміні. PR є важливим інструментом промоції гміни, що впливає на зміцнення існуючого образу гміни і створює умови для інших промоційних інструментів, підвищуючи рівень їхньої ефективності. Метою PR є: привертання уваги та зацікавленості гміною, створення суспільної свідомості щодо територіального самоврядування, створення порозуміння у контактах з оточенням. Завдання PR гмін спрямовані на: організацію та підтримання контактів гмін з оточенням та формування притаманного гміні образу через мас-медіа.

Г. Додаткова промоція полягає у застосуванні додаткових імпульсів, що доповнюють пропозицію гміни, спричиняють підвищення її привабливості або конкурентоспроможності гміни. Цей вид промоції має найменше значення та обмежується, як правило:

- застосуванням цінових знижок, коли, наприклад, куплений або найнятий гміною об'єкт слугуватиме місцевій спільноті або виконуватиме певні норми охорони довкілля;
- видання інформаційних фолдерів (папок), направлених на інвестора.

Працівниками гміни є не тільки урядовці міста, а й усі особи, що своїми справами причетні до реалізації завдань гміни. Треба визнати, що це є одним з найважливіших інструментів маркетингу, бо завдяки працівникам та їх знанням реалізується стратегія маркетингу. Ця суспільна група формує ціни на місцевому ринку, приймає рішення про вигляд продукту, розробляє

стратегічну промоцію гміни, формує величину певних інструментів маркетингу залежно від ситуації, що склалася на ринку, приймає важливі для місцевої спільноти рішення, завдяки чому гміна може реалізовувати свої цілі. Прийняття важливих рішень створює необхідність і потребу в залученні висококваліфікованих кадрів.

Персонал гміни має відповідати кільком важливим критеріям. Ідеться про відповідну освіту, творчі здібності працівників, лояльність, прагнення до співпраці, нахил до самовдосконалення та саморозвитку. Усі ці якості особливо важливі тоді, коли відбувається зміна діючого територіального самоврядування. Формування й розвиток персоналу є процесом набуття працівниками знань, необхідних для чіткого виконання завдань за активної праці, це створення можливостей додаткового розвитку знань, умінь та компетенції у питаннях просування по службі, організаційних змін. Формування й розвиток працівників територіального самоврядування є важливою справою, що служить не лише розширенню знань, а й розвитку особистих якостей людини (інноваційність, підприємливість), а отже, задовольняє її потребу в самореалізації.

Навчання та прогресу працівників гміни можна домогтися через інтернатне (в урядовому середовищі гміни) або екстернатне (ззовні, із залученням відповідних інституцій) формування.

Образ гміни є інструментом маркетингу. З одного боку, його створюють промоція та дистрибуція гміни завдяки своїй інформативній ролі. Натомість, з другого -

без сформованого образу, тобто напрямку та мети, до якої має іти місто, важко говорити про маркетингові справи, завдяки яким воно може впливати на внутрішнє та зовнішнє оточення. До формування образу гміни можна віднести розбудову у сфері матеріального середовища (ремонт певних міських районів, модернізація доріг, рівень шуму).

Образ гміни - формування іміджу гміни (сучасне місто, динамічно розвинуте, уважне до проблем охорони середовища).

Інший образ гміни - друкування інформаційних та рекламних матеріалів на відповідному папері з дотриманням естетичного вигляду. Образ, який має гміна, не є поняттям незмінним, сталим. Він зазнає трансформації зі зміною поглядів.

Існує кілька типів образів гмін:

1. Образ гміни як суб'єкта господарювання пов'язаний з тим, у який спосіб середовище усвідомлює критерії, ефективність і наслідки діяльності. Тут ідеться про формування усвідомлення, що гміна залучає компетентних та цілеспрямованих працівників, що вона не стоїть осторонь проблем екології, є динамічною та сучасною.

2. Образ гміни як інституції, що функціонує у місцевому середовищі - це той спосіб, у який гміна оцінюється з огляду на зв'язок із середовищем. Бажаним є образ гміни, налаштованої на дружні відносини з місцевою спільнотою.

3. Образ гміни, що виникає з маркетингової пропозиції, тобто спосіб, у який люди сприймають якість маркетингу даної гміни. Якщо такий образ позитивний,

інвестор вірить у ефективність контактів з гміною. Для інвесторів це може означати розумну ціну, добре розвинуту інфраструктуру, запровадження цінових знижок, дієву систему місцевої інфраструкції.

Мова може бути про розвиток тільки тієї гміни, яка здатна до виконання своїх функцій (економічної, соціальної та екологічної).

Підприємства, присутні на ринку в гмінах, шукають відповідного оточення, що означає не тільки вигідне інвестування, систему взаємної співпраці, але також розвинуту інфраструктуру та відповідну якість життя (екологія, заможність громадян, правопорядок тощо). Тому завданням маркетингу гміни є така діяльність, яка робить можливим взаємний розвиток різних суб'єктів суспільного та господарчого життя.

УКРАЇНА: ВИБІР МОДЕЛІ РОЗВИТКУ САМОВРЯДУВАННЯ

*Тимур Нагалецький,
депутат Житомирської міської Ради*

Рівень цивілізованості будь-якого народу визначається серед іншого рівнем його самоорганізації. Іншими словами, цивілізованим народом правлять не президент, не парламент і не уряд. Цивілізований народ править собою сам через систему самоврядування, а органи центральної влади (законодавчої, виконавчої та судової) повинні захищати це самоврядування від втручання зовнішніх чинників, маючи для цього силові структури та збираючи податки на своє та їхнє утримання. Решта коштів залишається у територіальних громадах для здійснення того ж таки самоврядування.

Десятий рік в Україні намагаються провести реформу з упровадження самоврядування, але тоталітарну систему влади так і не замінено досі на нову демократичну модель. Цьому є багато причин. Але найголовнішою є відсутність реформаторської більшості у парламенті, відсутність реформаторського уряду. Не останню роль у гальмуванні самоврядних реформ відіграють і самі місцеві ради, що формувалися на основі Закону "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" від 14 січня 1998 року, оскільки, як показала практика, в результаті до рад усіх рівнів прийшли так звані "професіонали" - керівники бюджетних установ (головні лікарі, директори шкіл, державних комунальних

підприємств тощо). Переважно це люди, які не звикли думати, аналізувати, проявляти ініціативу, мислити творчо. Вони прості виконавці, які звикли виконувати волю того, хто сидить вище по адміністративній вертикалі. Через те дуже часто, коли потрібно виявити принциповість у відстоюванні інтересів територіальної громади, вони схильні до капітуляції перед державним чиновництвом. Таких прикладів немало. Приміром, бюджетний процес у 2001 році показав, що багато мерів злякалися фінансової незалежності і погодилися на централізацію бюджету. Фактично, вони відмовилися від відповідальності перед громадами й обрали шлях, коли невідомо хто несе відповідальність за те чи інше рішення, коли, нічого не роблячи для громади, завжди можна кивати на облдержадміністрацію, уряд, парламент.

Проте найголовнішою причиною відсутності реального самоврядування є відсутність в Україні громадянського суспільства, а саме воно є базою для самоврядування і загалом публічної політики. Розгляньмо діяльність громадських організацій, що зареєстровані в нашій області. До демократичного суспільства ми не доросли, бо цих організацій мало. Крім того, багато організацій просто не діють, а ті, що діють, часто є звичайнісінькими "грантососами" іноземних фондів, що фінансово підтримують третій сектор. Це добре, що кошти є. Але ж де користь для конкретної громади? Тому законодавство у царині самоврядування потрібно реформувати так, аби врахувати цю найголовнішу причину. Іншими словами, новий закон про місцеві вибори має бути однією зі складових частин цілісної адміністративної реформи, яка

має бути спрямована, по-перше, на децентралізацію влади і надання широких повноважень та фінансової незалежності територіальним громадам міст, сіл, селищ, а також самоврядним районам та областям, та, по-друге, на об'єднання громадян у спілки, асоціації, гуртки, товариства, які б виступали виразниками інтересів певних груп членів територіальної громади.

Невтішний стан у самоврядуванні та причини відсутності повноцінного громадянського суспільства криються в сучасній вітчизняній політиці. Головною політичною проблемою є президентська адміністрація, яка не хоче ділитися владою не тільки із самоврядуванням, а навіть з парламентом та урядом. Замість того, аби районні та обласні ради мали власні виборні виконавчі органи, централізація влади в Україні доходить до абсурду - на рівні районів діють державні адміністрації, які взагалі не потрібні. Зрозуміло, що виконавча влада буде до останнього стояти на своїй моделі маріонеткового самоврядування, але парламент, політичні партії, їхні осередки на місцях незалежно від ідеологічного спрямування, громадські організації мають відстояти демократичну модель самоврядування, яке фінансово незалежне від центральної влади, має чітко окреслені повноваження, в які не втручатиметься державна влада. Лише тоді до органів самоврядування піде інтелект, творча особистість, яка працюватиме на благо громади.

Важливе місце в реформуванні самоврядування займає виборче законодавство - правила, за якими формуватиметься українське самоврядування. Зараз обговорюється нова редакція закону про місцеві вибори.

Поки доля цього законопроекту невтішна. Але мало хто не погоджується, що закон потрібно оновити і пристосувати до сучасних реалій. Дуже важливим у новому законі має бути правовий механізм, який забезпечував би участь у виборах зокрема та в самоврядуванні загалом якнайбільшої кількості громадян. Найголовнішими у виборах, на мою думку, мають бути партії та громадські організації. Депутат міської чи обласної ради повинен працювати в раді на постійній основі. Керівники бюджетних установ не повинні бути депутатами або принаймні на строк депутатських повноважень мають скласти з себе повноваження керівників. Тільки в такому разі депутат стане незалежним, не матиме конфлікту інтересів. Це дасть гарантії для плідної праці на громаду, а отже й на самого себе. Нині ж самоврядування саме по собі, а громада сама по собі. Лише інколи місцева влада може згадати про інтерес громади, який складається з тисяч інтересів членів громади. В очах же громадян мер і міська (селищна) рада - це ті, хто постійно підвищують тарифи на комунальні послуги і не думають про громадянина, який у бідному місті не може заробляти більше, аби оплатити такі послуги.

Ще однією великою політичною проблемою, яка стоїть на перешкоді демократичних місцевих виборів зокрема і реформування самоврядування загалом, є підневільна преса, що обслуговує центральні та місцеві клани і не намагається надавати громадянам достовірної інформації. Особливо це проявляється під час виборів. Потрібно розробити правовий механізм, який гарантував би свободу слова під час виборів і унеможлилював би продажність журналіста і ЗМІ.

Дуже суперечливим є питання, чи проводити місцеві вибори одночасно з парламентськими, чи розмежувати їх у часі. Одночасні виборчі кампанії дуже важкі як для виборця, так і для політичних партій, оскільки потребують великих зусиль і матеріальних витрат, відтак обмежують право вибору та право бути обраним. З іншого боку, якщо вибори розмежувати у часі, то в президентської адміністрації буде можливість їх "контролювати" з користю для себе.

Загалом, місцеві вибори - то велика політика. Від виборчого закону, від результатів виборів залежатиме, якою буде Україна впродовж найближчих десятиріч. Чи вона піде шляхом російських псевдореформ, чи обере демократизацію (децентралізацію) державного устрою за європейським взірцем. Як прихильнику європейського шляху розвитку, хочеться останнього. Проте місцеві вибори, як і вся система місцевого самоврядування в Україні, розвиваються в умовах панування номенклатурного капіталізму та безпартійної квазідемократії. За таких умов органи місцевого самоврядування встановлюються згори "партією влади", а виборцям надається лише можливість виражати їй довіру. Саме таку модель пропонує владна номенклатура, зосереджена в адміністрації президента. Ця система є не тільки антипартійною, але й антидемократичною. На мою думку, парламент має відстояти партійні вибори хоча б до міських рад міст обласного значення, де добре розбудовані партійні структури. Щоб до рад приходили не просто "гарні" люди, а команди "гарних людей" з ефективними програмами розвитку своїх територіальних

громад, які несли б політичну відповідальність за своє врядування. Це істотно демократизувало б наш державний устрій, покращило б партійне життя України, адже не секрет, що впродовж останніх років (президентські вибори, референдум 2000 року, довибори до парламенту) легальні політичні партії зазнали всіляких обмежень і цькувань з боку виконавчої влади та деяких аж надто підконтрольних засобів масової інформації.

Касетний скандал в Україні, що розбурхався минулого року, коли Президент України хотів якнайшвидше імплементувати результати свого сфальсифікованого референдуму (приміром, у Житомирі для забезпечення 50-відсоткової явки на виборчі дільниці із списків виборців упродовж двох годин було викреслено 22 тис. виборців, у тому числі і вся моя сім'я), показав, що український народ не лише не готовий, за словами "гаранта", до його "реформ", але категорично не погоджується бути у підпорядкуванні і такого "гаранта", і його губернаторів у регіонах та намісників у районах, що українці не сприймають такої системи політично безвідповідальної та безконтрольної влади. Так склалося історично, що ми не сприймаємо ніякої "сильної руки", а є прихильниками демократії, республіканської системи правління, парламентаризму. Адже навіть національно-визвольна війна під проводом Хмельницького, від якої бере свій початок нова українська державницька думка, не була війною проти Речі Посполитої за так зване возз'єднання з Москвою, а була війною за права і вольності козаків та міщан, які порушувала Варшава, а мала підтвердити і гарантувати Москва. І не дивно, що коли Хмельницький

наприкінці життя хотів, аби Україною правили його нащадки, тобто його династія, аби Україна перетворилася на монархію, козаки не підтримали прагнень гетьмана, бо свою боротьбу вони сприймали як захист своїх прав і вольностей, тобто хотіли своєї української, козацької республіки на чолі з виборним гетьманом, який був би підконтрольним козацькій раді, а отже всьому українському народові, і гарантував би козакам права і вольності.

Отже, якщо повернутися в наш час, ми маємо усвідомити, що нам потрібна не просто державність, а державність для демократії та реформ, щоби були гарантовані наші права і свободи, задекларовані в нашій Конституції, створені якнайкращі умови для самореалізації такої великої потуги у центрі Європи, як український народ. Нічим ми не гірші нічим не кращі від інших народів. Немає в нас ніякого особливого шляху розвитку, про який нам говорять державні мужі. Просто деякі наші вожді вже вкотре хочуть побудувати державу на російській зразок, тобто зробити її своєю вотчиною, удільним деспотичним князівством під вивіскою начебто демократичної незалежної держави. Якщо ми йдемо до Європи, а це постійно декларується президентами та урядами вже 10 років, то за взірць нам має служити законодавство країн Євросоюзу, наших західних партнерів, особливо Польщі, яка вже десять років не декларує реформи, а проводить їх і має немалі успіхи. Невже це не є підказкою для нашого народу і для нашої влади, за яким рецептом потрібно готувати цю "смачну страву" під назвою демократичні реформи, в тому числі і реформу самоврядування.

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

(Хартію підписано від імені України 6 листопада 1996 року в м.Страсбурзі та ратифіковано Законом України N 452/97-ВР від 15.07.97)

Преамбула

Держави-члени Ради Європи, які підписали цю Хартію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням; вважаючи, що одним із методів досягнення цієї мети є укладання угод в адміністративній галузі; враховуючи, що місцеві громади є однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму; враховуючи, що право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з демократичних принципів, які поділяються всіма державами-членами Ради Європи; переконані в тому, що це право найбезпосередніше може здійснюватися саме на місцевому рівні; переконані в тому, що існування місцевих громад, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективне і близьке до громадянина управління; усвідомлюючи, що охорона й посилення місцевого самоврядування в різних країнах Європи є важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади; стверджуючи, що з цього випливає необхідність існування місцевих громад, які мають створені на демократичній основі директивні органи й широку автономію щодо своїх функцій, шляхи і засоби здійснення цих функцій, а також ресурси, необхідні для їх виконання, погодилися про таке:

Стаття 1

Сторони беруть зобов'язання вважати для себе обов'язковими, у порядку та обсязі, що передбачені у статті 12 цієї Хартії, нижчезазначені статті.

Частина I

Стаття 2

Конституційна та правова основа місцевого самоврядування
Принцип місцевого самоврядування визнається в національному законодавстві і, у міру можливості, в конституції.

Стаття 3

Концепція місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевої громади у межах закону, здійснювати регулювання й управління істотною часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.
2. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення ніяк не заважає проведенню зборів, референдумів або будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законом.

Стаття 4

Сфера компетенції місцевого самоврядування

1. Головні повноваження та функції місцевої громади визначаються конституцією або законом. Однак це положення не перешкоджає наділенню місцевої громади повноваженнями та функціями для спеціальних цілей відповідно до закону.
2. Місцева громада в межах закону, має повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери компетенції і вирішення якого не доручене іншому органу.
3. Муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тими органами влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.
4. Повноваження, якими наділяється місцева громада, як правило, мають бути повними і винятковими. Вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачено законом.
5. Якщо повноваження делегуються місцевій громаді центральним чи регіональним органом, вона, у міру можливості, має право

приспосовувати свою діяльність до місцевих умов.

6. У процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються місцевої громади, з останньою мають проводитися консультації і, по мірі можливості, своєчасно й належним чином.

Стаття 5

Охорона територіальних кордонів місцевої громади

Зміни територіальних кордонів місцевої громади не можуть здійснюватися без попереднього з'ясування думки відповідних місцевих громад, можливо, шляхом проведення референдуму, якщо це дозволяється законом.

Стаття 6

Відповідні адміністративні структури і ресурси для виконання місцевою громадою її завдань

1. Без шкоди для більш загальних законодавчих положень місцева громада має можливість визначити свої власні внутрішні адміністративні структури з урахуванням місцевих потреб і необхідності забезпечення ефективного управління.
2. Умови служби місцевих державних службовців повинні давати можливість добирати висококваліфікований персонал з урахуванням особистих якостей та компетентності; для цього забезпечуються належні умови для професійної підготовки, винагородження та просування по службі.

Стаття 7

Умови здійснення функцій на місцевому рівні

1. Мандат місцевих обраних представників передбачає вільне здійснення ними своїх функцій.
2. Він передбачає відповідне фінансове відшкодування витрат, здійснених під час виконання цього мандата, а також, у разі необхідності, відшкодування втрачених доходів або винагороди за виконану роботу і відповідний захист соціального забезпечення.
3. Будь-які функції та діяльність, несумісні з мандатом місцевого обраного представника, визначаються законом або основоположними правовими принципами.

Стаття 8

Адміністративний нагляд за діяльністю місцевої влади

1. Будь-який адміністративний нагляд за місцевою владою може здійснюватися тільки згідно з процедурами та у випадках, передбачених конституцією або законом.

2. Будь-який адміністративний нагляд за діяльністю місцевої влади, як правило, має на меті тільки забезпечення дотримання закону та конституційних принципів. Однак вищі інстанції можуть здійснювати адміністративний нагляд за своєчасністю виконання завдань, доручених місцевій владі.

3. Адміністративний нагляд за місцевою владою здійснюється таким чином, щоб забезпечити відповідність заходів контролюючого органу важливості інтересів, які він має намір охороняти.

Стаття 9

Фінансові ресурси місцевої громади

1. Місцева громада має право в рамках національної економічної політики на свої власні фінансові ресурси, якими вона може вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень.

2. Обсяг фінансових ресурсів місцевої громади відповідає функціям, що передбачені конституцією або законом.

3. Принаймні частина фінансових ресурсів місцевої громади формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону.

4. Фінансові системи, що складають підґрунтя ресурсів місцевої громади, мають достатньо диверсифікований і підвищувальний характер і повинні забезпечувати можливість приводити наявні ресурси, наскільки це практично можливо, у відповідність реальному зростанню вартості виконання завдань місцевої громади.

5. Захист слабкішої у фінансовому відношенні місцевої громади вимагає запровадження процедур усунення фінансових диспропорцій або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягаря, який вони повинні нести. Такі процедури або заходи не завдають шкоди повноваженням, які місцева громада може здійснювати в межах її власної компетенції.

6. Місцева громада інформує відповідним чином про порядок виділення їй перерозподілених ресурсів.

7. По можливості дотації місцевій громаді не призначаються для фінансування конкретних проектів. Надання дотацій не скасовує основоположної свободи місцевої влади проводити свою політику в

межах її власної компетенції.

8. Для здійснення позик інвестиційного капіталу місцева громада має доступ до національного ринку капіталу в межах закону.

Стаття 10

Право місцевої громади на свободу асоціації

1. Місцева громада має право, виконуючи свої повноваження, співпрацювати та в межах закону створювати консорціуми з іншими місцевими громадами для виконання завдань, що становлять спільний інтерес.

2. Право місцевої громади бути членом асоціації з метою захисту й заохочення спільних інтересів, а також бути членом міжнародної асоціації органів місцевої влади визнається кожною державою.

3. Місцева громада має право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співпрацювати з органами місцевої влади інших держав.

Стаття 11

Правовий захист місцевого самоврядування

Місцева влада має право використовувати засоби правового захисту для забезпечення вільного здійснення своїх повноважень і поважання принципів місцевого самоврядування, що втілені в конституції чи національному законодавстві.

Частина II

Інші положення

Стаття 12

Зобов'язання

1. Кожна сторона бере зобов'язання вважати для себе обов'язковими принаймні двадцять пунктів частини I цієї Хартії, з яких принаймні десять пунктів повинні належати до пунктів, що наведені нижче:

- стаття 2;
- пункти 1 і 2 статті 3;
- пункти 1, 2 і 4 статті 4;
- стаття 5;
- пункт 1 статті 7;
- пункт 2 статті 8;
- пункти 1, 2 і 3 статті 9;
- пункт 1 статті 10;
- стаття 11.

2. Кожна договірна держава, здаючи на зберігання свою ратифікаційну грамоту або свій документ про приєднання чи затвердження, повідомляє Генеральному секретареві Ради Європи, які пункти вона визначила відповідно до положень пункту 1 цієї статті.

3. Будь-яка сторона в подальшому в будь-який час може повідомити Генерального секретаря про те, що вона вважає для себе обов'язковими будь-які пункти цієї Хартії, які вона ще не прийняла згідно з положеннями пункту 1 цієї статті. Такі взяті в подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною ратифікації, прийняття чи затвердження стороною, яка надсилає таке повідомлення, і набирають чинності з першого дня місяця, що наступає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 13

Органи влади, до яких застосовується Хартія

Принципи місцевого самоврядування, що містяться в цій Хартії, застосовуються до всіх категорій місцевих громад, що існують у межах території відповідної сторони. Однак кожна сторона, здаючи на зберігання свою ратифікаційну грамоту або документ про приєднання чи затвердження, може визначити категорії місцевих або регіональних органів влади, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Хартії або які вона хоче вилучити з неї. Вона може також включити в сферу застосування цієї Хартії інші категорії місцевих або регіональних органів влади шляхом перепроведення в подальшому відповідного повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи.

Стаття 14

Надання інформації

Кожна сторона надсилає Генеральному секретареві Ради Європи всю відповідну інформацію, що стосується законодавчих положень або інших заходів, ужитих нею з метою дотримання положень цієї Хартії.

Частина III

Стаття 15

Підписання, ратифікація та набрання чинності

1. Цю Хартію відкрито для підписання державами-членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю чи затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження

здаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.

2. Ця Хартія набирає чинності в перший день місяця, що наступає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку чотири держави-члени Ради Європи висловили свою згоду про обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до положень попереднього пункту.

3. Стосовно будь-якої держави, яка висловлюватиме свою згоду про обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що наступає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 16

Територіальне застосування

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання може визначити територію (території), до якої застосовуватиметься ця Хартія.

2. Будь-яка держава може в подальшому в будь-який час заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цієї Хартії на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Щодо такої території Хартія набирає чинності в перший день місяця, що наступає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом перепроведення повідомлення на ім'я Генерального секретаря. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що наступає після закінчення шестимісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 17

Денонсація

1. Будь-яка сторона може денонсувати цю Хартію в будь-який час після закінчення п'ятирічного періоду від дати, на яку Хартія набрала для неї чинності. Відповідне повідомлення надсилається Генеральному секретареві Ради Європи за шість місяців до дати денонсації Хартії. Така денонсація не зашкоджує чинності Хартії для інших сторін, якщо їх кількість протягом усього часу становить не менше чотирьох сторін.

2. Будь-яка сторона може, згідно положеннями попереднього пункту,

денонсувати будь-який прийнятий нею пункт частини I Хартії, якщо ця Сторона продовжує вважати для себе обов'язковими ту кількість і категорію пунктів, що визначені в пункті 1 статті.

12. Будь-яка сторона, яка після денонсації того чи іншого пункту більше не задовольняє вимогами пункту 1 статті 12, вважається такою, що денонсувала також і Хартію.

Стаття 18

Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради Європи про:

- а) будь-яке підписання;
- б) заду на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи затвердження;
- в) будь-яку дату набрання чинності цією Хартією відповідно до статті 15;
- г) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень пунктів 2 і 3 статті 12;
- г) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень статті 13;
- д) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, що стосуються цієї Хартії.

На засвідчення чого нижчепідписані на те уповноважені представники підписали цю Хартію.

Вчинено у Страсбурзі п'ятнадцятого дня жовтня місяця 1985 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цієї Хартії кожній державі-члену Ради Європи.

КОНСТИТУЦІЯ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ (окремі положення)

Розділ I РЕСПУБЛІКА

Стаття 4

1. Верховна влада у Республіці Польща належить Народу.
2. Народ здійснює владу через своїх представників або безпосередньо.

Стаття 7

Органи державної влади діють на основі і у межах закону.

Стаття 8

1. Конституція є основним законом Республіки Польща.
2. Положення Конституції застосовуються безпосередньо, якщо Конституцією не встановлено інше.

Стаття 11

1. Республіка Польща забезпечує свободу створення і діяльності політичних партій. Політичні партії об'єднують на принципах добровільності і рівності польських громадян з метою справляння демократичними методами впливу на формування політики держави.
2. Фінансування політичних партій є відкритим.

Стаття 13

1. Забороняється існування політичних партій та інших організацій, які звертаються у своїх програмах до тоталітарних методів і практики дій нацизму, фашизму і комунізму, а також тих, програма або діяльність яких передбачають або допускають расову і національну ненависть, застосування насильницьких методів з метою захоплення влади або надання впливу на політику держави або передбачають засекречування структур і членства.

Стаття 15

1. Територіальний устрій Республіки Польща забезпечує децентралізацію державної влади.
2. Основний територіальний поділ держави, який враховує суспільні, господарські або культурні зв'язки і забезпечує територіальним одиницям здатність виконувати загальні завдання, визначається законом.

Стаття 16

1. Усі мешканці одиниць основного територіального поділу складають у силу закону самокеруючу громаду.
2. Місцеве самоврядування приймає участь у здійсненні державної влади. Істотну частину суспільних завдань, яка належить йому у межах законів, самоврядування виконує від свого імені і несе за це власну відповідальність.

Розділ II СВОБОДИ, ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Стаття 61

1. Польський громадянин має право на отримання інформації щодо діяльності органів державної влади, а також осіб, які займають посади в органах державної влади або управління. Це право містить у собі також отримання інформації щодо діяльності органів господарського і професійного самоврядування, а також інших осіб і організаційних одиниць у тих межах, у яких вони виконують завдання органів державної влади і завідують комунальним майном або майном Державної скарбниці.
2. Право на отримання інформації містить у собі доступ до документів, а також вхід на засідання колегіальних органів державної влади, що обираються на загальних зборах, із наданням можливості запису звуку та зображення.
3. Обмеження права, про яке йдеться у абзацах 1 і 2, може бути наслідком тільки з огляду на визначену законами охорону свобод та прав інших осіб та господарюючих суб'єктів, а також охорони громадського порядку, безпеки чи важливих економічних інтересів держави.
4. Порядок надання інформації, про яку йдеться у абзацах 1 і 2, визначається законами, а стосовно Сейму та Сенату - їх регламентами.

Розділ VII МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 163

Місцеве самоврядування виконує громадські завдання, які Конституція чи інші закони не залишають у компетенції інших органів державної влади.

Стаття 164

1. Основною одиницею місцевого самоврядування є громада.
2. Інші одиниці регіонального або місцевого і регіонального самоврядування визначаються законом.
3. Гміна виконує всі завдання місцевого самоврядування, що не залишені у компетенції інших одиниць місцевого самоврядування.

Стаття 165

1. Одиниці місцевого самоврядування володіють правоздатністю. Їм належить право власності та інші майнові права.
2. Самостійність одиниць місцевого самоврядування підлягає судовому захисту.

Стаття 166

1. Громадські завдання, що пов'язані із задоволенням потреб громади, що самокерується, виконується одиницею місцевого самоврядування у якості її власних завдань.
2. Якщо це зумовлено обгрунтованими потребами держави, закон може доручити одиницям місцевого самоврядування виконання інших громадських завдань. Закон визначає порядок передачі та спосіб виконання доручених завдань.
3. Суперечки щодо компетенції органів місцевого самоврядування та урядової адміністрації вирішуються адміністративними судами.

Стаття 167

1. Одиницям місцевого самоврядування забезпечується участь у державних доходах, відповідних до обсягу завдань, що приходиться на них.
2. Доходами одиниць місцевого самоврядування є їх власні доходи, а також загальні субвенції та цільові дотації за рахунок коштів державного бюджету.
3. Джерела доходів одиниць місцевого самоврядування визначаються законом.
4. Зміни обсягів завдань та компетенції одиниць місцевого самоврядування відбуваються одночасно із відповідними змінами у розподілі державних доходів.

Стаття 168

Одиниці місцевого самоврядування мають право встановлювати розмір місцевого оподаткування та місцевих зборів у межах, що визначені законом.

Стаття 169

1. Одиниці місцевого самоврядування виконують свої завдання за допомогою розпорядчих та виконавчих органів.
2. Вибори до розпорядчих органів є загальними, рівними, прямими та проводяться таємним голосуванням. Принципи та порядок висування кандидатів та проведення виборів, а також умови дійсності виборів визначаються законом.
3. Принципи та порядок виборів, а також відкликання виконавчих органів одиниць місцевого самоврядування визначаються законом.
4. Внутрішній устрій одиниць місцевого самоврядування визначають, у рамках законів, їх розпорядчі органи.

Стаття 170

Члени громади, що самокерується, можуть вирішувати, шляхом референдуму, питання, що стосуються цієї громади, у т.ч. питання про відкликання органу місцевого самоврядування, що обирається на прямих виборах. Принципи та порядок проведення місцевого референдуму визначаються законом.

Стаття 171

1. Діяльність місцевого самоврядування належить нагляду з точки зору її законності.
2. Органами, що здійснюють нагляд за діяльністю одиниць місцевого самоврядування, є Голова Ради Міністрів та воєводи, а щодо фінансових питань - регіональні рахункові палати.
3. Сейм, за пропозицією Голови Ради Міністрів, може розпустити розпорядчий орган місцевого самоврядування, якщо цей орган суттєво порушує Конституцію або закони.

Стаття 172

1. Одиниці місцевого самоврядування мають право на об'єднання.
2. Одиниця місцевого самоврядування має право вступати до міжнародних об'єднань місцевих та регіональних спільностей, а також співпрацювати з місцевими та регіональними спільностями інших держав.
3. Принципи, на яких одиниці місцевого самоврядування можуть користуватися правами, про які йдеться у абзацах 1 і 2, визначаються законом.

ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА "ПРО САМОВРЯДУВАННЯ ВОЄВОДСТВ"

(від 5 червня 1998 року)

Розділ 1

Загальні положення

Стаття 1

1. Жителі воєводств наділені правом створювати самоврядну територіальну громаду
2. Воєводство означає:
 - 1) адміністративно-територіальну одиницю - регіональну самоврядну громаду;
 - 2) найбільшу одиницю принципного територіального поділу держави з метою здійснення громадської адміністрації.

Стаття 2

1. Органи адміністрації воєводства (samorząd województwa) діють на підставі і в межах, визначених законами.
2. До сфери діяльності адміністрації воєводства належить виконання громадських завдань на рівні воєводства, виконання яких не належить органам урядової адміністрації.

Стаття 3

Адміністрація воєводства знаходиться в межах одного відомства і під єдиним керівництвом.

Стаття 4

1. Сфера діяльності адміністрації воєводства не порушує самостійності повіту і гміни.
2. Органи адміністрації воєводства не є органами нагляду чи контролю щодо повіту та гміни і не є органами вищого рівня в адміністративному управлінні.

Стаття 5

1. Жителі воєводства приймають рішення шляхом загального голосування (на виборах та референдумі) або за посередництвом органів адміністрації воєводства.

2. Референдум може бути проведений з будь-якого важливого для воєводства питання, яке належить до сфери діяльності воєводства.
3. Референдум відбувається з ініціативи сеймику воєводства або за поданням не менш ніж 1/10 жителів, які мають право голосу.
4. Референдум визнається таким, що відбувся, якщо у ньому взяли участь не менш ніж 30 відсотків жителів, які мають право голосу.
5. Правила та порядок проведення референдуму визначаються окремим законом.

Стаття 6

1. Адміністрація воєводства:
 - 1) виконує передбачені законами громадські завдання від свого імені та на свою відповідальність,
 - 2) володіє власністю воєводства,
 - 3) провадить самостійну фінансову діяльність на основі бюджету.
2. Воєводство володіє правосуб'єктністю.
3. Самостійність воєводства підлягає судовому захисту.

Стаття 7

1. Устрій воєводства як адміністративно-територіальної одиниці визначено в Статуті воєводства, який схвалюється після погодження з Прем'єр-міністром.
2. Статут і зміни до нього підлягають опублікуванню у воєводському урядовому щоденнику, а також в Урядовому Щоденнику Польщі "Польський монітор" ("Monitor Polski").

Стаття 8

1. З метою виконання завдань воєводство створює воєводські адміністративно-територіальні одиниці, а також може підписувати договори з іншими суб'єктами права.
2. Воєводство може підписувати з іншими воєводствами а також з місцевими територіальними одиницями воєводства угоди з питань делегування їм виконання громадських завдань.
3. До цих угод застосовуються норми Закону від 8 березня 1990 року про територіальне самоврядування (чинний від 1996 р. № 13, п. 74, № 58, п.261, № 106, п.496 і № 132, п.622, а також від 1997 р. № 9, п.43, № 106, п. 679, № 107, п.686, № 113, п.734 № 123, п. 775).

Стаття 9

Адміністрація воєводства на підставі наданих їй повноважень приймає локальні правові акти, які є обов'язковими на території воєводства.

Стаття 10

Окремим законом визначається місцезнаходження органів адміністрації воєводства.

Розділ 2 Сфера діяльності

Стаття 11

1. Адміністрація воєводства визначає стратегію розвитку воєводства, яка враховує, зокрема, наступні цілі:
 - 1) збереження польських традицій, а також розвиток і формування національної, громадянської та культурної свідомості жителів,
 - 2) стимулювання економічного розвитку,
 - 3) підвищення рівня конкурентності та інновацій в економіці воєводства,
 - 4) збереження цінностей культурного та навколишнього середовища з врахуванням потреб майбутніх поколінь,
 - 5) формування та збереження територіальної цілісності.
2. Адміністрація воєводства веде політику розвитку воєводства, яка:
 - 1) створює умови економічного розвитку, а також створює ринок праці,
 - 2) підтримує і розбудовує суспільну і технічну інфраструктуру воєводського значення,
 - 3) утримує та сприяє накопиченню фінансових коштів: публічних та приватних, з метою реалізації завдань зі сфери громадського споживання,
 - 4) підтримує і проводить діяльність з метою піднесення рівня освіти громадян,
 - 5) раціонально використовує природні ресурси, а також формує природне середовище відповідно до принципу сталого розвитку,
 - 6) підтримує розвиток науки і співробітництва між наукою та економікою, підтримує технологічний прогрес та інновації,
 - 7) підтримує розвиток культури, а також охорону і раціональне використання культурної спадщини,
 - 8) сприяння розвитку привабливих та перспективних сторін воєводства.
3. Стратегія розвитку воєводства реалізується програмами воєводства.

Стаття 12

Адміністрація воєводства, при формулюванні стратегії розвитку воєводства і реалізації політики його розвитку, співпрацює, зокрема, з:

- 1) локальними адміністративними одиницями, а також з економічною та профспілковою адміністрацією,
- 2) урядовою адміністрацією, особливо з воєводою,
- 3) іншими воєводствами,
- 4) неурядовими організаціями,
- 5) вищими навчальними закладами і науково-дослідними інститутами,
- 6) міжнародними організаціями та регіонами інших держав, особливо сусідніх.

Стаття 13

1. У сфері громадського споживання воєводство може створювати товариства з обмеженою відповідальністю або акціонерні товариства, а також приєднуватися до таких товариств.

2. Поза сферою громадського споживання воєводство може створювати товариства з обмеженою відповідальністю і акціонерні товариства, а також приєднуватися до них, якщо діяльність товариств полягає в рекламі, освіті і видавництві, що служать розвитку воєводства.

3. Принципи створення воєводством товариств з обмеженою відповідальністю і акціонерних товариств, а також приєднання до них визначаються окремим законом.

Стаття 14

1. Адміністрація воєводства виконує завдання, які мають воєводське значення, визначені законами, зокрема, у сферах:

- 1) народна освіта, вища освіта,
- 2) охорона здоров'я,
- 3) культура та її охорона,
- 4) соціальна допомога,
- 5) політика у сфері розвитку сім'ї,
- 6) модернізація сільських районів,
- 7) збільшення угідь,
- 8) охорона навколишнього середовища,
- 9) водне господарство,
- 10) громадські дороги та транспорт,
- 11) фізична культура і туризм,
- 12) охорона прав споживачів,

- 13) оборона,
- 14) громадська безпека,
- 15) протидія безробіттю та активізація місцевого ринку праці.

2. Закони можуть визначати питання, що належать до компетенції воєводств, як завдання зі сфери діяльності урядової адміністрації, які виконуються адміністрацією воєводств.

Розділ 3

Структура адміністрації воєводства

Стаття 15

Органами адміністрації воєводства є:

- 1) сеймик (sejmik) воєводства,
- 2) правління (zarzed) воєводства.

Стаття 16

1. Сеймик воєводства є органом, що приймає рішення і здійснює контроль у воєводстві.

2. Строк повноважень сеймику воєводства становить чотири роки, рахуючи з дня виборів.

3. До складу сеймику воєводства входять депутати, які вибрані в прямих виборах, їхня кількість визначається окремим законом.

4. Правила і порядок проведення виборів до сеймику воєводства визначаються окремим законом.

Стаття 17

Питання дострокового відкликання сеймику воєводства вирішується лише шляхом воєводського референдуму.

Стаття 18

До виключної компетенції сеймику воєводства належить:

- 1) прийняття локальних правових актів, зокрема:
 - a) статуту воєводства,
 - b) правил управління воєводським майном,
 - c) правил і порядку користування воєводськими об'єктами та установами громадського призначення,
- 2) приймання стратегії розвитку воєводства та багаторічних воєводських програм,
- 3) прийняття плану збільшення угідь,

- 4) прийняття законів з питань порядку роботи над проектом бюджету,
- 5) прийняття закону з питання деталізації виконання бюджету воєводства, із застереженням, що деталізованість не може бути меншою, аніж визначено окремими нормами,
- 6) прийняття бюджету воєводства,
- 7) визначення принципів призначення дотацій з бюджету воєводства,
- 8) (1) (виключено),
- 9) розгляд звітів про виконання бюджету воєводства, фінансових звітів воєводства, а також звітів виконання багаторічних програм воєводства,
- 10) прийняття рішень з питань затвердження чи незатвердження звіту правління воєводства про виконання бюджету воєводства,
- 11) прийняття в межах компетенції, визначеної законами, норм, що стосуються місцевих податків і зборів,
- 12) прийняття рішень з питань довірення завдань адміністрації воєводства іншим адміністративно-територіальним одиницям,
- 13) прийняття "Пріоритетів закордонної співпраці воєводства",
- 14) прийняття рішень з питань участі у міжнародних регіональних зустрічах та інших формах регіональної співпраці,
- 15) обрання та відкликання правління воєводства,
- 16) розгляд звітів роботи правління воєводства, зокрема, про фінансову діяльність і реалізацію програм, зазначених у пункті 2,
- 17) створення та відкликання, за поданням маршалка (голови адміністрації - пер.) воєводства, скарбника воєводства, який є головним бухгалтером бюджету воєводства,
- 18) прийняття рішень з питань створення товариств, фондів, асоціацій, а також їх ліквідації та вступу до них або виходу з них,
- 19) прийняття рішень з питань власності воєводства, які стосуються:
 - a) правил набування, відчуження, обтяження нерухомості, а також їх роздержавлення або оренди на строк понад три роки, якщо інше не передбачено окремими положеннями; до часу визначення правил правління може здійснювати таку діяльність лише за згодою сеймику воєводства,
 - b) випуск облігацій, а також визначення правил їх продажу, купівлі і викупу,
 - c) отримання довгострокових позик та кредитів,
 - d) встановлення максимального розміру позик і короткострокових кредитів, які отримує правління воєводства, а також максимального розміру позик і застав, які надає правління воєводства протягом бюджетного року,

- e) створення торговельних спілок та вступ до них, а також принципів сплати членських внесків, купівлі, продажу та володіння акціями,
- 20) прийняття рішень з інших питань, які закони та статут воєводства відносять до компетенції сеймику воєводства,
- 21) затвердження норм, що стосуються внутрішньої організації та порядку діяльності органів адміністрації воєводства.

Стаття 19

1. Рішення сеймику воєводства приймаються звичайною більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу сеймику, шляхом відкритого або відкритого поіменного голосування, якщо інше не передбачено законом.
2. У випадку рівної кількості голосів вирішальний голос належить голові сеймику воєводства.
3. Неприйняття рішення про затвердження звіту є рівносьильне прийняттю рішення про його незатвердження.

Стаття 20

1. Депутати сеймику воєводства обирають зі свого складу голову сеймику абсолютною більшістю голосів, шляхом таємного голосування.
2. Депутати сеймику воєводства обирають зі свого складу віце-голів сеймику, але не більше трьох, абсолютною більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу сеймику, шляхом таємного голосування.
3. Голова сеймику воєводства організує роботу сеймику та головує на його засіданнях. Голова сеймику воєводства може доручити виконання згаданих функцій одному із віце-голів сеймику.
4. Голова і віце-голови не можуть входити до складу правління воєводства.

Стаття 21

1. Сеймик воєводства проводить свою роботу сесійно, сесії скликаються за ініціативою голови принаймні раз на квартал.
2. Голова сеймику зобов'язаний скликати сесію протягом семи днів з дня подання пропозиції правлінням або депутатами, кількість яких становить не менш як 1/4 складу сеймику. У випадку відкликання або припинення мандата голови сеймику, сесію скликає віце-голова сеймику воєводства.
3. Першу сесію новообраного сеймику воєводства скликає голова попереднього скликання протягом 14 днів після оголошення остаточних

результатів виборів до сеймиків воєводств на території цілої держави.

Стаття 22

1. Депутат перед прийняттям мандата складає присягу:

"Урочисто присягаю ретельно і сумлінно виконувати обов'язки перед Польським Народом, дбати про суверенітети та інтереси Польської Держави, робити все для добра Вітчизни, самоврядної громади воєводства та добра громадян, дотримуватися Конституції та інших законів Республіки Польща".

1. Наприкінці присяги можна додати речення: "Нехай допоможе мені Бог".

2. Відмова скласти присягу означає відмову від мандата.

3. Депутат, який був відсутній на першій сесії сеймику, а також депутат, який отримав мандат під час строку повноважень сеймику, складає присягу на першій відвідуваній ним сесії.

Стаття 23

1. Депутат не володіє імперативним мандатом. Депутат воєводства у своїй діяльності зобов'язаний керуватися інтересами держави та громади воєводства.

2. Під час здійснення повноважень на депутата поширюється правовий захист, передбачений для державних службовців.

3. Депутат зобов'язаний брати участь в роботі органів адміністрації воєводства, а також воєводських адміністративних одиниць, до яких він був обраний або призначений.

4. (2) Діяльність в сеймику воєводства не можна поєднувати з:

- 1) діяльністю депутата повіту чи гміни,
- 2) функцією воєводи чи віце-воєводи,
- 3) роботою на урядових посадах.

Стаття 24

1. Депутат не може вступати в цивільно-правові відносини в майнових справах з воєводством або воєводськими адміністративними одиницями, за винятком правових відносин, які виникають при користуванні загальнодоступними послугами на загальних підставах, а також відносини оренди приміщень для власних житлових цілей або власної господарської діяльності або володінням, а також інших правових форм користування нерухомістю, якщо оренда, володіння або використання здійснюються на загально- встановлених умовах для даного типу правових відносин.

2. Депутат не може брати участь в голосуванні щодо питань, про які йшлося в частині 1, якщо це стосується його особистих інтересів.

3. Депутатам видається оплата, а також повернення транспортних витрат, пов'язаних зі службовими поїздками.

4. (3) До депутата воєводства застосовуються відповідні норми статей 24e-24h Закону від 8 березня 1990 року про територіальне самоврядування.

5. Міністр з питань громадської адміністрації шляхом розпорядження встановлює максимальний розмір плати, про яку йшлося в частині 3.

Стаття 25

1. Депутат не може перебувати в трудових відносинах з адміністрацією маршалка в тому воєводстві, в якому його було обрано. Ця норма не стосується депутатів, обраних до правління воєводства, з якими трудові відносини виникли на основі обрання.

2. Норма частини 1 стосується також посади керівника воєводської адміністративної одиниці, незалежно від виду договору чи інших актів, на основі яких виникли з депутатом трудові відносини.

3. Виникнення з депутатом трудових відносин, зазначених в частинах 1 і 2, є рівнозначним відмові від мандата.

Стаття 26

1. Депутат, який перед тим, як отримати мандат, перебував у трудових відносинах з адміністрацією маршалка або був керівником воєводської адміністративної одиниці у цьому ж воєводстві, в якому отримав мандат, зобов'язаний подати заяву про надання відпустки за власний рахунок впродовж семи днів з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом, перед складанням присяги, про яку йшлося в частині 1 статті 22.

2. Депутат, про якого йшлося в частині 1, отримує відпустку за свій рахунок на час виконання депутатських повноважень, а також три місяці після припинення мандата.

3. Депутат отримує відпустку за власний рахунок незалежно від характеру і тривалості трудових відносин. Якщо особа перебуває в строків трудових відносинах і такі відносини припинилися б раніше часу закінчення депутатських повноважень, такі відносини продовжуються до трьох місяців після закінчення цієї відпустки.

4. У випадку, якщо депутат стає керівником воєводської адміністративної одиниці, створеної або прийнятої воєводством під час

строку повноважень сеймику, строк, про який йшлося в частині 1, становить шість місяців з дня прийняття або створення цієї одиниці.

5. Неподання депутатом заяви, про яку йшлося в частині 1, рівносильне відмові від мандата.

6. Після припинення мандату в порядку частина 2, адміністрація маршалка або воєводська адміністративна одиниця поновлює депутата на тому самому або рівнозначному робочому місці з винагородою, яка відповідає винагороді, яку депутат отримував би, якби не пішов у відпустку за власний рахунок. Депутат зобов'язаний повідомити про свою готовність приступити до роботи протягом семи днів з дня припинення мандата.

Стаття 27

1. Працедавець зобов'язаний звільнити депутата від виконання професійних обов'язків з метою надання йому можливості брати участь в роботі сеймику воєводства і його комісій, а також правління воєводства.

2. Припинення трудових відносин з депутатом вимагає попередньої згоди сеймику, членом якого є депутат. Сеймик воєводства відмовляє у цьому, якщо припиненням таких відносин є обставини, пов'язані з виконанням цим депутатом депутатських обов'язків.

Стаття 28

1. В сеймику воєводства можуть створюватися з його депутатів постійні і тимчасові комісії для виконання конкретних завдань.

2. Статут воєводства визначає предмет діяльності, сферу діяльності, правила, які стосуються складу, внутрішньої організації і порядку організації роботи комісій, які створюються в сеймику.

Стаття 29

Депутати можуть створювати депутатські клуби, що діють на основі визначених у статуті воєводства принципів.

Стаття 30

1. Сеймик воєводства контролює діяльність правління воєводства, а також воєводських адміністративних одиниць. Для цього створюються ревізійні комісії.

2. До складу ревізійної комісії входять депутати, серед них - представники усіх клубів. Членство в ревізійній комісії не можна

поєднувати з виконанням функцій маршалка воєводства, голови і віце-голови сеймику воєводства, а також діяльністю у правлінні воєводства.

3. Ревізійна комісія подає висновки щодо виконання бюджету і виступає з пропозицією у сеймику воєводства щодо затвердження чи незатвердження звіту правління воєводства. Регіональна рахункова палата повинна подати свої висновки щодо цієї пропозиції.

Стаття 31

1. Правління воєводства є виконавчим органом воєводства.
2. До складу правління воєводства, яке налічує п'ять осіб, входить маршалок воєводства, як його голова, віце-голова і решта членів.
3. Членство правління воєводства не можна поєднувати з членством в органах гміни і повіту чи з роботою в урядовій адміністрації, а також з мандатом депутата парламенту або сенатора.
4. Рішення правління воєводства приймаються звичайною більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу органу шляхом відкритого голосування, якщо інше не передбачено законом.
5. У випадку рівної кількості голосів вирішальний голос має маршалок воєводства.

Стаття 32

1. Депутати сеймику воєводства обирають зі свого складу маршалка воєводства абсолютною більшістю голосів.
2. Сеймик воєводства обирає, за поданням маршалка воєводства, решту членів правління воєводства, в тому числі не більше двох віце-голів, протягом трьох місяців з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом.
3. Обрання віце-голів та решти членів правління воєводства здійснюється абсолютною більшістю голосів законного складу сеймику воєводства.
4. Віце-голови і решта членів правління воєводства можуть обиратися не з членів сеймику.
5. До віце-голів і решти членів правління воєводства, які не є депутатами сеймику, застосовуються відповідні норми частин 1, 2 і 4 статті 24.

Стаття 33

1. Якщо сеймик воєводства не сформує правління воєводства протягом строку, вказаного в частині 2 статті 32, він підлягає розпуску.

2. Інформацію про розпуск сеймику воєводства з причини, вказаної в частині 1, воєвода подає до загального відома через засоби масової інформації та повідомляє у формі оголошення у воєводському урядовому щоденнику.

3. Після розпуску сеймику воєводства з причини, вказаної в частині 1, відбуваються дострокові вибори. Вибори організує Прем'єр-міністр протягом трьох місяців з дня розпуску сеймику воєводства.

4. Функції органів воєводства до моменту обрання правління воєводства новим сеймиком виконує відповідний територіальний воєвода.

5. Якщо сеймик воєводства, обраний в порядку, передбаченому частиною 3, не сформує правління воєводства протягом строку, вказаного в частині 2 статті 32, він підлягає розпуску. Інформація про розпуск сеймику воєводства поширюється в порядку, зазначеному в частині 2.

6. У випадку, описаному в частині 5, не відбуваються чергові дострокові вибори. До дня виборів до сеймику воєводства наступного скликання, а також правління воєводства, завдання та повноваження сеймику воєводства і правління воєводства здійснює відповідний територіальний воєвода.

Стаття 34

1. Рішення сеймику воєводства про незатвердження звіту правління рівносильне поданню заяви про відкликання виконавчого органу воєводства, за винятком, коли після закінчення бюджетного року правління воєводства було відкликано з іншої причини.

2. Сеймик воєводства розглядає справу відкликання правління воєводства з причини, зазначеної в частині 1, на сесії, яка скликається не раніше ніж, через 14 днів після прийняття рішення про незатвердження звіту правління.

3. Сеймик воєводства після ознайомлення з пропозицією ревізійної комісії та висновком регіональної рахункової палати щодо незатвердження звіту правління, може відкликати правління воєводства більшістю в 3/5 голосів законного складу сеймику.

Стаття 35

1. Сеймик воєводства може відкликати правління воєводства або окремих його членів, за винятком маршалка воєводства, з іншої причини, ніж незатвердження звіту, лише за письмовим обґрунтованим поданням не менш як 1/3 складу сеймику, при наявності висновку ревізійної комісії.

2. Сеймик воєводства розглядає подання, зазначене в частині 1, на сесії, яка скликається не пізніше, ніж 14 днів з дня його подання.

3. Сеймик воєводства може відкликати правління воєводства або окремих його членів за обставин та в строки, які зазначені в частинах 1 і 2, більшістю в 3/5 голосів законного складу сеймику шляхом таємного голосування.

Стаття 36

Сеймик воєводства може, за поданням маршалка воєводства, відкликати окремих членів правління воєводства абсолютною більшістю голосів шляхом таємного голосування. Це подання розглядається на сесії, яка скликається не пізніше, ніж через 14 днів з дня його подання.

Стаття 37

1. Сеймик воєводства може відкликати маршалка воєводства з іншої причини, ніж незатвердження звіту, лише за письмовим поданням не менш як 1/3 законного складу сеймику, на яке подала свій висновок ревізійна комісія, і лише у випадку одночасного обрання маршалка воєводства. Це подання розглядається на сесії, яка скликається не раніше, ніж через 14 днів з дня його подання.

2. Рішення сеймику воєводства приймається в ситуації, описаній в частині 1, більшістю в 3/5 голосів законного складу сеймику.

3. Відкликання маршалка воєводства є рівнозначним відкликанню усього складу правління воєводства.

Стаття 38

Якщо подання про відкликання правління воєводства або окремих його членів, або маршалка воєводства не отримало належної кількості голосів, наступне подання про відкликання може бути подане в порядку, передбаченому в статтях 35, 37, не раніше, ніж через шість місяців після попереднього голосування.

Стаття 39

1. У випадку відкликання правління воєводства або окремих його членів сеймик воєводства протягом місяця обирає новий склад правління воєводства або окремих його членів, у порядку та за правилами, зазначеними в статті 32.

2. Відкликано правління воєводства або окремі його члени здійснюють свої функції до моменту обрання нового правління воєводства або окремих його членів. Сеймик воєводства може звільнити члена

правління воєводства від цього обов'язку. Норми частини 1 статті 32 про розпуск сеймику воєводства не застосовуються.

Стаття 40

1. У випадку подання членом правління воєводства заяви про звільнення, сеймик воєводства на найближчому засіданні приймає рішення про прийняття заяви і відкликання його з посади.
2. Неприйняття рішення, про яке йшлося в частині 1, є рівнозначним його прийняттю в останній день місяця, в якому відбувалося засідання сеймику воєводства, про яке йшлося в частині 1.

Стаття 41

1. Правління воєводства виконує завдання, які належать до адміністрації воєводства і не входять до сфери повноважень сеймику воєводства та воєводських адміністративних одиниць.
2. До завдань правління воєводства належить, зокрема:
 - 1) виконання рішень сеймику воєводства,
 - 2) розпорядження майном воєводства,
 - 3) підготовка проекту бюджету та виконання бюджету воєводства,
 - 4) підготовка проектів стратегії розвитку воєводства, воєводських програм та їх виконання,
 - 5) організація співпраці зі структурами регіонального самоврядування в інших державах та міжнародними регіональними об'єднаннями,
 - 6) керування, координація та контроль діяльності воєводських адміністративних одиниць, призначення та відкликання їх керівників,
 - 7) прийняття організаційного регламенту адміністрації маршалка.
3. Принципи та порядок діяльності правління воєводства викладені в статуті воєводства.

Стаття 42

Після закінчення строку повноважень сеймику воєводства правління воєводства діє до дня обрання нового правління воєводства.

Стаття 43

1. Маршалок воєводства організує роботу правління воєводства та адміністрації маршалка, керує актуальними справами воєводства, а також представляє воєводство за його межами.
2. У невідкладних справах, які пов'язані з безпосередньою загрозою громадським інтересам, і загрожують безпосередньо здоров'ю і життю, а також у справах, що можуть призвести до значних матеріальних втрат,

маршалок воєводства приймає необхідні рішення, які належать до компетенції правління воєводства. Рішення, прийняті таким шляхом, вимагають представлення їх до затвердження на найближчому засіданні правління воєводства.

3. Маршалок воєводства є керівником адміністрації маршалка, керівником працівників цієї адміністрації та керівником воєводських адміністративних одиниць.

Стаття 44

1. Сеймик воєводства призначає та звільняє скарбника воєводства (головного бухгалтера бюджету воєводства) за поданням маршалка воєводства абсолютною більшістю голосів, при наявності не менше половини законного складу сеймику, шляхом таємного голосування.
2. Скарбник воєводства володіє правом дорадчого голосу на засіданнях правління воєводства та сеймику воєводства.

Стаття 45

1. Правління воєводства виконує завдання воєводства за допомогою адміністрації маршалка і воєводських адміністративних одиниць або воєводських юридичних осіб.
2. Правовий статус працівників адміністрації воєводства визначає окремий закон.

Стаття 46

1. Рішення в індивідуальних справах зі сфери громадської адміністрації приймає маршалок воєводства, якщо інше не передбачено законом.
2. Маршалок воєводства може уповноважити віце-голів правління воєводства, решту членів правління, працівників адміністрації маршалка, а також керівників воєводських адміністративних одиниць приймати від його імені рішення, про які йшлося в частині 1.
3. Рішення, про які йшлося в частині 1, можна оскаржити в адміністративній апеляційній колегії, а в справах, довірених на підставі домовленості з воєводою, - до відповідного міністра.
4. Прем'єр-міністр, шляхом розпорядження, видає інструкцію з діловодства для органів адміністрації воєводства, в якій викладено правила та порядок виконання канцелярських функцій в адміністрації маршалка з метою дотримання єдиного способу створення, ведення і зберігання документів, а також запобігання їх пошкодженню, знищенню чи втраті.

Розділ 4

Майно воєводства

Стаття 47

1. Майном воєводства є власність та інші майнові права, набуті воєводством чи іншими воєводськими юридичними особами.
2. Воєводськими юридичними особами, крім воєводства, є самоврядні адміністративні одиниці, яким законами надається такий статус, а також ті юридичні особи, які можуть бути створені на основі окремих законів лише воєводствами.
3. Воєводство у цивільно-правових відносинах є суб'єктом прав та обов'язків, які стосуються майна воєводства, яке не належить іншим воєводським юридичним особам.

Стаття 48

Набуття майна воєводства відбувається за правилами, встановленими в Цивільному кодексі та інших законах, а також шляхом передачі майна з Фонду державного майна (Skarb Państwa), а також майна з Фонду державного майна, яке є у володінні державних юридичних осіб, на принципах, вказаних у цьому законі.

Стаття 49

1. Передача воєводству майна з Фонду державного майна, а також майна з Фонду державного майна, яке є у володінні державних юридичних осіб, яке служить реалізації завдань воєводства, особливо тих, які зазначені в статті 14, здійснюється на основі адміністративного рішення воєводи, з застереженнями статті 50.
2. Апеляційним органам щодо рішення, про яке йшлося в частині 1, є відповідний міністр з питань Фонду державного майна.
3. Набування майна є безоплатним і здійснюється в день вступу в силу рішення про його передачу.

Стаття 50

1. Передача воєводству майна з Фонду державного майна, а також майна з Фонду державного майна, яке є у володінні державних юридичних осіб, яке служить виконанню господарських завдань, які не входять до сфери громадського споживання, може відбуватися за поданням правління воєводства, якщо це майно повинно служити реалізації стратегії розвитку воєводства і воєводських програм, за

винятком майна, яке призначене для задоволення претензій, пов'язаних з проведенням націоналізації, і для реалізації програми загальної приватизації.

2. Передача майна, вказаного в частині 1, відбувається безоплатно, шляхом, відповідним для передачі набутих прав, причому передача власності та інших прав на річ здійснюється на основі остаточного рішення відповідного міністра з питань Фонду державного майна.
3. Відмова в передачі майна, про яке йшлося в частині 1, відбувається шляхом остаточного рішення відповідного міністра з питань Фонду державного майна.

Стаття 51

1. Набування переданого майна Фонду державного майна, а також майна Фонду державного майна, яке є у володінні державних юридичних осіб, відбувається разом із застереженнями, які повинні бути вказані в рішенні про передачу.
2. Вказання застережень не порушує прав третіх осіб.
3. Норми частин 1 і 2 не застосовуються до зобов'язань Фонду державного майна, а також державних юридичних осіб, що виникають внаслідок діяльності органів та інститутів, які займаються передачею майна і які були створені перед моментом його отримання воєводством.

Стаття 52

Передача майна Фонду державного майна, а також майна Фонду державного майна, яке є у володінні державних юридичних осіб воєводства, звільняється від податків та зборів.

Стаття 53

При розгляді справ щодо передачі майна шляхом рішення, застосовуються відповідні норми Кодексу про адміністративне провадження.

Стаття 54

1. Остаточне рішення про передачу воєводству прав, які є або можуть бути записані в реєстраційній книзі, є підставою для запису в книгу.
2. Судове провадження щодо запису в книгу звільняється від судового мита.

Стаття 55

Майнові права воєводства, які не належать іншим воєводським юридичним особам, здійснює правління воєводства.

Стаття 56

1. Керівники воєводських адміністративних одиниць, які не володіють правосуб'єктністю, діють одноособово, на основі повноважень, виданих правлінням воєводства.

2. Для передачі повноважень необхідною є згода у формі рішення правління воєводства.

Стаття 57

1. Волевиявлення від імені воєводства здійснює маршалок воєводства разом з членом правління воєводства, якщо інше не вказано в статуті воєводства.

2. Сеймик воєводства може уповноважити маршалка самостійно приймати рішення, які не передбачені статутом воєводства.

3. Діяльність, з якої випливають фінансові зобов'язання, вимагає для її здійснення контрасигнації головного бухгалтера бюджету воєводства.

4. Головний бухгалтер бюджету воєводства, який відмовить в контрасигнації, здійснить її на письмове прохання маршалка воєводства, інформуючи одночасно про це сеймик воєводства, а також регіональну рахункову палату.

Стаття 58

1. Воєводські юридичні особи самостійно приймають рішення в межах, визначених законами, щодо порядку реалізації їх майнових прав, причому безоплатне розпорядження майном, а також збут:

1) нерухомості, яка служить для загального використання чи безпосереднього задоволення громадських потреб,

2) предметів, які мають особливу наукову, історичну, культурну або природну цінність,

- вимагає згоди у формі рішення правління воєводства.

2. Згоди правління воєводства вимагає також зміна призначення складників майна, вказаного в частині 1, пунктах 1 і 2.

3. Рішення правління воєводства, про які йшлося в частинах 1 і 2, підлягають нагляду відповідно до Розділу 7 цього Закону.

Стаття 59

1. У випадку збуту воєводством або іншою юридичною особою воєводства предметів, які мають особливу наукову, історичну, культурну та природну цінність, Фонд державного майна має право першості у викупі, який здійснюється за правилами, встановленими у Цивільному кодексі.

2. Майно, набуте безоплатно з Фонду державного майна, підлягає у випадках, вказаних у частині 1, поверненню на його користь, якщо уповноважений державний орган виступить з вимогою повернення.

Стаття 60

Воєводство не несе відповідальності за зобов'язаннями інших юридичних осіб воєводства, якщо інше не передбачено спеціальним законом. Інші юридичні особи воєводства не несуть відповідальності за зобов'язаннями воєводства.

Розділ 5 Фінанси воєводства

Стаття 61

1. Бюджет воєводства є основою самостійної фінансової діяльності.

2. Бюджет воєводства є фінансовим планом, до якого входять:

1) планування доходів та видатків воєводства,

2) джерела фінансування бюджетного дефіциту,

3) призначення бюджетного профіциту,

4) витрати, пов'язані з багаторічними програмами, серед них, зокрема, інвестиційні програми, з відокремленням витрат на фінансування кожної з програм.

Стаття 62

Фіксування в бюджеті воєводства витрат на конкретні цілі не є підставою для виникнення зобов'язань щодо третіх осіб.

Стаття 63

1. Бюджет воєводства приймається як частина бюджетного рішення на календарний рік, далі "бюджетний рік".

2. Сеймик воєводства встановлює порядок роботи над проектом бюджету, визначаючи, зокрема:

1) строки в роботі над проектом,

2) обов'язки воєводських адміністративних одиниць під час роботи над

проектом бюджету воєводства,
3) необхідну деталізованість проекту,
4) інформаційні матеріали, які правління воєводства повинно надати сеймику воєводства, представляючи проект бюджету.

Стаття 64

1. (5) Рішення про бюджет воєводства складається з самого бюджету, рішень, що стосуються питань, які на основі рішення від 26 листопада 1998 р. про громадські фінанси (№ 155, п. 1014) віднесено до компетенції сеймику воєводства, а також питань, визначених сеймиком воєводства в рішенні, про яке йшлося в частині 2 статті 63.

2. Бюджет може включати витрати на багаторічні інвестиційні програми, якщо:

- 1) для кожної з багаторічних програм сеймиком воєводства були окремо визначені:
 - a) назва програми, її ціль і завдання, які будуть фінансуватися з бюджету воєводства,
 - b) організаційна одиниця, яка буде виконувати програму або координувати її виконання,
 - c) строк виконання програми і загальна сума витрат на неї,
 - d) розмір витрат на кожний рік реалізації програми,
- 2) наступні бюджети будуть містити витрати на вже діючі програми в розмірі, необхідному для її вчасного завершення,
- 3) зміна квот витрат на реалізацію програм може бути виключена внаслідок наявності окремих рішень сеймику воєводства, які змінюють порядок виконання цієї програми або призупиняють її виконання.

Стаття 65

1. Прийняття бюджету воєводства відбувається перед початком бюджетного року.

2. У випадку неприйняття бюджету протягом строку, вказаного в частині 1, до моменту схвалення бюджету, проте не пізніше 31 березня бюджетного року, основою фінансової діяльності є проект бюджету, запропонований сеймику воєводства.

3. (6) (виключено).

1) 4. У випадку, коли доходи та видатки держави визначає закон про попередній проект бюджету (*provisorium budżetowy*), сеймик воєводства може прийняти бюджетний провізорій воєводства на строк дії бюджетного провізорію держави.

Стаття 66

1. Створення та подання для прийняття проекту бюджету воєводства, а також ініціатива його змін належить до виключної компетенції правління воєводства.

2. Правління воєводства готує і подає сеймику воєводства не пізніше 15 листопада року, який передує бюджетному:

- 1) (7) проект бюджету воєводства, який враховує норми закону, про який йшлося в частині 1 статті 64, а також рішення сеймику воєводства, зазначені в статті 63 частині 2 пункті 3,
- 2) проект бюджетних рішень, зазначених в частині 1 статті 64,
- 3) інформаційні матеріали, визначені сеймиком воєводства в рішенні про бюджет.
3. Без згоди правління воєводства сеймик воєводства не може вносити в проект бюджету зміни, що спричиняють збільшення витрат і одночасне збільшення запланованого дефіциту бюджету воєводства, або зміни, які спричиняють збільшення передбачених доходів без одночасного встановлення нових джерел доходів.

Стаття 67

1. Власні доходи становлять принципове джерело фінансування завдань воєводства.

2. Власними доходами воєводства є:

- 1) частка в податках, що йдуть в доход держави, в розмірі, визначеному окремим законом,
- 2) доходи з майна воєводства,
- 3) спадки, записи і подарунки на користь воєводства,
- 4) доходи, які отримують бюджетні одиниці воєводства, а також внески інших воєводських адміністративних одиниць,
- 5) відсотки за безстрокову передачу часток, про які йшлося в пункті 1,
- 6) інші власні доходи, які отримуються на основі окремих норм.

3. Передача за законом воєводству нових завдань вимагає надання необхідних фінансових коштів на їх реалізацію шляхом збільшення доходів, про які йшлося в частині 2, пунктах 1 і 6.

Стаття 68

Доходами воєводства можуть бути:

- 1) вирівнювальна субвенція з бюджету держави,
- 2) цільові дотації з бюджету держави і державних цільових фондів на завдання, які виконуються воєводством,

- 3) цільові дотації з бюджету держави на завдання зі сфери діяльності урядової адміністрації, які виконуються воєводством на основі угод, укладених з органами урядової адміністрації,
- 4) цільові дотації з бюджету гмін або повітів на завдання зі сфери діяльності цих адміністративних одиниць, які виконуються воєводством на основі угод, укладених з органами гміни або повіту,
- 5) інші надходження, які отримуються а підставі окремих норм.

Стаття 69

Сумарний розмір квоти вирівнюваної субвенції, а також принципи і критерії її розподілу визначаються окремим законом.

Стаття 70

1. За виконання бюджету воєводства відповідальність несе правління воєводства.
2. Правлінню воєводства належить виключне право:
 - 1) брати зобов'язання, які спрямовані на покриття витрат у квотах, які вказані в рішенні про бюджет, у межах повноважень, наданих сеймиком воєводства,
 - 2) випуску цінних паперів, у межах повноважень, наданих сеймиком воєводства,
 - 3) здійснення бюджетних витрат,
 - 4) подання пропозицій про зміни до бюджету воєводства,
 - 5) володіння резервами бюджету воєводства,
 - 6) блокування бюджетних коштів у випадках, передбачених законом.

Стаття 71

1. Принципи отримання органами адміністрації воєводства кредитів та позик на покриття дефіциту, який виник під час бюджетного року, або на фінансування витрат, які не були передбачені запланованими річними доходами, визначаються окремим законом.
2. Правила випуску облігацій воєводства визначаються окремим законом.

Стаття 72

Господарювання фінансовими коштами, які знаходяться в розпорядженні адміністрації воєводства, є відкритим. Вимога відкритості досягається за допомогою:

- 1) відкритості обговорення бюджету,

- 2) опублікування бюджету, а також звітів про його виконання,
- 3) представлення повного списку квот цільових дотацій, які надаються з бюджету воєводства,
- 4) (8) (виключено)

Стаття 73. (9) (виключено)

Стаття 74

Володіння фінансовими коштами воєводства є відокремлене від його касового виконання.

Розділ 6 Закордонна співпраця

Стаття 75

Сеймик воєводства приймає "Пріоритети міжнародної співпраці воєводства", які визначають:

- 1) головні цілі міжнародної співпраці,
- 2) географічні пріоритети майбутньої співпраці,
- 3) плани щодо вступу до міжнародних регіональних об'єднань.

Стаття 76

1. Співпраця воєводства з регіональними громадами інших держав здійснюється відповідно до внутрішнього права, зовнішньої політики держави і її міжнародних зобов'язань, в межах завдань і компетенції воєводства.
2. Воєводство бере участь в діяльності міжнародних інституцій та регіональних об'єднань, а також представлене в них на принципах, визначених в угоді, підписаній загальнодержавними організаціями, які об'єднують адміністративно-територіальні одиниці.

Стаття 77

1. "Пріоритети міжнародної співпраці воєводства" можуть бути прийняті, а також міжнародні ініціативи воєводства, зокрема детальні проекти угод про регіональну співпрацю, або проекти рішень про вступ до міжнародних регіональних об'єднань, можуть бути прийняті за згодою відповідного міністра закордонних справ, яка отримується за посередництвом воєводи.
2. Рішення, про які йдеться в частині 1, приймається абсолютною більшістю голосів законного складу сеймику воєводства.
3. Рішення, а також підписані угоди про регіональну співпрацю, про які

йшлося в частині 1, надсилаються до відповідного міністра закордонних справ, а також відповідного міністра з питань громадської адміністрації.

Розділ 7

Нагляд за діяльністю воєводства

Стаття 78

1. Нагляд за діяльністю воєводства здійснює Прем'єр-міністр та воєвода, а з фінансових питань - регіональна рахункова палата.
2. Наглядові органи можуть втручатися в діяльність воєводства лише у випадках, передбачених законами.

Стаття 79

Нагляд за виконанням завдань воєводства здійснюється на основі критеріїв відповідності із законодавством.

Стаття 80

Наглядові органи мають право вимагати інформацію та дані, що стосуються організації і функціонування воєводства, необхідних для здійснення ними наглядових повноважень.

Стаття 81

Маршалок воєводства подає воєводі рішення сеймику воєводства, а також рішення правління воєводства, які підлягають нагляду, протягом семи днів з дня їх прийняття. За цей самий строк маршалок воєводства подає регіональній рахунковій палаті рішення, які підлягають її нагляду.

Стаття 82

1. Рішення органу адміністрації воєводства, яке суперечить законам, є нечинним.
2. Нечинність рішення визначає наглядовий орган. Орган адміністрації, рішення якого було визнано нечинним, може протягом 30 днів оскаржити це в адміністративному суді. Норми про судовий контроль адміністративних рішень застосовуються відповідно.
3. Адміністративний суд признає розгляд справи не пізніше 30 днів з дня подання скарги до суду.
4. У випадку незначного порушення права контрольний орган не стверджує нечинності рішення, обмежуючись зауваженням, що рішення прийнято з порушенням закону.

Стаття 83

1. Не стверджується нечинність рішення адміністративного органу воєводства, якщо наглядовий орган не визнав його нечинним протягом 30 днів з дня його отримання.
2. Якщо не визнано нечинності рішення з причини, передбаченої частиною 1, проте воно значно порушує законодавство, заявляється про його невідповідність законодавству. Норми Кодексу про адміністративне провадження щодо наслідків такої заяви застосовуються відповідно.

Стаття 84

1. У випадку порушення сеймиком воєводства Конституції або значного чи багаторазового порушення законів, Сейм, за поданням Прем'єр-міністра, може, шляхом прийняття рішення, розпустити сеймик воєводства. Розпуск сеймику воєводства є рівнозначним розпуску всіх органів адміністрації воєводства. До моменту обрання нових органів адміністрації функції цих органів здійснює відповідний територіальний воєвода.
2. Якщо порушення Конституції або значне порушення законів вчиняється правлінням воєводства, воєвода закликає сеймик воєводства до вжиття необхідних заходів, а якщо цей заклик неефективний - виступає з поданням до Прем'єр-міністра про розпуск правління воєводства. До моменту обрання нового правління воєводства його функції та функції маршалка воєводства здійснює особа, призначена Прем'єр-міністром за поданням воєводи.

Стаття 85

1. У випадку, коли не передбачається швидке виправлення і продовжується неефективне виконання громадських завдань адміністративними органами воєводства, Прем'єр-міністр може припинити діяльність адміністративних органів воєводства і встановити комісарське правління на строк до двох років, проте не довше, ніж до моменту обрання правління воєводства сеймиком воєводства наступного скликання.
2. Встановлення комісарського правління може наступити після попереднього пред'явлення претензій органам воєводства та вимоги про негайне представлення програми виправлення ситуації у воєводстві.
3. Урядового комісара признає Прем'єр-міністр за поданням воєводи.
4. Урядовий комісар приймає виконання завдань та повноважень адміністративних органів воєводства.

Стаття 86

1. Наглядові дії, зазначені в частині 2 статті 84 та в частині 1 статті 85, можна оскаржити в адміністративному суді щодо невідповідності їх законам протяг 30 днів з моменту їх проведення.
2. Такі скарги має право подавати воєводство, підставою подання скарги є рішення сеймику воєводства.
3. При розгляді справ, про які йдеться в частині 1, застосовуються відповідні норми про оскарження в адміністративному суді рішень в індивідуальних справах зі сфери громадської адміністрації.
4. Наглядові рішення стають остаточними після закінчення строку, передбаченого для подання скарг, або в день відкликання скарги, або відхилення її судом.

Стаття 87

Судовий розгляд, про який йдеться в статтях 82 та 86, звільняється від судового мита.

Стаття 88

Норми цього розділу не застосовуються до індивідуальних рішень у справах громадської адміністрації, які приймаються адміністративними органами воєводства. В таких випадках контроль за ними визначається окремими нормами.

Розділ 8

Локальні правові акти, які приймаються адміністрацією воєводства

Стаття 89

1. На підставі цього закону, а також на підставі повноважень, передбачених іншими законами, сеймик воєводства приймає локальні правові акти, які є обов'язковими на території воєводства або його частині.
2. Маршалок воєводства підписує локальні правові акти, прийняті сеймиком воєводства, негайно після їх прийняття і направляє їх для опублікування у воєводському урядовому щоденнику.
3. Опублікуванню у воєводському урядовому щоденнику підлягає також бюджет воєводства, а також звіти про його виконання.
4. Місцеві правові акти вступають в силу з моменту їх оголошення, якщо окремі норми або правові акти не встановлюють конкретних пізніших строків.

5. Правила та порядок видання урядового щоденника воєводства встановлюється окремим законом.

Стаття 90

1. Особа, права та законні інтереси якої були порушені нормою локального правового акта, може - після безрезультатного звертання до адміністративного органу, який видав норму, - оскаржити норму в адміністративному суді.
2. Позовна давність місцевого правового акта становить 1 рік з дня його прийняття.
3. Положення частини 1 не застосовується, якщо цю справу вже розглядав адміністративний суд і відхилив скаргу.
4. У справі про компенсацію збитків застосовуються положення про строки вирішення справ в адміністративному процесі.

Стаття 91

1. Положення статті 90 застосовуються відповідно, коли адміністративний орган воєводства не виконує своїх функцій або своїми рішеннями порушує права третіх осіб.
2. У випадках, про які йдеться в частині 1, адміністративний суд може наказати наглядовому органу вжити необхідних заходів щодо адміністративного органу.

Розділ 9

Прикінцеве положення

Стаття 92

Закон набуває чинності в строк і в порядку, які встановлюються окремим законом.

ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

“ПРО ГМІННЕ САМОВРЯДУВАННЯ”

(від 8 березня 1990 р.)

Розділ 1 Загальні положення

Стаття 1

1. Населення гміни утворює самоврядну громаду відповідно до законодавства.
2. У цьому Законі під гміною слід розуміти самоврядну громаду, а також відповідну територію.

Стаття 2

1. гміна виконує громадські завдання від свого імені і на свою відповідальність.
2. гміна наділена правосуб'єктністю.
3. Самостійність гміни захищається в судовому порядку.

Стаття 3

1. Статут гміни визначає її устрій.
2. (2) Проект статуту гміни з населенням понад 300.000 жителів підлягає погодженню з Прем'єр-міністром за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації.
3. Спори з цих питань вирішує Рада Міністрів.

Стаття 4

1. Утворення, об'єднання, поділ і ліквідація гмін, встановлення їх меж та назв, а також визначення місцезнаходження їх органів здійснюється Радою Міністрів після проведення консультацій з жителями.
2. При утворенні, об'єднанні, поділі, ліквідації гмін і встановленні їх меж слід прагнути до того, щоби гміна охоплювала по можливості однорідну територію з огляду на компактність проживання жителів і цілісність території, а також щоб соціально-економічні зв'язки дозволяли виконувати громадські завдання.
3. (3) (виключено)

Стаття 4а. (4)

1. Надання гміні чи місцевості статусу міста відбувається шляхом розпорядження Ради Міністрів.
2. Надаючи місцевості статус міста, Рада Міністрів визначає його межі.
3. Зміна меж міста здійснюється Радою Міністрів шляхом розпорядження після проведення консультацій з жителями.

Стаття 5

1. (5) гміна може утворювати допоміжні одиниці: сільські округи, райони, селища тощо. Місто, яке знаходиться в межах гміни, також може прирівнюватися до допоміжних одиниць.
2. Допоміжні одиниці утворюються радою гміни, яка приймає рішення після проведення консультацій з жителями чи з їх ініціативи.
3. Правила утворення, об'єднання, поділу, а також ліквідації допоміжних одиниць визначаються в статуті гміни.
4. (6) У містах, в яких станом на 1 січня 1990 року існував поділ на адміністративні райони, останні можуть отримати статус гміни. Рішення з цього питання приймає Прем'єр-міністр за поданням Міністра внутрішніх справ і адміністрації з врахуванням думки зацікавлених суб'єктів. Райони у містах, які становлять гміну, об'єднуються в спілку гмін, повноваження і структура якої визначаються окремим законом.

Стаття 5а. (7)

1. У випадках, передбачених Законом, а також при важливості питання для гміни, на території останньої проводяться консультації з жителями гміни.
2. Правила і порядок проведення консультацій з жителями гміни визначаються рішенням ради гміни.

Розділ 2 Сфера діяльності та завдання гміни

Стаття 6

1. До сфери діяльності гміни належить прийняття рішень у громадських справах локального значення, якщо законом це не віднесено до компетенції інших суб'єктів.
2. Вирішення питань, зазначених в частині 1, належить до компетенції гміни, якщо інше не передбачено законодавством.

Стаття 7

1. Задоволення потреб громади належить до власних завдань гміни. Зокрема, до власних завдань гміни належать питання:

- 1) забезпечення порядку на відповідній території, функціонування місцевої економіки, охорони навколишнього середовища,
 - 2) функціонування гмінних доріг, вулиць, мостів, площ, а також організації дорожнього руху,
 - 3) (8) функціонування водопроводів, каналізаційної системи, забезпечення води, ліквідація та очищення комунальних стоків, дотримання чистоти та порядку, санітарних норм на сміттєзвалищах, знешкодження комунальних відходів, забезпечення електроенергії, тепла, газу,
 - 4) організації місцевого громадського транспорту,
 - 5) охорони здоров'я,
 - 6) надання соціальної допомоги, зокрема організація центрів та закладів опіки,
 - 7) (9) будівництва житлових будинків на території гміни,
 - 8) освіти, зокрема організація середніх шкіл, дошкільних закладів освіти, а також інших освітньо-виховних установ,
 - 9) (10) культури, зокрема організація бібліотек на території гміни, інших закладів культури,
 - 10) фізичної культури, зокрема організація рекреаційних територій, спортивних організацій,
 - 11) торгівлі і торгових рядів,
 - 12) (11) озеленення та посадки дерев на території гміни,
 - 13) організація кладовищ на території гміни,
 - 14) громадського порядку та протипожежної охорони,
 - 15) утримування гмінних об'єктів та закладів громадського призначення, а також адміністративних об'єктів,
 - 16) встановлення гарантій соціального, медичного, правового забезпечення вагітних жінок.
2. Обов'язковий характер окремих власних завдань гміни встановлюється законом.
3. Встановлення, відповідно до закону, інших власних завдань гміни вимагає гарантування виділення обов'язкових фінансових коштів на їх реалізацію шляхом збільшення власних доходів гміни чи надання субвенції. Застосовуються відповідні правила частин 4 і 5 статті 8.

Стаття 8

1. Законом може бути покладено на гміну обов'язок виконання делегованих завдань, які належать до компетенції урядової адміністрації, а також щодо організації підготовки та проведення чергових виборів та референдумів.
2. Завдання, віднесені до компетенції урядової адміністрації, гміна може виконувати також на підставі домовленості з органами цієї адміністрації.
3. гміна отримує фінансові кошти в розмірі, необхідному для виконання завдань, зазначених в частинах 1 і 2.
4. Конкретні правила та строки переказу фінансових коштів, про які зазначається в частині 3, встановлюються законом, який покладає на гміну обов'язок виконання делегованих завдань, чи на основі домовленості.
5. У разі недотримання строків, зазначених в частині 4, на користь гміни стягується пеня в розмірі, який встановлений для недоїмки по податках.

Стаття 9. (13)

1. З метою виконання завдань гміна може створювати організаційні одиниці (*jednostki organizacyjne*) та укладати договори з іншими суб'єктами.
2. (14) гміна, а також інша юридична особа гміни можуть здійснювати господарську діяльність, яка виходить за межі завдань, що носять суспільно корисний характер, виключно у випадках, передбачених окремим законом.
3. (15) Форми ведення господарства гміни, зокрема, виконання гміною завдань, що носять суспільно корисний характер, визначаються окремим законом.
4. Суспільно корисними завданнями, відповідно до цього Закону, є власні завдання гміни, викладені в частині 1 статті 7, метою яких є задоволення громадських потреб шляхом надання загальнодоступних послуг.

Стаття 10. (16)

1. Суспільні завдання, виконання яких виходить за межі можливостей гміни, виконуються спільно кількома гмінами.
2. Суб'єкти місцевого самоврядування, міжгмінні спілки, об'єднання гмін, а також муніципальні сеймики можуть надавати взаємну допомогу, зокрема фінансову допомогу, у випадку виникнення стихійного лиха,

загрози навколишньому середовищу, катастроф чи інших надзвичайних ситуацій.

Розділ 3 Органи гміни

Стаття 11

1. Жителі гміни беруть участь в загальному голосуванні (на виборах і референдумах) чи за посередництвом органів гміни.
2. Принципи та порядок проведення виборів до ради гміни визначаються окремим законом.

Стаття 12

1. Питання про самооподаткування жителів для суспільних цілей, а також про розпуск ради гміни до закінчення строку її повноважень, вирішуються виключно шляхом проведення гмінного референдуму.
2. Референдум може проводитися з будь-якого іншого питання, яке має важливе значення для гміни.

Стаття 13

1. Референдум проводиться з ініціативи ради чи на вимогу не менш як 1/10 жителів, які мають право голосу.
2. Референдум вважається таким, що відбувся, якщо в ньому взяли участь не менш як 30% жителів, які мають право голосу.
3. Референдум з питання розпуску ради гміни до закінчення строку її повноважень проводиться виключно на вимогу виборців за правилами, передбаченими частиною 1 і 2, але не раніше ніж після 12 місяців з дня проведення виборів чи з дня проведення останнього референдуму з питання розпуску ради гміни до закінчення строку її повноважень.
4. Порядок проведення референдуму з питань, не врегульованих цим Законом, визначається окремим законом.

Стаття 14

1. Рішення органів гміни приймаються простою більшістю голосів при присутності не менше половини складу органу, якщо інше не передбачено законом.
2. У випадку рівної кількості голосів вирішальним є голос головуючого.

Стаття 15

1. Із застереженням на положення статті 12, рада гміни є органом, що приймає рішення і здійснює контрольні функції на території гміни.
2. Якщо рада гміни знаходиться в місті, розташованому на території цієї гміни, вона має назву "міська рада".

Стаття 16

Рада обирається строком на 4 роки, рахуючи з дня проведення виборів.

Стаття 17

До складу ради входять депутати в кількості:

- п'ятнадцяти - в гмінах до 4.000 жителів
 - вісімнадцяти - в гмінах до 7.000 жителів
 - двадцяти - в гмінах до 10.000 жителів
 - двадцяти двох - в гмінах до 15.000 жителів
 - двадцяти чотирьох - в гмінах до 20.000 жителів
 - двадцяти восьми - в гмінах до 40.000 жителів
 - тридцяти двох - в гмінах до 60.000 жителів
 - тридцяти шести - в гмінах до 80.000 жителів
 - сорока - в гмінах до 100.000 жителів
 - сорока п'яти - в гмінах до 200.000 жителів
- а також по п'ять на кожних наступних 100.000 жителів, але не більше як сто депутатів.

Стаття 18

1. До повноважень ради належить вирішення різних питань, віднесених до сфери діяльності гміни, якщо інше не передбачено законодавством.
2. До виключних повноважень ради гміни належить:
 - 1) прийняття статуту гміни,
 - 2) обрання та відкликання правління, визначення напрямів його діяльності, а також затвердження звіту про його діяльність,
 - 3) обрання і відкликання скарбника гміни, який є головним бухгалтером бюджету, а також секретаря гміни - за поданням керівника правління,
 - 4) прийняття бюджету гміни, обговорення звіту про виконання бюджету, а також прийняття рішень щодо затвердження чи незатвердження звіту правління з цього питання,
 - 5) прийняття місцевих планів благоустрою території,
 - 6) прийняття економічних програм,
 - 7) визначення сфери діяльності допоміжних одиниць, принципів

передачі їм окремого майна у користування, а також принципів передачі бюджетних коштів для виконання завдань, покладених на ці одиниці,

8) прийняття рішень з питань податків і зборів в межах, встановлених окремими положеннями,

9) прийняття рішень з майнових питань гміни, які виходять за межі звичайної діяльності правління, і які стосуються:

a) визначення правил набуття, відчуження, обтяження об'єктів земельної нерухомості, а також їх здачі в оренду чи найму на строк понад три роки, якщо окремими положеннями не передбачено інше; до моменту визначення цих правил правління може виконувати ці функції виключно за згодою ради гміни,

b) випуску облігацій, а також визначення порядку їх збуту, придбання і викупу правлінням,

c) отримання довгострокових позик та кредитів,

d) встановлення максимального розміру короткострокових позик, наданих правлінням в бюджетному році,

e) зобов'язань щодо здійснення інвестицій та ремонтів, вартість яких перевищує межі, що встановлюються щорічно радою гміни,

f) створення і вступ до товариств, кооперативів, а також розпуск і вихід з них,

g) визначення порядку внесення, повернення і продажу правлінням акцій і паїв,

h) створення, ліквідації і реорганізації підприємств, установ, інших гмінних організаційних одиниць, а також виділення їм майна,

i) встановлення максимального розміру позик і застав, наданих правлінням в бюджетному році,

10) визначення граничного розміру суми, до якого правління гміни може самостійно брати на себе зобов'язання,

11) прийняття рішень про виконання делегованих завдань, які належать до компетенції урядової адміністрації, про що зазначено в частині 2 статті 8,

12) прийняття рішень про співробітництво з іншими гмінами, а також виділення з цієї метою відповідного майна,

13) прийняття рішень з питань: гербу гміни, назв вулиць і площ, встановлення пам'ятників,

14) надання почесного громадянства гміни,

15) визначення інших питань, віднесених законами до компетенції ради гміни

3. (виключено)

4. (виключено)

Стаття 18а

1. Рада гміни контролює діяльність правління, інших гмінних організаційних одиниць; з цієї метою вона утворює ревізійну комісію.

2. До складу ревізійної комісії входять депутати, крім тих, які виконують функції, передбачені частиною 1 статті 19, а також депутатів, які є членами правління. Частина 2 статті 21 не застосовується.

3. Ревізійна комісія висловлює свою думку щодо бюджету гміни, а також вносить до ради гміни подання про затвердження чи незатвердження звіту про діяльність правління. Таке подання підлягає попередньому розгляду у регіональній рахунковій палаті.

4. Ревізійна комісія виконує інші завдання, передані раді в сфері здійснення контролю. Таке повноваження не повинно суперечити контролюючим повноваженням інших комісій, створених радою гміни на підставі частини 1 статті 21.

5. Принципи і порядок діяльності ревізійної комісії визначаються статутом гміни.

Стаття 19

1. Рада гміни обирає зі свого складу голову і 1-3 його заступників абсолютною більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу ради шляхом таємного голосування.

2. Голова ради організує роботу ради і керує на її засіданнях.

3. Функції, зазначені в частині 1, не можна поєднувати з функціями члена правління.

4. Відкликання голови і його заступників відбувається в порядку, визначеному в частині 1, за ініціативою не менш як 1/4 від законного складу ради гміни.

Стаття 20

1. Рада гміни проводить засідання сесійно, сесії скликаються головою в міру потреби, але не рідше як один раз у квартал.

2. (17) Перша сесія новообраної ради гміни скликається головою ради попереднього скликання не пізніше 7 днів з моменту оголошення остаточних результатів виборів до рад по всій країні, а якщо вибори дострокові - не пізніше 7 днів з моменту оголошення результатів виборів до ради гміни.

2а. (18) Якщо сесію не буде скликано в строки, зазначені в частині 2, сесія скликається головою виборчої комісії воєводства не пізніше 21 дня з моменту оголошення остаточних результатів виборів до рад по

всій країні, а якщо вибори дострокові - не пізніше 21 дня з моменту оголошення результатів виборів до ради гміни.

3. На пропозицію правління чи не менш як 1/4 від законного складу ради гміни голова зобов'язаний скликати сесію впродовж 7 днів з дня надходження пропозиції.

Стаття 21

1. Рада гміни може створювати постійні і тимчасові комісії відповідно до своїх завдань, визначати предмет їх діяльності, а також персональний склад.

2. До складу комісії можуть входити особи, які не є депутатами ради гміни, якщо їх загальна чисельність не перевищує половини складу комісії.

3. Комісія підпорядковується раді гміни, подає на її розгляд план діяльності, а також звіт про свою діяльність.

Стаття 22

1. Внутрішня організація, а також порядок діяльності органів гміни визначаються статутом гміни.

2. Статут гміни підлягає опублікуванню в урядовому щоденнику воеводства.

Стаття 23

1. Депутат представляє виборців, підтримує постійний зв'язок із жителями та їх організаціями, приймає висловлені вимоги та подає їх на розгляд органів гміни.

2. Депутати можуть створювати депутатські клуби, які діють на принципах, визначених статутом гміни.

Стаття 23а

1. До початку виконання депутатських повноважень депутати складають присягу:

"Урочисто присягаю як депутат працювати для добра і благополуччя гміни, діяти завжди відповідно до закону, а також інтересів гміни та її жителів - гідно і старанно представляти своїх виборців, піклуватися їх справами, а також не шкодувати сил для виконання завдань гміни."

2. Присяга приймається шляхом зачитання тексту присяги, після чого депутати по черзі встають і вимовляють слово "присягаю".

3. Депутати, які були відсутні на першій сесії ради гміни, а також депутати, які отримали мандат під час строку повноважень ради,

складають присягу на першій відвідуваній ними сесії.

Стаття 24

Депутат зобов'язаний брати участь в роботі ради гміни та її органів, а також інших самоврядних установ, до яких його обрано чи призначено.

Стаття 24а

1. Депутат не може перебувати в трудових відносинах з органами управління гміни, на території якої депутат отримав мандат.

2. Положення частини 1 поширюється також на керівників гмінних організаційних одиниць.

3. Положення частини 1 не поширюється на депутатів, обраних до правління, і трудові відносини з якими виникають на підставі обрання.

4. Вступ депутатом у трудові відносини відповідно до частин 1 і 2 означає відмову ним від мандату.

Стаття 24б

1. Особа, обрана депутатом до ради гміни, не може перебувати у трудових відносинах з органами управління гміни, на території якої вона отримала мандат, а також виконувати функції керівника в організаційній одиниці на території цієї гміни. До початку виконання депутатських повноважень ця особа зобов'язана подати заяву про відпустку за свій рахунок не пізніше 7 днів з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом.

2. Депутат відповідно до частини 1 отримує відпустку за свій рахунок на строк депутатських повноважень, а також 3 місяці після їх припинення.

3. Депутат отримує відпустку за свій рахунок незалежно від характеру і тривалості трудових відносин. Якщо особа перебуває в строкових трудових відносинах, і такі відносини припинилися 6 раніше часу закінчення відпустки за свій рахунок, такі відносини продовжуються до 3 місяців після закінчення цієї відпустки.

4. Якщо депутат виконує функції керівника організаційної одиниці, прийнятої чи створеної гміною під час строку повноважень, строк, визначений в частині 1, становить 6 місяців від дня прийняття чи створення цієї одиниці.

5. Неподання депутатом заяви відповідно до частини 1 означає відмову ним від мандату.

6. У разі надання мандату ради шляхом прийняття рішення ради гміни на підставі положень Закону - Положення про вибори рад гмін - застосовуються відповідні правила частин 1-5.

Стаття 24с

Після закінчення депутатських повноважень органи управління гміни чи гмінна організаційна одиниця працевлаштовують депутата на тій же чи рівнозначній посаді із оплатою, що відповідає оплаті, яку б отримував депутат, якби не перебував у відпустці за свій рахунок. Депутат заявляє про готовність приступити до роботи впродовж 7 днів після припинення депутатських повноважень.

Стаття 24d

Орган гміни, який має намір доручити депутатові виконання роботи на підставі договору доручення чи договору комісії, або має намір передати громадське замовлення, яке не передбачене положеннями про громадські замовлення, повинен отримати висновок ревізійної комісії.

Стаття 24e (19)

1. Депутати не можуть виконувати іншу роботу чи отримувати подарунки, які можуть підірвати довіря виборців щодо виконуваного мандату згідно з частиною 1 статті 23а.
2. Депутати не можуть використовувати свій мандат у зв'язку з виконанням взятої на себе додаткової роботи, в тому числі господарської діяльності, яка здійснюється за власний рахунок чи спільно з іншими особами.

Стаття 24f. (20)

1. Депутати не можуть здійснювати господарську діяльність за власний рахунок чи спільно з іншими особами з використанням комунального майна, а також управляти такою діяльністю чи бути представником або уповноваженим у здійсненні такої діяльності.
2. (21) Депутати не можуть бути членами органів управління, контрольних чи ревізійних органів, торговими повіреними торгових спілок з часткою гмінних юридичних осіб чи суб'єктів підприємницької діяльності, в яких беруть участь такі особи. Обрання чи призначення депутата до таких органів є недійсним в силу закону.
3. Заборона, про яку йдеться в частині 2, не поширюється на депутатів, які були призначені до спілок, зазначених у вказаній частині, як представники комунального майна; депутати не можуть бути призначені до більш як двох спілок.
4. Якщо обрання чи призначення, відповідно до частини 2, мало місце до отримання мандату, депутат зобов'язаний відмовитися від виконання таких функцій чи зайняття такої посади впродовж 3 місяців від дня

складання присяги (частина 1 статті 23а). У разі, коли депутат не відмовився від функції чи посади, він втрачає такі права в силу закону по закінченні 3 місяців з дня складання присяги.

5. (22) Депутат не може володіти більш як 10% часток чи акцій у торгових спілках з часткою гмінних юридичних осіб чи суб'єктів підприємницької діяльності, в яких беруть участь такі особи. Частки чи акції, які перевищують вказаний пакет, повинні бути зменшені депутатом до початку першої сесії ради гміни, а в разі їх незменшення такі депутати на період здійснення депутатських повноважень і протягом двох років після складення депутатських повноважень не беруть участь у реалізації прав, які випливають з цього пакету (право голосу, право на дивіденди, право на поділ майна, права на стягнення).

Стаття 24g (23)

1. Особи, зазначені в частині 3 статті 24f, можуть отримувати окрему винагороду за виконання функцій в торговій спілці, до якої були призначені як представники комунального майна.
2. Розмір винагороди та плати за виконання функцій в одній спілці не може перевищувати чотирикратний розмір найнижчої місячної оплати праці, який діяв в грудні минулого року, і був визначений Міністром праці та соціальної політики на підставі Кодексу про працю; якщо винагорода за роботу в спілці перевищує встановлену норму, надлишок зараховується до бюджету гміни, орган якої делегував особу, що отримує винагороду.
3. Торгова спілка переказує надлишок, про який зазначається в частині 2, на рахунок органу управління гміни, визначеної у вказаній нормі, на протязі 14 днів від дня виплати винагороди чи плати.

Стаття 24h (24)

1. Депутати зобов'язані складати декларацію про свій майновий стан, яка містить, зокрема, інформацію про грошові кошти, нерухомість, частки та акції в торгових спілках, а також про набуття від Фонду державного майна, іншої юридичної особи державної власності, гміни чи міжгмінної спілки майна, яке підлягало відчуженню на торгах, а також дані про здійснення підприємницької діяльності та пов'язане з цим зайняття посад в торгових спілках. Декларація повинна містити також інформацію щодо майна, яке є спільним майном подружжя.
2. Відомості про майновий стан, які містяться в декларації, становлять службову таємницю, якщо особа, яка її склала, не дала згоди в

письмовій формі про їх оголошення. В окремих виправданих випадках голова ради гміни, з врахуванням думки ревізійної комісії може прийняти рішення про оголошення декларації, навіть якщо згода на те особи, яка її склала, відсутня.

3. Прем'єр-міністр своїм розпорядженням встановлює форму декларації, про яку йдеться в частині 1.

4. Декларація, про яку йдеться в частині 1, подається голові ради гміни протягом тридцяти днів з дня отримання мандату. Чергові декларації депутати подають щороку до 31 березня, за станом на 31 грудня попереднього року, а також за два місяці перед датою проведення виборів до рад гмін. Аналіз приведених в декларації даних здійснює голова ради гміни. Декларація зберігається протягом 6 років.

5. (25) Голова ради гміни подає декларацію, про яку йдеться в частині 1, голові правління гміни. Застосовуються відповідні правила речення другого частини 2 і частини 4.

6. У разі недотримання строків, зазначених в частині 4, депутату не призначається плата до часу подання декларації.

7. Подання в декларації неправдивої інформації про майновий стан тягне за собою відповідальність на підставі параграфу 1 статті 247 Кримінального кодексу.

Стаття 25.

1. Депутат перебуває під правовим захистом, передбаченим для державних службовців.

2. Припинення трудових відносин з депутатом вимагає попередньої згоди ради гміни, членом якої він є. Рада гміни не дає згоди на припинення трудових відносин з депутатом, якщо підставою для припинення є обставини, пов'язані з виконанням ним депутатських повноважень.

3. Працедавець зобов'язаний звільнити депутата від виконання ним професійних обов'язків з метою надання йому можливості брати участь в роботі органів гміни.

4. Рада гміни визначає порядок надання депутату відрядних, а також повернення коштів, пов'язаних із відрядженням.

5. Положення частини 4 поширюється також на членів комісії, які не є членами ради гміни.

Стаття 26

1. Виконавчим органом гміни є правління (zarzed).

2. До складу правління входять: війт (виборний голова гміни - пер.), бургомістр (президент міста), які керують правлінням, їх заступники, а також члени правління.

3. Бургомістр є головою правління в гміні, в якій керівні органи знаходяться на території цієї гміни.

4. В містах з населенням понад 100.000 жителів головою правління є президент міста. Це поширюється і на міста, в яких до набрання чинності цим Законом президент міста був виконавчо-розпорядчим органом.

5. Кожний раз, коли в Законі йдеться про бургомистра, слід також розуміти під цим і президента міста.

Стаття 27

Членство в правлінні не можна поєднувати з роботою в урядовій адміністрації.

Стаття 28

1. Рада гміни обирає правління в кількості від 3 до 7 осіб з числа депутатів або осіб, які не входять до складу ради, не пізніше 6 місяців з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом, з врахуванням правил частин 2 і 3.

2. Рада гміни обирає війта чи бургомистра абсолютною більшістю голосів від законного складу ради шляхом таємного голосування.

3. Рада гміни обирає заступника чи заступників війта або бургомистра простою більшістю голосів при присутності не менше половини від законного складу ради шляхом таємного голосування.

Стаття 28а

1. Якщо рада гміни не зможе обрати правління в строк, передбачений частиною 1 статті 28, вона підлягає розпуску в силу закону.

2. Інформація про розпуск ради гміни в силу закону з причини, зазначеної в частині 1, доводиться до відома населення воєводою загально прийнятим на території гміни способом, а також шляхом опублікування повідомлення про це в урядовому щоденнику воєводства.

3. (26) Після розпуску ради гміни в силу закону з причини, зазначеної в частині 1, проводяться позачергові вибори. Вибори призначаються розпорядженням Прем'єр-міністра за поданням Міністра внутрішніх справ і адміністрації не пізніше 3 місяців з дня розпуску ради гміни.

4. (27) До часу обрання правління новою радою гміни Прем'єр-міністр

за поданням Міністра внутрішніх справ і адміністрації призначає особу, яка виконує функції органів гміни.

5. Якщо рада гміни, яку було обрано відповідно до частини 3, не зможе обрати правління в строк, передбачений частиною 1 статті 28, вона підлягає розпуску в силу закону. Інформація про розпуск ради гміни доводиться до відома населення в порядку, визначеному частиною 2.

6. (28) У випадку, передбаченому частиною 5, позачергові вибори не проводяться. До дня проведення виборів ради гміни разом з черговими виборами рад, а також правління гміни завдання і повноваження органів гміни виконує комісарське правління, призначене Прем'єр-міністром за поданням Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Положення статті 97 не застосовується.

7. (29) Органи гміни підлягають розпуску в силу закону також у випадках, передбачених пунктами 1 і 4 частини 1, частиною 5 статті 197 Закону "Положення про вибори до рад гмін, рад повітів і сеймиків воєводств" від 16 липня 1998 р. (Dz. U. Nr. 95, roz. 602 і Nr. 160, roz. 1060).

8. До випадку, передбаченого частиною 7, відносяться відповідно положення частин 2-6, з врахуванням правила, згідно з яким особа, яка в цей час виконує функції органів гміни, визначається для кожної з гмін, що виникли в результаті змін в адміністративно-територіальному поділі.

Стаття 28b

1. Рішення ради гміни з питання незатвердження звіту правління рівнозначне внесенню подання про відкликання правління, за винятком випадку, коли після закінчення бюджетного року правління гміни було відкликано з іншої причини.

2. Рада гміни розглядає питання про відкликання правління з причини, передбаченої в частині 1, на сесії не раніше 14 днів від прийняття рішення про незатвердження звіту правління. Після ознайомлення з думками, про які йдеться в частині 3 статті 18a, а також з рішенням регіональної рахункової палати щодо рішення ради гміни про незатвердження звіту і після заслухання пояснень правління рада гміни може відкликати правління абсолютною більшістю голосів від законного складу ради шляхом таємного голосування.

Стаття 28c

1. Рада гміни може відкликати правління, за винятком вїта і бургомістра, з будь-якої іншої причини, якщо цього вимагає не менше

1/4 від законного складу ради. Подання має бути викладене в письмовій формі і містити обґрунтування.

2. Подання, зазначене в частині 1, підлягає розгляду спеціальною комісією і ревізійною комісією.

3. Застосовуються відповідні правила частини 2 статті 28b.

Стаття 28d

1. Рада гміни може відкликати вїта і бургомістра більшістю в 2/3 голосів від законного складу ради шляхом таємного голосування, за правилами і в порядку, визначеними статтею 28c. Відкликання вїта чи бургомістра рівнозначне відкликанню інших членів правління.

2. Рада гміни може на основі обґрунтованого подання вїта чи бургомістра відкликати окремих членів правління простою більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу ради шляхом таємного голосування.

Стаття 28e

1. Якщо подання про відкликання правління або вїта чи бургомістра не набрало достатньої кількості голосів, наступне подання про відкликання може бути подано не раніше ніж через 6 місяців після попереднього голосування, з дотриманням порядку, передбаченого статтею 28c і частиною 1 статті 28d.

2. В разі відкликання правління з причин, передбачених статтями 28b, 28c, частиною 1 статті 28d, рада гміни обирає впродовж 1 місяця новий склад правління за правилами статті 28.

3. До часу обрання нового правління обов'язки правління виконує тимчасове правління. Правила частини 1 статті 28a не застосовуються.

Стаття 28f

1. В разі подання у відставку членом правління рада гміни приймає рішення про прийняття відставки і звільнення від виконання обов'язків члена правління простою більшістю голосів не пізніше 1 місяця з часу подання у відставку.

2. Неприйняття радою гміни рішення в строк, передбачений частиною 1, рівнозначне прийняттю відставки в день, що слїдує за останнім днем місяця, в якому повинно бути прийняте рішення.

3. У разі виходу у відставку члена правління, який не є його головою, вїт чи бургомістр зобов'язані подати на розгляд ради гміни кандидатуру на посаду члена правління не пізніше 1 місяця з дня прийняття відставки чи після закінчення строку, зазначеного в частині 2.

Стаття 29

Після закінчення строку повноважень ради гміни правління діє до часу обрання нового правління.

Стаття 30

1. Правління виконує рішення ради гміни і завдання гміни, передбачені законодавством.
2. До завдань правління, зокрема, належить:
 - 1) підготовка проектів рішень ради гміни,
 - 2) визначення способу виконання рішень,
 - 3) управління комунальним майном,
 - 4) виконання бюджету,
 - 5) призначення та звільнення керівників гмінних організаційних одиниць,
 - 6) виконання делегованих завдань, зазначених в статті 8.
3. При виконанні власних завдань гміни правління підпорядковується виключно раді гміни.

Стаття 31

Війт або бургомістр організують роботу правління, керують поточною діяльністю гміни та представляють гміну за її межами.

Стаття 32

1. У невідкладних справах, пов'язаних із загрозою громадським інтересам, війт або бургомістр вчиняють дії, які належать до компетенції правління. Це не стосується видачі розпоряджень, зазначених у частині 2 статті 41.
2. Вчинені дії відповідно до частини 1 повинні бути затверджені на найближчому засіданні правління.

Стаття 33

1. Правління виконує завдання з допомогою управління (urząd) гміни.
2. Організація та принципи функціонування управління визначає регламент, прийнятий радою гміни за поданням правління.
3. Керівником управління є війт або бургомістр.
4. В межах, встановлених правлінням, війт або бургомістр можуть доручити провадження справ гміни від свого імені секретареві гміни.
5. Керівник управління здійснює повноваження начальника по відношенню до працівників управління та до керівників гмінних ор-

ганізаційних одиниць, з врахуванням вимог пункту 5 частини 2 статті 30.
6. Правовий статус працівників органів самоврядування визначається окремим законом.

Стаття 34

Секретар та скарбник гміни (головний бухгалтер бюджету) беруть участь у роботі правління без права голосу.

Стаття 35

1. Організація та сфера діяльності допоміжної одиниці визначаються радою гміни в окремому статуті.
2. Статутом може бути передбачено створення одиниці нижчого рівня в межах допоміжної одиниці.

Стаття 36

1. Органом, що приймає рішення на рівні сільського округу (sołectwo) є сільські збори (zebranie wiejskie), а виконавчим органом - сільський староста (sołtys). Допоміжним органом при сільському старості є рада сільського старости (rada sołecka).
2. Сільський староста, а також члени ради сільського старости обираються шляхом таємного, прямого голосування, з-поміж необмеженої кількості кандидатів, постійними жителями сільського округу, які наділені правом голосу. Правила та порядок обрання в визначаються статутом сільського округу.
3. Сільський староста перебуває під правовим захистом, передбаченим для державних службовців.

Стаття 37

1. Органом, що приймає рішення на рівні району (dzielnica) чи селища (osiedle), є рада з кількістю членів, визначеною відповідно до статті 17. Правила і порядок проведення виборів визначає рада гміни.
2. Виконавчим органом у районі (селищі) є правління, яке обирається відповідно до статті 28. Правління очолює голова.
3. Голова правління перебуває під правовим захистом, передбаченим для державних службовців.
4. Статут селища може передбачати, що органом, який приймає рішення, є загальні збори жителів. Загальні збори обирають правління селища; відповідно застосовується частина 2 статті 36.

Стаття 37а

Голова виконавчого органу допоміжної одиниці може брати участь в роботі ради гміни на принципах, визначених статутом гміни, без права участі в голосуванні.

Стаття 37b (31)

1. Рада гміни може визначити правила, за якими голова виконавчого органу допоміжної одиниці отримує плату, а також правила повернення йому витрат, пов'язаних із службовими відрядженнями.

2. Рада гміни може визначити правила, за якими члени виконавчого органу допоміжної одиниці, а також члени ради району (селища), ради сільського старости отримують плату, а також правила повернення їм витрат, пов'язаних із службовими відрядженнями.

Стаття 38

Особливості устрою гмін, які виконують завдання особливого характеру, визначаються відповідними законами. Це поширюється в першу чергу на гміни, які займаються оздоровленням.

Стаття 39

1. Рішення в індивідуальних справах у сфері громадської адміністрації приймає вїйт або бургомїстр.

2. Вїйт або бургомїстр можуть уповноважувати своїх заступників чи інших працівників управління гміни приймати від імені вїйта чи бургомїстра адміністративні рішення, зазначені в частині 1.

3. Рішення, які приймаються правлінням гміни у справах з сфери громадської адміністрації, підписує вїйт або бургомїстр. У рішенні вказуються прїзвища та імена членів правління, які брали участь у прийнятті рішення.

4. Для вирішення індивідуальних справ із сфери громадської адміністрації рада гміни може також уповноважити виконавчий орган допоміжної одиниці та органи одиниць та суб'єктів, зазначених у частині 1 статті 9.

5. (32) На рішення, прийняте вїйтом, бургомїстром (президентом міста), правлінням гміни чи органом, зазначеним в частині 4, може бути подана скарга до апеляційної самоврядної колегії (samorzadowy kolegium odwoławczy), якщо інше не передбачено окремими положеннями.

Стаття 39а (33)

Прем'єр-міністр своїм розпорядженням встановлює інструкцію з

діловодства для органів гмін та міжгмінних спілок.

Розділ 4 Положення про гміну

Стаття 40

1. На підставі повноважень, наданих гміни законом, гміна має право встановлювати загальнообов'язкові правила на території гміни, які в подальшому іменуються гмінними положеннями.

2. На підставі цього Закону органи гміни мають право видавати гмінні положення у сфері:

1) внутрішньої організації гміни та допоміжних одиниць,

2) організації управлінь та гмінних установ,

3) принципів управління майном гміни,

4) принципів та порядку використання гмінних об'єктів та установ громадського призначення.

3. У сферах, не визначених окремими законами чи іншими загальнообов'язковими положеннями, рада гміни може видавати порядкові положення (przepisy porzadkowe), якщо це є необхідне для охорони життя чи здоров'я громадян або для забезпечення порядку та громадської безпеки.

4. Порядкові положення, зазначені в частині 3, можуть передбачати за їх порушення штраф, визначений в порядку та за правилами, встановленими законодавством про правопорушення.

Стаття 41

1. гмінні положення рада гміни приймає у вигляді рішення.

2. У невідкладних випадках порядкові положення можуть бути видані правлінням у формі розпорядження.

3. Розпорядження, зазначене в частині 2, повинно бути затверджене на найближчій сесії ради гміни. Таке розпорядження втрачає свою силу у випадку відмови у затвердженні або у випадку неподання для затвердження на найближчій сесії ради.

4. У випадку неподання для затвердження чи відмови у затвердженні рада гміни визначає термін втрати чинності розпорядження.

Стаття 42

1. Положення гміни оголошуються у вигляді плакатів у громадських місцях, або іншим, прийнятим у даній місцевості способом, а також

через оголошення у місцевій пресі, якщо інше не передбачено законодавством.

2. Положення гміни набирають чинності з дня оголошення, якщо ними не передбачено пізніший термін.

3. Управління гміни проводить збір гмінних положень, доступний для загального ознайомлення у місці його знаходження.

Розділ 5 Комунальне майно

Стаття 43 (34)

Комунальним майном вважається власність та інші майнові права, які належать окремим гмінам та їх спілкам, а також майно інших гмінних юридичних осіб, включаючи підприємства.

Стаття 44

Придбання комунального майна відбувається:

- 1) на підставі закону - Положення про введення в дію Закону про територіальне самоврядування,
- 2) (35) шляхом передачі гміні майна у зв'язку із створенням або зміною меж гміни в порядку, передбаченому статтею 4; передача майна відбувається шляхом досягнення домовленості між зацікавленими гмінами, а при відсутності домовленості - рішенням Прем'єр-міністра за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації.
- 3) в результаті передачі урядовою адміністрацією за правилами, встановленими Радою Міністрів, шляхом розпорядження,
- 4) в результаті власної господарської діяльності,
- 5) на підставі інших юридичних дій,
- 6) в інших випадках, передбачених окремими положеннями.

Стаття 45

1. (36) Суб'єкти комунального майна самостійно приймають рішення про призначення та спосіб використання майнових складників з дотриманням вимог, які передбачені окремими правовими нормами.
2. (37) (виключено)

Стаття 46

1. Заяву про волевиявлення від імені гміни щодо управління майном складають два члени правління, або один член правління і одна особа, уповноважена правлінням (уповноважений), якщо статут не передбачає

інше.

2. Правління може видати вїтові або бургомїстрові доручення на одноособове подання заяви про волевиявлення, пов'язане зі здійсненням поточної діяльності гміни.

3. Якщо юридичні дії можуть спричинити виникнення грошових зобов'язань, то для їх підтвердження необхідна контрасигнація скарбника гміни (головного бухгалтера бюджету) чи уповноваженої ним особи.

4. Скарбник гміни (головний бухгалтер бюджету), який відмовився від контрасигнації, виконує її за письмовим наказом вищестоящої інстанції, повідомляючи про це раду гміни та регіональну рахункову палату.

Стаття 47

1. Керівники організаційних одиниць гміни, які не є юридичними особами, проводять діяльність самостійно на підставі доручення, виданого правлінням гміни.

2. Для здійснення діяльності, яка виходить за межі повноважень, необхідно отримати на це згоду правління.

Стаття 48

1. Допоміжна одиниця управляє і користується комунальним майном та розпоряджається доходами з цього джерела в межах, визначених статутом. Статут, крім цього, встановлює також межі діяльності, яку самостійно здійснює допоміжна одиниця в межах належного їй майна.

1а. Положення частини 1 відповідно поширюються на одиниці нижчого рівня, зазначені в частині 2 статті 35.

2. Рада гміни не вправі обмежувати існуючих прав сільських округів по використанню майна без згоди на це сільських зборів.

3. Всі належні до цього часу жителям села права власності, користування та інші речові та майнові права, які в подальшому іменуються гмінним майном, залишаються непорушними.

4. До гмінного майна, за винятком частини 3, застосовуються положення про комунальне майно.

Стаття 49

1. (38) гміна не несе відповідальності за зобов'язаннями інших гмінних юридичних осіб, а останні не несуть відповідальності за зобов'язаннями гміни.

2. У випадку ліквідації або поділу гміни, відповідальність за її

зобов'язаннями несуть спільно гміни, які прийняли її майно.

Стаття 50

Обов'язком осіб, які беруть участь у користуванні комунальним майном, є дотримання особливої старанності при здійсненні управління цим майном згідно з призначенням та його охорони.

Розділ 6 Фінансова діяльність гміни (39)

Стаття 51

1. гміна самостійно здійснює фінансову діяльність на підставі бюджету гміни, в подальшому званому бюджет.
2. Бюджет приймається на календарний рік.
3. Статут гміни встановлює права допоміжної одиниці для здійснення фінансової діяльності в межах бюджету гміни.

Стаття 52

1. (40) Проект бюджету готує правління.
2. (41) Правління представляє раді гміни проект бюджету разом з інформацією про стан комунального майна та поясненнями не пізніше 15 листопада року, який передує бюджетному року, та направляє проект регіональній рахунковій палаті для узгодження.
3. Проект приймається до кінця року, який передує бюджетному року.

Стаття 53

1. Процедуру затвердження бюджету та види і особливості інформаційних матеріалів, які стосуються проекту, визначає рада гміни.
2. До часу прийняття бюджету радою гміни, але не пізніше як до 31 березня, основою бюджетного господарювання є проект бюджету, представлений раді гміни.
3. (42) У випадку несхвалення бюджету в строк, зазначений в частині 2, регіональна рахункова палата встановлює бюджет гміни в обсязі власних обов'язкових завдань та делегованих завдань до кінця квітня бюджетного року. До дня встановлення бюджету регіональною рахунковою палатою основою бюджетного господарювання є проект бюджету, зазначений в частині 2.

Стаття 54

1. Доходами гміни є:
 - 1) податки, збори та інші надходження, встановлені окремими положеннями як доходи гміни,
 - 2) доходи з майна гміни,
 - 3) загальна субвенція з державного бюджету.
2. Доходами гміни можуть бути:
 - 1) (виключено)
 - 2) цільові дотації для виконання делегованих завдань та додаткове фінансування власних завдань,
 - 3) надходження від самооподаткування жителів,
 - 4) (виключено)
 - 5) спадщини, заповіти та дарування,
 - 6) інші доходи.

Стаття 55

1. Загальна субвенція встановлюється для гмін з врахуванням об'єктивних критеріїв, визначених спеціальним законом.
2. Міністр фінансів встановлює, відповідно до частини 1, розмір і розподіляє загальні субвенції для кожної гміни окремо з державного бюджету.

Стаття 56 (виключено)

Стаття 57

В рішенні про бюджет визначаються джерела покриття дефіциту бюджету у разі, якщо заплановані видатки бюджету перевищують заплановані доходи.

Стаття 58

1. В рішеннях органів гміни, які стосуються фінансових зобов'язань, вказуються джерела доходів, з яких ці зобов'язання будуть покриті.
2. Рішення, зазначені в частині 1, приймаються абсолютною більшістю голосів при присутності не менше половини складу органу гміни.

Стаття 59

Розпорядження грошовими коштами гміни є відокремлене від їх касового виконання.

Стаття 60

1. За правильне здійснення фінансової діяльності гміни відповідальність несе правління.
2. (43) (виключено)

Стаття 61

1. Фінансова діяльність гміни є відкритою.
2. Війт або бургомістр негайно оголошують рішення про бюджет та звіт про його виконання в порядку, передбаченому для гмінних положень.
3. Правління інформує жителів гміни про підготовку проекту бюджету, напрями економічної та соціальної політики, а також про використання бюджетних коштів.

Стаття 62

Контроль за фінансовою діяльністю гмін та їх спілок здійснюється регіональними рахунковими палатами.

Стаття 63

Окремі закони визначають:

- 1) спосіб призначення, організацію та особливі правила діяльності регіональних рахункових палат,
- 2) податки, збори та надходження, визнані як доходи гміни,
- 3) загальні правила бюджетної процедури та фінансової діяльності у гмінах,
- 4) умови отримання позик гмінами.

Розділ 7

Міжгмінні спілки та угоди

Стаття 64

1. (45) З метою спільного виконання громадських завдань гміни можуть об'єднуватися в гмінні спілки (związki międzygminne).
2. Рішення про створення спілки приймають ради зацікавлених гмін.
3. (46) Права та обов'язки гмін, які входять у міжгмінні спілки, пов'язані з виконанням завдань, переданих спілці, переходять до спілки з дня оголошення статуту спілки.
4. Обов'язок створення спілки може бути покладений тільки на підставі закону, який визначає завдання спілки та порядок затвердження її статуту.
5. (47) До міжгмінних спілок відповідно застосовуються частини 2-5 статті 8 та частина 4 статті 39.

Стаття 65

1. Спілка виконує громадські завдання від свого імені та на свою відповідальність.

2. Спілка наділена правосуб'єктністю.

Стаття 66 (48)

гміна інформує воєводу про намір вступити в спілку.

Стаття 67

1. Створення спілки вимагає прийняття її статуту радами зацікавлених гмін більшістю голосів законного складу ради гміни.
2. Статут спілки повинен визначати:
 - 1) назву та місцезнаходження гміни,
 - 2) учасників спілки та період, на який створюється спілка,
 - 3) завдання спілки,
 - 4) органи спілки, їх структуру, сферу та порядок діяльності,
 - 5) правила використання об'єктів та установ спілки,
 - 6) правила участі у витратах спільної діяльності, прибутках та покритті збитків спілки,
 - 7) правила вступу та виходу членів, а також принципи здійснення майнових розрахунків,
 - 8) порядок ліквідації спілки,
 - 9) інші положення, які визначають співпрацю.
3. Зміна статуту відбувається в порядку, передбаченому для його прийняття.

Стаття 68

1. Реєстр спілок веде Прем'єр-міністр.
2. (49) Спілка отримує статус юридичної особи після реєстрації, з дня опублікування статуту, в порядку та за правилами, визначеними Прем'єр-міністром за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

Стаття 69

1. Органом спілки, який приймає рішення і здійснює контроль, є збори спілки, звані в подальшому "збори".
2. Щодо делегованих спілці завдань, збори здійснюють повноваження, які належать раді гміни.

Стаття 70

1. До складу зборів входять війти та бургомістри гмін, які входять у склад спілок.
2. За згодою ради гміна може бути представлена у спілці іншим членом органу гміни.

3. Статут може надавати окремим гмінам більше ніж один голос на зборах. Додаткових представників називає зацікавлена рада гміни.

Стаття 71

Рішення зборів приймаються абсолютною більшістю голосів від статутної кількості членів зборів.

Стаття 72

1. Член зборів має право подати письмовий протест на рішення зборів протягом 7 днів з дати прийняття рішення.
2. Внесення протесту зупиняє виконання рішення і вимагає повторного розгляду питання.
3. Протест не може бути заявлено на рішення, прийняте в результаті повторного розгляду питання.
4. (50) Положення частин 1-3 не поширюються на міжгмінні спілки, утворені на підставі частини 4 статті 64.

Стаття 73

1. Виконавчим органом спілки є правління.
2. Правління спілки обирається з числа членів зборів. Правління обирається та відкликається зборами спілки.
3. Якщо це передбачено статутом, допускається обрання членами правління осіб, які не є членами зборів, в кількості, що не перевищує 1/3 складу правління спілки.
4. На голову правління спілки поширюються положення, які стосуються війта або бургомистра.

Стаття 73а

1. (51) До фінансової діяльності міжгмінної спілки застосовуються відповідні положення про фінансову діяльність гмін.
2. Фінансовий план спілки схвалюється зборами спілки.

Стаття 74

1. (52) гміни можуть на основі угоди доручати одній з них виконання визначених ними громадських завдань.
2. гміна, яка виконує громадські завдання, визначені договором, приймає права та обов'язки інших гмін, які пов'язані з дорученими їй завданнями, а гміни зобов'язані виділяти засоби на виконання дорученого завдання.

Стаття 75 (53)

Якщо змістом міжгмінних угод не визначено питання, для його вирішення застосовуються відповідні положення про комунальні спілки.

Розділ 8 (виключено)

Розділ 9

Об'єднання гмін

Стаття 84

1. З метою підтримки ідеї територіального самоврядування та захисту спільних інтересів гміни можуть створювати об'єднання.
2. Організація, завдання та порядок діяльності об'єднання визначаються його статутом.
3. До об'єднань гмін застосовуються відповідні положення Закону про об'єднання.

Розділ 10

Нагляд за гмінною діяльністю

Стаття 85

1. (56) Нагляд за гмінною діяльністю здійснюється на основі критеріїв, визначених в законодавстві, та з врахуванням положень частини 2.
2. У справах про делегування нагляду крім цього здійснюється на підставі критеріїв доцільності, ретельності та господарності.

Стаття 86

Наглядовими органами є: Прем'єр-міністр та воєвода, а з бюджетних питань - регіональна рахункова палата.

Стаття 87 (57)

Наглядові органи мають право втручатися у гмінну діяльність лише у випадках, передбачених законодавством.

Стаття 88 (58)

Органи нагляду мають право вимагати необхідну інформацію та дані, які стосуються організації та діяльності гміни, крім того вони можуть проводити інспектування гмінної адміністрації та брати участь у засіданнях органів гміни.

Стаття 89

1. Якщо законом чинність рішення органу гміни обумовлюється його затвердженням, узгодженням чи оцінкою іншим органом, то свою позицію цей орган повинен висловити не пізніше 14 днів від дати вручення такого рішення чи проекту.
2. Якщо орган, зазначений в частині 1, не висловить своєї позиції, то рішення вважається прийнятим у вигляді, поданому гміною після закінчення строку, вказаного в частині 1.

Стаття 90

1. Війт або бургомістр зобов'язаний представити воєводі рішення ради протягом 7 днів з дати його прийняття.
2. Війт або бургомістр представляє регіональній рахунковій палаті за правилами, визначеними в частині 1, рішення про бюджет, рішення з питання затвердження чи незатвердження звіту правління та інші рішення, щодо яких палата здійснює нагляд.

Стаття 91

1. Рішення органу гміни, яке суперечить закону, вважається нечинним. Про нечинність рішення в цілому чи окремої його частини заявляє наглядовий орган не пізніше 30 днів з дня вручення рішення в порядку, передбаченому у статті 90.
2. Наглядовий орган, розпочинаючи провадження у справі визнання нечинності рішення, може призупинити його виконання.
3. Рішення наглядового органу повинно містити фактичну та юридичну підстави, а також роз'яснення про можливість подачі скарги до адміністративного суду.
4. У випадку незначного порушення закону наглядовий орган не визнає рішення нечинним, обмежуючись зауваженням, що рішення прийняте з порушенням закону.
5. Застосовуються відповідні положення Кодексу про адміністративне провадження.

Стаття 92

1. Якщо визнання нечинності поширюється на бюджет, то останній в частині визнання його нечинним не може виконуватися до часу вирішення справи в адміністративному суді. Відповідно застосовуються положення частин 2 і 3 статті 53.
2. У справах, зазначених в частині 1, адміністративний суд приймає рішення не пізніше як 30 днів з часу надходження справи до суду.

Стаття 93

1. Після закінчення строку, вказаного в частині 1 статті 91, наглядовий орган не може самостійно визнати рішення органу гміни нечинним. У цьому випадку наглядовий орган може оскаржити рішення в адміністративному суді.
2. У випадку, зазначеному в частині 1, видача постанови про призупинення виконання рішення здійснюється судом.

Стаття 94

1. Рішення не визнається нечинним після закінчення одного року з часу його прийняття, якщо не було порушено вимоги про обов'язковість направлення рішення в строк, визначений в частині 1 статті 90.
2. Якщо рішення не визнано нечинним з причини закінчення строку, вказаного в частині 1, а існують передумови для визнання нечинності, то заявляється про невідповідність рішення законодавству. Застосовуються відповідні положення Кодексу про адміністративне провадження щодо наслідків такої заяви.

Стаття 95

1. Діючи в межах частини 2 статті 85, воєвода може призупинити виконання рішення органу гміни і передати справу для повторного розгляду, вказуючи на наявність помилок та встановлюючи строки для їх виправлення.
2. (59) Якщо в рішенні органу гміни, яке прийняте в результаті повторного розгляду питання, не враховано зауважень, зазначених в частині 1, то воєвода може скасувати рішення і видати додаткове розпорядження, повідомляючи про це відповідного міністра.
3. Додаткове розпорядження вступає в силу не пізніше 30 днів від дати його видачі, якщо інше рішення з цього питання не прийнято міністром.
4. Положення частин 1-3 застосовуються відповідно до дій, вчинених гміною для виконання завдань, зазначених в частині 1 статті 8.

Стаття 96

1. (60) У випадку неодноразового порушення радою гміни Конституції чи законів, Сейм, за поданням Прем'єр-міністра, може прийняти рішення про розпуск ради гміни. Розпуск ради тягне за собою розпуск всіх органів гміни. В такому разі Прем'єр-міністр, за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації, призначає особу, яка на період до обрання нових органів гміни виконує функції цих органів.

2. (61) Якщо правління гміни вчиняє неодноразове порушення Конституції чи законів, то воєвода звертається до ради гміни з проханням вжити відповідні заходи, а якщо таке звернення є безрезультатним, то він звертається з пропозицією до Прем'єр-міністра про розпуск правління гміни. У разі розпуску правління, на період до обрання нового правління функції правління виконує особа, призначена Прем'єр-міністром.

Стаття 97

1. (62) У випадку відсутності сподівань на швидке виправлення і продовжуваності неналежного виконання громадських завдань органами гміни, Прем'єр-міністр за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації може розпустити органи гміни і встановити комісарське правління строком до двох років, але не довше як до обрання правління радою наступного скликання.

2. (63) Встановлення комісарського правління можливе після попереднього пред'явлення претензій органам гміни та вимоги про негайне представлення програми виправлення ситуації у гміні.

3. (64) Урядового комісара призначає Прем'єр-міністр за поданням воєводи, кандидатуру якому подає Міністр внутрішніх справ та адміністрації.

4. Урядовий комісар приймає виконання завдань та повноважень органів гміни.

Стаття 98

1. Рішення наглядового органу, що стосується гміни, а також позиція, виражена в порядку статті 89, можуть бути оскаржені в адміністративному суді з приводу їх невідповідності законодавству протягом 30 днів від дати їх вручення.

2. (65) Положення частини 1 поширюється відповідно на рішення, які стосуються органів міжгмінних спілок та угод.

3. (66) Подавати скаргу має право гміна або міжгмінна спілка, повноваження, права та законні інтереси яких були порушені. Підставою подання скарги є рішення органів гміни.

4. Для провадження у справах, зазначених в частинах 1 та 2, застосовуються відповідні положення про оскарження в адміністративному суді рішень в індивідуальних справах у сфері громадської адміністрації.

5. Рішення наглядових органів вступають в силу після закінчення строку подачі скарги або після дати відтермінування чи анулювання скарги судом.

Стаття 99

1. (67) (виключено)

1а (68) Відповідні положення про нагляд за гмінами застосовуються й до міжгмінних спілок та угод.

2. (69) В справах міжгмінних спілок та угод, які виходять за межі воєводства, наглядові органи діють в межах своєї місцевої компетенції та за посередництвом органів нагляду, до компетенції яких належить нагляд за територією місцезнаходження органів таких спілок чи сторін угод, якщо статутом спілки чи угодою наглядові права не передані Прем'єр-міністрові.

Стаття 100

Судове провадження, передбачене попередніми статтями, звільняється від сплати судового мита.

Стаття 101

1. Особи, права та законні інтереси яких порушені рішенням, прийнятим органом гміни з питання, віднесеного до сфери громадської адміністрації, після безрезультатного звернення усунути порушення, мають право оскаржити рішення в адміністративному суді.

2а. Скаргу на рішення, зазначене в частині 1, можна подати в адміністративний суд від власного імені або представляючи групу жителів гміни, які дадуть на це письмову згоду.

2. Положення частини 1 не застосовуються, якщо суд вже постановив рішення і відхилив скаргу у справі.

3. У справі звернення про усунення порушень застосовуються вимоги про строки вирішення справ в адміністративному провадженні.

4. На справи, зазначені в частині 1, поширюється стаття 94.

Стаття 101а

1. Положення статті 101 застосовуються тоді, коли орган гміни не виконує дій, передбачених законом, або порушує права третіх осіб шляхом вчинення юридичних чи фактичних дій.

2. У випадках, зазначених в частині 1, адміністративний суд може доручити наглядовому органу вчинення необхідних дій на користь скаржника за рахунок та на ризик гміни.

Стаття 102

Положення цього розділу не поширюються на індивідуальні рішення в справах зі сфери громадської адміністрації, які видаються органами

гмін, їх спілками або самоврядними касаційними колегіями. Інстанційний контроль у цій сфері та позаінстанційний нагляд і контроль, що здійснюються судом, встановлюються окремими положеннями.

Розділ 11

Прикінцеве положення.

Стаття 103

Закон набуває чинності в строки та в порядку, які зазначені в законі - Положення про введення в дію закону про територіальне самоврядування, за винятком частини 4 статті 5 і статті 17, які набувають чинності з дня їх опублікування.

ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

"ПРО ПОВІТОВЕ САМОВРЯДУВАННЯ"

(від 5 червня 1998 р.)

Розділ 1

Загальні положення

Стаття 1

1. Населення повіту утворює самоврядну громаду відповідно до законодавства.
2. У цьому Законі під повітом слід розуміти місцеву самоврядну громаду, а також відповідну територію.

Стаття 2

1. Повіт виконує громадські завдання від свого імені і на свою відповідальність.
2. Повіт наділений правосуб'єктністю.
3. Самостійність повіту захищається в судовому порядку.
4. Статут повіту визначає його устрій.
5. Типовий статут повіту затверджується розпорядженням відповідного міністра у справах громадської адміністрації.

Стаття 3

1. Повіт як адміністративно-територіальна одиниця охоплює цілісну територію межуючих між собою гмін або цілісну територію міста на правах повіту. При утворенні, об'єднанні, поділі, ліквідації повітів і встановленні їх меж слід прагнути до того, щоби повіт охоплював по можливості однорідну територію з огляду на компактність проживання жителів і цілісність території, а також щоби соціально-економічні зв'язки дозволяли виконувати громадські завдання.
2. Рада Міністрів своїм розпорядженням створює, об'єднує, ділить і ліквідує повіти із врахуванням думки зацікавлених рад гмін, рад повітів і сеймиків воєводств.
3. Розпорядження, про яке йде мова в частині 2, визначає гміни, які входять до складу повітів, а також назви повітів і місцезнаходження їх органів.
4. Рада Міністрів своїм розпорядженням визначає правила і порядок внесення пропозицій з питань утворення, об'єднання, поділу і ліквідації повітів, а також встановлення їх меж.

Розділ 2

Сфера діяльності та завдання повіту

Стаття 4

1. Повіт виконує визначені в законодавстві громадські завдання, які мають надгмінний характер, щодо:
- 1) народної освіти,
 - 2) підтримки та охорони здоров'я,
 - 3) соціальної допомоги,
 - 4) політики в сфері розвитку сім'ї,
 - 5) підтримки недієздатних осіб,
 - 6) транспорту і громадських доріг,
 - 7) культури та охорони культурних цінностей,
 - 8) фізичної культури та туризму,
 - 9) геодезії, картографії і кадастру,
 - 10) управління нерухомістю,
 - 11) благоустрою територій і нагляду за будівництвом,
 - 12) водного господарства,
 - 13) охорони навколишнього середовища і природи,
 - 14) використання земель сільськогосподарського призначення, лісництва, рибальства у внутрішніх водах,
 - 15) громадського порядку та безпеки,
 - 16) протипаводкової, протипожежної охорони і запобігання іншим надзвичайним ситуаціям, які ставлять під загрозу життя та здоров'я людей, а також навколишнє середовище,
 - 17) протидії безробіттю, а також активізації місцевого ринку праці,
 - 18) охорони прав споживачів,
 - 19) утримання повітових об'єктів та установ громадського призначення, а також адміністративних об'єктів,
 - 20) оборони,
 - 21) розвитку повіту,
 - 22) співпраці з неурядовими організаціями.
2. До визначеної в частині 1 сфери діяльності повіту належить також виконання завдань повітових служб, інспекцій та охорони.
3. Законодавством можуть бути передбачені й інші завдання повіту.
4. Законодавство може передбачати виконання окремих завдань повіту, які є завданнями урядової адміністрації, що делегуються повіту.
5. Повіт на обгрунтовану пропозицію зацікавленої гміни делегує їй окремі завдання власної компетенції на умовах, визначених за

домовленістю сторін.

6. Завдання повіту не можуть порушувати сферу діяльності гмін.

Стаття 5

1. Повіт може на основі домовленості з органами урядової адміністрації виконувати делеговані завдання, які належать до сфери діяльності урядової адміністрації.
2. Повіт може на основі домовленості з іншими одиницями місцевого самоврядування, а також з воєводством, на території якого знаходиться повіт, виконувати делеговані завдання.

Стаття 6

1. З метою виконання завдань повіт може створювати організаційні одиниці та укладати договори з іншими суб'єктами.
2. Повіт не може здійснювати господарську діяльність, яка виходить за межі завдань, що здійснюються в громадських інтересах.

Стаття 7

1. Закон визначає випадки, в яких спеціальні органи урядової адміністрації можуть накладати на повіт обов'язок вчиняти дії, які належать до сфери завдань повіту і пов'язані з усуненням безпосередньої загрози громадській безпеці та порядку, а також з обороною.
2. Якщо дії, пов'язані з усуненням загрози громадській безпеці та порядку, а також з обороною, вчиняються в межах спланованої операції, накладення обов'язку може стосуватися також вчинення дій, зазначених у частині 1, за межами повіту.
3. За вчинення дій, зазначених в частині 2, повіту належить повернення необхідних видатків і затрат із врахуванням відповідних відсотків органом адміністрації, який наклав обов'язок вчиняти такі дії.

Розділ 3

Органи повіту

Стаття 8

1. Жителі повіту беруть участь в загальному голосуванні (на виборах і референдумах повіту) чи за посередництвом органів гміни.
2. Органами повіту є:
- 1) рада (rada) повіту,

2) правління (zarz?d) повіту.

Стаття 9

1. Рада повіту є органом, який приймає рішення і здійснює контроль на території повіту, з урахуванням положень про повітові референдуми.
2. Рада обирається строком на чотири роки, рахуючи з дня проведення виборів.
3. Депутати обираються на прямих виборах. Принципи та порядок проведення виборів до ради повіту, а також її чисельність визначаються окремим законом.

Стаття 10

1. Відкликання ради повіту до закінчення строку її повноважень здійснюється шляхом проведення повітового референдуму.
2. На референдумі можуть вирішуватися справи, віднесені до компетенції повіту.

Стаття 11

1. Референдум проводиться з ініціативи ради чи на пропозицію не менше 10% жителів, які мають право голосу.
2. Референдум вважається таким, що відбувся, якщо в ньому взяло участь не менше 30% осіб, які мають право голосу.
3. Референдум про відкликання ради повіту до закінчення строку її повноважень проводиться за правилами, визначеними в частинах 1 і 2, однак не раніше ніж після закінчення 12 місяців з дня виборів чи з дня проведення останнього референдуму про відкликання ради повіту до закінчення строку її повноважень і не пізніше ніж за 6 місяців до закінчення строку повноважень.
4. Правила і порядок проведення референдуму визначаються окремим законом.

Стаття 12

1. До виключної компетенції ради повіту належить:
 - 1) прийняття локальних правових актів, у тому числі статуту повіту,
 - 2) обрання і відкликання правління,
 - 3) призначення і звільнення, за поданням старости, секретаря повіту і скарбника повіту, який є головним бухгалтером бюджету повіту,
 - 4) визначення напрямків діяльності правління повіту, а також заслуховування звіту про діяльність правління, в тому числі про

фінансову діяльність,

- 5) прийняття бюджету повіту,
- 6) заслуховування звіту про виконання бюджету, а також прийняття рішення про затвердження чи незатвердження звіту з цього питання,
- 7) прийняття рішень про встановлення ставок податків і зборів у межах, визначених законом,
- 8) прийняття рішень з майнових питань повіту, які стосуються:
 - a) правил набуття, відчуження і обтяження об'єктів нерухомості, а також їх здачі в оренду чи найму строком понад три роки, якщо інше не передбачено окремими законами,
 - b) випуску облігацій та визначення порядку їх збуту, придбання чи викупу,
 - c) отримання довгострокових позик та кредитів,
 - d) визначення максимального розміру короткострокових позик та кредитів, які отримуються правлінням, чи максимального розміру позик та застав, наданих правлінням у бюджетному році,
 - e) зобов'язань щодо здійснення інвестицій та ремонтів, вартість яких перевищує межі, що встановлюються щорічно радою,
 - f) створення і вступ до спілок, об'єднань, фондів, кооперативів, а також розпуск чи вихід з них,
 - g) створення і вступ до товариств, їх розпуск і вихід з них, визначення порядку внесення вкладів, а також прийняття, набуття, відчуження часток та акцій,
 - h) співпраці з іншими повітами та гмінами, якщо це пов'язано з необхідністю виділення майна,
 - i) створення, реорганізації і ліквідації організаційних одиниць, а також виділення їм майна,
- 9) встановлення граничного розміру суми, до якого правління може самостійно вступати в зобов'язання,
- 10) прийняття рішень з питань герба повіту та прапора повіту,
- 11) прийняття рішень з інших питань, віднесених законодавством до компетенції ради повіту.

Стаття 13

1. Рішення ради і правління повіту приймаються простою більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу ради (правління) шляхом відкритого голосування, якщо інше не передбачено положеннями закону.
2. Відхилення шляхом голосування пропозиції затвердити звіт правління

прирівнюється до прийняття рішення про незатвердження звіту правління.

Стаття 14

1. Рада повіту обирає зі свого складу голову і одного чи двох його заступників абсолютною більшістю голосів при присутності не менше половини законного складу ради шляхом таємного голосування.
2. Депутат, який входить до складу правління, не може виконувати функції, зазначені в частині 1.
3. Виключним завданням голови є організація роботи ради та ведення засідань ради. У разі відсутності голови його обов'язки виконує його заступник.
4. Відкликання голови і його заступника відбувається в порядку, визначеному в частині 1, за ініціативою не менш як 7 від законного складу ради гміни.
5. У випадку подання головою чи його заступником прохання про відставку, рада приймає рішення про прийняття відставки простою більшістю голосів не пізніше одного місяця з дня подання прохання.

Стаття 15

1. Рада повіту проводить засідання сесійно, сесії скликаються головою в міру потреби, але не рідше як один раз на квартал.
2. На пропозицію не менше 7 законного складу ради, правління чи старости голова зобов'язаний скликати сесію протягом семи днів з часу надходження пропозиції.
3. Після закінчення строку, зазначеного в частині 2, сесію скликає староста протягом 14 днів з часу надходження пропозиції.
4. Першу сесію новообраної ради скликає:
 - 1) голова ради попереднього скликання впродовж 14 днів з моменту оголошення остаточних результатів виборів до рад по всій країні, а якщо вибори дострокові - не пізніше 14 днів з моменту оголошення результатів виборів до ради повіту.
 - 2) після закінчення строку, зазначеного в пункті 1, сесію скликає голова воєводської виборчої комісії впродовж 21 дня з моменту оголошення остаточних результатів виборів до рад по всій країні, а якщо вибори дострокові - не пізніше 21 дня з моменту оголошення результатів виборів до ради повіту.
5. Першу сесію новообраної ради, до часу обрання голови ради, веде найстарший за віком депутат.

Стаття 16

1. Рада повіту контролює діяльність правління, інших повітових організаційних одиниць. З цієї метою вона утворює ревізійну комісію.
2. До складу ревізійної комісії входять депутати, крім тих, які виконують функції, передбачені частиною 1 статті 14, а також депутатів, які є членами правління.
3. Ревізійна комісія висловлює свою думку щодо бюджету повіту, а також вносить до ради гміни подання про затвердження чи незатвердження звіту про діяльність правління. Таке подання підлягає попередньому розгляду в регіональній рахунковій палаті.
4. Ревізійна комісія виконує інші завдання, делеговані раді в сфері здійснення контролю. Таке повноваження не повинно суперечити контролюючим повноваженням інших комісій, створених радою повіту на підставі статті 17.

Стаття 17

1. Рада повіту може утворювати зі свого складу постійні і тимчасові комісії відповідно до своїх завдань, визначати предмет їх діяльності, а також персональний склад.
2. Комісія підпорядковується раді повіту щодо всієї своєї діяльності, подає на її розгляд план діяльності, а також звіт про свою діяльність.
3. Депутат отримує плату, яка впливає із членства не більше як у двох комісіях.

Стаття 18

Депутати можуть створювати клуби депутатів.

Стаття 19

Внутрішня організація, порядок роботи ради і комісій, створених радою, а також правила створення депутатських клубів визначаються статутом.

Стаття 20

1. Депутат перед початком виконання депутатських обов'язків складає присягу:
"Урочисто присягаю ретельно і сумлінно виконувати обов'язки перед Польським Народом, дбати про суверенітет та інтереси Польської Держави, робити все для блага Вітчизни, самоврядної громади повіту та добра громадян, дотримуватися Конституції та інших законів

Республіки Польща”.

Присягу можна скласти з додаванням речення: "Нехай допомагає мені Бог”.

2. Відмова від складення присяги означає припинення депутатських повноважень.

3. Депутат, який був відсутній на першій сесії ради повіту, а також депутат, який здобув депутатський мандат під час строку повноважень ради, складають присягу на першій відвідуваній ними сесії.

Стаття 21

1. Депутат не є зобов'язаним виконувати вказівки виборців. Депутат зобов'язаний керуватися цінностями повітової самоврядної громади. Депутат приймає вимоги, заявлені жителями повіту, і передає їх на розгляд органів повіту.

2. Депутат зобов'язаний брати участь в роботі органів повіту, а також повітових організаційних одиниць, до яких є вибраний чи призначений.

3. У зв'язку зі здійсненням депутатських повноважень, депутат перебуває під правовим захистом, передбаченим для державних службовців. Це положення поширюється також на осіб, які входять до складу правління.

4. За правилами, встановленими радою повіту, з врахуванням вимог частини 5, депутату належить виплата відрядних, а також повернення коштів, пов'язаних з відрядженням.

5. Міністр, до відання якого належить громадська адміністрація, своїм розпорядженням встановлює максимальний розмір відрядних, зазначених у частині 4.

6. На депутата повіту поширюються відповідні положення статей 24e-24h Закону про територіальне самоврядування від 8 березня 1990 року (Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74, Nr 58, poz. 261, Nr 106, poz. 496 i Nr 132, poz. 622 oraz z 1997 r. Nr 9, poz. 43, Nr 106, poz. 679, Nr 107, poz. 686, Nr 113, poz. 734 i Nr 123, poz. 775).

7. Депутат не може брати участі в голосуванні з питань, які стосуються його особистих інтересів.

8. Мандат депутата повіту не можна поєднувати з мандатом депутата гміни і депутата воєводства.

Стаття 22

1. Працедавець зобов'язаний звільнити депутата від виконання професійних обов'язків з метою надання йому можливості брати участь

в роботі органів повіту.

2. Припинення трудових відносин з депутатом вимагає попередньої згоди ради повіту, членом якої він є. Рада повіту не дає згоди на припинення трудових відносин з депутатом, якщо підставою для припинення є обставини, пов'язані з виконанням ним депутатських повноважень.

Стаття 23

1. Депутат не може перебувати у трудових відносинах з повітовим старостом того повіту, в якому депутат отримав мандат.

2. Положення частини 1 поширюється також на керівника повітової організаційної одиниці, незалежно від виду договору чи інших актів, на підставі яких виникли з ним трудові відносини.

3. Положення частини 1 не поширюється на депутатів, обраних до правління, з якими трудові відносини виникають на підставі обрання.

4. Виникнення з депутатом трудових відносин, про які зазначено в частинах 1 і 2, тягне за собою припинення депутатських повноважень.

Стаття 24

1. Депутат, який до здобуття мандату перебував у трудових відносинах з повітовим старостом чи виконував функції керівника повітової організаційної одиниці цього повіту, зобов'язаний подати заяву про відпустку за свій рахунок не пізніше 7 днів з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом.

2. Депутат, відповідно до частини 1, отримує відпустку за свій рахунок на строк депутатських повноважень.

3. Депутат, відповідно до частини 1, отримує відпустку за свій рахунок незалежно від характеру і тривалості трудових відносин. Якщо особа перебуває в строкових трудових відносинах, і такі відносини припинилися б раніше часу закінчення депутатських повноважень, такі відносини продовжуються до 3 місяців після закінчення цієї відпустки.

4. Якщо депутат виконує функції керівника організаційної одиниці, прийнятої чи створеної повітом під час строку повноважень, строк, визначений в частині 1, становить 6 місяців від дня прийняття чи створення цієї одиниці.

5. Неподання депутатом заяви відповідно до частини 1 означає відмову ним від мандату.

Стаття 25

Після закінчення депутатських повноважень депутата, про якого йдеться в статті 24, відповідне повітове староство чи повітова організаційна одиниця працевлаштовують його на тій же чи рівнозначній посаді із оплатою, що відповідає оплаті, яку б отримував депутат, якби не перебував у відпустці за свій рахунок. Депутат заявляє про готовність приступити до роботи впродовж 7 днів після припинення депутатських повноважень.

Стаття 26

1. Правління повіту є виконавчим органом повіту.
2. До складу правління повіту входять староста як його голова, заступник старости та інші члени.
3. Членство в правлінні повіту не можна поєднувати з членством в органі самоврядування гміни чи воєводства, або з роботою в урядовій адміністрації, а також з мандатом депутата чи сенатора Сейму.
4. На правління і членів правління відповідно поширюються положення частин 6 і 7 статті 21.

Стаття 27

1. Рада повіту обирає старосту та, на його пропозицію, інших членів правління повіту в кількості від 3 до 5 осіб, в тому числі заступника старости, не пізніше 3 місяців з дня оголошення результатів виборів відповідним виборчим органом. Обрання проводиться абсолютною більшістю голосів законного складу ради шляхом таємного голосування.
2. Членами правління можуть бути обрані особи, які не входять в склад ради.
3. З членами правління, зазначеними в частині 2, виникають трудові відносини.

Стаття 28

Правління повіту діє до дня обрання нового правління, із застереженнями частини 5 статті 29.

Стаття 29

1. Якщо рада повіту не зможе обрати правління в строк, передбачений частиною 1 статті 27, вона підлягає розпуску в силу закону.
2. Інформація про розпуск ради повіту з причини, зазначеної в частині

1, негайно доводиться до відома населення воєводою загально прийнятим на території повіту способом, а також шляхом опублікування повідомлення про це в урядовому щоденнику воєводства.

3. (26) Після розпуску ради повіту з причини, зазначеної в частині 1, проводяться позачергові вибори. Вибори призначаються розпорядженням воєводи не пізніше 3 місяців з дня розпуску ради повіту.

4. Якщо рада повіту, яку було обрано відповідно до частини 3, не зможе обрати правління в строк, передбачений частиною 1 статті 27, вона підлягає розпуску в силу закону. Інформація про розпуск ради доводиться до відома населення в порядку, визначеному частиною 2.

5. (28) У випадку, передбаченому частиною 4, позачергові вибори не проводяться. До дня проведення виборів ради повіту на черговий строк, а також виборів правління повіту завдання і повноваження ради і правління передаються урядовому комісару, який призначається Прем'єр-міністром за поданням воєводи.

Стаття 30

1. Рішення ради повіту з питання незатвердження звіту правління рівнозначне внесенню подання про відкликання правління, за винятком, коли після закінчення бюджетного року правління гміни було відкликано з іншої причини.

2. Рада повіту розглядає питання про відкликання правління з причини, передбаченої в частині 1, на сесії, скликаній не раніше 14 днів від прийняття рішення про незатвердження звіту правління. Після ознайомлення з думками, про які йдеться в частині 3 статті 16, а також з рішенням регіональної рахункової палати щодо рішення ради повіту про незатвердження звіту рада повіту може відкликати правління більшістю не менш як 3/5 голосів від законного складу ради шляхом таємного голосування.

Стаття 31

1. Рада повіту може відкликати правління чи окремих його членів з будь-якої іншої причини, якщо цього вимагає не менше 3/5 від законного складу ради. Подання має бути викладене в письмовій формі і містити обґрунтування відкликання.

2. Подання, зазначене в частині 1, підлягає розгляду ревізійною комісією.

3. Відкликання правління повіту чи окремих його членів, в тому числі

старости і віцестарости, можливе, якщо за це проголосувало не менше 3/5 від законного складу ради шляхом таємного голосування. Голосування з питання відкликання рада повіту проводить після заслухання думки ревізійної комісії на наступній сесії після тої, на якій було внесено подання про відкликання, однак не раніше 1 місяця від внесення подання. Якщо подання про відкликання старости чи члена правління не набрало достатньої кількості голосів, наступне подання про відкликання може бути внесено не раніше 6 місяців від попереднього голосування.

4. В разі відкликання правління чи окремих його членів рада повіту обирає нове правління чи окремих членів на протязі 1 місяця в порядку, визначеному в частині 1 статті 27. У випадку необрання нового правління в строк 1 місяця, застосовуються правила статті 29.

5. В разі подання у відставку членом правління повіту рада приймає рішення про прийняття такого подання. Таке рішення прирівнюється до відкликання. Рішення про прийняття відставки приймається радою не пізніше 1 місяця з дня подання.

6. Неприйняття радою повіту рішення в строк, передбачений частиною 5, рівнозначне прийняттю відставки в день, що слідує за останнім днем місяця, в якому повинно бути прийняте рішення.

Стаття 32

1. Правління повіту виконує рішення ради повіту і завдання повіту, передбачені законодавством.

2. До завдань правління повіту, зокрема, належить:

- 1) підготовка проектів рішень ради,
- 2) виконання рішень ради,
- 3) управління майном повіту,
- 4) виконання бюджету повіту,
- 5) прийняття на роботу і звільнення керівників організаційних одиниць повіту, з врахуванням правил частини 2 статті 36,

3. У здійсненні завдань правління повіту підпорядковується виключно раді повіту.

4. Внутрішня організація та розпорядок роботи визначаються статутом повіту.

Стаття 33

Правління виконує завдання повіту з допомогою повітового староства, керівників повітових служб, інспекцій та охорони, а також керівників

організаційних одиниць повіту, які разом утворюють спільну повітову адміністрацію.

Стаття 34

1. Староста організує роботу правління повіту і повітового староства, керує поточними справами повіту та представляє повіт за його межами.

2. У невідкладних справах, пов'язаних із загрозою громадським інтересам, життю та здоров'ю людей, а також у справах, які можуть спричинити значні матеріальні збитки, староста вчиняє необхідні дії, які належать до повноважень правління повіту. Це правило не поширюється на видання порядкових правил у випадку, передбаченому в частині 2 статті 42.

3. Дії, зазначені в частині 2, повинні бути затверджені на найближчому засіданні правління повіту.

Стаття 35

1. Організація і правила функціонування повітового староства визначаються організаційним регламентом, який приймається радою повіту за поданням правління повіту.

2. Староста є керівником повітового староства, службовим начальником працівників староства і керівників організаційних одиниць повіту, а також начальником повітових служб, інспекцій та охорони.

3. Староста здійснює керівництво щодо повітових служб, інспекцій та охорони:

- 1) призначає і звільняє керівників цих утворень за погодженням з воєводою;
- 2) затверджує програми їх діяльності,
- 3) погоджує спільні дії цих утворень на території повіту,
- 4) в окремих випадках керує спільними діями цих утворень,
- 5) вмотивовано доручає здійснення контрольних функцій.

Стаття 36

1. Організація і правила функціонування організаційних одиниць повіту визначаються організаційним регламентом, прийнятим правлінням повіту, з врахуванням правил частини 2.

2. Окремі умови та правила призначення, відкликання, а також прийняття на роботу та звільнення керівників та працівників повітових служб, інспекцій та охорони, а також організаційних одиниць повіту визначаються окремим законом.

3. Правове положення працівників повітового староства та організаційних одиниць повіту визначається окремим законом.

Стаття 37

1. Рада повіту призначає і відкликає секретаря повіту та скарбника повіту за поданням старости.
2. Секретар і скарбник беруть участь в роботі правління повіту, а також можуть брати участь в засіданнях ради повіту та її комісій з правом дорадчого голосу.

Стаття 38

1. Рішення з індивідуальних питань громадської адміністрації, віднесених до компетенції повіту, приймає староста, якщо окремими положеннями не передбачено прийняття подібних рішень правлінням повіту.
2. Староста може уповноважити віцестаросту, окремих членів правління повіту, працівників староства, повітових служб, інспекцій та охорони, а також керівників організаційних одиниць повіту приймати від його імені рішення, зазначені в частині 1.
3. Рішення, зазначені в частині 1, можуть бути оскаржені до апеляційної самоврядної колегії, якщо інше не передбачено окремими положеннями.

Стаття 39

Прем'єр-міністр своїм розпорядженням затверджує інструкції з діловодства в органах повіту, встановлює правила і порядок ведення діловодства в повітових староствах з метою забезпечення однакового порядку створення, обліку і зберігання документів, а також їх захисту від пошкодження, знищення чи втрати.

Розділ 4

Локальні правові акти, прийняті на рівні повіту

Стаття 40

1. На підставі і в межах повноважень, наданих законом, рада повіту приймає локальні правові акти, які є обов'язковими для виконання на території повіту.
2. Локальні правові акти приймаються, зокрема, з питань:

- 1) що потребують врегулювання в статуті,
- 2) порядкових (стаття 41),
- 3) особливого порядку управління майном повіту,
- 4) правил і порядку користування повітовими об'єктами і та закладами громадського призначення.

Стаття 41

1. З питань, не врегульованих окремими законами чи іншими загальнообов'язковими правилами, в особливо виправданих випадках, рада повіту може видавати повітові порядкові правила, якщо вони необхідні для захисту життя, здоров'я, майна громадян, охорони навколишнього природного середовища або для забезпечення громадського порядку, спокою та безпеки, якщо такі правила поширюються на територію більш як однієї гміни.
2. Повітові порядкові правила, зазначені в частині 1, можуть передбачати, що їх порушення карається штрафом, розмір якого визначається в порядку і за правилами, передбаченими законодавством про правопорушення.

Стаття 42

1. Локальні правові акти на рівні повіту приймає рада повіту у формі рішення, якщо закон, який надає право видавати такі акти, не передбачає інше.
2. Повітові порядкові правила, передбачені статтею 41, в невідкладних випадках може видати правління.
3. Повітові порядкові правила, зазначені в частині 2, повинні бути затверджені на найближчій сесії ради. У разі неподання їх на затвердження чи відмови у їх затвердженні вони втрачають силу. Термін втрати обов'язкової сили визначається радою повіту.

Стаття 43

1. Локальні правові акти, з врахуванням правил частини 1 статті 44, публікуються в урядовому щоденнику воєводства.
2. Голова ради повіту підписує локальні правові акти відразу ж після їх прийняття і подає їх для опублікування.
3. День випуску урядового щоденника воєводства вважається днем публікації локального правового акта.
4. Локальні правові акти набувають чинності через 14 днів з дня їх опублікування, якщо інше не передбачено законом чи повітовими правилами.

Стаття 44

1. Порядкові правила оприлюднюються в засобах масової інформації до їх опублікування шляхом подання оголошень чи загальноприйнятим на даній території способом. Правила частини 4 статті 43 не застосовуються.

2. Порядкові правила також повинні бути опубліковані в урядовому щоденнику воєводства

Стаття 45

Повітове староство об'єднує локальні правові акти, видані на території повіту, в збірник і створює умови його доступності.

Розділ 5 Майно повіту

Стаття 46

1. Майном повіту є власність та інші майнові права, набуті повітом чи іншими повітовими юридичними особами.

2. Повітовими юридичними особами, крім повіту, є самоврядні організаційні одиниці, яким такий статус прямо надано законом, а також ті юридичні особи, які можуть бути створені на підставі окремих законів виключно повітом.

3. Повіт виступає суб'єктом цивільно-правових відносин і наділений правами та обов'язками щодо майна повіту, яке не належить іншим повітовим юридичним особам.

Стаття 47

1. Набуття повітом майна настає:

1) на підставі окремого закону, за умови якщо воно не становить майна якої-небудь гміни,

2) через передачу в зв'язку з утворенням чи зміною меж повіту в порядку, передбаченому статтею 3,

3) внаслідок прийняття від Фонду державного майна на підставі домовленості, за винятком майна, яке призначене для задоволення претензій, пов'язаних з проведенням націоналізації, і для реалізації програми загальної приватизації.

4) внаслідок вчинення інших юридичних дій,

5) в інших випадках, передбачених окремими законами.

2. Рада Міністрів своїм розпорядженням визначає:

1) порядок передачі державою майна з Фонду державного майна, з врахуванням потреб для виконання завдань повітів,

2) категорії майна, яке не підлягає передачі повітам і призначене для задоволення претензій, пов'язаних з проведенням націоналізації, і для реалізації програми загальної приватизації.

Стаття 48

1. Від імені повіту заяву з майнових питань роблять два члени правління чи один член правління і особа, уповноважена правлінням.

2. Правління може уповноважити працівників староства, керівників повітових служб, інспекцій і охорони, а також організаційних одиниць повіту зробити заяву про волевиявлення, пов'язане із здійсненням поточної діяльності повіту.

3. Якщо юридичні дії можуть потягнути за собою виникнення майнових зобов'язань, для їх дійсності необхідна контрасигнація скарбника повіту чи уповноваженої ним особи.

4. Скарбник повіту, який відмовив у контрасигнації, повинен однак її здійснити за письмовим наказом старости з одночасним повідомленням про це раді повіту і регіональній рахунковій палаті.

Стаття 49

Повіт не несе відповідальності за зобов'язаннями інших повітових юридичних осіб, якщо інше не передбачено окремим положенням. Інші повітові юридичні особи не несуть відповідальності за зобов'язаннями повіту.

Стаття 50

Управління і охорона майна повіту повинні здійснюватися з особливою старанністю.

Розділ 6 Фінанси повіту

Стаття 51

1. Повіт самостійно здійснює фінансову діяльність на підставі бюджету повіту.

2. Бюджет повіту є фінансовим планом, який містить доходи і видатки повіту.

3. Бюджет повіту приймається радою повіту на календарний рік, який

далі буде називатися бюджетним роком.

Стаття 52

Закладення в бюджеті повіту витрат на визначені цілі не є підставою для виникнення зобов'язань перед третіми особами, а також претензій третіх осіб до повіту.

Стаття 53

Рада повіту визначає порядок роботи над проектом рішення про бюджет, визначаючи зокрема:

- 1) обов'язки організаційних одиниць повіту, а також повітових служб, інспекцій, охорони щодо роботи над проектом бюджету повіту,
- 2) здійснювану радою обов'язкову деталізацію проекту, за умови, що ця деталізація не може бути меншою за встановлену в окремих нормах,
- 3) обов'язкові інформаційні матеріали, які правління повіту повинно подати раді повіту одночасно з поданням проекту рішення про бюджет,
- 4) обов'язкові строки виконання окремих завдань при роботі над проектом бюджету повіту.

Стаття 54

1. Рішення про бюджет повіту повинно бути прийняте перед початком бюджетного року.
2. У разі неприйняття бюджету в строк, зазначений в частині 1, до часу прийняття бюджету радою повіту, але не пізніше 31 березня бюджетного року, підставою для операцій з бюджетними коштами є проект бюджету, поданий на розгляд ради повіту.
3. У разі неприйняття бюджету в строк, зазначений в частині 2, регіональна рахункова палата затверджує бюджет повіту не пізніше 30 квітня бюджетного року. До дня затвердження бюджету регіональною рахунковою палатою обрахунки, пов'язані із бюджетними коштами, здійснюються на основі проекту бюджету, зазначеного в частині 2.
4. У разі, коли доходи і видатки держави визначаються законом про попередній проект бюджету, рада повіту може прийняти рішення про попередній проект бюджету повіту на час чинності попереднього проекту бюджету держави.
5. Рішення про бюджет повіту чи рішення, зазначене в частині 4, староста вносить до регіональної рахункової палати на протязі 7 днів з дня його прийняття.

Стаття 55

1. Опрацювання і подання для прийняття проекту бюджету повіту, а також ініціатива про внесення змін до цього бюджету, належать до виключної компетенції правління повіту.

2. Правління повіту готує і подає раді повіту не пізніше 15 листопада року, який передує бюджетному року:

- 1) (1) проект бюджету повіту, з врахуванням вимог закону про публічні фінанси від 26 листопада 1998 р. (Dz. U. Nr 155, roz. 1014), а також вказівок ради повіту, передбачених пунктами 1,2,4 статті 53,
- 2) інформаційні матеріали, передбачені пунктом 3 статті 53.
3. Без згоди правління повіту рада повіту не може внести в проект бюджету змін, які призводять до збільшення видатків без їх відповідного покриття в дохідній частині чи збільшення дохідної частини без одночасного визначення джерел цих доходів.

Стаття 56

1. Доходами повіту є:

- 1) частки в податках, які становлять дохід держави, в розмірах, встановлених окремим законом,
- 2) субвенції з державного бюджету на завдання, які виконуються повітом,
- 3) цільові дотації з державного бюджету на завдання, які виконуються повітовими службами, інспекціями, охороною.
- 4) доходи повітових бюджетних одиниць, а також внески інших організаційних одиниць повіту,
- 5) доходи з майна повіту,
- 6) відсотки за безстрокове надання часток, дотацій і субвенцій, зазначених в пунктах 1-3.

2. Доходами повіту можуть бути:

- 1) вирівнювальна субвенція з державного бюджету.
- 2) цільові дотації з державного бюджету, які передаються для здійснення діяльності, передбаченої частиною 1 статті 7,
- 3) дотації з державних цільових фондів,
- 4) цільові дотації з державного бюджету для виконання завдань урядової адміністрації, які виконуються повітом на основі домовленості з органами урядової адміністрації,
- 5) цільові дотації з бюджету воєводства для виконання завдань органів самоврядування воєводства, які виконуються повітом на основі домовленості з воєводством,

- 6) спадок, запис, подарунок,
 - 7) відсотки від фінансових коштів повіту, які знаходяться на банківських рахунках,
 - 8) відсотки і дивіденди від внесеного капіталу,
 - 9) інші надходження, отримані на підставі окремих норм.
3. Делегування повітові, відповідно до закону, нових завдань вимагає забезпечення фінансовими коштами, які необхідні для їх реалізації, у вигляді збільшення дохідної частини.

Стаття 57

1. Субвенції для повітів призначаються відповідно до об'єктивних критеріїв, передбачених окремим законом.
2. Правила визначення квот субвенцій для повітів, а також їх розподілу між повітами встановлюються окремим законом.

Стаття 58

Розмір квоти вирівнювальної субвенції, а також порядок і критерії її розподілу встановлюються окремим законом.

Стаття 59

1. Різниця між доходами і видатками бюджету повіту становить профіцит або дефіцит бюджету повіту.
2. В рішенні про бюджет повіту зазначається призначення профіциту або джерела покриття дефіциту бюджету повіту.
3. Правила отримання органами повіту кредитів та позик для покриття дефіцитів, які виникають під час бюджетного року, чи на фінансування видатків, покриття яких не передбачено в запланованих річних доходах, встановлюються окремим законом.
4. Правила емісії повітових облігацій встановлюються окремим законом.

Стаття 60

1. За правильне виконання бюджету повіту відповідальність несе правління повіту.
2. Правлінню повіту належить виключне право:
 - 1) взяття зобов'язань, спрямованих на покриття видатків у квотах, встановлених в рішенні про бюджет, в межах повноважень, наділених радою повіту,
 - 2) випуску цінних паперів в межах повноважень, наділених радою

- повіту,
- 3) здійснення видатків, передбачених бюджетом,
- 4) подання пропозицій про зміни в бюджеті повіту,
- 5) розпорядження резервами бюджету повіту,
- 6) блокування бюджетних коштів у випадках, передбачених законом.

Стаття 61

Використання бюджетних коштів, які знаходяться в розпорядженні повіту, є відкритим. Відкритість полягає, зокрема, у:

- 1) відкритості дебатів при обговоренні бюджету,
- 2) опублікування рішення про бюджет та звітів про виконання бюджету повіту,
- 3) поданні для ознайомлення повного переліку квот цільових дотацій, виділених з бюджету повіту,
- 4) оприлюдненні звіту правління про здійснення діяльності, передбаченої пунктами 1 і 2 частини 2 статті 60.

Стаття 62. (2) (виключено)

Стаття 63

Розпорядження грошовими коштами повіту є відокремлене від їх касового виконання.

Стаття 64

1. Контроль за фінансовою діяльністю повіту здійснює регіональна рахункова палата .
2. З дотриманням положень цього розділу, порядок прийняття бюджету та здійснення фінансової діяльності повіту визначаються окремим законом.

Розділ 7

Спілки, об'єднання і угоди повітів

Стаття 65

1. З метою спільного виконання суспільних завдань, в тому числі прийняття рішень з індивідуальних питань в сфері громадської адміністрації, повіти можуть утворювати спілки з іншими повітами.
2. Рішення про створення спілки, входження до спілки, чи вихід із спілки приймають ради зацікавлених повітів.

3. Права та обов'язки гмін, які входять у спілку, пов'язані з виконанням завдань, переданих спілці, переходять до спілки з дня оголошення статуту спілки.

4. До спілок повітів відповідно застосовується стаття 38.

Стаття 66

1. Спілка виконує суспільні завдання від свого імені і на свою відповідальність.

2. Спілка наділена правосуб'єктністю.

Стаття 67

1. Утворення спілки вимагає прийняття його статуту радами зацікавлених повітів абсолютною більшістю голосів законного складу ради повіту.

1. Статут спілки повинен визначати:

- 1) назву та місцезнаходження спілки,
- 2) учасників спілки та період, на який створюється спілка,
- 3) завдання спілки,
- 4) органи спілки, їх структуру, сферу та порядок діяльності,
- 5) правила використання об'єктів та засобів спілки,
- 6) правила участі у витратах спільної діяльності, прибутках та покритті збитків спілки,
- 7) правила вступу та виходу членів, а також принципи здійснення майнових розрахунків,
- 8) порядок ліквідації спілки,
- 9) порядок внесення змін до статуту,
- 10) інші положення, які визначають співпрацю.

Стаття 68

1. Реєстр спілок веде міністр, відповідальний за справи суспільної адміністрації.

2. Спілка набуває прав юридичної особи після реєстрації, в день оприлюднення статуту.

3. Рішення про відмову у реєстрації є підставою для подачі скарги до адміністративного суду.

4. Міністр, відповідальний за справи суспільної адміністрації, своїм розпорядженням визначає правила і порядок ведення реєстру спілок повітів, а також оприлюднення статутів спілок.

Стаття 69

1. Органом спілки, який приймає рішення і здійснює контроль, є збори спілки, звані в подальшому "збори".

2. До складу зборів входять по два представники від повітів - учасників спілки. Правила представництва повіту в спілці визначає рада повіту.

Стаття 70

1. Рішення зборів приймаються абсолютною більшістю голосів від статутної кількості членів зборів.

2. Член зборів має право подати обґрунтований письмовий протест на рішення зборів протягом 7 днів з дати прийняття рішення.

3. Внесення протесту зупиняє виконання рішення і вимагає повторного розгляду питання.

4. Протест не може бути заявлено на рішення, прийняте в результаті повторного розгляду питання.

Стаття 71

1. Виконавчим органом спілки є правління.

2. Правління спілки обирається з числа членів зборів. Правління обирається та відкликається зборами спілки.

3. Якщо це передбачено статутом, допускається обрання членами правління осіб, які не є членами зборів, в кількості, що не перевищує 1/3 складу правління спілки.

Стаття 72

1. До фінансової діяльності спілки повітів застосовуються відповідні положення про фінансову діяльність повіту.

2. Фінансовий план спілки схвалюється зборами спілки.

Стаття 73

1. Повіти можуть на основі угоди доручати одній з них виконання визначених ними громадських завдань.

2. Якщо змістом угод, зазначених в частині 1, не врегульовано питання, для його вирішення застосовуються відповідні положення про спілки повітів.

Стаття 74

Місто на правах повіту може створювати спілки і укладати комунальні угоди з гмінами.

Стаття 75

1. Повіти можуть створювати об'єднання, в тому числі з гмінами.
2. До об'єднань, зазначених в частині 1, відповідно застосовується положення закону - Закон про об'єднання від 7 квітня 1989р. (Dz. U. Nr 20, poz. 104, z 1990r. Nr 14, poz.86, z 1996r. Nr27, poz. 118 i z 1997 r. Nr 121, poz. 769).

Розділ 8 Нагляд за діяльністю повіту

Стаття 76

1. Нагляд за діяльністю повіту здійснює Прем'єр-міністр та воєвода, а з фінансових питань - регіональна рахункова палата.
2. Наглядові органи мають право втручатися у діяльність повіту лише у випадках, передбачених законодавством.
3. Нагляд за спілкою повітів здійснює воєвода, на території якого розташовані органи спілки.

Стаття 77

Нагляд за виконанням завдань повіту здійснюється згідно з чинним законодавством.

Стаття 78

1. Староста зобов'язаний направити воєводі рішення ради протягом 7 днів з дня їх прийняття. Рішення органів повіту з питання видання порядкових положень (porz?dkowych przepisow) підлягають негайній передачі.
2. Староста направляє регіональній рахунковій палаті за правилами, визначеними в частині 1, рішення про бюджет, рішення про затвердження чи незатвердження звіту правління та інші рішення, віднесені до сфери нагляду палати.

Стаття 79

1. Рішення органу повіту, яке суперечить закону, вважається нечинним. Про нечинність рішення в цілому чи окремої його частини заявляє наглядовий орган не пізніше 30 днів з дня вручення йому рішення.
2. Наглядовий орган, розпочинаючи провадження у справі визнання нечинності рішення, може призупинити його виконання.
3. Рішення наглядового органу повинно містити фактичну та юридичну

підстави, а також роз'яснення про можливість подачі скарги до адміністративного суду.

4. У випадку незначного порушення закону наглядовий орган не визнає рішення нечинним, обмежуючись зауваженням, що рішення прийняте з порушенням закону.

5. Застосовуються відповідні положення Кодексу про адміністративне провадження.

Стаття 80

1. Якщо визнання нечинності поширюється на рішення про бюджет, то останній у частині визнання його нечинним не може виконуватися до часу вирішення справи в адміністративному суді. Відповідно застосовуються положення частин 2 і 3 статті 54.

2. У справах, зазначених в частині 1, адміністративний суд приймає рішення не пізніше як 30 днів з часу надходження справи до суду.

Стаття 81

1. Після закінчення строку, вказаного в частині 1 статті 79, наглядовий орган не може самостійно визнати рішення органу повіту нечинним. У цьому випадку наглядовий орган може оскаржити рішення в адміністративному суді.

2. У випадку, зазначеному в частині 1, видача постанови про призупинення виконання рішення здійснюється судом.

Стаття 82

1. Рішення не визнається нечинним після закінчення одного року з часу його прийняття, якщо не було порушено вимоги про

обов'язковість направлення рішення в строк, визначений в частині 1 статті 78. 2. Якщо рішення не визнано нечинним з причини закінчення строку, вказаного в частині 1, а існують передумови для визнання нечинності, то заявляється про невідповідність рішення законодавству. Застосовуються відповідні положення Кодексу про адміністративне провадження щодо наслідків такої заяви.

Стаття 83

1. У випадку грубого порушення радою повіту Конституції чи законів, Сейм, за поданням Прем'єр-міністра, може своїм рішенням розпустити раду повіту. Розпуск ради тягне за собою розпуск всіх органів повіту. Прем'єр-міністр, за поданням Міністра внутрішніх справ та адміністрації,

призначає особу, яка на період до обрання нових органів гміни виконує функції цих органів.

2. Якщо правління гміни порушує Конституцію чи вчиняє неодноразові порушення законів, то воєвода звертається до ради повіту з проханням вжити відповідні заходи, а якщо таке звернення є безрезультатним - розпускає правління. На період до обрання нового правління функції правління виконує особа, призначена воєводою.

Стаття 84

1. У випадку відсутності сподівань на швидке виправлення і продовжуваності неналежного виконання громадських завдань органами повіту, Прем'єр-міністр може розпустити органи повіту і встановити комісарське правління строком до двох років, але не довше як до обрання правління радою наступного скликання.

2. Розпуск органів повіту та встановлення комісарського правління можливе після попереднього пред'явлення претензій органам повіту та вимоги про негайне представлення програми виправлення ситуації в повіті, а також після заслухання думки сеймику воєводства.

3. Урядового комісара призначає Прем'єр-міністр за поданням воєводи, кандидатура якого схвалюється сеймиком воєводства.

4. Урядовий комісар приймає виконання завдань та повноважень органів повіту.

Стаття 85

1. Рішення наглядового органу, що стосуються повіту, в тому числі рішення, зазначені в частині 2 статті 83 і частині 1 статті 84, можуть бути оскаржені в адміністративному суді з приводу їх невідповідності законодавству протягом 30 днів від дати їх вручення.

2. Положення частини 1 поширюється відповідно на рішення, які стосуються органів спілок та угод повітів.

3. Подавати скаргу має право повіт або спілка повітів, повноваження, права та законні інтереси яких були порушені. Підставою подання скарги є рішення органу спілки повітів.

4. Для провадження у справах, зазначених в частинах 1 та 2, застосовуються відповідні положення про оскарження в адміністративному суді рішень в індивідуальних справах у сфері громадської адміністрації.

5. Рішення наглядових органів вступають в силу після закінчення строку подачі скарги або після дати від термінування чи анулювання скарги судом.

Стаття 86

Судове провадження, передбачене попередніми статтями, звільняється від сплати судового мита.

Стаття 87

1. Особи, права та законні інтереси яких порушені рішенням, прийнятим органом повіту з питання, віднесеного до сфери громадської адміністрації, після безрезультатного звернення усунути порушення, мають право оскаржити рішення в адміністративному суді.

2. Положення частини 1 не застосовуються, якщо суд вже постановив рішення і відхилив скаргу у справі.

3. Скаргу на рішення, зазначене в частині 1, можна подати в адміністративний суд від власного імені або представляючи групу жителів повіту, які дадуть на це письмову згоду.

4. У справі звернення про усунення порушень застосовуються вимоги про строки вирішення справ в адміністративному провадженні.

Стаття 88

1. Положення статті 87 застосовуються тоді, коли орган повіту не виконує дій, передбачених законом, або порушує права третіх осіб шляхом вчинення юридичних чи фактичних дій.

2. У випадках, зазначених в частині 1, адміністративний суд може доручити наглядовому органу вчинення необхідних дій на користь скаржника за рахунок та на ризик повіту.

Стаття 89

Положення цього розділу не поширюються на індивідуальні рішення з питань, віднесених до сфери громадської адміністрації, які видаються органами повітів, а також спілками повітів. Інстанційний контроль у цій сфері та позаінстанційний нагляд і контроль, що здійснюються судом, встановлюються окремими положеннями.

Стаття 90

Правила цього розділу застосовуються в рівній мірі до спілок і об'єднань, передбачених цим законом.

Розділ 9

Міста на правах повіту

Стаття 91

1. Містом на правах повіту визнається місто, яке нараховує понад 100.000 жителів, а також місто, яке перестало бути місцезнаходженням воєводи з 31 грудня 1998 р.
2. За поданням відповідної міської ради міста, яке перестало бути місцезнаходженням воєводи з 31 грудня 1998 р., Рада Міністрів відмовляє у наданні цьому місту статусу міста на правах повіту.
3. Рада Міністрів може:
 - 1) відмовляти у наданні місту з чисельністю понад 100.000 жителів прав повіту, якщо надання таких прав могло б обмежити самоврядні громади, які входять в склад існуючого повіту, у їх доступі до громадських послуг на рівні повіту.
 - 2) надавати, за поданням відповідної міської ради, місту з чисельністю менше, ніж 100.000 жителів, права повіту, якщо це місто має інфраструктуру, необхідну для виконання повітових завдань, а надання такого права не обмежує місцеві громади, які входять до складу існуючого повіту, у їх доступі до громадських послуг на рівні повіту.
4. Питання, зазначені в частині 3, Рада Міністрів розглядає після заслухання думки зацікавлених рад гмін, ради повіту а також відповідного сеймику воєводства. Це не стосується першого поділу держави на повіти.
5. Кожний раз, коли в положеннях зазначається про повіт, слід також розуміти під цим місто на правах повіту.

Стаття 92

1. Функції органів повіту в містах на правах повіту виконують:
 - 1) рада міста,
 - 2) правління міста.
2. Міста на правах повіту виконують завдання повіту за правилами, визначеними цим законом.
3. Назва, склад, кількість а також правила і порядок діяльності органів міста на правах повіту визначаються законом про територіальне самоврядування.

Розділ 10

Прикінцеве положення

Стаття 93

Закон набуває чинності в строк і в порядку, які встановлені окремим законом, за винятком положень статті 3, яка набуває чинності в день опублікування закону.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

(окремі положення)

Стаття 92 (витяг)

Виключно Законами України визначаються:

- 15) засади місцевого самоврядування;
- 16) статус столиці України.

Стаття 106 (витяг)

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Стаття 118

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Рішення голів місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до закону скасовані Президентом України або головою місцевої державної адміністрації вищого рівня.

Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає обґрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 119

Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

- 1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Стаття 133

Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.

До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь.

Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України.

РОЗДІЛ XI МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 140

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох

сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Стаття 141

До складу сільської, селищної, міської ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки.

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, селищного та міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях.

Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації, ліквідації визначаються законом.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради.

Стаття 142

Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 143

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності;

затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 144

Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 145

Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку.

Стаття 146

Інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

ЗАКОН УКРАЇНИ “ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 24, ст.170)

(із змінами, внесеними згідно із Законами N 163-XIV (163-14) від 06.10.98, ВВР, 1998, N 48, ст.292 N 997-XIV (997-14) від 16.07.99, ВВР, 1999, N 41, ст.372 N 1366-XIV (1366-14) від 11.01.2000)

Цей Закон відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Основні терміни, використані в цьому Законі

Основні терміни, використані в цьому Законі, мають таке значення:
територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;
адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село;
місцевий референдум - форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування;
загальні збори - зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;
представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення;
районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;
загальний склад ради - кількісний склад депутатів ради, визначений

радою відповідно до закону;
склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку;
правомочний склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради;
виконавчі органи рад - органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами;
органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста;
посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;
делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад;
право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;
бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;
районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;
обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів,

необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;
поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;
бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;
мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою;
мінімальний рівень соціальних потреб - гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України;
самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Стаття 2

Поняття місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.
2. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 3

Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні

1. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.
2. Будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального

походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються.

Стаття 4

Основні принципи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:

- народовладдя;
- законності;
- гласності;
- колегіальності;
- поєднання місцевих і державних інтересів;
- виборності;
- правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;
- підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;
- державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
- судового захисту прав місцевого самоврядування.

Стаття 5

Система місцевого самоврядування

1. Система місцевого самоврядування включає:
 - територіальну громаду;
 - сільську, селищну, міську раду;
 - сільського, селищного, міського голову;
 - виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
 - районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
 - органи самоорганізації населення.
2. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Стаття 6

Територіальні громади

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм

його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

2. Територіальні громади сусідніх сіл можуть об'єднуватися в одну територіальну громаду, створювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати єдиного сільського голову.
3. Добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням місцевих референдумів відповідних територіальних громад сіл. Таке рішення є наданням згоди на створення спільних органів місцевого самоврядування, формування спільного бюджету, об'єднання комунального майна.
4. Вихід із складу сільської громади здійснюється за рішенням референдуму відповідної територіальної громади.
5. У містах з районним поділом територіальні громади районів у містах діють як суб'єкти права власності.

Стаття 7

Місцевий референдум

1. Місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.
2. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене Конституцією України, цим та іншими законами до відання місцевого самоврядування.
3. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади.
4. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території.
5. Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми.

Стаття 8

Загальні збори громадян

1. Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення.
2. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності.
3. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Стаття 9 Місцеві ініціативи

1. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.
2. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.
3. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи.
4. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Стаття 10

Ради - представницькі органи місцевого самоврядування

1. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.
2. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.
3. Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами.
4. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

Стаття 11 Виконавчі органи рад

1. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у

містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.
3. У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Стаття 12

Сільський, селищний, міський голова

1. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.
2. Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі.
3. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.
4. Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибутку.
5. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 13 Громадські слухання

1. Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади

можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.

2. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

3. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

4. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

Стаття 14

Органи самоорганізації населення

1. Сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

2. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом.

Стаття 15

Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації та інші форми добровільних об'єднань, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства в органах Міністерства юстиції України.

2. Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

3. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися повноваження органів місцевого самоврядування.

Стаття 16

Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в

межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

2. Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (в тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

4. Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

5. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

8. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

9. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Стаття 17

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Стаття 18

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

1. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

2. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію.

3. Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, а також організувати проведення перевірок на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 19

Статут територіальної громади села, селища, міста

1. З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах цього Закону може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.

2. Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації в органах Міністерства юстиції України.

3. Підставою для відмови в державній реєстрації статуту територіальної громади може бути його невідповідність Конституції та законам України. Відмова в реєстрації статуту територіальної громади може бути оскаржена в судовому порядку.

Стаття 20

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Стаття 21

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування
Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та законами України може бути застосоване лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 22

Символіка територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей

1. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну символіку (герб, прапор тощо), яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві особливості і традиції.

2. З урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районними, обласними радами може бути затверджена символіка відповідно району, області.

3. Зміст, опис та порядок використання символіки територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей визначаються відповідною радою згідно з законом.

Стаття 23

Підняття Державного Прапора України

На будинках, де працюють ради та їх виконавчі комітети, піднімається Державний Прапор України.

Стаття 24

Законодавство про місцеве самоврядування

1. Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається Конституцією України (254к/96-ВР), цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього Закону.
2. Правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається Конституцією України та цим Законом з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь.
3. Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Глава 1

Повноваження сільських, селищних, міських рад

Стаття 25

Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання.

Стаття 26

Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:
 - 1) затвердження регламенту ради;
 - 2) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій;
 - 3) утворення виконавчого комітету ради, визначення його

- чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;
- 4) обрання за пропозицією сільського, селищного, міського голови на посаду та звільнення з посади секретаря ради;
- 5) затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, витрат на їх утримання;
- 6) утворення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради;
- 7) затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання;
- 8) заснування засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- 9) заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради;
- 10) прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;
- 11) заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;
- 12) заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;
- 13) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;
- 14) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;
- 15) скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;
- 16) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;
- 17) визначення відповідно до закону кількісного складу ради;
- 18) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;
- 19) прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;
- 20) прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;

21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

22) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;

23) затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом;

25) утворення позабюджетних цільових (у тому числі валютних) коштів, затвердження положень про ці кошти; затвердження звітів про використання зазначених коштів;

26) прийняття рішень щодо випуску місцевих позик;

27) прийняття рішень щодо отримання позик з інших місцевих бюджетів та джерел, а також щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах;

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

30) прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, про надання у концесію об'єктів права комунальної власності, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади; (Пункт 30 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом N 997-XIV (997-14) від 16.07.99)

31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих

повноважень та умов їх здійснення;

32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

34) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

35) затвердження відповідно до закону ставок земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, що є у власності відповідних територіальних громад;

36) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

37) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом;

38) надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;

39) створення відповідно до закону міліції, яка утримується за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету; затвердження і звільнення керівників та дільничних інспекторів цієї міліції;

40) заслуховування повідомлень керівників органів внутрішніх справ про їх діяльність щодо охорони громадського порядку на відповідній території, порушення перед відповідними органами вищого рівня питань про звільнення з посади керівників цих органів у разі визнання їх діяльності незадовільною;

41) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами; 42) затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів,

іншої містобудівної документації;

43) затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;

44) встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

45) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

46) прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;

47) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;

48) затвердження статуту територіальної громади;

49) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;

50) вирішення відповідно до закону питання про мову (мови), якою користуються у своїй роботі рада, її виконавчий орган та яка використовується в офіційних оголошеннях;

51) надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність. (Частина першу статті 26 доповнено пунктом 51 згідно із Законом N 163-XIV (163-14) від 06.10.98)

2. Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст з районним поділом), крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, вирішуються такі питання:

1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах;

2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста.

Глава 2

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Стаття 27

Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

2) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

4) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням;

5) попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань; 6) подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;

7) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

8) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво

продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

б) делеговані повноваження:

1) розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів;

2) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

Стаття 28

Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

2) встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідної територіальної громади; погодження в установленому порядку цих питань з підприємствами, установами та організаціями, які не належать до комунальної власності;

3) встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

4) здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

5) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

б) об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;

2) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Стаття 29

Повноваження щодо управління комунальною власністю До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

3) заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

4) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм;

підготовки і внесення на розгляд ради пропозицій щодо визначення сфер господарської діяльності та переліку об'єктів, які можуть надаватися у концесію, подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна; (Підпункт 4 пункту "а" статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом N 997-XIV (997-14) від 16.07.99)

б) делеговане повноваження:

погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності.

Стаття 30

Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

- 1) управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;
- 2) облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; вирішення питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, що належать до комунальної власності;
- 3) сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допомоги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, реєстрація таких об'єднань;
- 4) реєстрація житлово-будівельних і гаражних кооперативів; прийняття рішень про організацію стоянок автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону;
- 5) забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;
- 6) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин;
- 7) організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою виробничих територій, організації озеленення, охорони зелених

насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян;

8) організація місцевих ринків, ярмарків, сприяння розвитку всіх форм торгівлі;

9) встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад;

10) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством;

11) забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

12) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку;

13) надання дозволу в порядку, встановленому законодавством, на розміщення реклами;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку;

2) здійснення відповідно до законодавства контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, за технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна усіх форм власності; прийняття рішень про скасування даного ними дозволу на експлуатацію об'єктів у разі порушення екологічних, санітарних правил, інших вимог законодавства;

3) здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів;

4) встановлення за погодженням з власниками зручного для населення режиму роботи розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій сфери обслуговування незалежно від форм власності;

5) облік відповідно до закону житлового фонду, здійснення контролю

за його використання;

6) надання відповідно до закону громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатного житла або за доступну для них плату;

7) здійснення контролю за станом квартирної обліку та додержанням житлового законодавства на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

8) видача ордерів на заселення жилої площі в будинках державних та комунальних організацій;

9) облік нежилых приміщень на відповідній території незалежно від форм власності, внесення пропозицій їх власникам щодо використання таких приміщень для задоволення потреб територіальної громади;

10) облік та реєстрація відповідно до закону об'єктів нерухомого майна незалежно від форм власності.

Стаття 31

Повноваження у галузі будівництва

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, а також шляхів місцевого значення;

2) виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

3) розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території;

4) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в розвитку потужностей будівельної індустрії і промисловості будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення і транспортного обслуговування;

5) визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (вкуп) і надання землі для

містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

6) підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;

7) встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

8) координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів;

9) надання відповідно до законодавства дозволу на спорудження об'єктів містобудування незалежно від форм власності;

б) делеговані повноваження:

1) прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у порядку, встановленому законодавством;

2) організація роботи, пов'язаної зі створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів;

3) здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу;

4) здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів;

5) організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садибних комплексів, природних заповідників;

6) вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування.

2. До відання виконавчих органів міських рад (за винятком міст районного значення), крім повноважень, зазначених у пункті "б" частини першої цієї статті, належить також видача забудовникам архітектурно-планувальних завдань та технічних умов на проектування, будівництво, реконструкцію будинків і споруд, благоустрій територій та надання дозволу на проведення цих робіт.

Стаття 32

Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

- 1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;
- 2) забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти; створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів; сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;
- 3) створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;
- 4) забезпечення регулярного безкоштовного підвезення до місця навчання і додому школярів;
- 5) вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності;
- 6) організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм;
- 7) створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел;
- 8) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю;
- 9) створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем

проживання населення та в місцях масового відпочинку;

б) делеговані повноваження:

- 1) забезпечення у межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти та медичного обслуговування на відповідній території, можливості навчання в школах державною та рідною мовою, вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національно-культурні товариства;
- 2) забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів;
- 3) забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення;
- 4) організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку;
- 5) подання допомоги випускникам шкіл у працевлаштуванні;
- 6) забезпечення школярів, які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти;
- 7) організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх;
- 8) вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних закладах освіти та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем);
- 9) вирішення питань про надання неповнолітнім, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах;
- 10) забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання;
- 11) реєстрація відповідно до законодавства статутів (положень) розташованих на відповідній території закладів охорони здоров'я,

навчально-виховних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих закладів незалежно від форм власності; внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я.

Стаття 33

Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів;

2) підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

3) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом;

4) справляння плати за землю;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;

2) реєстрація суб'єктів права власності на землю; реєстрація права користування землею і договорів на оренду землі; видача документів, що посвідчують право власності і право користування землею;

3) організація і ведення земельно-кадастрової документації;

4) погодження питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення;

5) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом;

6) здійснення необхідних заходів щодо ліквідації наслідків екологічних катастроф, стихійного лиха, епідемій, епізоотій, інших надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

7) визначення території для складування, зберігання або розміщення виробничих, побутових та інших відходів відповідно до законодавства;

8) підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

9) погодження проектів землеустрою;

10) здійснення контролю за виконанням проектів і схем землеустрою, проектів внутрішньогосподарського землеустрою.

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у пункті "б" частини першої цієї статті, належить координація на відповідній території діяльності місцевих землепорядних органів, а також спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи.

Стаття 34

Повноваження у сфері соціального захисту населення

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення;

2) вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних такими, що пропали безвісти) військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби) або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у

першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;

3) організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;

4) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; подання допомоги на поховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством;

б) делеговані повноваження:

1) підготовка і подання на затвердження ради територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні територіальних програм зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами;

2) забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, ветеранів війни та праці, громадян, реабілітованих як жертви політичних репресій, військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, сімей, які втратили годувальника, багатодітних сімей, громадян похилого віку, які потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян похилого віку, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

3) вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

4) вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування;

5) подання відповідно до законодавства одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха;

6) вирішення відповідно до законодавства питань про надання компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством;

7) організація проведення оплачуваних громадських робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні, а також учнівської та студентської молоді у вільний від занять час на підприємствах, в установах та

організаціях, що належать до комунальної власності, а також за договорами - на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до інших форм власності;

8) здійснення контролю за забезпеченням соціального захисту працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці на підприємствах, в установах та організаціях, а також за якістю проведення атестації робочих місць, за умовами праці та надання працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу у шкідливих умовах;

9) участь у веденні колективних переговорів та укладенні територіальних тарифних угод, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; реєстрація колективних договорів і угод, здійснення контролю за їх виконанням;

10) встановлення відповідно до законодавства розмірів і порядку виплати щомісячної допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду;

11) здійснення контролю за поданням відповідно до закону підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівниках;

12) бронювання в порядку, встановленому законом, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності робочих місць, призначених для працевлаштування осіб, які відповідно до законодавства потребують соціального захисту і не спроможні конкурувати на ринку праці, визначення нормативів таких робочих місць; прийняття рішень про створення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю, організація професійної підготовки цих осіб; погодження проведення ліквідації таких робочих місць;

13) державна реєстрація місцевих благодійних організацій і фондів, інших неприбуткових організацій.

2. До відання виконавчих органів сільських, селищних рад, крім повноважень, зазначених у пункті "б" частини першої цієї статті, належить також вирішення питань щодо надання працівникам освіти, культури, охорони здоров'я, іншим категоріям громадян, які працюють

у сільській місцевості, встановлених законодавством пільг.

Стаття 35

Повноваження в галузі зовнішньоекономічної діяльності

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

- а) власні (самоврядні) повноваження:
 - 1) укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;
 - 2) сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;
 - 3) сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;
- б) делеговані повноваження:
 - 1) організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;
 - 2) створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності;
 - 3) забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Стаття 36

Повноваження в галузі оборонної роботи

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

- 1) сприяння організації призову громадян на строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх мобілізації, підготовці молоді до служби в Збройних Силах України, організації навчальних (перевірочних) та спеціальних військових зборів; забезпечення доведення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення наказу військового комісара про оголошення мобілізації;
- 2) бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах, в установах та організаціях відповідно до законодавства;
- 3) організація та участь у здійсненні заходів, пов'язаних з

мобілізаційною підготовкою та цивільною обороною, на відповідній території;

- 4) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням військовим частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України службових приміщень і жилої площі, інших об'єктів, комунально-побутових послуг; здійснення контролю за їх використанням, наданням послуг;
- 5) сприяння організації виробництва і поставкам у війська підприємствами та організаціями, що належать до комунальної власності, замовленої продукції, послуг, енергоресурсів;
- 6) здійснення заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через Державний кордон України;
- 7) сприяння прикордонним військам у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні;
- 8) здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання населення.

Стаття 37

Повноваження щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі власні (самоврядні) повноваження:

- 1) підготовка і внесення на розгляд ради питань щодо найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території відповідного населеного пункту;
- 2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах повноважень, визначених законом.

Стаття 38

Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:
 - а) власні (самоврядні) повноваження:
 - 1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону міліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої міліції, про витрати на їх утримання, здійснення

матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

2) сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, внутрішніх справ та адвокатури;

3) внесення подань до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб, якщо вони ігнорують законні вимоги та рішення рад і їх виконавчих органів, прийняті в межах їх повноважень;

4) звернення до суду про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади, а також повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян, здійснення контролю за станом цієї роботи на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності;

2) вжиття у разі стихійного лиха, екологічних катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних ситуацій необхідних заходів щодо забезпечення державного і громадського порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей;

3) вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку;

4) розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання; утворення адміністративних комісій та комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності;

5) вчинення нотаріальних дій з питань, віднесених законом до їх відання, реєстрація актів громадянського стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад); (Підпункт 5 пункту "б" із змінами, внесеними згідно із Законом N 1366-XIV (1366-14) від 11.01.2000)

6) здійснення в установленому порядку державної реєстрації підприємств та інших суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на відповідній території, а також положень про організації орендарів;

7) реєстрація у встановленому порядку місцевих об'єднань громадян,

органів територіальної самоорганізації населення, які створюються і діють відповідно до законодавства.

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у пункті "б" частини першої цієї статті, належить:

1) утворення комісій у справах неповнолітніх та спостережної, спрямування їх діяльності;

2) сприяння органам внутрішніх справ у забезпеченні додержання правил паспортної системи;

3) вирішення спільно з відповідними органами Міністерства внутрішніх справ України питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку особовому складу органів внутрішніх справ.

Стаття 39

Повноваження щодо відзначення державними нагородами, відзнаками Президента України та присвоєння почесних звань України Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад розглядають клопотання підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і вносять у встановленому порядку до відповідних органів виконавчої влади подання про нагородження державними нагородами, відзнаками Президента України та про присвоєння почесних звань України.

Стаття 40

Інші повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, крім повноважень, передбачених цим Законом, здійснюють й інші надані їм законом повноваження.

Стаття 41

Особливості повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів

1. Питання організації управління районами в містах належать до компетенції міських рад.

2. Районні у містах ради (у разі їх створення) та їх виконавчі органи відповідно до Конституції (254к/96-ВР) та законів України здійснюють управління рухомим і нерухомим майном та іншими об'єктами, що належать до комунальної власності територіальних громад районів у містах, формують, затверджують, виконують відповідні бюджети та

контролюють їх виконання, а також здійснюють інші повноваження, передбачені цим Законом, в обсягах і межах, що визначаються міськими радами.

3. Обсяг і межі повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів визначаються відповідними міськими радами за узгодженням з районними у містах радами з урахуванням загальноміських інтересів та колективних потреб територіальних громад районів у містах.

4. Визначений міськими радами обсяг повноважень районних у місті рад та їх виконавчих органів не може змінюватися міською радою без згоди відповідної районної у місті ради протягом даного скликання.

5. Порядок формування, структура, форми діяльності районних у містах рад та їх органів визначаються відповідно до цього та інших законів.

Глава 3.

Сільський, селищний, міський голова

Стаття 42

Повноваження сільського, селищного, міського голови

1. Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання і закінчуються в момент вступу на цю посаду іншої обраної відповідно до закону особи, крім випадків дострокового припинення його повноважень.

2. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених цим Законом.

3. Сільський, селищний, міський голова:

1) забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;

2) організує в межах, визначених цим Законом, роботу відповідної ради та її виконавчого комітету;

3) підписує рішення ради та її виконавчого комітету;

4) вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря ради;

5) вносить на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;

6) вносить на розгляд ради пропозиції щодо структури і штатів виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету;

7) здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;

8) скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради;

9) забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;

10) призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад;

11) скликає загальні збори громадян за місцем проживання;

12) забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;

13) є розпорядником бюджетних, позабюджетних цільових (у тому числі валютних) коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;

14) представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;

15) звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів;

16) укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;

17) веде особистий прийом громадян;

18) забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

19) здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені цим та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих

органів;

20) видає розпорядження у межах своїх повноважень.

4. Сільський, селищний, міський голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень.

5. При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним - перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

6. Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін.

Глава 4.

Повноваження районних і обласних рад

Стаття 43

Питання, які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях

1. Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

- 1) обрання голови ради, заступника голови ради, звільнення їх з посади;
- 2) утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій;
- 3) утворення президії (колегії) ради, затвердження положення про неї;
- 4) затвердження за пропозицією голови ради структури, чисельності виконавчого апарату ради, витрат на утримання ради та її виконавчого апарату;
- 5) затвердження регламенту ради;
- 6) затвердження плану роботи ради, заслуховування звіту про його виконання;
- 7) заснування засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- 8) заслуховування звітів постійних комісій, керівників органів, які рада

утворює, обирає та призначає;

9) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по них;

10) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законодавством;

11) визначення відповідно до закону кількісного складу ради;

12) прийняття за пропозицією територіальних громад рішення щодо проведення консультативного опитування з питань, які стосуються їх спільних інтересів;

13) здійснення відповідно до закону повноважень щодо організації проведення всеукраїнських референдумів та виборів органів державної влади і місцевого самоврядування;

14) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки району, області;

15) прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;

16) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання;

17) затвердження відповідно районних, обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання;

18) розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

19) вирішення за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, концесію або під заставу об'єктів комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних, обласних рад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку; (Пункт 19 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом N 997-XIV (997-14) від 16.07.99)

20) вирішення в установленому законом порядку питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення і звільнення їх керівників;

21) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

- 22) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;
- 23) встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;
- 24) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом;
- 25) прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, зміною у статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;
- 26) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і в порядку, визначених законом;
- 27) прийняття рішень щодо делегування місцевим державним адміністраціям окремих повноважень районних, обласних рад;
- 28) заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень;
- 29) прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації;
- 30) прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;
- 31) внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої державної адміністрації;
- 32) надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст та прийняття рішень

- про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність. (Частину першу статті 43 доповнено пунктом 32 згідно із Законом N 163-XIV (163-14) від 06.10.98)
2. Районні і обласні ради можуть розглядати і вирішувати на пленарних засіданнях й інші питання, віднесені до їх відання цим та іншими законами.
3. Крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, виключно на пленарних засіданнях обласних рад вирішуються такі питання:
- 1) затвердження відповідно до законодавства правил забудови і благоустрою населених пунктів області;
 - 2) прийняття у межах, що визначаються законами, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, які передбачають за їх порушення адміністративну відповідальність;
 - 3) встановлення відповідно до закону місцевого збору за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон, визначення порядку його сплати;
 - 4) прийняття рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом.

Стаття 44

Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям

1. Районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:
- 1) підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради;
 - 2) підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України;
 - 3) забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

- 4) підготовка і подання до відповідних органів виконавчої влади фінансових показників і пропозицій до проекту Державного бюджету України;
- 5) сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;
- 6) об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, і населення, а також бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, шляхів місцевого значення та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;
- 7) залучення в порядку, встановленому законом, підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності, до участі в обслуговуванні населення відповідної території, координація цієї роботи;
- 8) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту; 9) підготовка питань про визначення у встановленому законом порядку території, вибір, вилучення (випом) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;
- 10) організація охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів, природних заповідників місцевого значення;
- 11) підготовка висновків щодо проектів місцевих містобудівних програм відповідних адміністративно-територіальних одиниць, що затверджуються сільськими, селищними, міськими радами;
- 12) видача відповідно до законодавства забудовникам архітектурно-планувальних завдань та технічних умов на проектування, будівництво, реконструкцію будинків і споруд, благоустрій територій та надання дозволу на проведення цих робіт;
- 13) забезпечення відповідно до законодавства розвитку науки, усіх видів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, туризму; сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел, роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді;
- 14) підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо

- організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом;
- 15) здійснення необхідних заходів щодо ліквідації наслідків екологічних катастроф, стихійного лиха, епідемій, епізоотій, інших надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;
- 16) координація на відповідній території діяльності місцевих землевпорядних органів;
- 17) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (випом) земельних ділянок.

2. Крім повноважень, зазначених у частині першій цієї статті, обласні ради делегують обласним державним адміністраціям такі повноваження:

- 1) визначення відповідно до закону розміру відрахувань підприємствами, установами та організаціями, що надходять на розвиток шляхів загального користування в області;
- 2) погодження у випадках, передбачених законом, з відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;
- 3) підготовка проектів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;
- 4) прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;
- 5) визначення відповідно до законодавства режиму використання території рекреаційних зон;
- 6) затвердження для підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у доквілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

Глава 5

Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Стаття 45

Порядок формування рад

1. Сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення), районні, обласні ради складаються з депутатів, які обираються населенням відповідної території на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.
2. Порядок організації і проведення виборів депутатів визначається законом.
3. Загальний склад ради визначається радою відповідно до закону про вибори.
4. Рада вважається правомочною за умови обрання не менш як двох третин депутатів від загального складу ради.
5. У разі якщо до ради обрано менше двох третин її складу, до обрання необхідної кількості депутатів продовжує здійснювати повноваження рада попереднього скликання.
6. У разі дострокового припинення повноважень деяких депутатів, внаслідок чого до складу ради входить менш як дві третини депутатів, до обрання необхідної кількості депутатів така рада вважається правомочною за наявності більше половини депутатів від загального складу ради.
7. Строк поноважень рад - чотири роки.

Стаття 46.

Сесія ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради.
2. Перша сесія новообраної сільської, селищної, міської, районної у місті ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніш як через місяць після обрання ради у правомочному складі. Її відкриває і веде голова цієї виборчої комісії. Він інформує раду про підсумки виборів депутатів та сільського, селищного, міського голови і визнання їх повноважень.
3. Першу сесію районної, обласної ради скликає і веде голова

відповідної територіальної виборчої комісії.

4. Наступні сесії ради скликаються: сільської, селищної, міської - відповідно сільським, селищним, міським головою; районної у місті, районної, обласної - головою відповідної ради.

5. Сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал.

6. У разі немотивованої відмови сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради або неможливості його скликати сесію ради сесія скликається: сільської, селищної, міської ради - секретарем сільської, селищної, міської ради; районної у місті, районної, обласної ради - заступником голови відповідної ради.

У цих випадках сесія скликається:

1) відповідно до доручення сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті, районної, обласної ради);

2) якщо сільський, селищний, міський голова (голова районної у місті, районної, обласної ради) без поважних причин не скликав сесію у двотижневий строк після настання умов, передбачених частиною сьомою цієї статті;

3) якщо сесія не скликається сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті, районної, обласної ради) у строки, передбачені цим Законом.

7. Сесія сільської, селищної, міської, районної у місті ради повинна бути також скликана за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради, а сесія районної, обласної ради - також за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради або голови відповідної місцевої державної адміністрації.

8. У разі якщо посадові особи, зазначені у частинах четвертій та шостій цієї статті, у двотижневий строк не скликають сесію на вимогу суб'єктів, зазначених у частині сьомій цієї статті, сесія може бути скликана депутатами відповідної ради, які становлять не менш як одну третину складу ради, або постійною комісією ради.

9. Рішення про скликання сесії ради доводиться до відома депутатів і населення не пізніш як за 10 днів до сесії, а у виняткових випадках - не пізніш як за день до сесії із зазначенням часу скликання, місця проведення та питань, які передбачається внести на розгляд ради.

10. Сесію сільської, селищної, міської ради відкриває і веде відповідно

сільський, селищний, міський голова, а у випадках, передбачених частиною шостою цієї статті, - секретар ради; сесію районної у місті, районної, обласної ради - голова ради або його заступник. У випадку, передбаченому частиною восьмою цієї статті, сесію відкриває за дорученням групи депутатів, з ініціативи якої скликана сесія, один з депутатів, що входить до її складу, а веде за рішенням ради - один з депутатів цієї ради.

11. Сесія ради є правомочною, якщо в її пленарному засіданні бере участь більше половини депутатів від загального складу ради.

12. Пропозиції щодо питань на розгляд ради можуть вноситися сільським, селищним, міським головою, постійними комісіями, депутатами, виконавчим комітетом ради, головою місцевої державної адміністрації, головою районної, обласної ради, загальними зборами громадян.

13. Не пізніше як на другій сесії затверджується регламент роботи відповідної ради, а також положення про постійні комісії ради.

14. Порядок скликання сесії ради, підготовки і розгляду нею питань, прийняття рішень ради про затвердження порядку денного сесії та з інших процедурних питань, а також порядок роботи сесії визначаються регламентом ради.

15. Протоколи сесій сільської, селищної, міської ради, прийняті нею рішення підписуються сільським, селищним, міським головою, районної у місті, районної, обласної ради - головою відповідної ради, у разі їх відсутності - відповідно секретарем сільської, селищної, міської ради, заступником голови районної в місті, районної, обласної ради, а у випадку, передбаченому частинами сьомою та дев'ятою цієї статті, - депутатом ради, який за дорученням депутатів головував на її засіданні.

16. Сесії ради проводяться гласно. У разі необхідності рада може прийняти рішення про проведення закритого пленарного засідання.

Стаття 47

Постійні комісії ради

1. Постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради, її виконавчого комітету.

2. Постійні комісії обираються радою на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. Всі інші питання структури комісії вирішуються відповідною комісією.

3. До складу постійних комісій не можуть бути обрані сільський, селищний, міський голова, секретар сільської, селищної, міської ради, голова районної у місті (у разі її створення), районної, обласної ради, їх заступники.

4. Постійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співдоповідями.

5. Постійні комісії попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження відповідною радою, готують висновки з цих питань.

6. Постійні комісії за дорученням ради, голови, заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради або за власною ініціативою вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради органів, а також з питань, віднесених до відання ради, місцевих державних адміністрацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності та їх посадових осіб, подають за результатами перевірки рекомендації на розгляд їх керівників, а в необхідних випадках - на розгляд ради або виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради; здійснюють контроль за виконанням рішень ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

7. Постійні комісії у питаннях, які належать до їх відання, та в порядку, визначеному законом, мають право отримувати від керівників органів, підприємств, установ, організацій та їх філіалів і відділень необхідні матеріали і документи.

8. Організація роботи постійної комісії ради покладається на голову комісії. Голова комісії скликає і веде засідання комісії, дає доручення членам комісії, представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, а також громадянами, організує роботу по реалізації висновків і рекомендацій комісії. У разі відсутності голови комісії або

неможливості ним виконувати свої повноваження з інших причин його функції здійснює заступник голови комісії або секретар комісії.

9. Засідання постійної комісії скликається в міру необхідності і є правомочним, якщо в ньому бере участь не менш як половина від загального складу комісії.

10. За результатами вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації. Висновки і рекомендації постійної комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії, а в разі його відсутності - заступником голови або секретарем комісії. Протоколи засідань комісії підписуються головою і секретарем комісії.

11. Рекомендації постійних комісій підлягають обов'язковому розгляду органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

12. Постійна комісія для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи з залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів. Питання, які належать до відання кількох постійних комісій, можуть за ініціативою комісій, а також за дорученням ради, її голови, заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради розглядатися постійними комісіями спільно. Висновки і рекомендації, прийняті постійними комісіями на їх спільних засіданнях, підписуються головами відповідних постійних комісій.

13. Депутати працюють у постійних комісіях на громадських засадах. За рішенням обласних рад голови постійних комісій з питань бюджету можуть працювати в раді на постійній основі.

14. Постійні комісії є підзвітними раді та відповідальними перед нею.

15. Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії, що затверджується радою.

Стаття 48

Тимчасові контрольні комісії ради

1. Тимчасові контрольні комісії ради є органами ради, які обираються з числа її депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених радою питань, що належать до повноважень місцевого самоврядування. Контрольні комісії подають звіти і пропозиції на розгляд ради.

2. Рішення про створення тимчасової контрольної комісії ради, її назву та завдання, персональний склад комісії та її голову вважається прийнятим, якщо за це проголосувало не менше однієї третини депутатів від загального складу ради.

3. Засідання тимчасових контрольних комісій ради проводяться, як правило, закриті. Депутати, які входять до складу тимчасової контрольної комісії, та залучені комісією для участі в її роботі спеціалісти, експерти, інші особи не повинні розголошувати інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з її роботою.

4. Повноваження тимчасової контрольної комісії ради припиняються з моменту прийняття радою остаточного рішення щодо результатів роботи цієї комісії, а також у разі припинення повноважень ради, яка створила цю комісію.

Стаття 49

Депутат ради

1. Повноваження депутата ради починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день першої сесії ради нового скликання. Повноваження депутата можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

2. Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій ради.

3. На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету.

4. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

5. У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про

відкликання такого депутата у встановленому законом порядку.

6. Депутат має право ухвального голосу з усіх питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

7. Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації з питань, віднесених до відання ради.

8. Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення.

9. Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі головному на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки, встановлені радою, і про вжиті заходи повідомити депутатів та ради.

10. Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

11. Повноваження депутатів, порядок організації і гарантії депутатської діяльності визначаються Конституцією України (254к/96-ВР), цим Законом, законом про статус депутата (2790-12), іншими законами.

Стаття 50

Секретар сільської, селищної, міської ради

1. Секретар сільської, селищної, міської ради обирається за пропозицією сільського, селищного, міського голови відповідною радою з числа її депутатів на строк повноважень ради та працює в раді на постійній основі.

2. Секретар сільської, селищної, міської ради не може суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої роботи в позаурочний час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього

прибутку, якщо інше не передбачено законом.

3. Секретар сільської, селищної, міської ради:

1) скликає сесії ради у випадках, передбачених частиною шостою статті 46 цього Закону; повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради;

2) веде засідання ради та підписує її рішення у випадках, передбачених частиною шостою статті 46 цього Закону;

3) організує підготовку сесії ради, питань, що вносяться на розгляд ради;

4) забезпечує своєчасне доведення рішень ради до виконавців і населення, організує контроль за їх виконанням;

5) за дорученням сільського, селищного, міського голови координує діяльність постійних та інших комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;

6) сприяє депутатам ради у здійсненні їх повноважень;

7) організує за дорученням ради відповідно до законодавства здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;

8) забезпечує зберігання у відповідних органах місцевого самоврядування офіційних документів, пов'язаних з місцевим самоврядуванням відповідної територіальної громади, забезпечує доступ до них осіб, яким це право надано у встановленому порядку;

9) вирішує за дорученням сільського, селищного, міського голови або відповідної ради інші питання, пов'язані з діяльністю ради та її органів.

4. Секретар сільської ради може за рішенням ради одночасно здійснювати повноваження секретаря виконавчого комітету відповідної ради.

5. Повноваження секретаря сільської, селищної, міської ради можуть бути достроково припинені за рішенням відповідної ради.

Стаття 51

Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є виконавчий комітет ради, який утворюється

відповідною радою на строк її повноважень. Після закінчення повноважень ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради її виконавчий комітет здійснює свої повноваження до сформування нового складу виконавчого комітету.

2. Кількісний склад виконавчого комітету визначається відповідною радою. Персональний склад виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради затверджується радою за пропозицією сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - за пропозицією голови відповідної ради.

3. Виконавчий комітет ради утворюється у складі відповідно сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - голови відповідної ради, заступника (заступників) сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб.

4. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входить також за посадою секретар відповідної ради.

5. Очолює виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради відповідно сільський, селищний, міський голова, районної у місті ради - голова відповідної ради. У виконавчому комітеті сільської ради функції секретаря виконавчого комітету за рішенням ради може здійснювати секретар відповідної ради.

6. Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради на постійній основі, на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.

7. На осіб, які входять до складу виконавчого комітету ради і працюють у ньому на постійній основі, поширюються вимоги щодо обмеження сумісності їх діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для сільського, селищного, міського голови.

8. Виконавчий комітет ради є підзвітним і підконтрольним раді, що його утворила, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

9. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської,

районної у місті ради не можуть входити депутати відповідної ради, крім секретаря ради.

Стаття 52

Повноваження виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради може розглядати і вирішувати питання, віднесені цим Законом до відання виконавчих органів ради.

2. Виконавчий комітет ради:

1) попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проекти рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради;

2) координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідної територіальної громади, заслуховує звіти про роботу їх керівників;

3) має право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їх посадових осіб.

3. Сільська, селищна, міська рада може прийняти рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою в межах повноважень, наданих цим Законом виконавчим органам сільських, селищних, міських рад.

Стаття 53

організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

Основною формою роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є його засідання. Засідання виконавчого комітету скликаються відповідно сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті ради), а в разі його відсутності чи неможливості здійснення ним цієї функції - заступником сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради (районної у місті ради - заступником голови ради) в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць, і є

правомочними, якщо в них бере участь більше половини від загального складу виконавчого комітету.

Стаття 54

Відділи, управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада у межах затверджених нею структури і штатів може створювати відділи, управління та інші виконавчі органи для здійснення повноважень, що належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
2. Відділи, управління та інші виконавчі органи ради є підзвітними і підконтрольними раді, яка їх утворила, підпорядкованими її виконавчому комітету, сільському, селищному, міському голові, голові районної у місті ради.
3. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради призначаються на посаду і звільняються з посади сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради одноособово, а у випадках, передбачених законом, - за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.
4. Положення про відділи, управління та інші виконавчі органи ради затверджуються відповідною радою.

Стаття 55

Голова районної, обласної, районної у місті ради

1. Голова районної, обласної, районної у місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою з числа її депутатів у межах строку повноважень ради таємним голосуванням.
2. Голова ради виконує свої обов'язки до обрання голови ради нового скликання, крім випадків дострокового припинення повноважень голови ради відповідно до цього Закону.
3. Голова ради працює у раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток.
4. У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді і може бути звільнений з посади радою, якщо за його звільнення проголосувало не менш як дві третини депутатів від загального складу ради шляхом

таємного голосування.

5. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менше третини депутатів від загального складу ради.

6. Голова районної, обласної, районної у місті ради:

- 1) скликає сесії ради, повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради, веде засідання ради;
- 2) забезпечує підготовку сесій ради і питань, що вносяться на її розгляд, доведення рішень ради до виконавців, організує контроль за їх виконанням;
- 3) представляє раді кандидатури для обрання на посаду заступника голови ради; вносить на затвердження ради пропозиції щодо структури органів ради, її виконавчого апарату, витрат на їх утримання;
- 4) вносить раді пропозиції щодо утворення і обрання постійних комісій ради;
- 5) координує діяльність постійних комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;
- 6) організує подання депутатам допомоги у здійсненні ними своїх повноважень;
- 7) організує відповідно до законодавства проведення референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;
- 8) організує роботу президії (колегії) ради (у разі її створення);
- 9) призначає і звільняє керівників та інших працівників структурних підрозділів виконавчого апарату ради;
- 10) здійснює керівництво виконавчим апаратом ради;
- 11) є розпорядником коштів, передбачених на утримання ради та її виконавчого апарату;
- 12) підписує рішення ради, протоколи сесій ради;
- 13) забезпечує роботу по розгляду звернень громадян; веде особистий прийом громадян;
- 14) забезпечує гласність у роботі ради та її органів, обговорення громадянами проектів рішень ради, важливих питань місцевого значення, вивчення громадської думки, оприлюднює рішення ради;
- 15) представляє раду у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, трудовими колективами, адміністрацією підприємств, установ, організацій і громадянами, а також у зовнішніх відносинах відповідно до законодавства;
- 16) за рішенням ради звертається до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та

організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;

17) звітує перед радою про свою діяльність не менше одного разу на рік, а на вимогу не менш як третини депутатів - у визначений радою термін;

18) вирішує інші питання, доручені йому радою.

7. Голова районної, обласної, районної у місті ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

Стаття 56

Заступник голови районної, обласної, районної у місті ради

1. Заступник голови районної, обласної, районної у місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою у межах строку її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснює свої повноваження до обрання заступника голови ради нового скликання, крім випадків дострокового припинення його повноважень.

2. Заступник голови ради може бути достроково звільнений з посади за рішенням ради, яке приймається шляхом таємного голосування. Питання про його звільнення може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради або голови ради.

3. Заступник голови ради в разі відсутності голови ради або неможливості виконання ним своїх обов'язків з інших причин здійснює повноваження голови відповідної ради.

4. Заступник голови ради працює у раді на постійній основі. На нього поширюються вимоги щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для голови ради.

Стаття 57

Президія (колегія) районної, обласної ради

1. Районна, обласна рада може утворити президію (колегію) ради. Президія (колегія) ради є дорадчим органом ради, який попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, що передбачається внести на розгляд ради. Президія (колегія) ради може приймати рішення, які мають дорадчий характер.

2. До складу президії (колегії) ради входять голова ради, його

заступник, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій.

3. Президія (колегія) ради діє на основі Положення про неї, що затверджується радою.

Стаття 5

Виконавчий апарат районної, обласної ради

1. Виконавчий апарат районної, обласної ради забезпечує здійснення радою повноважень, наданих їй Конституцією України, цим та іншими законами.

2. Виконавчий апарат ради здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності ради, її органів, депутатів, сприяє здійсненню відповідною радою взаємодії і зв'язків з територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

3. Виконавчий апарат ради утворюється відповідною радою. Його структура і чисельність, витрати на утримання встановлюються радою за поданням її голови.

4. Виконавчий апарат ради за посадою очолює голова відповідної ради.

Стаття 59

Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень.

2. Рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

3. Рішення ради приймається відкритим (у тому числі поіменним) або таємним голосуванням. Таємне голосування обов'язково проводиться у випадках, передбачених пунктами 4 і 16 статті 26, пунктами 1, 29 і 31 статті 43 та статтями 55, 56 цього Закону.

4. Рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради із обґрунтуванням зауважень. Рада зобов'язана у двотижневий строк

повторно розглянути рішення. Якщо рада відхилила зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності.

5. Рішення ради нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо радою не встановлено більш пізній строк введення цих рішень у дію.

6. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень приймає рішення. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради.

7. У разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради.

8. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

9. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

10. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

11. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування доводяться до відома населення. На вимогу громадян їм може бути видана копія відповідних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Розділ III

МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 60

Право комунальної власності

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси,

підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

4. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

5. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

7. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні

ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

8. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

9. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Стаття 61

Місцеві бюджети

1. Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

2. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання.

3. Складання і виконання районних і обласних бюджетів здійснюють відповідні державні адміністрації згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

4. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

5. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами.

Стаття 62

Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів

1. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економічним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Вона гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету до державного бюджету частину надлишку в порядку, встановленому законом про державний бюджет.

2. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя з урахуванням економічного, соціального, природного та екологічного стану відповідних територій виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб, встановленого законом.

Стаття 63

Доходи місцевих бюджетів

1. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Доходи місцевих бюджетів районних у містах рад (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами.

3. Порядок зарахування доходів до місцевих бюджетів визначається законом про бюджетну систему та іншими законами.

4. У доходній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для

забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

5. Місцевий бюджет поділяється на поточний бюджет і бюджет розвитку. Доходи бюджету розвитку формуються за рахунок частини податкових надходжень, коштів, залучених від розміщення місцевих позик, а також інвестиційних субсидій з інших бюджетів.

6. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій, субвенцій, розподіляються обласними радами між районними бюджетами і бюджетами міст обласного значення у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з обласного бюджету спільних проектів територіальних громад.

7. Кошти обласного бюджету, передані державою у вигляді дотацій, субвенцій, зараховуються до районних бюджетів і розподіляються районними радами між місцевими бюджетами у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з районного бюджету спільних проектів територіальних громад.

Стаття 64

Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються місцевими бюджетами цих громад;

видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, - відповідними районними та обласними бюджетами.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання.

3. Районні, обласні бюджети виконують місцеві державні адміністрації в цілях і обсягах, що затверджуються відповідними радами.

4. У видатковій частині місцевих бюджетів окремо передбачаються видатки поточного бюджету і видатки бюджету розвитку.

5. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку.

6. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням.

7. Видатки місцевих бюджетів поділяються на дві частини: видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування, і видатки, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 65

Використання вільних бюджетних коштів

Доходи, додатково одержані в процесі виконання місцевих бюджетів, суми перевищення доходів над видатками, що утворилися в результаті збільшення надходжень до бюджету чи економії у видатках, вилученню не підлягають, крім випадків, передбачених законом. Рішення про використання таких коштів приймається відповідною радою.

Стаття 66

Збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів

1. Місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

2. При забезпеченні збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів не враховуються вільні залишки бюджетних коштів, порядок використання яких передбачено статтею 65 цього Закону.

3. У разі коли вичерпано можливості збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій, субвенцій, субсидій відповідно до закону.

Стаття 67

Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

1. Держава фінансує у повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади. Кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування цих повноважень, щороку передбачаються в Законі України про Державний бюджет України.

2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Вказані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 68

Позабюджетні кошти місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування можуть мати позабюджетні цільові (у тому числі валютні) кошти.

2. Ці кошти перебувають на спеціальних рахунках в установах банків.

3. Порядок формування та використання позабюджетних цільових (у тому числі валютних) коштів місцевого самоврядування визначаються положеннями про ці кошти, що затверджуються відповідною радою.

Стаття 69

Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до закону можуть встановлювати місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

2. За рішенням зборів громадян за місцем їх проживання можуть запроваджуватися місцеві збори на засадах добровільного самооподаткування.

Стаття 70

Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах

1. Рада або за її рішенням інші органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть випускати місцеві позики, лотереї та цінні папери, отримувати позички з інших бюджетів на покриття тимчасових касових розривів з їх погашенням до кінця бюджетного року, а також отримувати кредити в банківських установах.

2. Органи місцевого самоврядування можуть у межах законодавства

створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, отримувати відсотки від їх доходів відповідно до закону із зарахуванням їх до доходної частини відповідного місцевого бюджету.

Розділ IV

ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 71

Гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб

1. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження.

2. Органи виконавчої влади, їх посадові особи не мають права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені Конституцією України (254/96-ВР), цим та іншими законами до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень, та в інших випадках, передбачених законом.

3. У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, вона повинна повідомити про це відповідні органи та посадові особи місцевого самоврядування.

4. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Стаття 72

Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам

1. Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і

підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань.

2. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

3. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 73

Обов'язковість актів і законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

2. На вимогу відповідних органів та посадових осіб місцевого самоврядування керівники розташованих або зареєстрованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані прибути на засідання цих органів для подання інформації з питань, віднесених до відання ради та її органів, відповіді на запити депутатів.

3. Місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, а також громадяни несуть встановлену законом відповідальність перед органами місцевого самоврядування за заподіяну місцевому самоврядуванню шкоду їх діями або бездіяльністю, а також у результаті невиконання рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, прийнятих у межах наданих їм повноважень.

Стаття 74

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами.

2. Підстави, види і порядок відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначаються Конституцією України, цим та іншими законами.

Стаття 75

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

2. Територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

3. Порядок і випадки дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування територіальними громадами визначаються цим та іншими законами.

Стаття 76

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України.

2. Органи та посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 77

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами

1. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування - за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом.
2. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають в результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 78

Дострокове припинення повноважень ради

1. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути достроково припинені у випадках:
 - 1) якщо рада прийняла рішення з порушенням Конституції України, цього та інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;
 - 2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у строки, встановлені цим Законом, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання.
2. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав, передбачених частиною першою цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначається законом про місцеві референдуми.
3. Питання про дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради за рішенням місцевого референдуму може бути порушене сільським, селищним, міським головою, а також не менш як однією десятою частиною громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.
4. За наявності підстав, передбачених частиною першою цієї статті, рішення суду про визнання актів ради незаконними, висновків

відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради може порушуватись перед Верховною Радою України сільським, селищним, міським головою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

5. Порядок проведення позачергових виборів рад визначається законом про вибори.
6. Сільська, селищна, міська, районна в місті рада, повноваження якої достроково припинено за рішенням місцевого референдуму, а також рада, щодо якої Верховна Рада України прийняла рішення про проведення позачергових виборів, продовжує діяти до обрання нового складу відповідної ради.

Стаття 79

Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради

1. Повноваження сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради вважаються достроково припиненими у разі:
 - 1) його звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови;
 - 2) припинення його громадянства;
 - 3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
 - 4) порушення ним вимог щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлених цим Законом;
 - 5) визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер;
 - 6) його смерті.
2. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень.
3. Повноваження сільського, селищного, міського голови за наявності підстав, передбачених частиною другою цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму або за рішенням відповідної ради, прийнятим шляхом таємного

голосування не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу ради. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови визначається законом про місцеві референдуми.

4. Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається сільською, селищною, міською радою як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як однієї десятої частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

5. За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови може порушуватись перед Верховною Радою України відповідною сільською, селищною, міською радою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

6. Порядок проведення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови визначається законом про вибори.

7. Повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються з дня прийняття місцевим референдумом або відповідною радою рішення про це, а в разі призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови - в день обрання головою іншої особи.

8. Повноваження голови районної в місті, районної, обласної ради також припиняються достроково в порядку, передбаченому статтею 55 цього Закону.

Стаття 80

Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення

1. Повноваження органу самоорганізації населення припиняються достроково у разі:

1) невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, її виконавчого комітету, загальних зборів громадян або невиконання своїх повноважень;

2) його саморозпуску.

2. Рішення про дострокове припинення повноважень органу самоорганізації населення приймається загальними зборами громадян, що утворили даний орган, або відповідною радою.

Розділ V

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Положення цього Закону є основою для розробки та прийняття інших законодавчих актів про місцеве самоврядування в Україні, а також законів про міста Київ і Севастополь.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах, районні, обласні ради після набрання чинності цим Законом здійснюють повноваження, передбачені Конституцією України і цим Законом. Районні у містах ради після набрання чинності цим Законом здійснюють свої повноваження відповідно до закону. Обрання нового складу цих рад проводиться в порядку, що передбачається цим та іншими законами.

Рішення про проведення референдумів територіальних громад міст з районним поділом щодо утворення (неутворення) районних у містах рад відповідно до статті 5 цього Закону приймаються на вимогу не менш як однієї десятої членів цих громад або половини від загального складу депутатів відповідних міських рад. Рішення міських рад з цього питання приймаються з урахуванням думки районних у містах рад та членів територіальних громад цих міст. Рішення територіальних громад міст з районним поділом або міських рад із зазначеного питання повинні бути прийняті не пізніше як за шість місяців до дня проведення чергових виборів.

3. З набранням чинності цим Законом голови сільських, селищних, міських рад набувають статусу сільських, селищних, міських голів.

4. До прийняття закону про вибори сільських, селищних, міських голів вибори сільських, селищних, міських голів проводяться в порядку, передбаченому Законом України "Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад" (3996-12).

5. На посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія Закону України "Про державну службу" (3723-12). Вони прирівнюються до відповідних категорій посад державних службовців, якщо інше не передбачено законодавством України. Умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування визначаються Кабінетом Міністрів України.

6. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій

України у територіальних громадах, що складаються з жителів кількох населених пунктів, вибори депутатів сільських, селищних, міських рад, а також сільських, селищних, міських голів проводяться за нині діючим адміністративно-територіальним устроєм.

7. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, шляхом місцевого референдуму можуть прийняти рішення про вихід з цієї громади лише за умови наявності фінансово-матеріальної бази, достатньої для забезпечення здійснення кожною з цих громад функцій і повноважень місцевого самоврядування відповідно до цього Закону.

8. Облік даних про кількість і склад територіальних громад та органів місцевого самоврядування, подання їм методичної допомоги здійснюються Верховною Радою України.

9. До прийняття законів, які визначатимуть порядок формування місцевих бюджетів відповідно до Конституції України і цього Закону, місцеві бюджети формуються в порядку, встановленому законами про бюджетну та податкову системи.

10. З набранням чинності цим Законом майно, яке до прийняття Конституції України у встановленому законодавством порядку передане державою до комунальної власності адміністративно-територіальних одиниць та набуте ними на інших законних підставах, крім майна, що відчужене у встановленому законом порядку, є комунальною власністю відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст.

Майно, передане до комунальної власності областей і районів, а також набуте на інших законних підставах, є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ, міст, управління яким відповідно до Конституції України здійснюють районні та обласні ради або уповноважені ними органи. Відчуження зазначеного майна здійснюється лише за рішенням власника або уповноваженого ним органу.

За пропозицією сільських, селищних, міських рад районні, обласні ради повинні приймати рішення про передачу до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів спільної власності територіальних громад, які знаходяться на їх території і задовольняють колективні потреби виключно цих територіальних громад. Правовий режим майна спільної власності територіальних громад визначається законом. Кабінет Міністрів України разом з Фондом державного майна України у двомісячний строк з дня

набрання чинності цим Законом подають на розгляд Верховної Ради України проект закону про комунальну власність.

11. Районні і обласні ради відповідно до вимог Конституції України та цього Закону у двомісячний термін після набрання чинності цим Законом обирають голів рад (де ці посади суміщають керівники місцевих державних адміністрацій) та утворюють виконавчий апарат рад, а також приймають рішення про делегування повноважень відповідним місцевим державним адміністраціям.

12. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

З дня набрання чинності цим Законом втрачають чинність: Закон Української РСР "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування" (533-12) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., N 2, ст.5; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., N 28, ст.387, N 31, ст.438, N 33, ст.475, ст.476; 1993 р., N 7, ст.54, N 17, ст.184, N 18, ст.189, N 19, ст.199, N 26, ст.277; 1995 р., N 22, ст.171; 1996 р., N 16, ст.71);

Закон України "Про формування місцевих органів влади і самоврядування" (3917-12) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., N 22, ст.144, N 26, ст.217); Закон України "Про Представника Президента України" (2167-12) (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., N 23, ст.335, N 31, ст.437; 1993 р., N 19, ст.197); Постанова Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про Представника Президента України" (2168-12) (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., N 23, ст.336, N 31, ст.447, N 33, ст.485).

Президент України
м. Київ, 21 травня 1997 року

Л.КУЧМА
N 280/97-ВР

БЮДЖЕТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(Окремі положення, що стосуються місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин)

Цим Кодексом визначаються засади бюджетної системи України, її структура, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Глава 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Відносини, що регулюються Бюджетним кодексом України

1. Бюджетним кодексом України регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Стаття 2

Визначення основних термінів

1. У цьому Кодексі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

- 1) бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;
- 2) бюджети місцевого самоврядування - бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- 3) бюджетна класифікація - єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (в тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних

стандартів;

4) бюджетна програма - систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

5) бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права;

6) бюджетна установа - орган, установа чи організація, визначена Конституцією України (254к/96-ВР), а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими;

7) бюджетне асигнування - повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету;

8) бюджетне зобов'язання - будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому;

9) бюджетне призначення - повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів цим Кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування;

10) бюджетний запит - документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період;

11) бюджетний процес - регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх

виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України;

12) бюджетний розпис - документ, в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів по певних періодах року відповідно до бюджетної класифікації;

13) видатки бюджету - кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум;

14) витрати бюджету - видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу;

15) головні розпорядники бюджетних коштів - бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно до статті 22 цього Кодексу отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень;

16) державний борг (борг Автономної Республіки Крим чи борг місцевого самоврядування) - загальна сума заборгованості держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), включаючи боргові зобов'язання держави (Автономної Республіки Крим чи міських рад), що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору;

17) дефіцит бюджету - перевищення видатків бюджету над його доходами;

18) дотація вирівнювання - міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який його отримує;

19) доходи бюджету - усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти);

20) закон про Державний бюджет України - закон, який затверджує повноваження органам державної влади здійснювати виконання Державного бюджету України протягом бюджетного періоду;

21) запозичення - операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких

виникають зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування перед кредиторами;

22) кредитування за вирахуванням погашення - операції, пов'язані з наданням коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких з'являються зобов'язання перед бюджетом, та операції, пов'язані з поверненням цих коштів до бюджету;

23) кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування - податки і збори (обов'язкові платежі), що закріплені цим Кодексом на постійній основі за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

24) коефіцієнт вирівнювання - коефіцієнт, що застосовується при розрахунку обсягу дотації вирівнювання та коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, з метою зміцнення доходної бази бюджетів місцевого самоврядування;

25) міжбюджетні трансферти - кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;

26) місцеві бюджети - бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування;

27) місцевий фінансовий орган - установа, що відповідно до законодавства України організує та здійснює функції по складанню, виконанню місцевих бюджетів, контролю за витратами коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього Кодексу Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим віднесено до місцевих фінансових органів;

28) надходження до бюджету - доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування;

29) фінансовий норматив бюджетної забезпеченості - гарантований державою в межах наявних бюджетних ресурсів рівень фінансового забезпечення повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу

міжбюджетних трансфертів;

30) органи стягнення - податкові, митні та інші державні органи, яким відповідно до закону надано право стягнення до бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень;

31) платіж - погашення зобов'язання, що виникло в поточному або попередніх бюджетних періодах;

32) повноваження на майбутні бюджетні зобов'язання - повноваження на взяття бюджетного зобов'язання здійснювати платежі в бюджетному періоді, що настає після закінчення поточного бюджетного періоду;

33) проект бюджету - проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про державний бюджет або проекту рішення відповідної ради про місцевий бюджет;

34) профіцит бюджету - перевищення доходів бюджету над його видатками;

35) рішення про місцевий бюджет - нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради, виданий в установленому законодавством України порядку, що містить затвержені повноваження відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації або виконавчому органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду;

36) розпорядники бюджетних коштів - бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету;

37) субвенції - міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;

38) фінансування бюджету - надходження та витрати у зв'язку із зміною обсягу боргу, а також зміною залишку готівкових коштів по бюджету, які використовуються для покриття різниці між доходами і видатками бюджету.

Стаття 3

Бюджетний період

1. Бюджетний період для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему, становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того ж року. Неприйняття Верховною Радою України закону про Державний бюджет України до 1 січня не є підставою для встановлення іншого бюджетного періоду.

2. Відповідно до Конституції України бюджетний період для Державного бюджету України за особливих обставин може бути іншим, ніж передбачено частиною першою цієї статті.

3. Особливими обставинами, за яких Державний бюджет України може бути прийнято на інший, ніж передбачено частиною першою цієї статті, бюджетний період, є:

1) введення воєнного стану;

2) оголошення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях;

3) оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації, необхідність усунення природних чи техногенних катастроф.

4. У випадку прийняття Державного бюджету України на інший, ніж передбачено частиною першою цієї статті, бюджетний період місцеві бюджети можуть бути прийняті на такий же період.

Стаття 4

Склад бюджетного законодавства

1. Нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні, є:

1) Конституція України;

2) цей Кодекс;

3) закон про Державний бюджет України;

4) інші закони, що регулюють бюджетні правовідносини, передбачені статтею 1 цього Кодексу;

5) нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі і на виконання цього Кодексу та інших законів України, передбачених пунктами 3 та 4 частини першої цієї статті;

6) нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, прийняті на підставі і на виконання цього Кодексу, інших законів

України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, передбачених пунктами 3, 4 та 5 частини першої цієї статті;

7) рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийняті відповідно до цього Кодексу, нормативно-правових актів, передбачених пунктами 3, 4, 5 і 6 частини першої цієї статті.

2. При здійсненні бюджетного процесу в Україні положення нормативно-правових актів застосовуються лише в частині, в якій вони не суперечать положенням Конституції України, цього Кодексу та закону про Державний бюджет України.

3. Якщо міжнародним договором України, поданим на ратифікацію, встановлено інші положення, ніж у відповідних нормах бюджетного законодавства України, такі положення приймаються окремими законами про внесення змін до відповідних законів і розглядаються Верховною Радою України одночасно з ратифікацією міжнародного договору України, яким такі положення передбачені.

4. Розгляд законопроектів, які впливають на доходну чи видаткову частину бюджетів, здійснюється за особливою процедурою, що визначається статтею 27 цього Кодексу.

Глава 2

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПРИНЦИПИ

Стаття 5

Структура бюджетної системи України

1. Бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів.

2. Бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

3. Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування.

Стаття 6

Зведений бюджет

1. Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що

використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

2. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя.

3. Зведений бюджет Автономної Республіки Крим включає показники бюджету Автономної Республіки Крим, зведених бюджетів її районів та бюджетів міст республіканського значення.

4. Зведений бюджет області включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області.

5. Зведений бюджет району включає показники районних бюджетів, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району.

6. Зведений бюджет міста з районним поділом включає показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. У разі, коли місту або району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району в місті включає показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Стаття 7

Принципи бюджетної системи України

1. Бюджетна система України ґрунтується на таких принципах:

1) принцип єдності бюджетної системи України - єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності;

2) принцип збалансованості - повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;

3) принцип самостійності - Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування на визначення напрямів використання коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні бюджети;

4) принцип повноти - до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження до бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

5) принцип обґрунтованості - бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку держави та розрахунках надходжень до бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил;

6) принцип ефективності - при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;

7) принцип субсидіарності - розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами повинен ґрунтуватися на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача;

8) принцип цільового використання бюджетних коштів - бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями;

9) принцип справедливості і неупередженості - бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами;

10) принцип публічності та прозорості - Державний бюджет України та місцеві бюджети затверджуються, а рішення щодо звіту про їх виконання приймаються відповідно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та відповідними радами;

11) принцип відповідальності учасників бюджетного процесу - кожен учасник бюджетного процесу несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу.

Стаття 8

Бюджетна класифікація

1. Бюджетна класифікація України застосовується для здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення необхідного аналізу в розрізі доходів, а також організаційних, функціональних та економічних категорій видатків, забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників.

2. З метою досягнення цілісності бюджетних категорій доходів і видатків та для забезпечення взаємозв'язку між функціональними призначеннями і економічним характером видатків бюджету Міністр фінансів України затверджує бюджетну класифікацію, а також зміни до неї та інформує про це в обов'язковому порядку Верховну Раду України.

3. Бюджетна класифікація має такі складові частини:

1) класифікація доходів бюджету; 2) класифікація видатків (в тому числі кредитування за вирахуванням погашення) бюджету; 3) класифікація фінансування бюджету; 4) класифікація боргу.

Стаття 9

Класифікація доходів бюджету

1. Доходи бюджету класифікуються за такими розділами:

1) податкові надходження;
2) неподаткові надходження;
3) доходи від операцій з капіталом;
4) трансферти.

2. Податковими надходженнями визнаються передбачені податковими законами України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

3. Неподатковими надходженнями визнаються:

- 1) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу;
- 3) надходження від штрафів та фінансових санкцій;
- 4) інші неподаткові надходження.

4. Трансферти - це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Стаття 10

Класифікація видатків бюджету

1. Видатки бюджету класифікуються за:

- 1) функціями, з виконанням яких пов'язані видатки (функціональна класифікація видатків);
- 2) економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків);
- 3) ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків);
- 4) за бюджетними програмами (програмна класифікація видатків).

2. Функціональна класифікація видатків має такі рівні деталізації:

- 1) розділи, в яких визначаються видатки бюджетів на здійснення відповідно загальних функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування;
- 2) підрозділи та групи, в яких конкретизуються напрями спрямування бюджетних коштів на здійснення відповідно функцій держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування.
3. За економічною класифікацією видатки бюджету поділяються на поточні видатки, капітальні видатки та кредитування за вирахуванням погашення, склад яких визначається Міністром фінансів України.
4. Відомча класифікація видатків бюджету визначає перелік головних розпорядників бюджетних коштів. На її основі Державне казначейство

України та місцеві фінансові органи ведуть реєстр усіх розпорядників бюджетних коштів.

5. Програмна класифікація видатків бюджету застосовується при формуванні бюджету за програмно-цільовим методом.

Стаття 11

Класифікація фінансування бюджету

1. Класифікація фінансування бюджету визначає джерела отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття дефіциту бюджету, і напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті перевищення доходів бюджету над його видатками (до цієї категорії належать платежі з погашення основної суми боргу).

2. Класифікація фінансування бюджету здійснюється за такими ознаками:

- 1) фінансування за типом кредитора - за категоріями кредиторів або власників боргових зобов'язань;
- 2) фінансування за типом боргового зобов'язання - за засобами, що використовуються для фінансування дефіциту або профіциту.

Стаття 12

Класифікація боргу

1. Класифікація боргу систематизує інформацію про всі боргові зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування.

2. Борг класифікується за типом кредитора та за типом боргового зобов'язання.

Стаття 13

Складові частини бюджету

1. Бюджет може складатися із загального та спеціального фондів.

2. Загальний фонд бюджету включає:

- 1) всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду;
- 2) всі видатки бюджету за рахунок надходжень до загального фонду бюджету;
- 3) фінансування загального фонду бюджету.

3. Спеціальний фонд бюджету включає:

- 1) бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;
- 2) гранти або дарунки (у вартісному обрахунку), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету;
- 3) різницю між доходами і видатками спеціального фонду бюджету.
4. Розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди визначається законом про Державний бюджет України. Джерела формування спеціального фонду визначаються виключно законами України.
5. Підставою для рішення відповідної ради про створення спеціального фонду у складі місцевого бюджету може бути виключно закон про Державний бюджет України.
6. Передача коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом внесення змін до закону про Державний бюджет України чи рішення відповідної ради.
7. Платежі за рахунок спеціального фонду здійснюються в межах коштів, що надійшли до цього фонду на відповідну мету.
8. Створення позабюджетних фондів органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами не допускається.

Глава 3 ЗАПОЗИЧЕННЯ

Стаття 14

Дефіцит та профіцит бюджету

1. Прийняття Державного бюджету України або бюджету Автономної Республіки Крим, міського бюджету на відповідний бюджетний період з дефіцитом дозволяється у разі наявності обґрунтованих джерел фінансування дефіциту відповідного бюджету з урахуванням особливостей, визначених статтею 72 цього Кодексу.
2. Профіцит бюджету затверджується виключно з метою погашення основної суми боргу.

Стаття 15

Джерела фінансування дефіциту бюджету

1. Джерелами фінансування дефіциту бюджетів є державні внутрішні та зовнішні запозичення, внутрішні запозичення органів влади Автономної Республіки Крим, внутрішні та зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування із дотриманням умов, визначених цим Кодексом.
2. Кабінет Міністрів України може брати позики в межах, визначених законом про Державний бюджет України. Запозичення не використовуються для забезпечення фінансовими ресурсами поточних видатків держави, за винятком випадків, коли це необхідно для збереження загальної економічної рівноваги.
3. Міністр фінансів України з урахуванням вимог частини другої цієї статті з метою економії коштів та ефективності їх використання має право вибрати кредитора, вид позики і валюту запозичення.
4. Витрати на погашення зобов'язань із боргу здійснюються відповідно до кредитних угод, а також нормативно-правових актів, за якими виникають державні боргові зобов'язання та боргові зобов'язання Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування, незалежно від обсягу коштів, передбачених на цю мету в законі про Державний бюджет України або рішенні про місцевий бюджет.
5. Якщо витрати на обслуговування та погашення державного боргу перевищать обсяг коштів, передбачений в законі про Державний бюджет України на таку мету, Міністр фінансів України невідкладно інформує про це Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України невідкладно інформує про очікуване перевищення таких витрат Верховну Раду України та подає у двотижневий термін пропозиції про внесення змін до закону про Державний бюджет України.
6. Емісійні кошти Національного банку України не можуть бути джерелом фінансування дефіциту Державного бюджету України.

Стаття 16

Право на здійснення запозичень

1. Право на здійснення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень у межах і на умовах, передбачених законом про Державний бюджет України, належить державі в особі Міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України.

2. Виключно Верховна Рада Автономної Республіки Крим та міські ради мають право здійснювати внутрішні запозичення (за винятком випадків, передбачених статтею 73 цього Кодексу).

Зовнішні запозичення можуть здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад вісімсот тисяч мешканців за офіційними даними державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення запозичень.

Стаття 17

Гарантії щодо виконання боргових зобов'язань

1. Кабінет Міністрів України в особі Міністра фінансів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим в особі Міністра фінансів Автономної Республіки Крим та міські ради в особі керівників їх виконавчих органів можуть надавати гарантії щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктам виключно у межах повноважень, встановлених відповідно законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет.

2. Гарантії надаються лише на умовах платності, строковості, майнового забезпечення та зустрічних гарантій, отриманих від інших суб'єктів.

3. Платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань, належать до платежів по боргу.

4. У разі невиконання юридичними особами своїх зобов'язань щодо погашення та обслуговування наданих на умовах повернення кредитів, залучених державою або під державні гарантії, інших гарантованих державою зобов'язань, та стягнення заборгованості перед Державним бюджетом України з наданих підприємствам і організаціям позичок із державного бюджету, позичок, наданих за рахунок коштів, залучених державою або під державні гарантії, плати за користування цими позичками органи стягнення застосовують механізм стягнення цієї заборгованості у порядку, передбаченому законом для стягнення не внесених у строк податків і неподаткових платежів, включаючи погашення такої заборгованості за рахунок майна боржників.

Стаття 18

Граничний обсяг боргу

1. Граничний обсяг внутрішнього та зовнішнього державного боргу,

боргу Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування, граничний обсяг надання гарантій встановлюється на кожний бюджетний період відповідно законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет.

2. Величина основної суми державного боргу не повинна перевищувати 60 відсотків фактичного річного обсягу валового внутрішнього продукту України.

3. У разі перевищення граничної величини, визначеної частиною другою цієї статті, Кабінет Міністрів України зобов'язаний вжити заходів для приведення цієї величини у відповідність з положеннями цього Кодексу.

Глава 4

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС ТА ЙОГО УЧАСНИКИ

Стаття 19

Стадії бюджетного процесу

1. Стадіями бюджетного процесу визнаються:

1) складання проектів бюджетів;

2) розгляд та прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети;

3) виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети;

4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

2. На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів.

Стаття 20

Учасники бюджетного процесу та їх повноваження

1. Учасниками бюджетного процесу є органи та посадові особи, які наділені бюджетними повноваженнями.

2. Бюджетними повноваженнями визнаються права і обов'язки учасників бюджетних правовідносин.

Стаття 21

Розпорядники бюджетних коштів

1. Для здійснення програм та заходів, які проводяться за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів. За обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.
2. Кошти бюджету, які отримують фізичні особи та юридичні особи, що не мають статусу бюджетної установи (одержувачі бюджетних коштів), надаються їм лише через розпорядника бюджетних коштів.
3. Бюджетна установа не має права здійснювати запозичення у будь-якій формі або надавати за рахунок бюджетних коштів позички юридичним та фізичним особам, крім випадків, передбачених законом про Державний бюджет України.

Стаття 22

Головні розпорядники бюджетних коштів та їх основні функції

1. Головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути виключно:
 - 1) за бюджетними призначеннями, передбаченими законом про Державний бюджет України, - органи, уповноважені відповідно Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України забезпечувати їх діяльність, в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний Суд України, Верховний Суд України та інші спеціалізовані суди; установи та організації, які визначені Конституцією України (254к/96-ВР) або входять до складу Кабінету Міністрів України, в особі їх керівників;
 - 2) за бюджетними призначеннями, передбаченими бюджетом Автономної Республіки Крим, - уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також міністерства та інші органи влади Автономної Республіки Крим в особі їх керівників;
 - 3) за бюджетними призначеннями, передбаченими іншими місцевими бюджетами, - керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих

органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад.

2. Головні розпорядники коштів Державного бюджету України визначаються відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті та затверджуються законом про Державний бюджет України шляхом встановлення їм бюджетних призначень.

3. Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет із дотриманням умов, визначених пунктами 2 і 3 частини першої цієї статті.

4. Головний розпорядник бюджетних коштів:

- 1) розробляє план своєї діяльності відповідно до завдань та функцій, визначених нормативно-правовими актами, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;
- 2) розробляє на підставі плану діяльності проект кошторису та бюджетні запити і подає їх Міністерству фінансів України чи місцевому фінансовому органу;
- 3) отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України чи рішенні про місцевий бюджет, доводить у встановленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів) відомості про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями;
- 4) затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачене законодавством;
- 5) здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів, і витрачанням ними бюджетних коштів;
- 6) одержує звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і аналізує ефективність використання ними бюджетних коштів.

Стаття 23

Бюджетні призначення

1. Будь-які бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету можна здійснювати лише за наявності відповідного бюджетного призначення.
2. Бюджетні призначення встановлюються законом про Державний

бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет у порядку, визначеному цим Кодексом.

3. Якщо в процесі виконання бюджету зміна обставин вимагає менших асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів, Міністр фінансів України (керівник місцевого фінансового органу) приймає рішення про приведення у відповідність бюджетного призначення Державного бюджету України (місцевого бюджету). Кабінет Міністрів України (Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація, виконавчий орган відповідної ради) у двотижневий термін подає до Верховної Ради України (Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної ради) у встановленому порядку пропозиції про приведення у відповідність бюджетних призначень Державного бюджету України (місцевого бюджету).

4. Витрати спеціального фонду бюджету мають постійне бюджетне призначення, яке дає право провадити їх виключно в межах і за рахунок відповідних надходжень до спеціального фонду згідно з законодавством, якщо законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) не встановлено інше.

5. Пропозиції про внесення змін до бюджетних призначень подаються та розглядаються у порядку, встановленому для подання пропозицій до проекту бюджету. Видатки відповідно до внесених у бюджетні призначення змін здійснюються лише після набрання чинності відповідним законом (рішенням відповідної ради), яким внесено такі зміни. Інші зміни розмірів і мети та обмеження в часі бюджетних призначень провадяться лише за наявності в законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет) відповідного положення.

6. Якщо після прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) відповідальність за виконання функцій або надання послуг, на які затверджено бюджетне призначення, передається відповідно до законодавства від одного головного розпорядника бюджетних коштів іншому головному розпоряднику бюджетних коштів, дія бюджетного призначення не припиняється і застосовується в порядку, встановленому законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), для виконання тих самих функцій чи послуг іншим головним розпорядником бюджетних

коштів, якому це доручено. У цьому випадку Міністерство фінансів України (місцевий фінансовий орган) повідомляє Кабінет Міністрів України (Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеву державну адміністрацію, виконавчий орган відповідної ради) та Верховну Раду України (Верховну Раду Автономної Республіки Крим, відповідну раду) про такі зміни в двотижневий термін.

7. Усі бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду, за винятком тих випадків, коли окремим законом передбачені багаторічні бюджетні призначення.

Стаття 24

Резервний фонд бюджету

1. Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не носять постійного характеру і не могли бути передбачені при складанні проекту бюджету. Порядок використання коштів з резервного фонду бюджету визначається Кабінетом Міністрів України.

2. Рішення про виділення коштів з резервного фонду бюджету приймаються відповідно Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та виконавчими органами місцевого самоврядування.

3. Резервний фонд бюджету не може перевищувати одного відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

4. Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевого самоврядування щомісячно звітують відповідно перед Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та відповідною радою про витрачання коштів резервного фонду відповідного бюджету.

5. У Державному бюджеті України резервний фонд передбачається обов'язково. Рішення щодо необхідності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає відповідна рада.

Стаття 25

Безспірне списання коштів бюджету

1. Державне казначейство України здійснює безспірне списання коштів

з рахунків, на яких обліковуються кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, за рішенням, яке було прийняте державним органом, що відповідно до закону має право на його застосування.

2. У разі списання коштів з реєстраційних рахунків бюджетних установ, з вини яких виникли відповідні зобов'язання, протягом місяця з часу проведення такої операції розпорядники бюджетних коштів повинні впорядкувати свої зобов'язання з урахуванням безспірного списання коштів і привести їх у відповідність з бюджетними призначеннями на відповідний бюджетний період. При цьому безспірне списання коштів з рахунків, на яких обліковуються кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, в рахунок погашення зобов'язань таких бюджетних установ не допускається.

Стаття 28

Доступність інформації про бюджет

1. Інформація про бюджет повинна бути оприлюднена. Міністерство фінансів України забезпечує доступність для публікації:

- 1) проекту закону про державний бюджет;
- 2) закону про Державний бюджет України на відповідний період з додатками, що є його невід'ємною частиною;
- 3) інформації про виконання Державного бюджету України за підсумками кварталу та року;
- 4) інформації про показники виконання зведеного бюджету України;
- 5) іншої інформації про виконання Державного бюджету України.

2. Проект закону про державний бюджет підлягає обов'язковій публікації в газеті "Урядовий кур'єр" не пізніше ніж через сім днів після його подання Верховній Раді України.

3. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують публікацію інформації про місцеві бюджети, в тому числі рішень про місцевий бюджет та періодичних звітів про їх виконання. Рішення про місцевий бюджет повинно бути оприлюднене не пізніше десяти днів з дня його прийняття.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ III МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Глава 11. НАДХОДЖЕННЯ ТА ВИТРАТИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Стаття 63

Структура місцевих бюджетів

1. Місцевий бюджет відповідно до цього Кодексу містить в собі надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету.

Стаття 64

Склад доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

1. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, належать такі податки і збори (обов'язкові платежі):

- 1) прибутковий податок з громадян у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;
- 2) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам;
- 3) плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних рад;
- 4) плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що справляється виконавчими органами відповідних рад;
- 5) плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності (за винятком плати за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами), що справляється виконавчими органами відповідних рад;
- 6) надходження адміністративних штрафів, що накладаються виконавчими органами відповідних рад або утвореними ними в

установленому порядку адміністративними комісіями;

7) єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва у частині, що належить відповідним бюджетам.

2. Податки і збори (обов'язкові платежі), зазначені у цій статті, складають кошик доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Стаття 65. Нормативи відрахувань від прибуткового податку з громадян до бюджетів місцевого самоврядування

1. До доходів бюджетів міст Києва і Севастополя зараховується 100 відсотків загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на території цих міст.

2. До доходів бюджетів міст республіканського (в Автономній Республіці Крим) та обласного значення зараховується 75 відсотків від загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на території цих міст.

3. До доходів бюджетів міст районного значення, сіл, селищ чи їх об'єднань зараховується 25 відсотків від загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на цій території.

Стаття 66

Склад доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних та районних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

1. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад доходи бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, формуються за рахунок:

1) 25 відсотків прибуткового податку з громадян, що справляється на відповідній території;

2) 25 відсотків плати за землю, що справляється на території Автономної Республіки Крим та відповідної області;

3) плати за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим та обласними державними адміністраціями.

2. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад доходи районних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, формуються за рахунок:

1) 50 відсотків прибуткового податку з громадян, що справляється на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;

2) 15 відсотків плати за землю, що сплачується на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;

3) плати за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями;

4) плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що справляється районними державними адміністраціями;

5) надходження адміністративних штрафів, що накладаються районними державними адміністраціями або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями.

Стаття 67

Особливості формування бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя

1. Надходження та витрати бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя формуються в порядку, встановленому цим Кодексом, із урахуванням Закону України "Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим" (350-14), Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ" (401-14) та закону, що визначає особливий статус міста Севастополя. При цьому:

1) склад видатків бюджетів міст Києва та Севастополя визначається відповідно до переліку видатків, передбачених статтями 88-91 цього Кодексу;

2) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, що застосовуються для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів для бюджетів міст Києва та Севастополя, визначаються на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості для обласних бюджетів та бюджетів міст республіканського (Автономної Республіки Крим) та міст обласного значення з урахуванням особливостей їх статусу.

Стаття 68

Склад доходів та видатків бюджетів районів у містах

1. Склад доходів та видатків бюджетів районів у містах (у разі їх створення) визначається міською радою відповідно до повноважень, переданих районним у містах радам.

Стаття 69

Доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

- 1) місцеві податки і збори, що зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування;
- 2) 100 відсотків плати за землю - для бюджетів міст Києва та Севастополя; 75 відсотків плати за землю - для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення; 60 відсотків плати за землю - для бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;
- 3) податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів у частині, що зараховується до відповідного бюджету;
- 4) надходження сум відсотків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами;
- 5) податок на промисел, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;
- 6) надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади;
- 7) плата за забруднення навколишнього природного середовища у частині, що зараховується до відповідного бюджету;
- 8) кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебуває у комунальній власності;
- 9) фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

10) плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності;

11) надходження від місцевих грошово-речових лотерей;

12) плата за гарантії, надані з дотриманням умов, визначених статтею 17 цього Кодексу;

13) гранти та дарунки у вартісному обрахунку;

14) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів відповідного бюджету;

15) податок на прибуток підприємств комунальної власності;

16) платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;

17) інші надходження, передбачені законом.

Стаття 70

Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, що пов'язані з реалізацією програм, перелік яких визначено статтями 88-91 цього Кодексу.

Стаття 71

Бюджет розвитку місцевих бюджетів

1. Надходження до бюджету розвитку місцевих бюджетів включають:

- 1) кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення;
- 2) надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади;
- 3) кошти від повернення позик, які надавалися з відповідного бюджету до набрання чинності цим Кодексом, та відсотки, сплачені за користування ними;
- 4) кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради;
- 5) запозичення, здійснені у порядку, визначеному цим Кодексом та іншими законами України (крім випадку, передбаченого статтею 73

цього Кодексу);

6) субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів.

2. До витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів належать:

1) погашення основної суми боргу відповідно Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування (крім боргу, що утворюється за умовами, визначеними статтею 73 цього Кодексу);

2) капітальні вкладення;

3) внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності.

3. Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів.

Стаття 72

Дефіцит бюджету Автономної Республіки Крим та міських бюджетів

1. Бюджет Автономної Республіки Крим та міські бюджети можуть прийматися з дефіцитом виключно у частині дефіциту бюджету розвитку.

2. Дефіцит бюджету Автономної Республіки Крим та міських бюджетів покривається за рахунок запозичень.

3. Затвердження обласних, районних, районних у містах, сільських та селищних бюджетів з дефіцитом не допускається.

Стаття 73

Позички місцевим бюджетам

1. Для покриття тимчасових касових розривів, що виникають під час виконання загального фонду місцевого бюджету, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради можуть отримувати короткотермінові позички у фінансово-кредитних установах на термін до трьох місяців, але у межах поточного бюджетного періоду. Порядок отримання таких позичок визначається Міністерством фінансів України.

2. Надання позичок з одного бюджету іншому забороняється.

Стаття 74

Запозичення до місцевих бюджетів

1. Запозичення до місцевих бюджетів здійснюються на визначену мету і підлягають обов'язковому поверненню. Запозичення до відповідних бюджетів можуть бути здійснені лише до бюджету розвитку, крім випадку, передбаченого статтею 73 цього Кодексу.

2. Держава не несе відповідальності по зобов'язаннях за запозиченнями до місцевих бюджетів.

3. Видатки на обслуговування боргу здійснюються за рахунок коштів загального фонду бюджету.

4. Видатки на обслуговування боргу місцевих бюджетів не можуть щорічно перевищувати 10 відсотків видатків від загального фонду відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування боргу.

5. Якщо у процесі погашення основної суми боргу та платежів по його обслуговуванню, обумовленої договором між кредитором та позичальником, має місце порушення графіку погашення з вини позичальника, відповідна рада не має права здійснювати нові запозичення протягом 5 наступних років.

6. Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до умов, визначених цим Кодексом.

Глава 12

СКЛАДАННЯ, РОЗГЛЯД, ЗАТВЕРДЖЕННЯ, ВИКОНАННЯ ТА ЗВІТНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Стаття 75

Порядок складання проектів місцевих бюджетів

1. Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад зобов'язані надавати необхідну інформацію: Міністерству фінансів України - для проведення

розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших показників; Верховній Раді України - для перевірки достовірності цих розрахунків.

3. Згідно з типовою формою бюджетних запитів, визначеною Міністерством фінансів України, і відповідно до статті 34 цього Кодексу та з урахуванням особливостей складання проектів місцевих бюджетів місцеві фінансові органи розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів.

4. Головні розпорядники бюджетних коштів організують розроблення бюджетних запитів для подання місцевим фінансовим органам в терміни та порядку, встановлені цими органами. Головні розпорядники бюджетних коштів несуть відповідальність за своєчасність, достовірність та зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, згідно з вимогами місцевих фінансових органів.

5. Місцеві фінансові органи на будь-якому етапі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів проводять аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, з точки зору його відповідності меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. На основі результатів аналізу керівник місцевого фінансового органу приймає рішення про включення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням його на розгляд відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад.

6. Виконавчі органи сільських, селищних, міських (міст районного значення) рад, районні державні адміністрації в містах Києві та Севастополі подають відповідно районним чи міським фінансовим органам пропозиції щодо показників проектів відповідних бюджетів, визначених з урахуванням вимог частин третьої - п'ятої цієї статті.

7. Після схвалення Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад розрахунки прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, методику їх визначення

та інші показники, необхідні для складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозиції щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типова форма рішення).

8. У тижневий термін після ухвалення закону про Державний бюджет України в другому читанні Кабінет Міністрів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад положення та показники міжбюджетних відносин (обсяги міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів і текстові статті, що визначають особливості міжбюджетних відносин на наступний бюджетний період), які були проголосовані Верховною Радою України при прийнятті проекту закону про Державний бюджет України в другому читанні.

9. На підставі інформації, отриманої відповідно до частин п'ятої - восьмої цієї статті, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад готують проекти рішень про відповідні місцеві бюджети. Проект рішення про місцевий бюджет та матеріали, що до нього додаються

1. Проект рішення про місцевий бюджет перед його розглядом на сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної ради схвалюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом відповідної ради. Разом з ним необхідно подавати:

- 1) пояснювальну записку до проекту рішення, яка повинна містити:
 - а) інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, які покладено в основу проекту місцевого бюджету;
 - б) оцінку надходжень доходів з урахуванням втрат доходів у результаті наданих відповідною радою податкових пільг;
 - в) пояснення до основних положень проекту рішення про місцевий бюджет, включаючи аналіз пропонованих обсягів видатків щодо функцій та програм. Обґрунтування включають бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків бюджету;
 - г) обґрунтування особливостей міжбюджетних взаємовідносин (для районних, міських з районним поділом, міських, що об'єднують

бюджети села, селища, міста районного значення) та надання субвенцій на виконання інвестиційних проектів (для бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва та Севастополя, обласних бюджетів);

г) інформацію щодо погашення боргу Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, обсягів та умов залозичень;

2) прогноз показників відповідного бюджету за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди;

3) проект показників зведеного бюджету району, міста з районним поділом, міста, що об'єднує бюджети села, селища, міста районного значення;

4) показники видатків, необхідні на наступні бюджетні періоди для завершення проектів, що враховані в бюджеті, за умови, якщо реалізація проекту триває більше одного бюджетного періоду;

5) перелік інвестиційних програм на наступний бюджетний період та на наступні три бюджетні періоди;

6) інформацію про хід виконання відповідного бюджету у поточному бюджетному періоді;

7) пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту відповідного бюджету (подаються до бюджетної комісії відповідної ради);

8) інші матеріали, обсяг і форму яких визначає Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація чи виконавчий орган відповідної ради.

2. Рішенням про місцевий бюджет визначаються:

1) загальна сума доходів і видатків (з розподілом на загальний та спеціальний фонди), а також з розподілом видатків на поточні і капітальні;

2) граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) місцевого бюджету в наступному бюджетному періоді і боргу Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування на кінець наступного бюджетного періоду; повноваження щодо надання гарантій Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, а також розміри цих гарантій з урахуванням положень статті 17 цього Кодексу;

3) бюджетні призначення головним розпорядникам коштів за бюджетною класифікацією;

4) доходи бюджету за бюджетною класифікацією;

5) бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів;

6) додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету.

3. Перелік захищених статей місцевого бюджету визначається відповідно до статті 55 цього Кодексу.

Стаття 77

Затвердження місцевих бюджетів

1. Відповідно до частин восьмої та дев'ятої статті 75 цього Кодексу Верховна Рада Автономної Республіки Крим та відповідні ради при затвердженні місцевих бюджетів повинні врахувати обсяги міжбюджетних трансфертів та інші положення, необхідні для формування місцевих бюджетів, що були затверджені Верховною Радою України при прийнятті проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні.

2. Бюджет Автономної Республіки Крим, обласні і районні бюджети, міські (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджети на наступний бюджетний період затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної обласної, районної чи міської ради не пізніше ніж у двотижневий термін після офіційного опублікування закону про Державний бюджет України.

3. Міські (міст районного значення) бюджети, районні у містах (якщо такі створено), селищні та сільські бюджети на наступний бюджетний період затверджуються відповідно рішеннями міської, районної в місті, селищної або сільської ради не пізніше ніж у двотижневий термін після затвердження районного чи міського (міст Києва і Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) бюджету.

Стаття 78

Виконання місцевих бюджетів

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад або міські, селищні чи сільські голови (в разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені) забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Місцеві

фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

2. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами Державного казначейства України за функціями, визначеними статтею 48 цього Кодексу.

3. Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджується керівником місцевого фінансового органу. До затвердження розпису керівником місцевого фінансового органу затверджується тимчасовий розпис на відповідний період. Керівник місцевого фінансового органу протягом бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням.

4. Місцевий фінансовий орган у процесі виконання місцевого бюджету за доходами здійснює прогнозування та аналіз доходів відповідного бюджету.

5. Податки, збори (обов'язкові платежі) та інші доходи місцевого бюджету зараховуються безпосередньо на рахунок відповідного бюджету, відкритий в територіальному органі Державного казначейства України, і не можуть акумулюватися на рахунках органів стягнення. Податки, збори (обов'язкові платежі) та інші доходи визнаються зарахованими в доход місцевого бюджету з моменту зарахування на рахунок відповідного бюджету, відкритий в територіальному органі Державного казначейства України.

6. Виконання місцевих бюджетів за видатками здійснюється за процедурою, визначеною статтею 51 цього Кодексу;

7. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет ухвалюється відповідною радою за поданням офіційного висновку місцевого фінансового органу про перевиконання чи недовиконання доходної частини загального фонду відповідного бюджету. Факт перевиконання доходної частини загального фонду місцевого бюджету визнається на підставі офіційних висновків місцевого фінансового органу за підсумками трьох кварталів при перевищенні доходів загального фонду місцевого бюджету, врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, більше ніж на 15 відсотків. Факт недоотримання доходів загального фонду місцевого бюджету визнається на підставі офіційних висновків місцевого фінансового

органу за підсумками квартального звіту при недоотриманні доходів загального фонду місцевого бюджету, врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, більше ніж на 15 відсотків.

8. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет можуть бути також ухвалені відповідною радою у разі настання інших випадків, передбачених цим Кодексом.

9. Ведення бухгалтерського обліку виконання місцевих бюджетів та порядок закриття рахунків місцевих бюджетів після закінчення бюджетного періоду здійснюються з урахуванням положень статей 56 і 57 цього Кодексу.

10. Після введення в дію закону про Державний бюджет України органам державної влади та їх посадовим особам забороняється приймати рішення, що призводять до виникнення нових бюджетних зобов'язань місцевих бюджетів, які не забезпечені бюджетними асигнуваннями, без визначення джерел коштів, виділених державою для виконання цих зобов'язань.

Стаття 79

Особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття

1. Якщо до початку нового бюджетного періоду не прийнято відповідне рішення про місцевий бюджет, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад мають право здійснювати витрати з відповідного бюджету лише на цілі, які визначені у рішенні про місцевий бюджет на попередній бюджетний період. При цьому щомісячні видатки не можуть перевищувати 1/12 обсягу видатків, визначених рішенням відповідної ради про бюджет на попередній бюджетний період, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 15 та частиною четвертою статті 23 цього Кодексу. До прийняття рішення про місцевий бюджет на поточний бюджетний період провадити капітальні видатки забороняється.

Стаття 80

Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів

1. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання

місцевих бюджетів визначаються Державним казначейством України відповідно до вимог, встановлених для подання звітності про виконання Державного бюджету України в статтях 58-61 цього Кодексу.

2. Територіальні органи Державного казначейства України складають та подають відповідним місцевим фінансовим органам баланси, звіти про виконання місцевих бюджетів та інші фінансові звіти за правилами та формами, встановленими Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України та Рахунковою палатою. Зведені показники звітів про виконання бюджетів одночасно подаються територіальними органами Державного казначейства України відповідно Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних рад на умовах, передбачених частиною першою цієї статті.

3. Органи стягнення надають місцевим фінансовим органам відповідні звіти, передбачені частиною третьою статті 59 цього Кодексу.

4. Квартальний та річний звіти про виконання місцевого бюджету подаються до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної ради Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією, виконавчим органом відповідної ради чи міським, селищним, сільським головою (у разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені) у двохмісячний строк після завершення відповідного бюджетного періоду. Перевірка звіту здійснюється Рахунковою палатою Автономної Республіки Крим (щодо використання органами виконавчої влади коштів бюджету Автономної Республіки Крим) чи комісією з питань бюджету відповідної ради, після чого відповідні ради затверджують звіт про виконання бюджету або приймають інше рішення з цього приводу.

Розділ IV
МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ
Глава 13
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 81

Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин

1. Міжбюджетні відносини - це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України (254к/96-ВР) та законами України.

2. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень.

Стаття 82

Види видатків на здійснення повноважень

1. Видатки на здійснення повноважень, що виконуються за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, поділяються на:

- 1) видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені цим Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню;
 - 2) видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані до виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності;
 - 3) видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України
- Стаття 83. Джерела здійснення видатків бюджетів

1. Видатки, визначені пунктом 1 статті 82 цього Кодексу, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

2. Видатки, визначені пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України.

Стаття 84.

Відповідальність за здійснення видатків

1. Відповідальність за здійснення видатків, визначених пунктом 1 статті 82 цього Кодексу, покладається на відповідні органи державної влади.

2. Відповідальність за здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, покладається на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад, міських, селищних, сільських голів (якщо відповідні виконавчі органи не створені).

Стаття 85.

Передача державою права на здійснення видатків

1. Держава може передати Раді міністрів Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування право на здійснення видатків лише за умови відповідної передачі бюджетних ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) або їх частки, а також трансфертів з Державного бюджету України.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад, міські, селищні, сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені) зобов'язані забезпечити здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, з відповідних місцевих бюджетів з додержанням розподілу цих видатків між бюджетами, визначеного статтями 88-91 цього Кодексу. Забороняється планувати та здійснювати видатки, не віднесені до місцевих бюджетів цим Кодексом, а також здійснювати впродовж бюджетного періоду видатки на фінансування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів.

Стаття 86.

Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами

1. Розмежування видів видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи:

1) перша група - видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою, і які розташовані найближче до споживачів;

2) друга група - видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України;

3) третя група - видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.

2. Видатки першої групи здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

3. Видатки другої групи здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів.

4. Видатки третьої групи здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

5. З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

Глава 14

РОЗМЕЖУВАННЯ ВИДАТКІВ МІЖ БЮДЖЕТАМИ

Стаття 87

Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України

1. До видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на:

1) державне управління;

а) законодавчу владу;

б) виконавчу владу;

в) Президента України;

2) судову владу;

3) міжнародну діяльність;

4) фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення;

5) національну оборону;

6) правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави;

7) освіту;

- а) загальну середню освіту: спеціалізовані школи (в тому числі школи-інтернати), засновані на державній формі власності; загальноосвітні школи соціальної реабілітації;
- б) професійно-технічну освіту (навчальні та інші заклади освіти, засновані на державній формі власності);
- в) вищі навчальні заклади, засновані на державній формі власності;
- г) післядипломну освіту (крім закладів і заходів, визначених підпунктом "г" пункту 2 статті 90 цього Кодексу);
- г) позашкільні навчальні заклади та заходи з позашкільної роботи з дітьми згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- д) інші заклади та заходи в галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- 8) охорону здоров'я:
 - а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (багатопрофільні лікарні та поліклініки, що виконують специфічні загальнодержавні функції, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);
 - б) спеціалізовану, високоспеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (клініки науково-дослідних інститутів, спеціалізовані лікарні, центри, лепрозорії, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, спеціалізовані медико-санітарні частини, спеціалізовані поліклініки, спеціалізовані стоматологічні поліклініки, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);
 - в) санаторно-реабілітаційну допомогу (загальнодержавні санаторії для хворих на туберкульоз, загальнодержавні спеціалізовані санаторії для дітей та підлітків, спеціалізовані санаторії для ветеранів Великої Вітчизняної війни);
 - г) санітарно-епідеміологічний нагляд (санітарно-епідеміологічні станції, дезінфекційні станції, заходи боротьби з епідеміями);
 - г) інші програми в галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- 9) соціальний захист та соціальне забезпечення:
 - а) державні спеціальні пенсійні програми (пенсії військовослужбовцям

- рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членам їх сімей, пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, пенсії, призначені за іншими пенсійними програмами);
- б) державні програми соціальної допомоги (грошову допомогу біженцям; компенсації на медикаменти; програма протезування; програми і заходи із соціального захисту інвалідів, у тому числі програми і заходи Фонду України соціального захисту інвалідів; відшкодування збитків, заподіяних громадянам; заходи, пов'язані з поверненням в Україну кримськотатарського народу та осіб інших національностей, які були незаконно депортовані з України; щорічна разова грошова допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни; довічна стипендія для учасників бойових дій; кошти, що передаються до Фонду соціального страхування на випадок безробіття; часткове покриття витрат на виплату заборгованості з регресних позовів шахтарів);
- в) державну підтримку громадських організацій інвалідів і ветеранів, які мають статус всеукраїнських;
- г) державні програми і заходи стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
- г) державну підтримку молодіжних громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
- д) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;
- 10) культуру і мистецтво:
 - а) державні культурно-освітні програми (національні та державні бібліотеки, музеї і виставки національного значення, заповідники національного значення, міжнародні культурні зв'язки, державні культурно-освітні заходи);
 - б) державні театральні-видовищні програми (національні театри, національні філармонії, національні та державні музичні колективи і ансамблі та інші заклади і заходи мистецтва згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);
 - в) державну підтримку громадських організацій культури і мистецтва, що мають статус національних;
 - г) державні програми розвитку кінематографії;
 - г) державну архівну справу;

11) державні програми підтримки телебачення, радіомовлення, преси, книговидавництва, інформаційних агентств;

12) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми підготовки резерву та складу національних команд та забезпечення їх участі у змаганнях державного і міжнародного значення (утримання центральних спортивних шкіл вищої спортивної майстерності, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України, формування національних команд, проведення навчально-тренувальних зборів і змагань державного значення з традиційних та нетрадиційних видів спорту; підготовка і участь національних збірних команд в олімпійських та параолімпійських іграх, у тому числі фінансова підтримка баз олімпійської підготовки);

б) державні програми з інвалідного спорту та реабілітації (центр "Інваспорт", участь у міжнародних змаганнях з інвалідного спорту, навчально-тренувальні збори до них);

в) державні програми фізкультурно-спортивної спрямованості;

13) державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;

14) програми реставрації пам'яток архітектури державного значення;

15) державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;

16) державні інвестиційні проекти;

17) державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха;

18) створення та поповнення державних запасів і резервів;

19) обслуговування державного боргу;

20) проведення виборів та референдумів;

21) інші програми, які мають виключно державне значення.

Стаття 88

Видатки, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До видатків, які здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного

значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення;

2) освіту: дошкільну освіту; загальну середню освіту (школи-дитячі садки);

3) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти);

4) сільські, селищні та міські палаци культури, клуби та бібліотеки.

Стаття 89

Видатки, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До видатків, які здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) органи місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення;

б) органи місцевого самоврядування районного значення;

2) освіту:

а) дошкільну освіту (у містах республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення);

б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади, у тому числі: школи-дитячі садки (для міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, вечірні (змінні) школи;

в) заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячі будинки (у разі, якщо не менше 70 відсотків кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для

дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячих будинків формується на території відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї, допомога на дітей, які перебувають під опікою і піклуванням;

г) інші державні освітні програми;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю, пологові будинки, станції швидкої та невідкладної медичної допомоги, поліклініки і амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки);

б) програми медико-санітарної освіти (міські та районні центри здоров'я і заходи по санітарній освіті);

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального забезпечення: притулки для неповнолітніх (у разі, якщо не менше 70 відсотків кількості дітей, які перебувають в цих закладах, формується на території відповідного міста чи району), територіальні центри і відділення соціальної допомоги на дому;

б) державні програми соціального захисту: пільги ветеранам війни і праці, допомога сім'ям з дітьми, додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг, компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян;

в) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

г) районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

5) державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (театри, бібліотеки, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей);

б) державні програми розвитку фізичної культури і спорту: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл всіх типів (крім шкіл республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

Стаття 90

Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До видатків, які здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) представницьку і виконавчу владу Автономної Республіки Крим;

б) обласні ради;

2) освіту:

а) загальну середню освіту для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, санаторні школи-інтернати; загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки (крім загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені батьківського піклування, дитячих будинків, визначених у підпункті "в" пункту 2 статті 89 цього Кодексу, та дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей);

б) заклади професійно-технічної освіти, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим і виконують державне замовлення;

в) вищу освіту (вищі заклади освіти I, II, III та IV рівнів акредитації, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим та спільній власності територіальних громад);

г) післядипломну освіту (інститути післядипломної освіти вчителів та центри і заходи з підвищення кваліфікації державних службовців місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, постійно діючі курси (центри) підвищення кваліфікації працівників соціально-культурної сфери та агропромислового комплексу, що знаходяться у комунальній власності);

г) інші державні освітні програми;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні республіканського Автономної Республіки Крим та

обласного значення);

б) спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (спеціалізовані лікарні, поліклініки, включаючи стоматологічні, центри, диспансери, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, будинки дитини, станції переливання крові);

в) санаторно-курортну допомогу (санаторії для хворих на туберкульоз, санаторії для дітей та підлітків, санаторії медичної реабілітації);

г) інші державні програми медичної та санітарної допомоги (медико-соціальні експертні комісії, бюро судмедекспертизи, центри медичної статистики, бази спецмедпостачання, центри здоров'я і заходи санітарної освіти, інші програми і заходи);

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: допомога по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу; адресна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям; виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування інвалідів; будинки-інтернати для престарілих і інвалідів; будинки-інтернати для дітей-інвалідів; центри по нарахуванню пенсій; притулки для неповнолітніх (крім притулків, визначених у підпункті "а" пункту 4 статті 89 цього Кодексу);

б) республіканські Автономної Республіки Крим і обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

в) інші державні соціальні програми;

5) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми (республіканські Автономної Республіки Крим та обласні бібліотеки, музеї та виставки);

б) державні театральні-видовищні програми (філармонії, музичні колективи і ансамблі, театри, палаци і будинки культури республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення, інші заклади та заходи у галузі мистецтва);

в) інші державні культурно-мистецькі програми;

б) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення,

заходи з фізичної культури і спорту республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) державні програми з інвалідного спорту і реабілітації (республіканський Автономної Республіки Крим та обласні центри з інвалідного спорту і дитячо-юнацькі спортивні школи інвалідів та спеціалізовані спортивні школи параолімпійського резерву; проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з інвалідного спорту республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення).

Стаття 91

Видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

1. До видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) місцеву пожежну охорону;

2) позашкільну освіту;

3) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

б) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення;

4) місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів;

5) культурно-мистецькі програми місцевого значення;

6) програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації місцевого значення;

7) місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;

8) типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення;

9) транспорт, дорожнє господарство:

а) регулювання цін на послуги метрополітену за рішеннями органів місцевого самоврядування;

б) експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (в тому числі роботи, що проводяться спеціалізованими монтажні-експлуатаційними підрозділами);

в) будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення;

- 10) заходи з організації рятування на водах;
- 11) обслуговування боргу органів місцевого самоврядування;
- 12) програми природоохоронних заходів місцевого значення;
- 13) управління комунальним майном;
- 14) регулювання земельних відносин;
- 15) інші програми, затверджені відповідною радою згідно із законом.

Стаття 92

Передача видатків на виконання власних повноважень між місцевими бюджетами

1. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти відповідних бюджетів для виконання власних повноважень.
2. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради та районні ради можуть передати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень Верховній Раді Автономної Республіки Крим чи обласній раді з передачею відповідних коштів до бюджету Автономної Республіки Крим чи до обласного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту.
3. Сільські, селищні та міські (міст районного значення) ради можуть передавати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень районній раді чи раді іншої територіальної громади з передачею коштів до відповідного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту.
4. Передача видатків здійснюється за спільним рішенням відповідних рад на договірних засадах. Всі угоди про передачу видатків укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

Стаття 93

Передача видатків на виконання делегованих державних повноважень

1. Передача прав на здійснення видатків на виконання делегованих державних повноважень до бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань може здійснюватися за рішеннями районної або міської (міст республіканського Автономної Республіки Крим чи міст обласного значення) ради з відповідними коштами у вигляді міжбюджетного трансферту.

2. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради можуть передати частину видатків на виконання делегованих державних повноважень районній раді з відповідними коштами районному бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Районні ради можуть передавати частину видатків на виконання делегованих державних повноважень міській раді (міста республіканського Автономної Республіки Крим та міста обласного значення) з відповідними коштами міському бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Ця передача здійснюється на підставі спільних рішень відповідних рад і укладення договору.

3. Якщо інше не визначено договором, розмір переданих коштів на виконання делегованих державних повноважень має бути пропорційний частці користувачів зазначеними послугами в повній вартості цих послуг, розрахованих за фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості для органу влади Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування, який передає ці повноваження.

4. Якщо на території міста (республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) чи району недостатньо бюджетних установ, які забезпечують надання послуг, визначених пунктом 2 частини першої статті 86 цього Кодексу в обов'язі, визначеному фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, обрахований обсяг видатків на фінансування цих послуг враховується при визначенні міжбюджетного трансферту бюджету, з якого утримуються бюджетні установи, що надають ці послуги.

5. Всі угоди про передачу видатків на виконання делегованих державних повноважень укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

Глава 15

РОЗРАХУНОК ВИДАТКІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ОБСЯГУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Стаття 94

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості

1. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості використовується для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів.

2. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості визначається шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість мешканців чи споживачів соціальних послуг тощо.

3. Загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовується на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами, розподіляється між видами видатків відповідно до пріоритетів бюджетної політики держави.

4. При розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості може передбачатись обсяг нерозподілених видатків, який об'єднує види видатків на ті повноваження, встановлення нормативів по яких є недоцільним.

Стаття 95

Коригуючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості

1. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів коригуються коефіцієнтами, що враховують відмінності у вартості надання соціальних послуг залежно від:

- 1) кількості населення та споживачів соціальних послуг;
- 2) соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (з часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць.

2. Коригуючі коефіцієнти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Глава 16

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ

Стаття 96

Види міжбюджетних трансфертів

1. Міжбюджетні трансферти поділяються на:

- 1) дотацію вирівнювання;
- 2) субвенцію;
- 3) кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- 4) інші дотації.

Стаття 97

Трансферти, які надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам

1. У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі міжбюджетні трансферти місцевим бюджетам:

- 1) дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення;
- 2) субвенція на здійснення програм соціального захисту;
- 3) субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою;
- 4) субвенція на виконання інвестиційних проєктів;
- 5) інші субвенції.

2. У Державному бюджеті України затверджується обсяг дотації вирівнювання та субвенцій окремо для бюджету Автономної Республіки Крим, кожного з обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення та районних бюджетів, а також коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів.

Стаття 98

Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районним бюджетам

1. Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районним бюджетам визначається як перевищення обсягу видатків, перелік яких визначено статтею 89 цього Кодексу (для бюджетів міст Києва та Севастополя - статтями 88-90 цього Кодексу), і який обраховано із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів:

над кошиком доходів бюджетів місцевого самоврядування - для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського

Автономної Республіки Крим та міст обласного значення; над доходами, визначеними частиною другою статті 66 цього Кодексу, - для районних бюджетів.

2. Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затвердженого законом про Державний бюджет України, між бюджетами міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районними бюджетами, визначається на основі формули.

3. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затверджується Кабінетом Міністрів України і повинна враховувати такі параметри:

1) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та коригуючі коефіцієнти до них;

2) кількість мешканців та кількість споживачів соціальних послуг;

3) індекс відносної податкоспроможності відповідного міста чи району;

4) прогнозний показник кошику доходів бюджетів місцевого самоврядування для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, і прогноз доходів, визначених частиною другою статті 66 цього Кодексу, - для районних бюджетів;

5) коефіцієнт вирівнювання.

4. Обсяг кошику доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності бюджету міста чи району на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди.

5. Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця.

6. Для визначення індексу відносної податкоспроможності відповідних бюджетів використовується кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування, визначений відповідно до статті 64 цього Кодексу, а також доходи, передбачені пунктами 1, 3-5 частини другої статті 66 цього Кодексу.

7. При визначенні індексу відносної податкоспроможності кошик доходів місцевого самоврядування збільшується на суму втрат у доходах, що виникли внаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад.

8. Індеси відносної податкоспроможності відповідних бюджетів не можуть змінюватися і переглядатися частіше, ніж раз на три роки.

9. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу дотації вирівнювання і визначається в межах від 0,60 до одиниці. При цьому загальний обсяг коштів, на який зменшується сума дотацій вирівнювання, є тотожним загальному обсягу коштів, на який зменшується сума коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів у разі застосування коефіцієнту вирівнювання.

Стаття 99

Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам

1. Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам визначається як перевищення обсягу видатків цих бюджетів, перелік яких визначено статтею 90 цього Кодексу, і який обраховано із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над прогнозними показниками доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, що зараховуються до них відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу.

2. Обсяг доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів обчислюється на основі прогнозних показників доходів, що зараховуються до цих бюджетів відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу, із застосуванням індексу відносної податкоспроможності з дотриманням умов його обчислення, визначених частинами п'ятою, сьомою та восьмою статті 98 цього Кодексу.

Стаття 100

Кошти, що передаються до Державного бюджету України з бюджету

Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджетів.

1. Якщо прогнозні показники доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджетів, визначених відповідно до статей 64 та 66 цього Кодексу, перевищують розрахунковий обсяг видатків відповідного бюджету, обрахований із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, для такого бюджету встановлюється обсяг коштів, що підлягають передачі до Державного бюджету України.

2. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що підлягає передачі до Державного бюджету України, і визначається в межах від 0,60 до одиниці.

Стаття 101

Міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами

1. Міські (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) та районні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах дотації вирівнювання бюджетам районів у містах, бюджетам сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, а також кошти, що передаються з цих бюджетів.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та відповідні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах такі види міжбюджетних трансфертів:

- 1) субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;
- 2) субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- 3) субвенції на виконання інвестиційних проектів;
- 4) інші субвенції.

Стаття 102

Субвенція з Державного бюджету України місцевим бюджетам на здійснення програм соціального захисту

1. Видатки місцевих бюджетів, передбачені у підпункті "б" пункту 4 частини першої статті 89 цього Кодексу, фінансуються за рахунок субвенцій з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 103.

Субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок наданих державою податкових пільг

1. Надання державою податкових пільг, що зменшують доходи бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень, має супроводжуватися внесенням змін до закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний період, що передбачають надання субвенції на компенсацію відповідних втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування.

Стаття 104

Субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування

1. Субвенція на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування надається з одного місцевого бюджету іншому для компенсації цих видатків.
2. Умови утримання об'єктів спільного користування чи ліквідації негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування та надання субвенції визначаються на договірних засадах між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 105

Субвенції з Державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів

1. Субвенції з Державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів надаються з Державного бюджету України бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя з їх подальшим перерозподілом для бюджетів місцевого самоврядування.

2. Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються на засадах конкурентності між бюджетами місцевого самоврядування та передбачають фінансову участь бюджету отримувача субвенції у здійсненні програми чи проекту. Органи місцевого самоврядування, у яких середньорічний фактичний обсяг видатків на утримання бюджетних установ за три останні бюджетні періоди менший за обсяг, визначений згідно з фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, мають пріоритетне право на отримання субвенції на виконання інвестиційних проектів.

3. Основні засади надання субвенцій визначаються окремим законом, порядок та умови їх надання визначаються Кабінетом Міністрів України, а обсяг субвенцій на наступний бюджетний період визначається законом про Державний бюджет України.

Стаття 106

Субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань

1. Субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад можуть передбачатися в складі їх бюджетів у разі, якщо інший орган державної влади чи місцевого самоврядування може виконати цю функцію ефективніше.

2. Умови та порядок надання субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад визначаються відповідною угодою сторін.

Стаття 107

Субвенції на виконання інвестиційних проектів з місцевих бюджетів

1. Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються з одного місцевого бюджету іншому на підставі договору між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 108

Порядок надання міжбюджетних трансфертів

1. Дотація вирівнювання та субвенції з Державного бюджету України місцевим бюджетам перераховуються з рахунків Державного бюджету України органами Державного казначейства України бюджету

Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення і районним бюджетам. Перерахування коштів, що передаються до Державного бюджету України з бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва і Севастополя, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, районних і обласних бюджетів, забезпечується відповідними органами Державного казначейства України.

2. Порядок перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з Державного бюджету України місцевим бюджетам, коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, а також порядок перерахування міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами визначаються Кабінетом Міністрів України і повинні забезпечувати своєчасність, рівномірність, гарантованість та повноту перерахування трансфертів.

Розділ V

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Глава 17

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 114

Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад по контролю за дотриманням бюджетного законодавства

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та відповідні ради у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства здійснюють:

- 1) контроль за виконанням рішення відповідної ради про бюджет;
- 2) інші повноваження, передбачені цим Кодексом та законом про Державний бюджет України.

Стаття 115

Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних рад по контролю за дотриманням бюджетного законодавства України

1. Контроль за відповідністю бюджетному законодавству України показників затверджених бюджетів, бюджетного розпису та кошторисів бюджетних установ здійснюється:

- 1) Радою міністрів Автономної Республіки Крим - стосовно бюджетів міст республіканського значення та районних бюджетів Автономної Республіки Крим;
- 2) обласними державними адміністраціями - стосовно районних та міських (міст обласного значення) бюджетів;
- 3) міськими державними адміністраціями в містах Києві та Севастополі - стосовно районних в цих містах бюджетів;
- 4) районними державними адміністраціями - стосовно міських (міст районного значення), сільських, селищних та їх об'єднаних бюджетів;
- 5) виконавчими органами міських рад - стосовно бюджетів районів у місті, сільських, селищних чи міст районного значення, що входять до складу цих міст.

Глава 18

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стаття 116

Поняття бюджетного правопорушення

1. Бюджетним правопорушенням визнається недотримання учасником бюджетного процесу встановленого цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету.

Стаття 117

Підстави для призупинення бюджетних асигнувань

1. Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, Державна контрольно-ревізійна служба України, місцеві фінансові

органи, голови виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад, головні розпорядники бюджетних коштів у межах своїх повноважень можуть призупиняти бюджетні асигнування у разі:

- 1) несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету;
- 2) невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку, складання звітності та внутрішнього фінансового контролю за бюджетними коштами і недотримання порядку перерахування цих коштів;
- 3) подання недостовірних звітів та інформації про виконання бюджету;
- 4) порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань;
- 5) нецільового використання бюджетних коштів.

Стаття 118

Заходи, що застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за вчинені ними бюджетні правопорушення

1. У разі виявлення бюджетного правопорушення Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, органи Державної контрольно-ревізійної служби України, місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських міст районного значення, селищних та сільських рад і головні розпорядники бюджетних коштів у межах своєї компетенції можуть вчиняти такі дії щодо тих розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, яким вони довели відповідні бюджетні асигнування:

- 1) застосування адміністративних стягнень до осіб, винних у бюджетних правопорушеннях відповідно до закону;
 - 2) зупинення операцій з бюджетними коштами.
2. Накладення на особу заходу стягнення за бюджетне правопорушення не звільняє її від відшкодування заподіяної таким правопорушенням матеріальної шкоди в порядку, встановленому законом.

Стаття 119

Нецільове використання бюджетних коштів

1. Нецільове використання бюджетних коштів, тобто витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису, має

наслідком зменшення асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на суму коштів, що витрачені не за цільовим призначенням, і притягнення відповідних посадових осіб до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності у порядку, визначеному законами України.

2. У разі нецільового використання бюджетних коштів, отриманих у вигляді субвенції, зазначені кошти підлягають обов'язковому поверненню до відповідного бюджету у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Відповідні посадові особи притягаються до відповідальності згідно з законом.

Стаття 120

Зупинення операцій з бюджетними коштами

1. Зупинення операцій з бюджетними коштами полягає у зупиненні будь-яких операцій по здійсненню платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства. Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами визначається Кабінетом Міністрів України.

2. Зупинення операцій з бюджетними коштами можливе на термін до тридцяти днів, якщо інше не передбачене законом.

Стаття 121

Відповідальність за бюджетні правопорушення

1. Особи, винні у порушенні бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законами України.

2. Бюджетне правопорушення, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, може бути підставою для притягнення до відповідальності згідно з законом його керівника чи інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру вчинених ними діянь.

3. Посадові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій, які вчинили бюджетне правопорушення, несуть передбачену законом цивільно-правову відповідальність згідно з законом незалежно від накладення передбачених цим Кодексом заходів стягнення на розпорядника чи

одержувача бюджетних коштів.

Стаття 122

Відповідальність органів місцевого самоврядування за порушення бюджетного планування

1. У разі порушення вимог цього Кодексу та закону про Державний бюджет України щодо формування відповідного бюджету в частині державних делегованих повноважень Кабінету Міністрів України надається право протягом місяця з дня прийняття рішення про обласний бюджет, бюджети міст Києва та Севастополя призупинити дію цього рішення з одночасним зверненням до суду. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації наступного дня після підписання Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради рішення про місцевий бюджет або внесення до нього змін надсилають його Міністерству фінансів України.

2. У разі порушення вимог щодо формування бюджету згідно з цим Кодексом та законом про Державний бюджет України в частині державних делегованих повноважень Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голові обласної, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій надається право протягом місяця з дня прийняття рішення про районний, міський (міст республіканського Автономної Республіки Крим чи міст обласного значення), районний у містах Києві та Севастополі бюджети призупинити дію рішення про відповідний бюджет з одночасним зверненням до суду. Районні державні адміністрації, виконавчі органи міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення) та районних рад у містах наступного дня після підписання керівником відповідної ради рішення про місцевий бюджет або внесення до нього змін надсилають його Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям, виконавчим органам міських рад.

3. У разі порушення вимог щодо формування бюджету згідно з цим Кодексом, законом про Державний бюджет України чи рішенням районної чи міської (міста республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради про бюджет в частині

державних делегованих повноважень голові районної державної адміністрації, голові виконавчого органу міської (міста республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) ради надається право протягом місяця з дня прийняття рішення про міський (міст районного значення), сільський, селищний та районний у місті бюджету призупиняти дію рішення про відповідний бюджет з одночасним зверненням до суду. Виконавчі органи міських міст районного значення, сільської, селищної, районної у місті рад наступного дня після підписання керівником рішення про відповідний бюджет або внесення до нього змін надсилає його районній державній адміністрації чи виконавчому органу міської (міста республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) ради.

4. У разі призупинення рішення про місцевий бюджет видатки з нього здійснюються у порядку, визначеному статтею 79 цього Кодексу.

Стаття 123

Відповідальність органів Державного казначейства України

1. Органи Державного казначейства України відповідно до закону несуть відповідальність за невиконання вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів.
2. Керівники органів Державного казначейства України несуть персональну відповідальність у разі вчинення ними бюджетного правопорушення та невиконання вимог щодо казначейського обслуговування бюджетів, встановлених цим Кодексом.

Стаття 124

Порядок накладення стягнення за бюджетні правопорушення

1. Передбачені цим Кодексом стягнення за бюджетні правопорушення накладаються за рішенням Міністра фінансів України, керівника органу Державного казначейства України, керівника органу Державної контрольно-ревізійної служби України, Міністра фінансів Автономної Республіки Крим, керівника місцевого фінансового органу, голови виконавчого органу міської міста районного значення, селищної та сільської ради.
2. Рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення приймається особами, визначеними в частині першій цієї статті, на

підставі протоколу про бюджетне правопорушення або акта ревізії та доданих до нього документів.

3. Рішення про накладення заходу стягнення за бюджетне правопорушення набирає чинності з дня його підписання і підлягає негайному виконанню.

4. Форма, порядок складання та передачі за належністю протоколу про бюджетне правопорушення встановлюється Міністерством фінансів України.

Стаття 125

Оскарження рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення

1. Рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення може бути оскаржене у порядку, встановленому законом. Рішення може бути оскаржене в органі, що його виніс, або в суді протягом 10 днів з дня його винесення, якщо інше не передбачено законом.
2. Оскарження рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення не зупиняє виконання зазначеного рішення.
3. У разі визнання судом рішення про накладення заходу стягнення за бюджетне правопорушення повністю чи в частині незаконним особою, щодо якої воно було винесене, перераховуються недоотримані бюджетні кошти та поновлюються інші обмежені таким рішенням її права.
4. Рішення суду може бути оскаржене у порядку, встановленому законом.

Розділ VI

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з дня його опублікування, а статті 16, 29-31, 49, 61, 63-72, 77, 78, 83-85, 87-91, 97, 102-107 - з 1 січня 2002 року.

2. З набранням чинності цим Кодексом інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить йому.

3. Протягом п'яти років після набрання чинності цим Кодексом може застосовуватися міжбюджетний трансферт з Державного бюджету України на зменшення фактичних диспропорцій між місцевими бюджетами через нерівномірність мережі бюджетних установ. Розмір

цього міжбюджетного трансферту встановлюється в таких пропорціях:

- 1) перший рік - 5 відсотків від загального обсягу дотації вирівнювання з Державного бюджету України місцевим бюджетам;
 - 2) другий рік - 4 відсотки від загального обсягу дотації вирівнювання з Державного бюджету України місцевим бюджетам;
 - 3) третій рік - 3 відсотки від загального обсягу дотації вирівнювання з Державного бюджету України місцевим бюджетам;
 - 4) четвертий рік - 2 відсотки від загального обсягу дотації вирівнювання з Державного бюджету України місцевим бюджетам;
 - 5) п'ятий рік - 1 відсоток від загального обсягу дотації вирівнювання з Державного бюджету України місцевим бюджетам.
4. При розробці проектів законів про Державний бюджет України на 2002 рік та 2003 рік індекси відносної податкоспроможності розраховуються щороку. Положення частини восьмої статті 98 цього Кодексу застосовуються для розрахунків обсягів місцевих бюджетів при розробці проекту закону про Державний бюджет України на 2004 рік.
5. Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект закону України про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення.
6. Кабінету Міністрів України:
- 1) протягом шести місяців підготувати та внести на розгляд до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із цим Кодексом, у тому числі про зміни до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" (334/94-ВР) у частині визначення бюджетних установ неприбутковими;
 - 2) протягом шести місяців привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Кодексом та забезпечити приведення центральними органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів у відповідність з цим Кодексом;
 - 3) протягом року забезпечити прийняття центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів відповідно до цього Кодексу, у тому числі необхідних інструкцій, правил;
 - 4) протягом двох років відповідно до цього Кодексу підготувати та внести на розгляд до Верховної Ради України законопроект про врегулювання міжбюджетних відносин на рівні села, селища, міста

районного значення та району;

5) до 1 березня 2002 року забезпечити у порядку, визначеному законом, передачу бюджетних установ відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного цим Кодексом.

7. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України "Про бюджетну систему України" (512-12) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., N 1, ст. 1, N 50, ст. 705; Відомості Верховної Ради України, 1993 р., N 26, ст. 277; 1995 р., N 26, ст. 195; 1996 р., N 27, ст. 126; 1998 р., N 11-12, ст. 43; 2000 р., N 8, ст. 51, N 35, ст. 282).

Президент України
м. Київ, 21 червня 2001 року

Л.КУЧМА
N 2542-III

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІН В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПРАКТИЦІ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

За підсумками проекту "Молоді лідери і реформа місцевого самоврядування. Узагальнення та поширення польського досвіду місцевого самоврядування в Україні"

Польща й Україна багато в чому схожі. Спільна історія, традиції, географічне сусідство, близькість території та населення, майже одночасне повалення комуністичних режимів у 1989-91 роках мимоволі змушують порівнювати плоди, що їх принесли демократичні перетворення польському та українському народам.

Щодо місцевого самоврядування, то в Польщі протягом 1990-1999 років створено міцне законодавче підґрунтя для його розвитку і перетворення в один з головних елементів громадянського суспільства. Перехід значної частини повноважень від держави до самоврядування забезпечив наближення влади до людей, ефективніше використання ресурсів, і зрештою - стабільний політичний та економічний розвиток польських територій.

В Україні не все так однозначно. Тут паралельно відбуваються два протилежні процеси: з одного боку розвиток законодавчої бази місцевого самоврядування, з другого - відновлення традиційної виконавчої вертикалі, де на зміну обкомам та райкомам КПРС прийшли відповідні державні адміністрації. Вплив цієї вертикалі на розподіл суспільних ресурсів та взагалі на життя територіальних громад є величезним і він дедалі зростає.

Практика засвідчила, що цей вплив є переважно негативним.

У Польщі, навпаки, ліквідовано органи державної виконавчої влади на рівні гмін і повітів, а у воєводствах їхні повноваження значно зменшено. Місцеве самоврядування отримало реальну незалежність, у тому числі у формуванні бюджетів. Така система довела свою ефективність і, на нашу думку, її найважливіші елементи можна й треба застосовувати і в Україні.

Використовуючи досвід польського законодавства та практики діяльності громад, пропонуємо внести низку змін в українські закони та інші нормативні акти.

Зміни до Конституції України:

1. Ліквідація районних державних адміністрацій. Практика самоврядування як у Польщі, так і в інших європейських країнах показала зростання ефективності управління після заміни державних виконавчих структур на самоврядні на такому низькому рівні. Замість районних держадміністрацій мають бути створені виконавчі органи районних рад, які формуються на сесіях цих рад. Це дасть реальні важелі управління районному самоврядуванню, зробить владу в районі підзвітною виборцям, зруйнує характерну для диктаторських режимів вертикаль держадміністрацій.

2. Ліквідація обласних державних адміністрацій або радикальне зменшення їхніх повноважень. Головні важелі влади в області мають належати виконавчому комітету, який затверджується на сесії обласної ради, підзвітний і підконтрольний раді, а через неї - мешканцям області.

3. У разі, якщо парламенту не вистачить політичної волі

для вилучення з Конституції положень про систему місцевих державних адміністрацій, необхідно закріпити в Основному Законі їхню підпорядкованість виключно Кабінету Міністрів як вищому органу державної виконавчої влади. Призначати і звільняти з посад керівників державних адміністрацій має уряд, а не Президент, оскільки останній не є главою виконавчої влади і не несе відповідальності за її діяльність. Але така система може ефективно функціонувати лише за умов формування уряду парламентом, неможливості одноосібної відставки прем'єр-міністра Президентом, створення паралельно з державними також і самоврядних виконавчих структур в областях та районах.

4. Досвід конфліктів в Україні між обраними на прямих виборах міськими головами і більшостями у відповідних радах диктує необхідність відмови від прямих виборів міських голів. Польська схема є цілком прийнятною для України: населення обирає Раду, а депутати на сесії формують виконавчий орган, який спирається в своїй роботі на депутатську більшість і контролюється нею.

5. Варто розмежувати посади голови ради і міського голови. Голова ради повинен дбати про організацію роботи саме представницького органу, а міський голова - очолювати сформований на сесії виконавчий орган. Обидві ці особи мають обиратися на сесії і не можуть бути суміщені. Міський голова не обов'язково повинен бути депутатом. У разі ліквідації обласних і районних державних адміністрацій таку ж систему слід запровадити на рівні областей і районів. У разі збереження прямих виборів міських голів необхідно покласти на них лише керівництво виконавчим органом самоврядування, а рада

має обирати своє окреме керівництво.

6. Для дотримання порядку й захисту безпеки громадян територіальна громада повинна отримати реальний вплив на правоохоронні органи. Замість міліції необхідно створити поліцію, міські структури якої будуть підпорядковані і підзвітні міським громадам і відповідним радам.

Зміни до законів (незалежно від того, чи будуть прийняті запропоновані зміни до Конституції)

1. Нинішня система виборів до обласних та районних рад, яка дискримінує мешканців великих населених пунктів, повинна бути скасована. Обласні та районні ради як органи територіального самоврядування мають обиратися за пропорційною виборчою системою. Територію відповідних областей і районів слід ділити на кілька багатомандатних виборчих округів, у яких партії висуватимуть списки своїх кандидатів. Така виборча система дозволить створити в кожній раді більшість і меншість, визначити угруповання, які несуть відповідальність за управління тією чи іншою територією, створити повноцінну опозицію в радах, розбудувати партійні структури. Крім цього, обрані за пропорційною системою ради ефективніше протистоятимуть спробам тиску з боку центральної виконавчої влади.

2. Така сама виборча система має бути запроваджена і у великих містах. Вибори депутатів на пропорційній основі повинні відбуватися в усіх містах, населення яких перевищує певний поріг. На нашу думку, такий поріг має становити приблизно 30-50 тисяч мешканців. У менших містах, а також у всіх селах і селищах доцільно зберегти вибори за мажоритарною системою. Однак і в цих

невеликих населених пунктах необхідно надати право висунення кандидатів лише партіям і блокам, скасувавши таке право для громадських організацій і зберігши право самовисунення.

3. Законом необхідно максимально обмежити функції обласних та районних державних адміністрацій, не допускаючи їх втручання в діяльність органів самоврядування.

4. Нова редакція закону про столицю має гарантувати створення Київською міською радою повноцінного виконавчого органу. Міська державна адміністрація повинна виконувати виключно контрольні функції (приблизно як представництво Президента в Криму), що й становитиме особливість самоврядування у Києві. Необхідно скасувати районні в місті державні адміністрації (це можна зробити також через Конституційний Суд, оскільки державні адміністрації у міських районах не передбачені Конституцією).

5. У Бюджетному кодексі слід закріпити стабільні й достатні джерела надходжень для бюджетів територіальної громади, району та області. Це мають бути фіксовані частки від загальнодержавних податків, незмінні з року в рік і однакові для всіх органів самоврядування однакового рівня. Для населеного пункту та району найкраще залишати частку прибуткового податку з громадян (найбільшу частку залишати на рівні населеного пункту), для району й області - частку від податку на прибуток підприємств.

6. Необхідне докорінне реформування системи місцевих податків і зборів. Насамперед реальним джерелом доходів самоврядування повинен стати податок на нерухомість,

який має надходити до бюджету населеного пункту.

7. Для здійснення попередніх пропозицій слід у цілому знизити ставки, зменшити перелік і максимально спростити стягнення загальнодержавних податків.

8. Необхідно прийняти закон про суспільні замовлення. Органи місцевого самоврядування та органи державної влади мають завчасно оголошувати конкурс на виконання всіх робіт, що фінансуються за бюджетні кошти. Умови конкурсів повинні друкуватися в спеціальному загальноукраїнському бюлетені, а загальні правила проведення конкурсів визначитися законом.

9. У Земельному кодексі необхідно визначити, що більша частина земель, які раніше належали державі і досі не приватизовані, належать комунальним громадам міст, сіл та селищ. У разі закріплення за державою надто великої частки земель у населених пунктах самоврядування буде значно послаблено, а управління населеними пунктами ускладнено.

10. Необхідно розширити конкуренцію на ринку комунальних послуг, насамперед ліквідувати монопольне становище комунальних ЖЕКів. Законом має бути передбачено вільну конкуренцію у сфері обслуговування житлових і нежитлових приміщень, утримання доріг, прибирання й вивезення сміття тощо.

11. Законодавчо слід заборонити заснування органами самоврядування засобів масової інформації і тим більше фінансування їх за рахунок бюджету. Однак перш за все необхідно запровадити аналогічну заборону для органів державної влади. Для опублікування нормативних документів чи іншої інформації органи самоврядування (як і державної влади) повинні укладати угоди з незалежними від них ЗМІ, а також поширювати інформацію через прес-

служби.

12. Необхідно прийняти закон про муніципальну варту (міліцію, поліцію). Кожна самоврядна громада повинна отримати право створювати власну варту, яка слідкуватиме за порядком у місті та захищатиме права громадян.

13. Потребує докорінного реформування системи охорони здоров'я. За прикладом Польщі, необхідно запровадити цільовий податок на охорону здоров'я. Отримані кошти повинні розподілятися між приватними, комунальними та державними медичними закладами пропорційно числу громадян, які виявили бажання прикріпитися до певного медичного закладу. Кожен громадянин повинен отримати право прикріпитися до будь-якого ліцензованого медичного закладу в Україні, а також змінити його раз на рік чи на півроку. Це сприятиме конкуренції та підвищенню якості медичних послуг - лікарні боротимуться за кожного клієнта.

14. Нова редакція закону про середню освіту повинна зробити школи незалежними установами, які отримують фінансування безпосередньо, а не через відділи освіти.

15. Необхідно законодавчо закріпити механізм, умови та гарантії надання через державний бюджет дотацій та субвенцій територіальним громадам, які не можуть сформувати бездефіцитний бюджет на основі зібраних податків. Слід також підвищити конкуренцію державних і комунальних закладів за отримання бюджетних коштів (наприклад, у середній освіті - через виділення державою коштів на школи пропорційно кількості учнів у них).

16. Доцільно запровадити можливість для депутатів обласних і великих міських рад працювати в раді на постійній основі. Разом з тим слід законодавчо

заборонити депутатам займатися будь-яким бізнесом, у який вкладаються міські кошти, обіймати посади в комунальних підприємствах та інші посади, які можуть викликати конфлікт особистих і громадських інтересів. У Польщі такі обмеження надзвичайно суворі, що компенсується високою зарплатнею депутатів. Україна могла б перейняти цей досвід, оскільки витрати на депутатську зарплатню незрівнянно менші від втрат, яких суспільство зазнає через корупцію в органах самоврядування.

Регулювання питань самоврядування урядовими рішеннями

1. Процедура реєстрації підприємств і здійснення комерційних проектів повинна бути максимально спрощена. Легкість реєстрації суб'єктів підприємництва сприятиме зайнятості населення, насиченню ринку товарів і послуг, наповненню бюджетів усіх рівнів.

2. Уряд та органи державної виконавчої влади повинні забезпечити реалізацію конституційного права громадян на свободу вибору місця проживання. Так звана "прописка" повинна бути скасована як незаконне і неконституційне явище. Громадяни повинні оголошувати про місце свого проживання явочним порядком, і державна влада чи органи самоврядування не можуть обмежувати це право громадянина. Територіальну громаду повинні становити, як це й визначено законом, усі мешканці даної території, а не лише "прописані".

3. У разі неспроможності парламенту прийняти закон про суспільні замовлення система таких замовлень і правила розподілу бюджетних коштів на конкурсних

засадах повинна бути затверджена рішенням уряду.

Зміни в практиці діяльності органів самоврядування

Багато позитивного можна запозичити з польського досвіду і запровадити в Україні навіть без змін у нашому законодавстві. Конституція і Закон "Про місцеве самоврядування" надають територіальним громадам можливість самостійно запровадити необхідні зміни. Серед таких змін першочерговими могли б бути:

1. Більша відкритість діяльності рад, їх виконавчих і робочих органів. Сесії рад та засідання комісій слід, за прикладом Польщі, зробити відкритими для кожного громадянина. Кожна людина повинна мати вільний доступ до всіх документів місцевого самоврядування, включаючи протоколи засідань ради, її комісій, виконавчого комітету тощо. Ради повинні в обов'язковому порядку розглядати ініціативи громадян і проекти рішень щодо цих ініціатив, надавати слово представникам громадськості, які ініціюють те чи інше питання. Якщо Ради й надалі зволікатимуть з запровадженням відкритості у своїй діяльності, необхідно внести зміни до Закону про місцеве самоврядування, які зобов'язали б їх до такої відкритості.

2. Доцільно запровадити пряму трансляцію сесій обласних, районних та міських рад на місцевому телебаченні або радіо. Це дасть змогу громадянам стежити за перебігом засідань і підвищить інтерес до місцевого самоврядування. Разом з тим такі трансляції не обтяжуватимуть ефір, оскільки пленарні засідання рад відбуваються, як правило, один раз на кілька тижнів.

3. Статuti територіальних громад і регламенти місцевих рад повинні суворо дотримуватись. Рішення не можуть прийматися з голосу, через багаторазові голосування, з

порушенням процедури обговорення.

4. Слід припинити суміщення посад в органах місцевого самоврядування та органах державної виконавчої влади, особливо посад голови ради та голови місцевої державної адміністрації. Винятком може бути хіба що Київський міський голова, який суміщає цю посаду з керівництвом державною адміністрацією згідно з законом.

5. Необхідно реформувати виконавчі органи місцевого самоврядування. Багато структурних підрозділів можна скоротити і замінити самоокупними структурами. Наприклад, у польських містах структури, що займаються будівництвом та ремонтом доріг, часто є акціонерними товариствами, 100% акцій яких є у власності міста. Міська влада зовсім не дбає про штат, зарплату та інші проблеми діяльності такого АТ, не обмежує його бізнесову діяльність у різних сферах, а в разі необхідності може замінити його керівництво. Водночас АТ не автоматично отримує замовлення, а бере участь у конкурсах нарівні з іншими суб'єктами підприємництва. Інші підрозділи, які опікуються, наприклад, освітою та медициною, можна зменшити за рахунок надання більшої самостійності відповідно закладам медицини та освіти.

6. Доцільно запровадити конкуренцію в усі головні сфери міського життя. Особливо важливо дотримуватися принципу конкуренції під час використання бюджетних коштів і коштів населення - у будівництві житла чи доріг, в обслуговуванні житлового й нежитлового фонду, відвезенні й переробці сміття, громадському транспорту тощо. Кошти, передбачені за відповідними бюджетними статтями, повинні розподілятися на конкурсних засадах.

7. Для поліпшення інвестиційного клімату необхідно

спростити процедури отримання різноманітних дозволів і погоджень. Фізичні та юридичні особи, які бажають відкрити свою справу, щось збудувати чи реконструювати, не повинні відчувати з боку органів самоврядування перешкод і зволікань. Одним із шляхів подолання цієї проблеми є створення в кожній великій територіальній громаді самоокупної структури, яка повинна швидко збирати всі дозволи та погодження, або кількох конкуруючих структур.

8. Територіальним громадам слід відмовитися від практики нагромадження й утримування землі та майна. Якщо на земельні ділянки, будівлі, підприємства є достатній попит, їх варто продавати на відкритих аукціонах. Це й додаткові доходи до бюджету, і звільнення від невластивого тягаря. Приватна власність повинна поступово витіснити оренду, а попит на оренду приміщень зможуть задовольнити самі приватні власники землі чи майна.

9. Доцільно перейняти польський досвід реклами міста чи території. Органи місцевого самоврядування Польщі вдаються до широкої реклами для потенційних туристів та інвесторів. Це і різноманітні буклети та довідники, і веб-сторінки в Інтернеті, й інформаційні центри в містах, і конференції, семінари, виставки та фестивалі, і розсилка поштою запрошень до співпраці в конкретних проектах. Місцева влада повинна також усіляко заохочувати активність юридичних та фізичних осіб, спрямовану на рекламу даної території.

Насамкінець варто відзначити вкрай низьку активність українських органів самоврядування у відстоюванні інтересів територіальних громад. У територіальні громади

об'єднане все населення, 2/3 людей живе у містах, однак їхні інтереси ігноруються. Значною мірою відповідальність за це лежить на органах самоврядування через їхню пасивність у відстоюванні своїх інтересів перед парламентом, президентом та урядом. Належної уваги питанням розвитку самоврядування не приділяють ні великі політичні партії, ні громадські організації, а лобістські угруповання на кшталт Асоціації міст працюють вкрай слабо. У Польщі лобіювання місцевого самоврядування надзвичайно сильне, і саме це не в останню чергу стало запорукою успіху польських реформ. Справжній розвиток самоврядування в Україні стане можливим лише тоді, коли його лідери об'єднають зусилля для досягнення цієї мети і прагнутимуть подалати на цьому шляху будь-які труднощі.

Голова робочої групи

Валерій Асадчев,
*народний депутат України,
Голова підкомітету з питань бюджету
АР Крим, органів місцевого самоврядування
та формування місцевих бюджетів
Комітету ВР України з питань бюджету*

Координатор
робочої групи

Тарас Шамайда,
депутат Київської міської Ради

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА <i>Юрій Зубко</i>	3
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН <i>Тарас Шамайда</i>	6
АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА У ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ <i>Януш Ковальчик</i>	21
ДОХОДИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ САМОВРЯДУВАННЯ ТА СИСТЕМА ПОДАТКІВ <i>Лех Журек</i>	29
СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У ГМІНІ <i>Ганна Грижевська</i>	41
МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ ГМІНОЮ <i>Анета Пйонтек-Состаріц</i>	58
УКРАЇНА: ВИБІР МОДЕЛІ РОЗВИТКУ САМОВРЯДУВАННЯ <i>Тимур Нагалецький</i>	72
ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	79

КОНСТИТУЦІЯ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА <i>окремі положення</i>	87
ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА "ПРО САМОВРЯДУВАННЯ ВОЄВОДСТВ"	91
ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА "ПРО ГМІННЕ САМОВРЯДУВАННЯ"	118
ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА "ПРО ПОВІТОВЕ САМОВРЯДУВАННЯ"	151
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ <i>окремі положення</i>	180
ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ"	185
БЮДЖЕТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ <i>окремі положення, що стосуються місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин</i>	256
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІН В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПРАКТИЦІ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	320

Польсько-Американсько-Українська Ініціатива про Співпрацю

Polsko-Amerykansko-Ukrainskiej Inicjatywa Wspolpracy

З метою зміцнення співпраці між Україною та Польщею, яка швидко розвивається, а також для вивчення успішного досвіду Польщі в переході до ринкової економіки та громадянського суспільства, урядами США, Польщі й України було започатковано тристоронню ініціативу, спрямовану на розвиток зв'язків між цими двома країнами. Через розширення та поглиблення міждержавних зв'язків і зв'язків між громадськістю Польщі й України Польсько-Американсько-Українська Ініціатива про Співпрацю (ПАУСІ) має на меті не лише прискорення перебігу економічних і демократичних перетворень в Україні, але й передбачає створення механізму, який дозволить поширювати та використовувати спільний досвід проведення реформ.

СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ:

ПАУСІ надає гранти під проекти у трьох ключових напрямках:

- макроекономічна політика;
- розвиток малого підприємництва;
- реформування місцевого самоврядування.

ХТО МАЄ ПРАВО ОТРИМУВАТИ ФІНАНСУВАННЯ:

ПАУСІ переважно надаватиме фінансування неприбутковим, недержавним організаціям (за винятком політичних партій) та вищим навчальним закладам. Підтримка може надаватися й проектам приватних комерційних організацій (наприклад, центрам розвитку підприємництва, консалтинговим фірмам, організаціям з навчання менеджменту, організаціям ЗМІ і т.д.) у разі, якщо запропонований ними проект відповідає благодійним цілям ПАУСІ та не служить комерційним інтересам фірми. Перевага надаватиметься польським, українським та американським організаціям, проте звертатися за фінансуванням

можуть також організації з інших країн, якщо домінуючий компонент проекту спрямований на зміцнення зв'язків і обмін досвідом між Україною та Польщею й якщо проект відповідає програмним напрямом діяльності ПАУСІ.

Переважно фінансування здійснюватиметься шляхом надання грантів. Немає обмежень щодо суми фінансування. Втім передбачається, що пропозиції на фінансування не перевищуватимуть \$100,000, і переважно становитимуть суму \$50,000 і менше. Аплікантам рекомендується починати з відносно невеликих проектів, а потім базуючись на результатах, розвивати подальшу діяльність.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ПАУСІ:

Організаційна структура ПАУСІ має три рівні. (1) Вищий наглядовий комітет складається з високопоставлених державних діячів трьох країн, що залучаються для щорічного аналізу реалізації програм ПАУСІ. (2) Рада ПАУСІ, до складу якої входять представники трьох урядів та представники організацій, які здійснюватимуть фінансове забезпечення ПАУСІ, визначає політику, координує загальну діяльність, затверджує пропозиції, фінансування яких потребує понад \$50,000. (3). Поточна робота щодо впровадження програми виконується Секретаріатом ПАУСІ, що адмініструється Домом Свободи відповідно до угоди з Агентством США з Міжнародного Розвитку (USAID). Секретаріат ПАУСІ затверджує пропозиції, на фінансування яких потрібно \$50,000 і менше.

За додатковою інформацією щодо ПАУСІ будь-ласка звертайтеся до веб-сторінки www.pauci.org або представництв ПАУСІ.

Адреса в Україні:

вул. Богдана Хмельницького 68/68,
Київ 01030, Україна
тел.: (+380.44) 235-84-10,
факс: (+380.44) 235-84-11
e-mail: pauci@pauci.kiev.ua

Адреса у Польщі:

ul. Kopernika 6/2
00-367 Warsaw, Poland
tel./fax. +48 (22) 827-07-93,
828-31-24
e-mail: pauci@pauci.pl

**УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

інформаційний збірник

До цього збірника ввійшли статті польських та українських фахівців з місцевого самоврядування, законодавчі акти Польщі та України. У збірнику також містяться розроблені робочою групою під час реалізації проекту "Молоді лідери і реформа місцевого самоврядування в Україні. Узагальнення та поширення польського досвіду місцевого самоврядування" пропозиції щодо змін в українському законодавстві та в практиці діяльності територіальних громад.

Підписано до друку 06.08.2001. Формат 60x80/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура TextBook.
Обл.вид,арк. 13,26. Умовн.друк.арк. 19,53.
Наклад 1000 прим. Зам. №131
ТОВ «Агентство «Україна»
01001, Київ, вул. Лютеранська 4, оф. 31

Упорядники – Тарас Шамайда, Олександр Дмитренко

